

Liepājas Universitāte
Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte

Elīna Peina

MŪSDIENU LATVIEŠU TERMINOGRĀFIJAS TEORĒTISKA UN PRAGMATISKA ANALĪZE

Promocijas darbs

Zinātnes doktora (*Ph. D.*) zinātniskā grāda iegūšanai
humanitārajās un mākslas zinātnēs

Zinātniskā vadītāja
asoc. prof. Anita Helviga, Dr. philol.

Promocijas darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda projekta „Liepājas Universitātes personāla akadēmiskā karjera: kvalitāte un ilgtspēja doktora studijās” finansiālu atbalstu. Vienošanās Nr. 8.2.2.0/20/I/007

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Liepāja 2023

Saturs

Ievads.....	4
1. Mūsdienu leksikogrāfijas un terminogrāfijas atziņas, vārdnīcu tipoloģija un kvalitatīvās iezīmes	11
1.1. Ieskats mūsdienu leksikogrāfijas atziņās.....	12
1.2. Vārdnīcu tipoloģija Latvijā un citur	18
1.3. Ieskats mūsdienu terminogrāfijas atziņās un lietotās terminoloģijas izpratnē	23
1.4. Vārdnīcu kvalitatīvās iezīmes un vērtēšanas kritēriji.....	34
2. Vispārīgs ieskats latviešu terminu vārdnīcu attīstībā un situācijas analīze	38
2.1. Terminogrāfijas attīstības posmi Latvijā.....	38
2.2. Terminogrāfijas tagadne un nākotne Latvijā.....	42
2.2.1. Latvijas Nacionālās bibliotēkas statistikas izpēte par terminu vārdnīcu lietojumu.....	42
2.2.2. Galvenie terminogrāfijas izaicinājumi: leksikogrāfu un izdevēju viedoklis	45
2.2.3. Tiešsaistes vārdnīcu iespējas un ierobežojumi	54
2.3. Latvijas Nacionālais terminoloģijas portāls – viens no problēmas risinājumiem	57
3. Mūsdienu latviešu terminu vārdnīcu pragmatiskais aspekts, lietotāju viedoklis un attīstības perspektīva	62
3.1. Terminu vārdnīcu vispārīgo iezīmju raksturojums.....	62
3.1.1. Filoloģisko un enciklopēdisko vārdnīcu iezīmes	63
3.1.2. Fiksējošo vārdnīcu iezīmes.....	65
3.1.3. Tulkojošo vārdnīcu iezīmes.....	66
3.1.4. Skaidrojošo vārdnīcu iezīmes.....	70
3.1.5. Daži mūsdienu terminu vārdnīcu problēmjaudājumi	72
3.2. Mūsdienu latviešu terminu vārdnīcu vispārīgs raksturojums	76
3.2.1. Terminu vārdnīcu nosaukumi un tajos ietvertā informācija.....	76
3.2.2. Vārdnīcu apjoms, tā iedalījums un nozīme	82
3.2.3. Vārdnīcu raksturojums pēc adresāta.....	84
3.2.4. Terminu vārdnīcu pārstāvētās nozares	87
3.3. Terminu vārdnīcu lietotāju viedokļu apkopojums.....	91
3.3.1. Aptaujas datu kopsavilkums un galvenie problēmjaudājumi.....	92
3.3.2. Ideālas terminu vārdnīcas iezīmes: respondentu viedoklis	99
3.4. Vispārīgi ieteikumi terminu vārdnīcu izstrādei	106
Secinājumi	110
Nobeigums un tēzes promocijas darba aizstāvēšanai	115
Pateicība	118

Bibliogrāfija.....	119
Pielikumi.....	143

Ievads

Terminus ikdienā izmanto zinātņu nozarēs, pētījumos, tautsaimniecības jomās, praktiskajā valodas lietojumā, tulkojumos u. tml. Tradicionāli tos kārtu terminu vārdnīcās, kuru galvenais uzdevums ir ērti un ātri sniegt svarīgāko informāciju par katru jēdzienu, ko nosauc attiecīgais termins. To lietojumu bieži saista ar zinātnisko stilu, jo to konsekventa lietošana nosaka teksta zinātniskumu. Zinātniskā rakstīšana mūsdienās ir aktuāla pētījumu joma, arī Latvijā pēdējā laikā izdoti vairāki nozīmīgi pētījumi par zinātnisko rakstīšanu un zinātnes valodu (Laiveniece 2015; Zinātniskā rakstīšana 2018; AGTV 2020, Zinātniskās darbības metodoloģija 2021 u. c.), un svarīga zinātniskās rakstīšanas sastāvdaļa un viens no tās pētniecības priekšmetiem ir terminoloģija. Terminu jautājumi ir aktuāli mazajās Eiropas Savienības valstīs, arī Latvijā, jo ar terminiem latviešu valodā jāspēj izteikt tieši tikpat daudz, cik valodās ar lielu lietotāju skaitu – terminiem jānosauc visi jaunie pasaules procesi, parādības un lietas, kas ik dienas nonāk mūsu apziņā. Terminoloģiskā leksika ir zinātņu nozaru valodas pamatā, un tā atspoguļojas zinātnes valodas kopainā. Jebkuru zinātnisko tekstu veido vidēji 15–20 % terminu (Zinātniskā rakstīšana 2018, 25), līdz ar to vienota un precīza nozaru terminoloģija nodrošina teksta zinātnisko kvalitāti.

Pēdējo 25–30 gadu laikā latviešu terminogrāfiju papildinājuši vairāki simti terminu vārdnīcu. To izstrāde un izdošana latviešu leksikogrāfijā kvantitatīvi aizņem ļoti būtisku daļu. Promocijas darbā aplūkotas pēdējos 30 gados izdotās mūsdienu latviešu terminu vārdnīcas un to pazīmes, taču terminogrāfijā nav viennozīmīgas izpratnes par to, kuras vārdnīcas ir pieskaitāmas terminu vārdnīcām, nav stabila kritēriju terminu vārdnīcu identificēšanai, vārdnīcu tipoloģijas jautājumā robežas nav stingri novelkamas, tāpēc biežāk tiek runāts nevis par terminu vārdnīcām, bet par terminoloģiska rakstura izdevumiem. Šajā pētījumā ar terminu vārdnīcu tiek saprasts ikviens leksikogrāfisks izdevums, kurā apkopoti terminoloģiska rakstura šķirklī. Savukārt par terminoloģiska rakstura šķirklīem uzskatāmi tie, kuru šķirklī vārdi ir ne tikai oficiāli apstiprināti termini, bet arī citi terminu funkcijā lietoti vārdi (un vārdu savienojumi), kas būtiski palīdz izprast attiecīgās nozares vai jomas terminoloģisko sistēmu. „Lietojot jēdzienu visplašākajā nozīmē, par nozares terminoloģijas resursiem uzskatāmi jebkāda veida, formas un satura informācijas avoti, kas ir noderīgi nozares terminu sistēmas un nozarē lietotās terminoloģijas precīzai izpratnei.” (Baltiņš 2008^a)

Promocijas darba **iecere** ir veikt pētījumu par mūsdienu latviešu terminogrāfiju, lai identificētu galvenos problēmjautājumus, apkopotu un raksturotu mūsdienu terminu resursus.

Pētījuma **izlases kopa** ir mūsdienu latviešu terminu vārdnīcas, kas izdotas laika posmā no 1990. gada līdz 2021. gadam. Ekscerpēto materiālu veido 405 terminu vārdnīcas (pilns terminu vārdnīcu saraksts skatāms 4. pielikumā; bibliogrāfijas avotu sarakstā no izlases kopas

iekļautas tikai tās vienības, uz kurām veiktas atsauces pētījuma pamattekstā). Izlases kopa veidota laika posmā no 2016. gada līdz 2022. gada beigām gan apmeklējot bibliotēkas, gan arī izmantojot tiešsaistē pieejamos bibliotēku elektroniskos katalogus. Lai gan izlases kopa veidota ar nolūku iekļaut pēc iespējas vairāk terminu resursu, terminoloģijas resursu saraksts nav pilnīgs un pavisam noteikti ir papildināms. Par pamatu terminu vārdnīcu klasifikācijai pēc to pārstāvētajām nozarēm izmantoti 2018. gada 23. janvārī apstiprinātie Ministru kabineta noteikumi Nr. 49 par Latvijas zinātnes nozarēm un apakšnozarēm.¹ Mūsdienu latviešu leksikogrāfijas prakse rāda, ka daudzi termini iekļauti arī vispārlietojamās leksikas skaidrojošajās vārdnīcās, tādēļ izlases kopā iekļautas arī svešvārdu vārdnīcas, kuras uzlūkojamas par īpašu terminoloģisko resursu grupu, jo tajās daļa šķirkļu aptver terminus; terminu vārdnīcu iedalījumā tās uzskatītas par daudznozaru vārdnīcām (tāpat kā politehniskās vārdnīcas), kas specifiskas dēļ nav attiecināmas uz vienu konkrētu nozari. Pētījumā tiek iekļautas no citām valodām latviešu valodā tulkotas terminu vārdnīcas, taču tās netiek atsevišķi nošķirtas vai analizētas.

Arī vārdnīcu formāts mūsdienās ir dažāds. Paralēli tiešsaistes terminu datubāzēm, tehnoloģijām attīstoties, veidotas un sabiedrībai pieejamas dažādu formātu vārdnīcas, piemēram, Latvijas Nedzirdīgo savienības Zīmju valodas centrs veido video terminu vārdnīcas nedzirdīgajiem, kas pieejamas gan tiešsaistē, gan DVD formātā. Dažkārt terminu skaidrojumi ir pieejami, piemēram, rokasgrāmatu beigās, tāpēc informācija par šādu terminu resursu atrodama tikai grāmatas saturā (bet ne nosaukumā). Šādus terminu avotus jeb glosārijus atrast ir visgrūtāk, jo izdevuma nosaukums neietver informāciju par to, kas grāmatā atrodams. Specifiski mūsdienu terminogrāfijai savas terminu vārdnīcas izdod skolas, augstākās izglītības iestādes, zinātniskās pētniecības iestādes, ministrijas un dažādi privāti vai valsts uzņēmumi. Pārskatot 4. pielikumā apkopoto informāciju, jāatzīst, ka daudzi izdevumu nosaukumi neatbilst terminu vārdnīcu identifikācijai, bet tomēr katrā no tiem ir konstatētas terminu vārdnīcu pazīmes.

Promocijas darba **novitāti** nosaka tas, ka šajā pētījumā analizēti aktuāli leksikogrāfijas jautājumi, ne tikai apskatot izdotos mūsdienu terminu resursus, bet arī parādot būtiskākās tendences latviešu terminogrāfijas attīstībā un sniedzot ieteikumus tās pilnveidei. Pētījumā tiek skatītas vairākas leksikogrāfijas apakšjomas: vārdnīcu vēsture, vārdnīcu kritika, vārdnīcu struktūra un formāts, vārdnīcu tipoloģija un klasifikācija, vārdnīcu lietošanas vajadzības un prasmes. Promocijas darbā ar daļēji strukturētu interviju palīdzību tiek apkopots terminoloģijas

¹ Promocijas darba izstrādes beigu posmā, 2022. gada 27. septembrī, pieņemti jauni MK noteikumi Nr. 595 „Noteikumi par Latvijas zinātnes nozares grupām, zinātnes nozarēm un apakšnozarēm”, līdz ar to MK noteikumi Nr. 49 „Noteikumi par Latvijas zinātnes nozarēm un apakšnozarēm” atzīti par spēku zaudējušiem.

un terminogrāfijas speciālistu, kā arī grāmatizdevēju viedoklis par mūsdienu latviešu terminu vārdnīcu praksi un nozares attīstību Latvijā. Lai gūtu priekšstatu par terminu vārdnīcu lietotāju paradumiem, pētījumā tiek sniegts pārskats par iegūtajiem datiem no studentu tiešsaistes aptaujas. Pētījumā izveidots apkopojums par galvenajām terminogrāfijas atziņām, tiek atklāti teorētiskie problēmjautājumi un nepilnības praktiskajā terminogrāfijas darbā, kā arī tiek piedāvāti konkrēti ieteikumi terminu vārdnīcu izstrādātājiem. Apkopoto terminu vārdnīcu saraksts ir būtisks papildinājums jau veiktajiem vārdnīcu apskatiem (bibliogrāfiskajiem rādītājiem, sk. literatūras sarakstā), tādēļ noderīgs nozares attīstībā.

Valsts pētījumu programmās un Latvijas Izglītības un zinātnes ministrijas projektos terminoloģija un terminogrāfija ir viena no pētījuma jomām, jo praktiskā nepieciešamība pēc jaunām vārdnīcām un datubāzēm ir ļoti aktuāla visās zinātņu nozarēs. Tā, piemēram, ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu tiek realizēts projekts „Izglītības terminu skaidrojošā tiešsaistes vārdnīca” (2021–2023), kurā tiek apkopoti izglītības termini un to skaidrojums latviešu valodā, kā arī pievienoti terminu ekvivalenti angļu, vācu, franču un krievu valodā, lai nodrošinātu izglītības terminoloģijas attīstību, izglītības terminu kvalitatīvu lietojumu un vienotas izpratnes veidošanos (ITSTV 2021). Finansiālu atbalstu ieguvis arī fundamentālo un lietišķo pētījumu projekts „Viedais bioloģijas speciālās leksikas informācijas sistēmu komplekss lingvistiskās daudzveidības pētniecībai un saglabāšanai”, kura rezultātā tiks izstrādāta „inovatīva un interaktīva atvērtās pieejas datubāzes pārvaldības sistēma lingvistiskajām un terminoloģijas vajadzībām un daudzfunkcionāliem pētījumu mērķiem ar datu glabāšanu un plašām statistikas/meklēšanas iespējām” (LZP 2021). Promocijas darba **aktualitāti** pamato vajadzība pēc vispārīga jau esošo terminoloģijas resursu pārskata un analīzes, kā arī nepieciešamība pēc vispārīgiem ieteikumiem terminu vārdnīcu izstrādē. Šis pētījums latviešu valodniecībā būs noderīgs vārdnīcu izstrādātājiem, izdevējiem, terminologiem, filoloģijas un tulkošanas studiju programmu studentiem un mācībspēkiem, arī citiem jomas speciālistiem, tādējādi šis pētījums iekļaujas gan fundamentālo, gan lietišķo pētījumu virzienā.

Pētījuma **problēma** saistāma ar to, ka vairākus gadu desmitus latviešu valodniecībā nav veikts vispārīgs visaptverošs terminu vārdnīcu teorētiskais un praktiskais izvērtējums, nav skatīta to nozīme, uzbūve un daudzveidība, kopīgās un atšķirīgās iezīmes, ir atrodamas vien dažas publikācijas par šo tēmu un tas darīts tikai atsevišķos aspektos (sk. literatūras sarakstā). Latvijā līdz šim galvenokārt ir pētīta vēsturiskā leksikogrāfija, t. i., laika posmā līdz 21. gadsimtam. Par sarežģījumiem, ar kuriem jāsastopas terminogrāfisko izdevumu identificēšanā, rakstījusi Anita Helviga pētījumā par latviešu literatūrzinātnes terminogrāfiju (Helviga 2013; Helviga 2015), kā arī Māris Baltiņš (Baltiņš 2020^a). Apjomīgākie ir Tulkošanas un terminoloģijas centra (TTC) pētījumi (TTC 2005; TTC 2007), nozīmīgi ir arī vairāki

M. Baltiņa (Baltiņš 2006; Baltiņš 2007; Baltiņš 2008^a; Baltiņš 2012), Jura Baldunčika (Baldunčiks 2012^b; Baldunčiks 2015) pētījumi. Joprojām aktuāli ir agrāko gadu pētījumi leksikoloģijā un terminoloģijā, piemēram, Alīses Lauas (Laua 1981), Lienes Rozes (Roze 1982), Valentīnas Skujiņas (Skujiņa 2002) darbi. Vēl pavisam nedaudz pētniecībā ir iezīmēti jautājumi, kas saistīti ar terminogrāfijas digitalizāciju, piemēram, tos skatījis Eduards Cauna (Cauna 2008; Cauna 2017), Raimonds Apinis (Apinis 2009), Sanda Rapa (2022) u. c.

Minētā iecere un problēma noteikusi promocijas darba **tematu** – „Mūsdienu latviešu terminogrāfijas teorētiska un pragmatiska analīze”.

Pētījumam izvirzīts šāds **jautājums** – kāda ir situācija mūsdienu latviešu terminogrāfijā un kā to iespējams pilnveidot?

Promocijas darba **mērķis** ir izpētīt mūsdienu latviešu terminogrāfijas resursus un analizēt teorētiskās atziņas, lai sniegtu pārskatu par latviešu terminogrāfiju, konstatējot aktuālos problēmjautājumus tās teorijā un praksē. Promocijas darba mērķa sasniegšanai plānoti vairāki **uzdevumi**:

- 1) sniegt ieskatu terminu vārdnīcu attīstības jaunākajā posmā (no 1990. gada),
- 2) aprakstīt terminu vārdnīcu tipoloģijas jautājumus,
- 3) raksturot terminu vārdnīcu kvalitatīvos un kvantitatīvos rādītājus,
- 4) sniegt vispārīgu mūsdienu terminu resursu analīzi,
- 5) veikt pragmatiskā aspekta izvērtējumu,
- 6) apkopot terminu vārdnīcu lietotāju viedokli,
- 7) izveidot vispārīgus terminu vārdnīcu izstrādes ieteikumus;
- 8) izstrādāt terminu vārdnīcu bibliogrāfisko sarakstu (1990–2021).

Mērķa un uzdevumu īstenošanai izmantotas šādas **pētījuma metodes un paņēmieni**:

- 1) teorētiskās pētījuma metodes:
 - teorētiskās literatūras deskriptīvā analīze, lai izpētītu un apkopotu informāciju par mūsdienu leksikogrāfijā un terminogrāfijā veiktajiem pētījumiem Latvijā un pasaulē;
 - teorētiskās literatūras referatīvā analīze, lai raksturotu un analizētu mūsdienu terminogrāfijas vispārīgo stāvokli, aktuālos problēmjautājumus un iespējamo nozares attīstību nākotnē; atsevišķos gadījumos iegūto faktu salīdzināšanai lietderīga ir bijusi salīdzināmā metode;
 - Latvijas Nacionālā terminoloģijas portāla satura analīze, lai sniegtu vispārīgu ieskatu terminu resursā, kam piešķirts nacionālā nozīmīguma statuss;
- 2) empīriskā pētījuma metodes:

- datu ieguvei un apstrādei izmantota ekscerpēšana un veikts darbs ar kartotēku, sistematizēšana un komponentu analīze; lai iegūtos datus aprakstītu un noteiktu kopīgās un atšķirīgās iezīmes, veikta kvantitatīvā un kvalitatīvā analīze;
- daļēji strukturētas intervijas ar vārdnīcu izdevējiem un terminologiem Latvijā, lai, pamatojoties uz speciālistu pieredzi, atklātu problēmjaudātājumus, kas ietekmē mūsdienu terminogrāfiju, un lai noteiktu iespējamās risinājumus tālākai nozares attīstībai;
- statistikas datu analīze, lai sniegtu pārskatu par Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) datiem par terminu vārdnīcu izmantošanas biežumu lasītavās;
- datu ieguvei veikta vārdnīcu lietotāju aptauja, un tās rezultātu apkopošanai izmantota datu statistiskā apstrāde;
- izmantota korelācijas analīze, lai apkopotu un analizētu iegūtos aptaujas datus par terminu vārdnīcu izmantošanu un lietošanas paradumiem;
- terminu vārdnīcu vispārīgo ieteikumu izstrādei izmantota preskriptīvā pieeja.

Par promocijas darba **teorētisko pamatu** uzskatāmas publikācijas leksikogrāfijā, leksikoloģijā, terminoloģijā un terminogrāfijā – Jura Baldunčika, Māra Baltiņa, Inetas Balodes, Eduarda Caunas, Anitas Helvigas, Santas Jērānes, Alīses Lauas, Jāņa Lojas, Ivetas Pūteles, Lienes Rozes, Valentīnas Skujiņas, Andreja Veisberga, Anrī Bežuēna (*Henri Béjoint*), Deivida Kristala (*David Crystal*), Regīnas Kvašītes (*Regina Kvašytė*), Svena Tarpa (*Swen Tarp*), Veras Tabanakovas (*Bepa Табанакова*) u. c. pētījumi.

Promocijas darba **struktūru** veido ievads, trīs daļas ar nodaļām un apakšnodaļām, secinājumi, nobeigums ar aizstāvēšanai izvirzītajām tēzēm un bibliogrāfijas saraksts, kas dalīts divās daļās – avoti (153 vienības) un izmantotā literatūra (175 vienības). Darba pirmajā daļā sniegts ieskats mūsdienu leksikogrāfijas un terminogrāfijas teorētiskajās atziņās, vārdnīcu zinātniskajā tipoloģijā un kvalitatīvajās iezīmēs pasaulē un Latvijā veiktajos pētījumos. Darba otrajā daļā dots vispārīgs ieskats latviešu terminu vārdnīcu attīstībā, raksturoti terminogrāfijas attīstības posmi Latvijā, apkopoti leksikogrāfu un nozares speciālistu viedokļi, iezīmēts iespējamais terminogrāfijas attīstības virziens, analizēti un aprakstīti LNB statistikas dati, kā arī analizēts Latvijas Nacionālais terminoloģijas portāls. Darba trešajā daļā aprakstītas terminu vārdnīcu iezīmes, sniegts vispārīgs latviešu valodā pieejamais mūsdienu terminu resursu raksturojums, apkopoti un analizēti terminu vārdnīcu lietotāju aptaujas rezultāti, kā arī izveidoti vispārīgi ieteikumi terminu vārdnīcu izstrādei. Promocijas darbu papildina četri pielikumi, kuros sniegta termina *vārdnīca* etimoloģija latviešu valodā, pētījumā veikto interviju protokoli, kā arī pētījumā apkopoto terminu vārdnīcu (405 vienības) pilns bibliogrāfiskais saraksts.

Promocijas darbā izmantotas iestrādes no maģistra darba pētījuma (Peina 2016). **Aprobācija** notikusi, asistējot Liepājas Universitātes asoc. prof. A. Helvigai terminoloģijas un

terminogrāfijas kursu docēšanā bakalaura, maģistra un doktora studiju programmās, kā arī deviņos referātos starptautiskajās zinātniskajās konferencēs un simpozijos Rīgā, Liepājā, Ventspilī, Daugavpilī, Viļņā un Parīzē:

1. Elīna Peina. *Contemporary and Future Terminography*. Leonardo da Vinči universitāšu centra starptautiskais studentu simpozījs 2022. gada 26. un 27. septembrī Parīzē.
2. Elīna Peina. *Mūsdienu terminogrāfija: jaunākās atziņas un pētījumi Latvijā un pasaulē*. Daugavpils Universitātes 64. starptautiskā zinātniskā konference 2022. gada 21. aprīlī Daugavpilī.
3. Elīna Peina. *Characteristics of Ideal Terminological Dictionary: Latvian Users' Perspective*. The 4th International Conference on Terminology „Scientific, Administrative and Educational Dimensions of Terminology” 2021. gada 22. oktobrī Viļņā (kopautorībā ar A. Helvigu).
4. Elīna Peina. *Drukāto un tiešsaistes terminu vārdnīcu priekšrocības un trūkumi: vārdnīcu lietotāju attieksme*. 6. starptautiskā jauno lingvistu konference „Via Scientiarum” 2021. gada 23. septembrī Liepājā.
5. Elīna Peina. *Mūsdienu latviešu terminu vārdnīcas: terminogrāfu un izdevēju pieredze*. 23. starptautiskā zinātniskā konference „Vārds un tā pētīšanas aspekti” 2018. gada 30. novembrī Liepājā.
6. Elīna Peina. *Autorības aspekts un terminoloģijas komisijas [ne]klātbūtne mūsdienu latviešu terminu vārdnīcās*. 21. starptautiskā zinātniskā konference „Vārds un tā pētīšanas aspekti” 2016. gada 2. decembrī Liepājā.
7. Elīna Peina. *Mūsdienu terminu vārdnīcu tematiskais raksturojums pārstāvēto zinātņu nozaru un tautsaimniecības jomu aspektā*. Valentīnas Skujiņas 80 gadu jubilejas atceres konference „Terminoloģija, valodas kultūra un prakse” 2017. gada 2. oktobrī Latvijas Zinātņu akadēmijā, Rīgā.
8. Elīna Peina. *Mūsdienu latviešu terminu vārdnīcu raksturīgākās iezīmes*. Valsts valodas komisijas, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes, LU Latviešu valodas institūta un Ventspils Augstskolas Tulkošanas studiju fakultātes konference „Latviešu valodas vārdnīcas (1923–1932, 1934–1946) pēdējā sējuma iznākšanas septiņdesmitgadei veltīta zinātniska konference” 2016. gada 15. aprīlī Latvijas Zinātņu akadēmijā, Rīgā (kopautorībā ar A. Helvigu).
9. Elīna Peina. *Mūsdienu latviešu terminogrāfijas raksturojums: terminu vārdnīcu adresāts*. Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultātes studentu zinātniskajā konferencē 2016. gada 10. martā Liepājā.

Atsevišķi pētījuma aspekti **publicēti** 6 zinātniskos rakstos dažādos recenzētos rakstu

krājumos Latvijā, Lietuvā un Čehijā:

1. Peina, Elīna. Mūsdienu latviešu terminogrāfijas nākotne – būt vai nebūt? *Scriptus Manet*: humanitāro un mākslas zinātņu žurnāls, Nr. 14. Atb. red. Z. Gūtmane. Liepāja: LiePA, 2022, 8.–17. lpp.
2. Peina, Elīna. Recent Studies of Contemporary Terminography in the World and Latvia. *Proceedings of the 64th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Daugavpils: Akadēmiskais apgāds „Saule”, 2022, 39.–46. lpp.
3. Peina, Elīna; Helviga, Anita. Expectations of the Latvian Dictionary Users on the Ideal Terminological Dictionary. *Terminologija*, Nr. 29, 2022, pp. 66–75.
4. Peina, Elīna; Helviga, Anita. Some Aspects of the Development of Contemporary Latvian Terminography: Challenges, Solutions, Opportunities. *Proceedings of CBU in Social Sciences*, Vol. 2, 2021, pp. 286–291.
5. Peina, Elīna. Mūsdienu latviešu terminu vārdnīcas: izdevēju pieredze. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*: rakstu krājums, 24 (1). Liepāja: LiePA, 2020, 379.–389. lpp.
6. Helviga, Anita; Peina, Elīna. Mūsdienu latviešu terminogrāfijas raksturojuma daži teorētiskie un praktiskie aspekti. *Latviešu valodas vārdnīca: Valsts valodas komisijas raksti*, 8. sējums. Rīga: Zinātne, 2016, 127.–158. lpp.

1. Mūsdienu leksikogrāfijas un terminogrāfijas atziņas, vārdnīcu tipoloģija un kvalitatīvās iezīmes

Leksika ir vismainīgākā valodas daļa, jo tajā pārmaiņas notiek nepārtraukti – leksika tiek papildināta ar jaunvārdiem, esošajiem vārdiem veidojas jauni semantiskie varianti, daļa vārdu zūd, zaudē lietojuma aktualitāti vai arī iegūst jaunu funkcionālo vai ekspresīvo raksturu. Šis leksikas vēsturiskais mainīgums visnoturīgāk atspoguļojas leksikogrāfiskos izdevumos, galvenokārt skaidrojošajās un speciālajās vārdnīcās, tostarp, terminu vārdnīcās.

Mūsdienās vairākkārt valodniecībā tiek uzsvērtā vārdnīcu loma izglītības un kultūras attīstībā. Jānis Rozenbergs minējis, ka „[...] vārdnīcas katras tautas dzīvē ir ļoti būtiskas:

1) tās palīdz valodas lietotājiem to pilnvērtīgāk izmantot un no tām smelties sev nezināmo;

2) tās rāda tautas un valodas attīstību:

- tautas materiālo un garīgo kultūru;
- tautas mentalitāti;
- valodas attīstību” (Rozenbergs 1997, 35).

Līdzīgu domu izteicis arī A. Veisbergs: „Vārdnīcām un enciklopēdijām ir liela nozīme jebkuras kultūrtautas apgaismības un pašapziņas veidošanā, kultūras nodrošināšanā, valodas kodificēšanā, sakārtošanā un attīstībā, izglītības, saziņas un ārējo sakaru stiprināšanā. Latviešu leksikogrāfijas tradīcijas atspoguļo mūsu valodas un tautas attīstību, leksikogrāfiskie izdevumi savukārt ir būtiski ietekmējuši arī pašu valodas attīstību. [...] Vārdnīcā redzam ne tikai mainīgo valodas atspoguļojumu, bet arī laikmetu, tikumu, viedokļu un personību iedarbību uz šo spoguļi.” (Veisbergs 2015^a, 7) Šo abu valodnieku izteikumi rosina uz katru vārdnīcu raudzīties kā uz ūnikumu, kam nav otra līdzīga.

Analizējot mūsdienu terminogrāfiju Latvijā, jāņem vērā konkrētā laika posma politiskais un kultūrvēsturiskais konteksts, tādēļ jāpievienojas Regīnas Kvašītes viedoklim: „Terminogrāfija, sākot ar 20. gs. sākumu, atbilstoši sabiedrības politiskajai iekārtai Latvijā un Lietuvā var tikt iedalīta trijos laikposmos – pirmspadomju, padomju un mūsdienu, resp., neatkarīgo valstu posmā. Šāds dalījums ir svarīgs, lai vērtētu terminu vārdnīcas pēc mērķa (tulkojošās, skaidrojošās un enciklopēdiskās), pēc valodu ekvivalentu izvēles u. c. parametriem.” (Kvašīte 2020, 37) Ar mūsdienu terminogrāfiju tiek saprasts jaunākais terminogrāfijas attīstības posms no Latvijas neatkarības atgūšanas laika, resp., no 20. gadsimta 90. gadu sākuma. Šāds hronoloģiskais iedalījums sakrīt ar latviešu terminoloģijas attīstības jaunāko posmu (sk. Baltiņš 2006). Tas iezīmē gan jaunu terminogrāfijas teoriju iepazīšanu un realizēšanu, gan pāreju no klasiskās terminrades uz paātrināto modeli, gan jaunas leksikogrāfu paaudzes ienākšanu, gan arī terminu vārdnīcu „ražošanu” strauji augošajam tirgus pieprasījumam: „Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas, mainoties politiskajai un ekonomiskajai

situācijai, atsākās intensīvs terminu izstrādes darbs, jo bieži bija jāmeklē jauni termini, saistot tos ar ienākušajām reālijām, kurām parasti jau bija angļu nosaukumi.” (Jansone, Veisbergs 2013, 445) Šajā pētījumā mūsdienu terminogrāfijas raksturojums veikts, apkopojot svarīgākos leksikogrāfijas un terminogrāfijas teorētiskos aspektus, ieskatoties pieredzē un analizējot latviešu terminoloģijas resursu kopumu.

1.1. Ieskats mūsdienu leksikogrāfijas atziņās

Pasaules leksikogrāfiskajā pieredzē mūsdienās vērojama tendence vārdnīcās iekļaut arvien vairāk un arvien aptverošāku informāciju. Tā kā mūsdienu vārdnīcas ietver dažādu leksikogrāfisko izdevumu iezīmes, paralēli enciklopēdiskām un filoloģiskām vārdnīcām pasaules leksikogrāfi runā vēl par trešo kategoriju, kuru dēvē par subkategoriju jeb tādām enciklopēdiskajām vārdnīcām, kurās sintezējas filoloģisku vārdnīcu un enciklopēdiju iezīmes (Sterkenburg 2003, 51). Jāpiebilst, ka latviešu valodniecībā ir akceptēts viedoklis terminu *vārdnīca* lietot kā virsterminu, bet *enciklopēdiska vārdnīca* un *filoloģiska vārdnīca* ir blakustermini (Valodas rokasgrāmata 2018). D. Kristals uzsver, ka mūsdienās tradicionālā lingvistiskā pieeja, kurā dota informācija tikai par vārda leksiskajām īpašībām, tiek aizvietota ar to, ka pievieno noteikta veida enciklopēdisko informāciju. (Crystal 1992, 227) Arī slāvu lingviste V. Tabanakova uzsver, ka mūsdienu vārdnīcām, tiecoties pēc pilnības, vairs nav viendabīgs, bet gan jaukts, sintētisks (kr. *смешанный, синтетический*) raksturs (Табанакова 2001, 63).

Leksikogrāfijas vēsture ietver ilgstošus periodus ar nelielām un pakāpeniskām izmaiņām esošajā paradigmā, kā arī relatīvi īsus periodus ar pēkšņām un pamatīgām pārmaiņām jaunā paradigmā (Tarp 2019, 225), tā, piemēram, „automatizācija leksisko datu vākšanā, apstrādē un glabāšanā ir samazinājusi laika starpību, kas padarīja pagātnes lēno leksikogrāfisko procesu neatbilstīgu tūlītējām komunikatīvajām vajadzībām strauji attīstītajās zināšanu jomās” (Sager 1989, 168). Tehnoloģijas ir būtiski mainījušas ne tikai vārdnīcu izstrādi, bet arī to produktu klāstu, kas tiek piedāvāts vārdnīcu tirgū. To ietekme nenoliedzami ir mainījusi vārdnīcu struktūru un saturu.

20. gadsimta 80. gados, pateicoties datorprogrammatūrām un interneta attīstībai, leksikogrāfijā sāka izmantot valodas korpusus; pasaulē ienāca e-leksikogrāfija. Sākotnēji leksikogrāfijā elektroniskās vārdnīcas tika uzskatītas par labāko risinājumu apjomā lielo vārdnīcu problemātikai un informācijas pārbagātībai: „Viena no lielākajām problēmām vārdnīcu pagātnē un vēsturē ir informācijas pārdaudzums (ang. *information overload*). Leksikogrāfijā informācijas daudzuma pārslodze redzama vārdnīcās, kurās tiek iekļauts vairāk, nekā lietotājam nepieciešams. Ar mūsdienu elektroniskajām vārdnīcām šo problēmu var

novērst.” (Tarp 2015, 17) Arī D. Kristals uzsvēris elektronisko vārdnīcu divas priekšrocības – apjoma neierobežotību un nemirstību: „Elektroniskajā pasaulē vārdnīcas var būt neierobežoti lielas, tās nekur nevar pazust. Drukāto vārdnīcu lapas ir ar laika zīmogu, taču internetā vārdi nemirs. Ja vārdi spētu runāt, tie teiktu, ka beidzot ir sasnieguši to, ko vienmēr ir vēlējušies – nemirstību.” (Crystal 2009, 4) Taču šobrīd pasaules leksikogrāfijā tiek piedzīvota paradigmu maiņa jeb otrā revolūcija, un šo fenomenu dēvē par kembrija eksploziju (ang. *Cambrian explosion*). Šo fenomenu jaunā nozīmē sāka skatīt finanšu eksperts Ludvigs Zīgele (*Ludwig Siegele*), 2014. gadā žurnālā *The Economist* publicējot rakstu, kurā autors salīdzina straujo jaunuzņēmumu izplatību digitālajā sektorā ar kembrija eksploziju, ko dabaszinātnē saprot ar procesu dabā 540 miljonus gadu tālā pagātnē, kad parādījās izteikti liela organismu un dzīvnieku daudzveidība jeb notika straujš dzīvās dabas daudzveidības pieaugums (Siegele 2014). L. Zīgele piedāvāja šī fenomena nosaukumu, jo uzņēmumi ar saviem jaunajiem pakalpojumiem un produktiem spēja pārveidot veselas nozares. Ar kembrija eksploziju leksikogrāfijā tiek apzīmēts process, kurā pastāv un izdzīvo ne tikai ierastās un vecās formas (drukātās vārdnīcas), bet arī jaunas formas, kas pastāvīgi parādās un pazūd/noveco (tiešsaistē pieejamās vārdnīcas, CD-ROM un DVD formāta vārdnīcas, dažādas lietotnes u. c.). Šis process tiek salīdzināts ar Čārlza Darvina dabiskās atlases teoriju, kurā „izdzīvo stiprākais” (Fuentes-Olivera 2016).

Britu izdevniecība *Macmillan Publishers*, kas tradicionāli tiek uzskatīta par vienu no piecām lielākajām izdevniecībām angļu valodas vidē, ir pilnībā pārtraukusi drukāto vārdnīcu izdošanu: „Umberto Eko nesen minēja, ka „grāmata ir kā karote, āmurs, ritenis. Kad izgudrots, to nevar uzlabot”. Taču vārdnīcas atšķiras no citām grāmatām. Tāpat kā kartes un enciklopēdijas, bet ne kā romāni vai laikraksti, vārdnīcas ir lietas, ar kurām jūs konsultējaties (kamēr darāt ko citu), nevis lietas, ko lasāt. [...] mēs esam pieņēmuši lēmumu pakāpeniski pārtraukt drukāto vārdnīcu izdošanu un pievērsties mūsu bagātajai digitālo resursu kolekcijai.” (Rundell 2012) Pieejamo resursu un to veidu apjoms rāda, ka dabiskā atlase leksikogrāfijā ir sākusies, taču drukāto resursu nākotne nav vienīgais mūsdienu leksikogrāfijas (tostarp terminogrāfijas) apdraudējums. Tehnoloģiju laikmetā leksikogrāfija kā zinātniska disciplīna piedzīvo fundamentālu paradigmu maiņu. Šobrīd tiek runāts par krīzi leksikogrāfijā, piemēram, tiek identificēti un atklāti vairāki datu pārslodzes veidi un problēmas, ar ko saskaras elektronisko vārdnīcu lietotāji, izgūstot nepieciešamo informāciju (Gouws, Tarp 2017). Kā viens no krīzes iemesliem tiek minēts fakts, ka vairums lietotāju sagaida, ka tiešsaistes vārdnīcas būs bezmaksas resurss. Tiešsaistes vārdnīcu lietotāji nav gatavi maksāt par šo pakalpojumu, ja vien netiek piedāvātas kādas augsti specializētas vārdnīcas, kas ir nepieciešamas darbam vai studijām (Tarp 2019, 227). Līdz ar šīs problēmas rašanos attīstījusies

nākamā – vienlaikus internetā ir pieejamas neskaitāmi daudz bezmaksas brīvpieejas vārdnīcu, kurām bieži vien ir ļoti apšaubāma kvalitāte. Dažkārt lietotājs pats nevar vai arī viņam trūkst nepieciešamo prasmju, lai izvērtētu resursa kvalitāti, tādēļ viņš paļaujas uz vārdnīcā sniegto informāciju. Līdz ar to ir novērojams paradokss: no vienas puses, mūsdienās lietotājiem ir vajadzīgas augstas kvalitātes vārdnīcas, kas sniedz uzticamu informāciju, no otras puses, arvien vairāk šo lietotāju bezmaksas piekļuves dēļ izvēlas apšaubāmas kvalitātes vārdnīcas, kuras bieži vien sniedz neprecīzu un maldīgu informāciju.²

Tradicionāli vārdnīcas galvenokārt tika veidotas atbilstoši izdevēju priekšstatiem par lietotāju spējām un vajadzībām, tādēļ vārdnīcu izstrādātājiem un pētniekiem jāatzīst, ka mūsdienās arvien lielāka loma piešķirama vārdnīcu lietotājiem un viņu lietošanas paradumiem. Pēdējo gadu desmitu laikā ir būtiski attīstījusies metaleksikogrāfija (ang. *metalexigraphy*), kuras viens no pētījuma objektiem ir vārdnīcu lietotāju izpēte (ang. *user research*) (Svensen 2009, 453). Mūsdienās pasaules leksikogrāfi un eksperti atzīst, ka vārdnīcas jāizstrādā, galvenokārt ņemot vērā lietotāju vajadzības (Lew 2011). Tomēr slāvu leksikogrāfijā valda pilnīgi pretējs viedoklis – aizrobežu praksē komerciālajiem aspektiem tiek ierādīta milzu uzmanība, tādēļ ideālai vārdnīcai nav jāapmierina katra lietotāja vēlēšanās, un potenciālajam lietotājam nevar būt tikpat daudz tiesību kā leksikogrāfam izlemt, kāda vārdnīca ir uzskatāma par labu. Tādēļ laba vārdnīca nebūt nav jāorientē tikai uz potenciālā lietotāja vēlmēm (Гринев-Гриневич 2007, 27–28). Pasaulē ir veikti jau vairāki pētījumi par vārdnīcu lietotāju paradumiem, piemēram, pētījums par medicīnas studentu vārdnīcu lietošanas paradumiem (Mansoor-ul-Haq, Ahmad 2010), pētījums par tiešsaistes vārdnīcu lietošanu (Müller-Spitzer 2014) u. c. Piemēram, tiek strādāts pie jauna vārdnīcu koncepta *ColloCaid*. Britu leksikogrāfe Ana Frankenberg-Garcia (*Ana Frankenberg-Garcia*) savā pētījumā secina, ka „pēdējās desmitgadēs ir vērojami strauji gan vārdnīcas satura, gan formāta uzlabojumi. Tomēr vārdnīcas – gan drukātās, gan tiešsaistes – joprojām tiek nepietiekami izmantotas. Tā rezultātā ir jādara vairāk, lai cilvēkus apmācītu vārdnīcas lietot. Cits risinājums būtu veidot leksikogrāfijas resursus, kas prasa maz vai neprasa nekādas instrukcijas.” (Frankenberg-Garcia 2018) *ColloCaid* ir leksikogrāfisks rīks, kas apvieno lietotāju vajadzības, leksikogrāfijas datu vizualizēšanu un digitālo rakstīšanas vidi ar mērķi tekstveides laikā uzreiz nodrošināt leksikogrāfisko informāciju, nevis gaidīt, kad teksta autors to uzmeklē pats (Frankenberg-Garcia 2018, 29).

Lai gan leksikogrāfija ir sena lingvistiska disciplīna, tā ir arī uzņēmējdarbība, ko veic privātpersona vai uzņēmums, lai gūtu peļņu, tāpēc vairākos mūsdienu pētījumos par

² Plašāk tiešsaistes vārdnīcu aspekts izvērstis promocijas darba 2.2.3. apakšnodaļā.

leksikogrāfiju tiek runāts kā par biznesa un pārdošanas modeli (Alberts 1999; Kilgarrieff 2000; Simonsen 2017; Fuertes-Olivera 2019). Kā jebkurai organizācijai vai uzņēmumam, arī leksikogrāfiem ir vajadzīgs biznesa plāns. Leksikogrāfija ir lielu pārmaiņu priekšā, līdz ar to ir vajadzīgs arī jauns uzņēmējdarbības modelis, kas ir dzīvotspējīgs mūsdienu tehnoloģiju laikmetā. Pētījumi galvenokārt atklāj, ka ir pienācis laiks sākt no nulles un izstrādāt jaunus un ilgtspējīgus biznesa modeļus. Šis jautājums nav centrālais, bet promocijas darba izstrādes laikā radies kā komponents, kuru nedrīkst ignorēt.

Šajā apakšnodaļā minētie fakti veido ļoti svarīgu fona informāciju, lai turpinājumā pievērstos situācijai Latvijā. „Kādas valodas leksikoloģijas attīstība ir atkarīga no leksikogrāfijas attīstības līmeņa – labām un pilnīgām vārdnīcām. Un otrādi – leksikoloģijas principu izstrādāšana sekmē labu vārdnīcu izveidošanu,” tā apgalvojis valodnieks Jānis Loja (Loja 1968, 124). No tā izriet, ka leksikogrāfijas teorijas un prakses attīstība ir cieši saistīta un atkarīga no leksikoloģijas attīstības, jo leksikogrāfija galvenokārt balstīta uz leksikoloģijas atzinumiem. Šāda pieeja tradicionāli balstījusi latviešu leksikogrāfijas teorijas pamatus. Latviešu leksikogrāfija (tostarp terminogrāfija) ir veidojusies, cieši balstoties uz padomju zinātnieku pētījumiem, kā ietekme jūtama vēl mūsdienās. J. Loja norāda: „Leksikogrāfijai ir šādi uzdevumi:

- 1) dažādu vārdnīcu tipu izveidošana un to uzbūves atšķirību noskaidrošana;
- 2) vārdu sinonīmu, homonīmu un frazemātisko vienību atlases principu noskaidrošana dažādu tipu vārdnīcās;
- 3) vārdu nozīmju skaidrošanas un terminu definēšanas principi, kā arī tulkošanas un ekvivalentu došanas principi tulkojošās vārdnīcās;
- 4) vārdu stilistiskās kvalifikācijas jautājumi, vārdu lietošanas sfēru noteikšana un apzīmēšana.” (Loja 1968, 163)

Mūsdienu leksikogrāfijas raksturojumā jāsaskaras gan ar tradicionālo, gan ar inovatīvo aspektu. „Tradicionālitate galvenokārt attiecināma uz leksikogrāfijas teorijas jautājumiem, kas balstīti uzskatos par vārdnīcu kā par valodas, kultūras, izglītības, saziņas atspoguļotāju, bet inovācijas ienāk ar vārdnīcu praktiskās veidošanas meklējumiem makrostruktūras, mikrostruktūras un tehnoloģiju risinājumos.” (Helviga, Peina 2016, 127) Latviešu leksikogrāfijas mūsdienu problēmjautājumi skar abus iezīmētos virzienus: gan teorijas un prakses atbildes, gan arī tradīciju un jauninājumu saskarsmi.

Mūsdienu valodniecības pētījumos Latvijā samērā neviennozīmīgi tiek runāts par to, kas ir *vārdnīca*. Jautājumam par vārdnīcas jēdziena būtību un interpretāciju pievērsies arī J. Baldunčiks pētījumā „Vārdnīcu izstrāde Latvijā 1991–2010”, uzsverot, ka „vārds *vārdnīca* ir ļoti svarīgs, it īpaši valstīs, kur ilgas vārdnīcu izmantošanas tradīcijas izglītībā, literatūrā un

citās jomās, arī cilvēka izaugsmes un pilnveidošanās procesā. Izglītotu cilvēku vairākumam vārdnīcas simbolizē autoritatīvu un koncentrētu informācijas avotu.” (Baldunčiks 2012^a, 7)

18. gadsimtā latviešu valodā vārdnīcas dēvētas par *vārdu grāmatām*. Līdz ar straujo vārdnīcu klāsta palielināšanos 19. gadsimta 40. gados valodā parādās aizguvums *leksikons*, kuru vairākus gadu desmitus lieto un pieraksta paralēli jau esošajam un tautā lietotajam apzīmējumam *vārdu grāmata*, tādā veidā pieradinot lasītāju pie jauna termina un tā lietojuma. Arī mūsdienās vārdam *leksikons* viena no nozīmēm ir ‘vārdnīca’, bet parasti to attiecina uz kādas nozares vai darbības jomas ekciklopēdiska un skaidrojoša tipa vārdnīcām (VPSV 2007, 210). Interesanti, ka to turpina lietot pat līdz mūsdienām, bet laika gaitā mainījusies tā nozīme. 19. gadsimtā šis apzīmējums tiek lietots vispārīgā nozīmē, tiešā veidā aizstājot apzīmējumu *vārdnīca*. Nozīmes maiņa izteikti redzama 20. gadsimtā, kad par leksikoniem sauc izdevumus, kuros iekļauti kādas konkrētas nozares termini, piemēram, *zemkopības leksikons*, *leksikons kuģiniekiem*, *ievedpreču leksikons*. 1869. gadā Kaspars Biezbārdis pirmoreiz latviešu valodas leksikogrāfijā lieto vārdu *vārdnīca* (Biezbārdis 1869, 25). Arī Kr. Valdemāra vārdnīcā (1872) ir iekļauts vārds *vārdnīce* (Valdemārs 1872, 565), taču pēc Valdemāra vārdnīcas izdošanas seko posms, kurā līdzpastāv vairāki vārdnīcas apzīmējumi – līdz tam lietotie *leksikons*, *vārdu grāmata*, *svešu vārdu grāmata*, *svešvārdu grāmata* –, līdz 19. gadsimta 80. gados parādās mūsdienās zināmā forma – *vārdnīca* un *vārdnīce*. Līdz ar Mīlenbaha–Enzelīna vārdnīcas izdošanu, kurā paralēli tiek minētas abas formas – *vārdnīca* un *vārdnīce* (Mīlenbahs, Endzelīns 1929–1932, 500), var apgalvot, ka valodā jau bija nostabilizējies vārda lietojums 4. deklinācijā. 20. gadsimtā parādās varianti īsā un garā patskaņa *i* lietojumā – *vārdnīca* un *vārdnīca*.³ Terminoloģijas vārdnīcas 20. gadsimta pirmajā pusē reti sauktas par vārdnīcām (tāda tomēr ir *Zinātniskās terminoloģijas vārdnīca* (1922)), biežāk gan *vārdnīcas* vārds nosaukumā neparādās, piemēram,

- *Mežkopības termini* (Mežkopības termini 1921);
- *Matemātikas termini* (Loja 1923);
- *Zinātņu terminu krājums* (Zinātņu terminu krājums 1937);
- *Vāciski-latviski grāmatrūpniecības termini* (Augstkalns 1940).

Arī mūsdienās ne vienmēr terminoloģisko izdevumu nosaukumā parādās nomenklatūras vārds *vārdnīca*.⁴

Mūsdienu sabiedrībā ienācis termina *vārdnīca* nozīmes paplašinājums. Valoda attīstās, tādēļ, neskatoties uz to, ka ir nostabilizējies termina rakstība un lietojums, mūsdienās termins *vārdnīca*, tāpat kā visi citi dzīvie un ikdienā lietotie vārdi, valodā mēdz gan zaudēt, gan arī

³ Pilnu termina *vārdnīca* attīstību latviešu valodā iespējams skatīt promocijas darba 1. pielikumā.

⁴ Šis aspekts izvērstāk skatīts promocijas darba 3.2.1. apakšnodaļā.

iemantot jaunas nozīmes. Piemēram, pēdējo gadu laikā novērojams, ka publicistikā ar terminu *vārdnīca* apzīmē kāda produkta, preces vai parādības lietojuma pamācību, vadlīnijas vai izmantošanas ieteikumus, piemēram, *Īsa zobu pastas vārdnīca* (Roce 2018), *Cukura vārdnīca: par cukura veidiem, izmantošanu kulinārijā* (Zariņa 2019^a), *Ķirbju vārdnīca: par ēdienu gatavošanai piemērotākajām ķirbju šķirnēm* (Zariņa 2019^b), *Kovidlaika emociju skaidrojošā vārdnīca: par cilvēka emocijām Covid-19 pandēmijas apstākļos* (Velde 2021). Vai arī *Maza vārdnīca lielajiem sinonīmiem* (Ceriņa 2019), kas ir avīžraksts, kurā autore minējusi filmu izvēles ieteikumus skatītājiem, kuri plāno apmeklēt Rīgas Starptautisko kinofestivālu. Tādējādi vārdam *vārdnīca* atvasinājusies vēl viena nozīme ‘uzzīņas, padomi, ieteikumi’. Šāds nozīmes paplašinājums liecina, cik dažāda var būt izpratne par kāda termina nosaukto jēdzienu. Ja pirms nesena laika vārdnīca bija drukāts un autoratīvs avots, kas atspoguļo tautas materiālo un garīgo kultūru, tad mūsdienās šī izpratne vairs nav tik viennozīmīga.

Vēl kāds būtisks aspekts, par ko tiek runāts mūsdienu latviešu leksikogrāfijas pētniecībā, ir pašu vārdnīcu pētniecības un kritikas jautājums. Reinhards Rūdolfs Karls Hartmans (*Reinhard Rudolf Karl Hartmann*) vārdnīcu pētniecību iedala šādi: vēsturiskā, kritiskā, struktūras, tipoloģijas, lietojuma un cita veida vārdnīcu pētniecība (Hartmann 2001, 30–49). No visiem minētajiem pētniecības aspektiem latviešu leksikogrāfijā mūsdienu vārdnīcu kritiskā analīze gandrīz netiek veikta (vien daži pārskati un recenzijas), taču tas ir par maz un šādiem izdevumiem nav regularitātes (sk. Balode 2004; Hirša 2007; Valodniecība un tulkojumzinātne 2017; Matuseviča 2015; Jansone 2018^a). Tā kā Latvijā šobrīd leksikogrāfisko izdevumu kritika, recenzijas, analīzes rakstu gandrīz nav nemaz, tad līdz ar to neveidojas sabiedrības priekšstats par to, kas ir kvalitatīva vārdnīca, kādai jābūt labai vārdnīcai. Mūsdienās vārdnīcu recenziju kultūra ir gandrīz zudusi. Trūkst ne tikai dziļu, atziņas balstītu recenziju, bet arī speciālistu, kuri spētu iedziļināties un analizēt gan vārdnīcu makrostruktūru, gan arī mikrostruktūru. Uz šo problēmu norādījis arī J. Baldunčiks: „Vārdnīcu recenzijas ir ļoti reta parādība, bet bez kritikas vārdnīcu kvalitātes novērtēšana un uzlabošana nav iedomājama.” (Baldunčiks 2012^a, 10) Vārdnīcu recenzijas palīdzētu atsegt ne tikai vispārīgus leksikogrāfijas problēmjautājumus, bet arī labos un izdevušos aspektus, kas kalpotu kā vispārīgi ieteikumi un vadlīnijas tālākam leksikogrāfu darbam.⁵

Līdzīgi kā pasaulē, arī latviešu mūsdienu leksikogrāfijas atziņas aktuāla tēma ir drukāto resursu nākotne. A. Veisbergs 2015. gadā apgalvojis, ka „gandrīz jebkura vārdnīca (iespējams izņēmums varētu būt mirušo valodu vārdnīcas) strauji un neatvairāmi noveco un prasa, vai nu atjaunināšanu/papildināšanu (*updating*), vai pilnīgu pārstrādi (*full revision*), vai jaunas

⁵ Šis aspekts izvērstāk skatīts promocijas darba 1.4. un 3.4. apakšnodaļā.

vārdnīcas veidošanu” (Veisbergs 2015^b, 134). Tādēļ nav zināms, „cik ilgi pastāvēs lielapjoma drukātās vārdnīcas, un kur ir robeža, kur elektroniskie resursi ir pieejamāki, vieglāk un lētāk atjaunojami un koriģējami. Domājams, ka tuvākajās desmitgadēs vidēja apjoma drukātās vārdnīcas neizzudīs pavisam, bet arī tās arvien vairāk aizstāj digitalizētie, mobilie nesēji.” (Veisbergs 2015^b, 156) Lai uzsvērtu, cik strauji attīstās viedoklis par šo tēmu, jāsalīdzina, ko A. Veisbergs saka dažus gadus vēlāk – 2020. gada intervijā viņš daudz kategoriskāk apgalvo, ka drukātām vārdnīcām nav drošas nākotnes: „Man žēl, bet, jā, uz to mēs ejam ļoti strauji. Mazās un vidējās – skolām, iesācējiem – kādu laiciņu vēl būs, bet pavisam lielās nez vai vairs drukās.” (Mieriņa 2020) Latviešu leksikogrāfijā vairākos pētījumos tiek skatīts elektroniskās leksikogrāfijas aspekts (piemēram, Veisbergs 2003) vai sastatījums ar drukātajiem resursiem, piemēram, īpašvārdi tradicionālajā un elektroniskajā leksikogrāfijā (Jērāne 2015), vai angļu-latviešu vārdnīcas elektroniskajā leksikogrāfijā (Karpinska 2020). Dažiem no šajā apakšnodaļā minētajiem aspektiem plašāka uzmanība pievērsta promocijas darba 3. daļā.

1.2. Vārdnīcu tipoloģija Latvijā un citur

Leksikogrāfijas tipoloģija ir viena no vārdnīcu pētniecības problēmām, un pētnieki jau vairākus gadu desmitus mēģina šo sistēmu izveidot.⁶ „Daudzi pētnieki, lielākoties pēdējo trīsdesmit gadu laikā, ir mēģinājuši vārdnīcas klasificēt, un tas var šķist pārsteidzoši, ņemot vērā iegūtos rezultātus. Secinājums praktiski vienmēr ir viens un tas pats – uzdevums ir neiespējams.” (Bejoint 2000, 32) Vārdnīcas var klasificēt pēc dažādiem kritērijiem, tomēr standarta vispārpieņemta vārdnīcu tipoloģija vēl nav izveidota (Landau 2001, 7), jo „vārdnīcām ir vairāk veidu nekā jebkad būtu iespējams klasificēt vienkāršā taksonomijā” (Bejoint 2000, 37). „Viens no šīs situācijas skaidrojumiem varētu būt tas, ka ir pārāk daudz vārdnīcu tipu un apakštipu, kas jāuzrāda skaidrā taksonomijā. Jāņem vērā arī tas, ka rodas jauni (pakārtoti) vārdnīcu veidi, kurus nav iespējams viegli integrēt esošajās klasifikācijās.” (Karpinska 2012, 10) Būtisks jautājums vārdnīcu tipoloģijā ir „vai nu tipoloģiju veidot, balstoties uz esošo vārdnīcu novērojumiem, vai arī teorētiski izveidot kategorijas un tad redzēt, kā tajās iederas esošās vārdnīcas” (Bejoint 2000, 32).

Ņemot vērā nozares speciālistu neveiksmīgos mēģinājumus vārdnīcu klasifikācijā, varētu domāt, ka tādā gadījumā vārdnīcu tipoloģijai nav nekāda praktiska izmantojuma un nepieciešamības, tomēr jāatceras, ka viens no vārdnīcu klasificētāja uzdevumiem ir nodrošināt potenciālo vārdnīcu lietotāju ar tādu klasifikatoru, kas norāda uz vārdnīcu atšķirīgajām iezīmēm, tādā veidā palīdzot lietotājam neapjukt lielajā vārdnīcu klāstā un atrast meklēto. Kā

⁶ Šīs apakšnodaļas materiāls ir aprobēts vairākos referātos un publikācijās (sk. Peina 2016; Helviga, Peina 2016).

arī vārdnīcu klasifikators ir svarīgs valodu pētniekiem un vārdnīcu izstrādātājiem, lai analizētu valodas lietojumu, veidotu pilnīgus un precīzus vārdnīcu resursus gan saturā, gan formā.

Pasaules leksikogrāfi izstrādājuši vairākus vārdnīcu klasifikatorus, tā, piemēram, Ļevs Ščerba (*Лев Щерба*), kura veikums bieži tiek uzskatīts par pirmo nopietno mēģinājumu izveidot vārdnīcu tipoloģiju, kas balstīta uz vārdnīcu tipu strukturālajām īpašībām. Ļ. Ščerba vārdnīcas rosina klasificēt sešos pāros⁷:

- normatīvās – informatīvās (*словарь академического типа – словарь-справочник*);
- enciklopēdiskās – vispārīgās (*энциклопедический – общий*);
- tezauri – vispārīgās (skaidrojošās vai tulkojošās) (*тезаурус – обычный (толковый или переводный)*);
- vispārīgās (skaidrojošās vai tulkojošās) – ideoloģiskās (*обычный (толковый или переводный) – идеологический*);
- skaidrojošās – tulkojošās (*толковый – переводный*);
- nevēsturiskās – vēsturiskās (*неисторический – исторический*) (Щерба 1977, 188–198).

Tomēr speciālisti jau tad ir secinājuši, ka daudzas vārdnīcas ir tipoloģiski jauktas, un, visticamāk, tikai dažas pieder kādam konkrētam vārdnīcu tipam, tikai dažās nav citu vārdnīcu tipu iezīmes, tādēļ pavisam noteikti var apgalvot, ka vārdnīcas ir grūti klasificējamās (Zgusta 1989, 70).

Pavisam cits vārdnīcu dalījums pastāv lietuviešu leksikogrāfijā, tāpēc šeit tas minēts salīdzinājuma aspektā. Lietuviešu pētniece Evalda Jakaitiene (*Evalda Jakaitienė*) lietuviešu valodas vārdnīcas daļa četros tipos:

- 1) vispārīgās vārdnīcas:
 - skaidrojošās vārdnīcas;
 - vēsturiskās vārdnīcas;
 - dialektu/izlokšņu vārdnīcas;
 - paralēlās vārdnīcas (jeb divvalodu vārdnīcas);
 - sistēmiskās vārdnīcas;
- 2) speciālās vārdnīcas:
 - terminu vārdnīcas;
 - sinonīmu un antonīmu vārdnīcas;
 - internacionālismu vārdnīcas;
 - īpašvārdu vārdnīcas;
 - frazeoloģismu vārdnīcas u. c.

⁷ Terminu krievu valodā sniegti iekavās.

3) dažādu aspektu vārdnīcas:

- etimoloģijas vārdnīcas;
- valences un lietojuma vārdnīcas u.c.

4) elektroniskās vārdnīcas (Jakaitienė 2005, 43–288).

Lai gan šādā iedalījumā nav daudz būtisku atšķirību, neierasti ir tas, ka elektroniskās vārdnīcas tipoloģijā tiek nošķirtas kā atsevišķs vārdnīcas tips, kas tikai pastiprina to nozīmi, jo šādā skatījumā elektroniska vārdnīca ir ne tikai jebkura vārdnīcas tipa (terminu, tulkojošās u. c.) elektroniskā forma, bet gan atsevišķs vārdnīcu veids, kuram ir sava satura forma un specifika. Pavisam iespējams, ka tieši šāda nostāja ir ļāvusi Lietuvas Republikas terminu bankai kļūt par nozīmīgāko valsts mēroga terminoloģijas resursu.

Lielā mērā leksikogrāfijas teorētisko jautājumu izpratni 20. gadsimta 70.–80. gados Latvijā noteica „Latvijas padomju enciklopēdija” (LPE), tajā vārdnīcas pēc rakstura iedalītas:

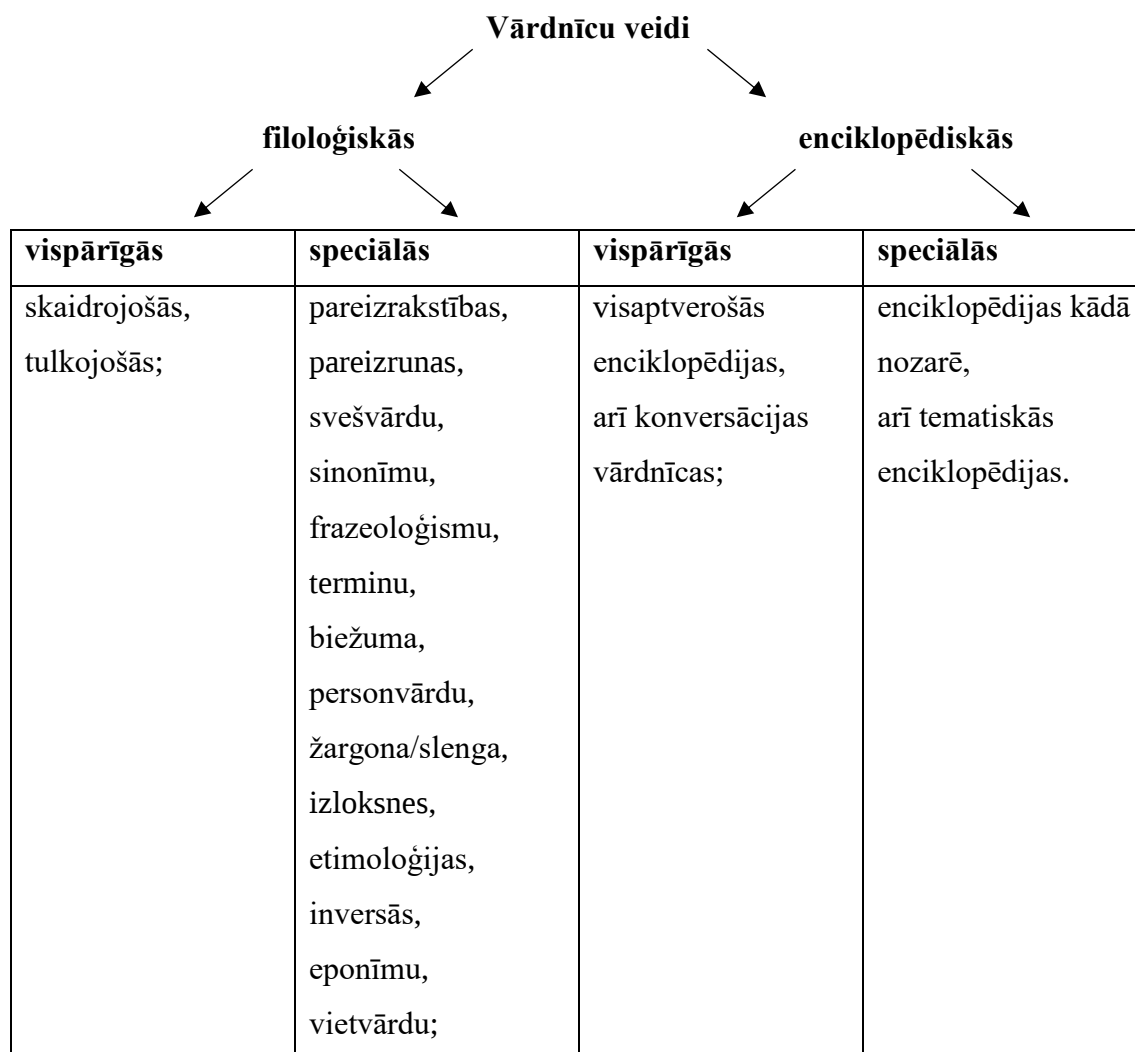
- 1) skaidrojošajās;
- 2) tulkojošajās;
- 3) fiksējošajās. (LPE 10₁ 1987, 290)

LPE pēc leksikas grupām vārdnīcas raksturo šādi:

- 1) hronoloģiskais princips;
- 2) stilistiskais princips;
- 3) teritoriālais princips;
- 4) personālais princips;
- 5) nozares princips;
- 6) valodas iekšējās diferenciacijas princips;
- 7) normatīvais princips;
- 8) adresāta kritērijs;
- 9) diahronijas un sinhronijas princips (LPE 10₁ 1987, 290).

Leksikogrāfijā sastopami dažādi vārdnīcu iedalījumi, taču gan Latvijā, gan citur pasaulē tradicionāli visus leksikogrāfiskos izdevumus pēc to sniegtās informācijas iedala vārdnīcās un enciklopēdijās. Vārdnīcās (jeb filoloģiskajās vārdnīcās) skaidro un raksturo vārdus kā leksiskas vienības. Enciklopēdijās (jeb enciklopēdiskajās vārdnīcās) skaidro un raksturo nevis vārdu kā leksisku vienību, bet gan ar vārdu nosauktos jēdzienus, priekšmetus, parādības, notikumus, faktus un personības (Roze 1982, 84). Savukārt vārdnīcas, respektīvi, filoloģiskās vārdnīcas, iedalāmas vispārīgajās vārdnīcās un speciālajās vārdnīcās, no kurām vispārīgās vārdnīcas vai nu skaidro vārdu nozīmi (skaidrojošās), vai sniedz tulkojumu (tulkojošās). Bet speciālās vārdnīcas atspoguļo tikai kādu konkrētu leksikas daļu, kas atlasīta pēc zināmiem principiem (svešvārdu vārdnīca, pareizrakstības vārdnīca, terminu vārdnīca, frazeoloģijas vārdnīca u. c.).

Jāatzīst, ka tā ir viena no plašākajām un savdabīgākajām vārdnīcu grupām, jo aptver ļoti neparastas vārdnīcas. Šādu iedalījumu latviešu leksikogrāfijā apraksta A. Laua (Laua 1981):

L. Roze sniegusi ne tikai leksikogrāfijas prakses analīzi, bet devusi arī vārdnīcu iedalījuma teorētiskos principus, kas ir atšķirīgi no iepriekš aprakstītā. L. Roze vārdnīcu iedalījumu veido pēc četriem kritērijiem:

1) vārdnīcu iedalījums pēc valodu skaita:

- vienvērtības;
- divvērtības;
- vairākvērtības;

2) vārdnīcu iedalījums pēc leksikas grupām, kurās, izraugoties noteiktu vārdu krājuma daļu, ko sniegt vārdnīcā, leksiku atlasa pēc dažādiem principiem:

- hronoloģiski, vārdnīcā ietverot noteikta laikposma leksiku;
- stilistiski, vārdnīcā iekļaujot leksiku ar noteiktām stila iezīmēm;

- teritoriāli, vārdnīcā ietverot vai nu visas tautas lietoto leksiku, vai arī atsevišķu apvidu leksiku;
- pēc nozarēm (terminu);
- pēc valodas iekšējām grupām (sinonīmu, antonīmu, frazeoloģismu);
- pēc autoriem, vārdnīcās iekļaujot atsevišķu rakstnieku lietoto leksiku;
- pēc normatīvā viedokļa, vārdnīcā iekļaujot tādus vārdus, kuru lietojums atbilst autoritatīvi noteiktām valodas normām, un katra novirze tiek speciāli norādīta;
- pēc adresāta;

3) pēc leksikas kārtojuma:

- alfabētiskās;
- inversās;
- tematiskās;
- bilžu;

4) pēc apjoma:

- plašas (lielas) – 80 000 un vairāk šķirķļu;
- vidējas – 20 000–80 000 šķirķļu;
- nelielas (mazas) – līdz 20 000 šķirķļu;
- kabatas formāta;
- miniatūrās (Roze 1982, 84–96).

Ir svarīgi ieskatīties, kā vārdnīcas klasificē jaunākos latviešu valodas izpētes izdevumos, piemēram, A. Veisberga redakcijā sagatavotajā pētījumā „Latviešu valoda”, īsi ieskicējot vēsturisko aspektu, tiek runāts par 15 vārdnīcu veidiem:

- 1) skaidrojošās vārdnīcas;
- 2) tulkojošās divvalodu un vairākvalodu vārdnīcas;
- 3) biežuma vārdnīcas;
- 4) etimoloģijas vārdnīcas;
- 5) frazeoloģijas vārdnīcas;
- 6) izlokšņu vārdnīcas;
- 7) žargona un slenga vārdnīcas;
- 8) pareizrakstības vārdnīcas;
- 9) personvārdu vārdnīcas;
- 10) saīsinājumu vārdnīcas;
- 11) sinonīmu vārdnīcas;
- 12) terminu vārdnīcas;
- 13) svešvārdu vārdnīcas;

- 14) vietvārdu vārdnīcas;
- 15) interneta resursi un datorresursi (Jansone, Veisbergs 2013, 440–447).

Kā redzams, vārdnīcu iedalījums ir ļoti dažāds un, balstoties uz leksikogrāfijas praksi, atkārtoti pārstrādājams un pielāgojams attīstības tendencēm. Pēc aplūkotā materiāla var secināt, ka nepastāv vienots vārdnīcu iedalījuma princips pat vienā valodā, vārdnīcās veidojas šķirkļi ar neviendabīgu materiālu – skaidrojošu, tulkojošu, enciklopēdisku.

1.3. Ieskats mūsdienu terminogrāfijas atziņās un lietotās terminoloģijas izpratnē

Neskatoties uz vispārīgas vārdnīcu klasifikācijas neesamību, mūsdienās leksikogrāfi galvenokārt terminu vārdnīcas pieskaita speciālajām vārdnīcām (ang. *specialised dictionaries*) jeb ierobežotajām vārdnīcām (ang. *restricted dictionaries*) (Swanepoel 2003, 58; Hausmann 1989). Tās dažkārt tiek dēvētas arī par speciālās valodas lietojuma vārdnīcām (ang. *language for specific purposes dictionary*) (Becker 2018, 394). Taču daži leksikogrāfi apzīmējumu *specializēta vārdnīca* lieto plašākā nozīmē, kurā *specializēta* neaprobežojas tikai ar vienu īpašu nozari, bet arī ar konkrētiem leksikas slāņiem, piemēram, dialektu, slengu u. c. (Svensen 2009).

Ņemot vērā, cik laika gaitā dažāds ir bijis vārdnīcu iedalījums un raksturojums, neapšaubāmi latviešu leksikogrāfijā un terminogrāfijā ir redzamas šīs nenoteiktības sekas. Tā, piemēram, LPE šķirklī terminu vārdnīcas tiek sauktas par „nozaru speciālajām vārdnīcām” (LPE 5₂ 1984, 531). Šajā šķirklī rakstīts: „Terminoloģijas komisijas vadībā un sadarbībā ar nozaru speciālistiem izdotas divvalodu tulkojošās latviešu-krievu un krievu-latviešu dažādu nozaru terminu vārdnīcas [...]. Nozares speciālistiem domātas rokasgrāmatas ir E. Planderis redakcijā sagatavotā „Mikrobioloģijas terminu vārdnīca” (1971) un M. Svilāna redakcijā sagatavotā „Automatizēto vadības sistēmu (AVS) tehnisko līdzekļu vārdnīca-rokasgrāmata” (1972). Pie terminu vārdnīcu grupas pieder arī vairākas skaidrojošās vai skaidrojoši tulkojošās vārdnīcas: P. Galenieka „Botāniskā vārdnīca” (1950), F. Galenieka „Krievu-latviešu lauksaimniecības vārdnīca” (1953), J. Peiles „Bibliotekāro terminu vārdnīca” (1957), D. Albinas „Mūzikas terminu vārdnīca” (1962), autoru kolektīva sastādītā „Krievu-latviešu politehniskā vārdnīca” (1977), V. Dišlera, J. Raipuļa un E. Nagles „Ģenētikas terminu skaidrojošā vārdnīca” (1981) u. c. Starptautiskā anatomijas nomenklatūra sakopota V. Demidovas sastādītajā un K. Rudziša rediģētajā vārdnīcā „Nomina anatomica” (1961).” (LPE 5₂ 1984, 532) Informāciju par dažādiem tipoloģiskajiem iedalījumiem latviešu terminogrāfijā sniedz vārdnīcu bibliogrāfiskie rādītāji (sk. Cakule 1969; Bibliogrāfiskais rādītājs 1995; TTC 2007; Geršmane 2001; Jansone, Veisbergs 2013; Šmite 2012; Kvašīte 2020 u. c.). Lai uzskatāmi atainotu, cik liela ietekme leksikogrāfijas vēsturiskajos pētījumos un

pārskatos atstājusi vārdnīcu (tostarp terminu vārdnīcu) precīzas tipoloģijas neesamība, turpmāk tiek sniegts ieskats dažos no bibliogrāfiskajiem rādītājiem.

Pētījumā par Latvijā izdotajām vārdnīcām laikā no 1900. gada līdz 1966. gadam bibliogrāfiskā rādītāja ievadā teikts: „Savāktais materiāls klasificēts, ievērojot jaunākās padomju valodniecības atziņas par vārdnīcu tipiem. Bet katras tautas ekonomiski politiskajā dzīvē, tās attīstībā ir zināmas īpatnības, kas atspoguļojas arī vārdnīcās. Tādēļ tiek izvirzīts atšķirīgs dalījums. Diskutējams ir tagadējais terminoloģijas un daudzvalodu vārdnīcu variants. Tas uzlūkojams tikai par aizsākumu, uzmetumu.” (Čakule 1969, 144) Terminoloģijas vārdnīcu grupā (1900–1966) šajā bibliogrāfiskajā sarakstā, kas aptver vairāk nekā 60 gadu, uzrādītas 70 vārdnīcas, tās iedalītas trīs grupās:

- 1) grāmatas (20 vienības);
- 2) biļeteni (33 vienības);
- 3) pielikumi speciālām grāmatām (17 vienības) (Čakule 1969, 150–157).

Lai nedaudz ilustrētu, kas iekļauts katrā no grupām, minēti daži piemēri⁸:

- 1) grāmatas:

Zinātniskās terminoloģijas vārdnīca, Izgl. m-jas Terminoloģ. komis. sakop. Rīgā, Izglītības m - ja, 1922. 163 lpp.

Malvess A., Tehniska vārdnīca būvvielām, būvdarbiem un konstrukcijām. Ar piel. ģeometrijai un mehānikai. Rīgā, Malvess, 1931. XXXII, 688 lpp. ar il. Uz vāka virsraksts: Tehniska vārdnīca celtniecībai. Tīt paral. krievu un vācu val.

Dravnieks E., Vācu-latviešu tirdznieciskā terminoloģija. Rīgā, Grafika, 1935. 35 lpp.

- 2) biļeteni:

5. Ģeoloģijas zinātņu terminu projekti. LPSR ZA Vēstis. 1949, 8. 15 lpp.

15. Fizikas terminu projekti. LPSR ZA Vēstis. 1954, 11. 149.–160. lpp.

32. Hidroloģijas terminu projekti. LPSR ZA Vēstis. 1965, 12. 107.–130. lpp.

- 3) pielikumi speciālām grāmatām:

Glezniecības, tēlniecības un celtniecības vārdu saraksts. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. 1921, 4., 5., 6.

Mūzikas sekcijas vārdu saraksts. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. 1921, 5.

Valodnieciski termini. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. 1921, 5.

Taču atsevišķā sadaļā (ārpus terminoloģijas vārdnīcu saraksta) minētas „speciālās nozaru vārdnīcas”. Tur nosauktas tādas vārdnīcas kā:

Filozofijas vārdnīca. M. Rozentāla un F. Judina redakcijā. Rīgā, LVI, 1964. 463 lpp.

⁸ Pieraksts saglabāts, kā norādītajā avotā.

Politiskās ekonomijas vārdnīca. J. Borisova, V. Žamina un M. Makarovas redakcijā. Rīgā, Liesma, 1965. 263 lpp.

Timofejevs L., Vengrovs N. Mazā literatūrzinātnes terminu vārdnīca. /Tulk. un papild. J. Osmanis/. 2., izlab. un papild. izd. Rīgā, Liesma, 1965. 310 lpp.

Var secināt, ka nepamatoti šīs un vēl citas (kopā deviņas) vārdnīcas netiek pieskaitītas terminu vārdnīcām, bet gan izdalītas atsevišķi kā speciālās nozaru vārdnīcas. Tāpat nekonsekvenci rada tas, ka vairākas terminu vārdnīcas nav atrodamas ne vienā, ne otrā minētajā grupā. Tās nosauktas kā „daudzvalodu vārdnīcas”, piemēram:

Bandrevičs A., Latviešu-krievu-angļu jūrnieku vārdnīca. Sast. A. Bandrevičs. 1. d. Rīgā, Serensena druk., 1902. 48 lpp. Tit. parl. krievu valodā.

Ārstniecības drogu leksikons. Latīniski-latviski-vāciski. Līdz ar augu botānisko nosaukumu sarakstu. Rīgā, Borovskis, 1937. 80 lpp.

Dindonis P. Botāniskā kabatas vārdnīca latīņu, latviešu un vācu valodās. Rokas grāmata dārzkopjiem un botāniķiem. Bulduros. Autora izd. 1938. 112 lpp.

Tajā pašā sarakstā vairākas daudzvalodu vārdnīcas minētas arī terminoloģijas vārdnīcu iedalījumā, piemēram:

Tehniskās vārdnīcas latviešu, vācu un krievu valodās. Sast. saskaņā ar Izglītības m-jas terminolog. komis. atzinumiem. 1. d. /Rīgā/, Valters un Rapa, 1922. 1. d. Būvniecība. 56 lpp.

Prīmanis J., Latviešu anatomiskā vārdnīca. Latīņu-latviešu-vācu-krievu val. 2022 termini. Rīgā, Autors, 1931. 88 lpp.

Šāda neviendabīga, nestabila sistematizēšana un klasificēšana radījusi sajukumu ne tikai kvalitatīvajos rādītājos (t. i., vārdnīcu tipoloģijas jautājumos – terminu, nozaru, speciālās, daudzvalodu u. tml.), bet arī neprecizitāti kvantitatīvajos rādītājos (sākumā minēto 70 vienību vietā ir jārunā par daudz lielāku terminu vārdnīcu skaitu, kas bibliogrāfiskajā sarakstā neparādās).

Līdzīgas nekonsekvences konstatētas Astras Šmites 2012. gadā izveidotajā vārdnīcu bibliogrāfiskajā sarakstā (Šmite 2012), kurā vārdnīcas dalītas:

- 1) pēc valodu skaita;
- 2) vispārlietojamās leksikas vārdnīcas un speciālās leksikas vārdnīcas.

Grupas „Vienvalodas speciālās vārdnīcas” sadaļā „Terminu vārdnīcas” ir uzrādītas 58 vienības, bet terminoloģiska rakstura izdevumi parādās arī sadaļās „Tematiskās vārdnīcas” (7 vienības), „Skaidrojošās vārdnīcas” (13 vienības) un „Svešvārdu vārdnīcas” (3 vienības). Līdz ar to jāsecina, ka kvantitatīvā informācija nav precīza (aptuveni par 20 vienībām), jo nav šo precīzo robežu, kas iezīmētu piederību/nepiederību terminogrāfiska rakstura izdevumiem. Divvalodu

terminu vārdnīcas uzrādītas 90, bet terminu resursiem jāpieskaita vēl vismaz piecas no tematiskajām vārdnīcām. Daudzvalodu vārdnīcu grupā terminogrāfisko izdevumu ir ap 30 vienībām. Redzams, kāpēc dažādos pētījumos kvantitatīvie rādītāji ir tik atšķirīgi. Tas stipri apgrūtina gan kvantitatīvo, gan kvalitatīvo datu apstrādi un izmantošanu (tipoloģijas, dinamikas u. c. aspekti).

Skatot vārdnīcu tipoloģiju, jāaplūko arī 2007. gadā Valsts aģentūras TTC veiktais pētījums „Latviešu valodas terminoloģijas resursu kvalitātes un pieejamības apzināšana dažādās zinātnes un praktiskas darbības nozarēs” (TTC 2007). Tajā uzsvērts, ka „ne vienmēr resursa nosaukumā minētais raksturotājbārds pareizi atspoguļo tā piederību vienai vai otrai grupai” (TTC 2007, 5). Pētījumā apkopoti dati par 435 terminu vārdnīcām, kas izdotas no 1900. līdz 2007. gadam. Pēc satura nozares terminoloģijas resursi iedalāmi:

- 1) tulkojošie resursi (tās pārsvarā ir nozaru terminu tulkojošās vārdnīcas);
- 2) skaidrojošie resursi (vārdnīcas, enciklopēdijas u. c. resursi, kuros pieejami terminu skaidrojumi vai definīcijas);
- 3) aprakstošie resursi (piemēram, zinātniskās publikācijas, mācību līdzekļi, tehniskā literatūra, nozares normatīvie akti, kuros fiksēts termina lietojums noteiktā konteksta jēdzienu sistēmā) (TTC 2007, 4).

Mūsdienu terminoloģiskie resursi galvenokārt apvieno divas vai pat visas trīs no šīm pazīmēm, jo lielākajā daļā vārdnīcu ir iekļauti ne tikai paši termini un to ekvivalenti svešvalodās, bet gan arī to skaidrojumi, piemēri, ilustrācijas u. c., taču viens no raksturojošajiem aspektiem (tulkojošais, skaidrojošais vai aprakstošais) dominē pār pārējiem. „Atšķirībā no enciklopēdiskā skaidrojuma leksiskais jeb filoloģiskais skaidrojums īsi un koncentrēti raksturo pašu būtiskāko vārda nozīmē un parāda šī vārda vietu valodas leksiskajā sistēmā, dažkārt raksturojot arī to attieksmē pret citiem tās pašas valodas vārdiem. Trīs galvenie mezgla punkti skaidrojošo vārdnīcu izveidē ir vārda nozīmju dalījums, skaidrojums un ilustratīvais materiāls. Atkarībā no tā, kā risināti šie jautājumi, ir dažādu veidu skaidrojošās vārdnīcas.” (Roze 1982, 96) Tātad L. Roze terminu vārdnīcas dēvē par nozaru vārdnīcām, kuras var būt arī skaidrojošās vārdnīcas, arī divvalodu vai vairākvalodu vārdnīcas. Šāda pieeja vairāk atbilst mūsdienu terminogrāfijas praksei, kur galvenokārt vārdnīcās ir ne tikai terminu saraksti, bet arī to skaidrojums un atbilstmes jeb ekvivalenti vēl vienā vai vairākās valodās. Taču uz terminu vārdnīcām nevar attiecināt iedalījumu enciklopēdiskās un filoloģiskās vārdnīcas, jo terminu skaidro ne enciklopēdiski, ne lingvistiski, bet ar nosauktā jēdziena definīciju (aprakstu) (Гринев-Гриневич 2007, 34).

Minētajā TTC pētījumā iespiesto terminu resursi tiek iedalīti šādās kategorijās:

- 1) terminu saraksti;

- 2) glosāriji;
- 3) nomenklatūras saraksti un statistiskās klasifikācijas;
- 4) terminu biļeteni;
- 5) terminu vārdnīcas;
- 6) nozaru enciklopēdiskie izdevumi;
- 7) arī svešvārdu vārdnīcas, plaša profila enciklopēdijas un tulkojošās vārdnīcas. (TTC 2007, 5–9)

Terminu saraksti, nomenklatūras saraksti un statistiskās klasifikācijas, arī terminu biļeteni vairāk raksturīgi 20. gadsimta beigām un 21. gadsimta sākumam, kad noritēja aktīvs Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas (LZA TK) darbs un termini tika apstiprināti terminu sarakstu veidā. TTC pētījumā secināts, ka vārdnīcu izstrādātājiem būtu „jāveicina ne tikai tulkojošo, bet arī skaidrojošo terminu resursu izstrāde” (TTC 2007, 52).

Šī pētījuma izlases kopā iespiesto terminu resursi tika apkopoti, balstoties uz TTC pētījumā iekļauto terminu avotu sarakstu (vienīgi enciklopēdiskie izdevumi iekļauti tikai tad, ja attiecināmi uz vienu konkrētu nozari), lai gan ne visi aplūkoto izdevumi (piemēram, Janīnas Kursītes *Tautlietu vārdene* (TV 2009) un *Virtuves vārdene* (VV 2012)) būtu pieskaitāmi terminu vārdnīcām tradicionālā izpratnē; tās būtu saucamas par tematiskajām vārdnīcām, bet šajā pētījumā tomēr tiek iekļautas, jo savas specifikas dēļ sasaucas ar vārdnīcu tradicionālo robežu pārkāpšanu. Latviešu leksikogrāfijas kopainas veidošanai šādi pētījumi (kā TTC 2007) būtu nepieciešami regulāri vismaz reizi 10–15 gados, tas ļautu drošāk runāt par valdošajām tendencēm un attīstības perspektīvām.

Terminu vārdnīcas tradicionāli tiek pieskaitītas filoloģiska tipa speciālajām vārdnīcām, taču mūsdienu terminu vārdnīcu izpēte rāda, ka šodien tā ir daudz komplicētāka, daudzpusīgāka un līdz ar to neviendabīgāka, tāpēc ir nepieciešamība šo iedalījumu pārskatīt. Terminu vārdnīcās dažkārt šķirkļa aprakstā tiek iekļauta tāda informācija, kas tradicionāli tiek atspoguļota enciklopēdijās, jo mūsdienu terminu vārdnīcām bieži vien piemīt arī citu vārdnīcu iezīmes. „Tradicionālais iedalījums filoloģiskajās un enciklopēdiskajās vārdnīcās terminu vārdnīcu gadījumā nav īsti izmantojams. Terminu vārdnīcas šķirkļi veidoti ne tikai ar filoloģisku informāciju par konkrēto vārdu, kas tiek lietots termina funkcijā, bet ir absolūti nepieciešama arī enciklopēdiska rakstura informācija.” (Peina 2016, 22) A. Helviga norādījusi, ka terminu vārdnīcā šķirklim piemīt sintētisks raksturs (lingvistiskā + enciklopēdiskā informācija) (Helviga 2015, 199). Ļoti būtisku atziņu terminogrāfijas teorijā dod TTC pētījums: „Nereti terminoloģijas resursi apvieno vairākas no pazīmēm, piemēram, tulkojošās terminu vārdnīcas ar terminu definīcijām, tehniskā literatūra ar nozīmīgāko terminu skaidrojumiem un/vai atveidojumiem citās valodās. Tomēr jebkurā gadījumā viens no resursu raksturojošiem

aspektiem (tulkojošais, skaidrojošais vai aprakstošais) dominē pār pārējiem. Katram terminoloģijas resursu šķirklīm pievienotie papildu skaidrojumi vai ziņas par tā lietojumu konkrētā apakšnozarē palielina tā terminoloģisko vērtību.” (TTC 2007, 4)

Arī terminu vārdnīcas mēdz klasificēt sīkāk, piemēram, kā vienas nozares vārdnīcas (ang. *single-field dictionaries*), daudznozaru vārdnīcas (ang. *multi-field dictionaries*) un apakšnozaru vārdnīcas (ang. *sub-field dictionaries*) (Bergenholtz, Tarp 1995, 58).

Slāvu leksikogrāfijas teorijā terminu vārdnīcu iedalījums ir veidots vēl detalizētāks:

1) pēc tematiskā aptvēruma:

- daudznozaru;
- vienas nozares;
- šauras apakšnozares;

2) pēc šķirklī vārda:

- terminu;
- terminelementu;

3) pēc šķirklī ietvertās informācijas:

- tulkojošās;
- skaidrojošās;
- uzzīņu;
- terminu saraksti;

4) pēc informācijas izkārtojuma:

- alfabētiskās;
- tematiskās;
- terminu līgzdu;

5) pēc lietojuma funkcijas:

- fiksējošās, reģistrējošās;
- reglamentējošās;
- populārzinātniskās;
- informatīvās (tezauri, meklētāji, klasifikatori);
- sistematizējošās (terminu sistēmas);

6) pēc izmantoto valodu skaita:

- vienvalodas;
- divvalodu;
- daudzvalodu;

7) pēc novitātes:

- jaunieviesto terminu;

- esošo terminu, arī arhaismu (Дубичинский 2008, 157–167).

Šāds skatījums jau daudz vairāk tuvinās mūsdienu terminogrāfijas praksei, jo skaidri iezīmētajās (bet atvērtajās) kritēriju grupās ir iespēja veikt papildinājumus atkarībā no radošajiem terminogrāfu risinājumiem. Tāpat šāds kritēriju saraksts dod iespēju leksikogrāfiem terminu vārdnīcu aprakstīt precīzāk un konkrētāk.

Terminogrāfija ir viena no terminoloģijas apakšnozarēm, kas analizē un veic terminu sistematizēšanu un izdošanu vārdnīcās. Terminogrāfija ir ciešā saskarē ar leksikogrāfiju, jo arī tās pētījuma objekts ir vārdnīca, taču terminogrāfijā vārdnīca tiek skatīta specifiskāk. Specializētās vārdnīcas var skatīt pretēji vispārīgajām vārdnīcām – vispārīgās vārdnīcas iekļauj vispārīgo leksiku, specializētās vārdnīcas satur tikai vienas vai vairāku nozaru terminus. Terminogrāfija ir „terminoloģijas un leksikogrāfijas starpnozare, kam pamatā ir vispārīgās leksikogrāfijas principi un kas nodarbojas ar nozaru terminu apkopošanu, sistematizēšanu un nozaru terminu vārdnīcu, glosāriju un citu terminu krājumu sastādīšanu, attīsta terminu vārdnīcu izstrādes teoriju un praksi” (VPSV 2007, 398). Terminogrāfiju nošķirti no leksikogrāfijas sāka skatīt salīdzinoši nesen. V. Skujiņa 1999. gadā raksta: „Terminoloģisko vārdnīcu īpatnības ir apzinātas, un pēdējos gados dažādu valstu terminologi jau runā par terminogrāfiju kā īpašu nozari, kurai ir sava specifika salīdzinājumā ar tai tuvāko nozari – leksikogrāfiju.” (Skujiņa 1999) Terminogrāfijas teorijā, skatot to savrup no leksikogrāfijas, izteikti dažādi viedokļi. Tā, piemēram, pētījumā par specializētajām tiešsaistes vārdnīcām vairāki autori aizstāv specializētās leksikogrāfijas neatkarīgo statusu, terminogrāfiju uzskatot par neatkarīgu disciplīnu (Fuertes-Olivera, Tarp 2014). Pedro Antonio Fjurtres-Olivera (*Pedro Antonio Fuertes-Olivera*) un S. Tarps savu apgalvojumu pamato ar argumentu, ka vairākas labas specializētās nozaru vārdnīcas ir veidojuši konkrēto jomu speciālisti bez leksikogrāfu un valodnieku iesaistes. Līdz ar to autori uzskata, ka leksikogrāfija nav lietišķās valodniecības apakšnozare, jo tai ir ciešāka saikne ar informācijas zinātni (angl. *information science*), nevis valodniecību. Šo abu valodnieku apgalvojumi izsauca asu kritiku (León-Araúz, Faber 2015; Williams 2016; L’Homme 2015), līdz ar to var secināt, ka mūsdienās nav viennozīmīga skatījuma uz to, vai terminogrāfija ir skatāma kā valodniecības disciplīna. Latviešu terminogrāfijas izpratnē tā tomēr tiek skatīta saskarē ar leksikogrāfiju un terminoloģiju (VPSV 2007).

Terminoloģija aptver visas cilvēka darbības jomas, tādēļ, sabiedrībai attīstoties, terminoloģijas pārvaldībai ir nepieciešami arvien lielāki ne tikai organizatoriskie un intelektuālie, bet arī materiālie un cilvēkresursi. Terminoloģijas pārvaldība (angl. *terminology management*) tiek realizēta galvenokārt četros veidos; par to rakstījis arī lietuviešu valodnieks Kazimiers Gaivenis (*Kazimieras Gaivenis*):

- 1) terminogrāfija jeb terminu vārdnīcu sagatavošana un izdošana;
- 2) terminu standartizācija;
- 3) terminu banku un datubāzu izveide;
- 4) terminu pārvaldība, sagatavojot un publicējot akadēmisko un cita veida literatūru, piemēram, mācību grāmatas, pētījumus u. c. (Gaivenis 2002, 63).

Līdz ar to terminogrāfija ir ne tikai terminu resursu sistematizēšana un izdošana vārdnīcās, bet arī rīks, ar kuru veiksmīgas terminoloģijas pārvaldības gadījumā iespējams veicināt ne tikai konkrētās nozares pilnveidi, bet arī starpdisciplināro saziņu, tādēļ jo vairāk svarīga ir tās nozīme ikvienas nozares attīstībā.

Mūsdienās ikvienam ir piekļuve tūkstošiem vārdnīcu un terminu datubāzu, t. i., vairāk resursu, nekā kāds būtu jebkad varējis iedomāties. „Daži var iebilst, ka tas ir risinājums, nevis problēma. Pirmajā acu uzmetienā tā varētu šķist, bet, ja šo situāciju aplūko rūpīgāk, mēs varam novērot, ka tā labākajā gadījumā ir tikai daļēja svētība.” (Specialised Lexicography 2013, 139) Visas šīs iezīmes ir raksturīgas ne tikai leksikogrāfijai kopumā, bet attiecināmas arī konkrēti uz terminogrāfiju. Kā secināms no iepriekš apskatītajiem pētījumiem, mūsdienās tiešsaistes terminu resursu problēmjaudājumi ir:

- 1) pieejamo resursu sadrumstalotība,
- 2) informācijas nesakritība dažādos resursos,
- 3) nepieciešamība pēc terminu papildu pārbaudes,
- 4) nepieciešamība pēc papildu laika (termina piemeklēšanai, pārbaudei, piemērotākās un uzticamākās datubāzes izvēlei u. c.).

Lietuvas terminogrāfija jaunākajā posmā gājusi līdzīgu ceļu Latvijas terminogrāfijai. 1990. gadā pēc Lietuvas neatkarības atgūšanas tika turpināts terminoloģijas darbs, uzmanību vispirms pievēršot to nozaru terminoloģijai, kas iepriekš bijusi plaši rusificēta. Terminu vārdnīcu izdošanas ziņā visproduktīvākais laiks Lietuvas leksikogrāfijā ir periods no 1990. gada līdz šim brīdim. Albīna Auksojūte (*Albina Auksojūtė*) raksta: „Pēdējos gados Lietuvas terminogrāfijas izaugsme ir palēninājusies. Kopš 1990. gada publicētas 420 terminu vārdnīcas un specializētas dažādu jomu enciklopēdijas, un to pārstāvētās jomas ir atšķirīgas, taču vairākās jomās skaidrojošās terminu vārdnīcas joprojām trūkst.” (Auksojūtė 2016, 334) Terminu vārdnīcas nav pieejamas visās priekšmetu jomās (trūkst tiesību aktu, ekonomikas, būvniecības, matemātikas, medicīnas, vēstures un citu disciplīnu skaidrojošo vārdnīcu. Lietuvas Valodas komisija ir mēģinājuši uzlabot šo situāciju, organizējot konkursus un pieaicinot ieinteresētos konkrētu vārdnīcu sagatavošanai. Lai gan drukāto terminu resursu apjoms lietuviešu valodā kopš neatkarības atjaunošanas ir samazinājies, jau vairākus gadus notiek aktīvs darbs pie terminu datubāzes „Lietuvas Republikas terminu banka”, līdz ar to

šobrīd šī datubāze ir uzticamākais terminoloģijas avots Lietuvā (Auksoriūtė 2016, 331). Lietuvas piemērs rāda, ka, struktūrvienībām sastrādājoties, ir iespējams izveidot un uzturēt kvalitatīvu terminu datubāzi. Vairāki aspekti, kas aktuāli latviešu terminogrāfijā, skar arī citas valodas, kas nozīmē, ka risinājumus iespējams meklēt ārzemju pieredzē un adaptēt veiksmes stāstus latviešu terminogrāfijā.

Latvijā izdotās mūsdienu vārdnīcas ietver dažādu leksikogrāfisko izdevumu iezīmes, un latviešu leksikogrāfijā nav viennozīmīgas izpratnes par to, kuras vārdnīcas ir uzskatāmas par terminu vārdnīcām. Nav stabilu kritēriju terminu vārdnīcu identificēšanā, vārdnīcu tipoloģijas jautājumā robežas nav stingri novelkamas. Arī *termina* jēdzieniskajā izpratnē latviešu valodniecībā nav vienprātības. Mūsdienu valodniecības pētījumos Latvijā samērā neviennozīmīgi tiek runāts par to, kas ir *termins*. Kā norādījis J. Baldunčiks, latviešu valodā pirmo reizi vārds *termins* ticis lietots 1871. gadā, savukārt vārds *terminoloģija* pirmoreiz reģistrēts 1880. gadā Gustava Bražes vācu-latviešu vārdnīcā, bet tā definīciju sniedzis Jūlijs Dravnieks 1886. gadā izdotajā svešvārdu vārdnīcā (Baldunčiks 2008^b, 32–33). Par viennozīmīguma trūkumu jēdziena *termins* izpratnē J. Baldunčiks raksta: „Mūsdienās zināmu izplatību guvis viedoklis, ka termini dažādu kategoriju lietotājiem nav viens un tas pats. Saskaņā ar tradicionālo pieeju termini tiek pieskaitīti jēdzieniem konkrētā nozarē. Pēdējā laikā publikācijās atrodami apgalvojumi, ka termini interpretējami arī atbilstoši izmantošanas mērķim. Ar terminiem darbojas nozaru speciālisti (uzskatot tos par vienībām, kas izteic zināšanas), speciālisti, kas pārstāv dažādas informācijas pārvaldības jomas (viņiem termini ir svešvalodas vienībām atbilstoši ekvivalenti) un terminologi (kas identificē valodas vienības, kuras būtu jāiekļauj nozaru specializētajās vārdnīcās). Arī zinību kārtotāji ir pievērsušies terminiem, it īpaši metodēm, kā tos atspoguļot zināšanu strukturētās sistēmās resp. ontoloģijās. Katrai nosaukto speciālistu grupai atbilstoši terminu izmantošanas specifikai rodas vairāk vai mazāk atšķirīgs priekšstats par to, kas ir *atbilstošs termins*.” (Baldunčiks 2020, 30)

Biruta Petre norādījusi, ka raksturīgākās terminu īpašības ir:

- 1) semantiska stabilitāte, nozīmes nemainīgums;
- 2) viennozīmība;
- 3) ekspresivitātes trūkums (Petre 1989, 41).

A. Laua terminu definējusi kā vārdu, „kas apzīmē stingri noteiktu kādas zinātnes jēdzienu un kas vienu un to pašu nozīmi saglabā gan jebkurā noteiktas zinātnes nozares kontekstā, gan arī ārpus konteksta.” (Laua 1981, 138–139) Visplašāk terminu pazīmes sniegusi V. Skujiņa:

- 1) sistēmiskums;
- 2) nozīmes precizitāte un formas īsums;

- 3) viennozīmīgums;
- 4) mononīmiskums;
- 5) kontekstneatkarība;
- 6) emocionālā neitralitāte (Skujiņa 2002, 9).

Jāatzīst, ka tieši V. Skujiņas aprakstītās prasības vistuvāk atbilst starptautiskās standartizācijas organizācijas definētajiem kritērijiem (ISO 704:2009), kas nosaka prasības terminam:

- 1) caurredzamība (tas konkrētajā nozarē vismaz daļēji saprotams arī bez definīcijas);
- 2) konsekvence jeb sistemātiskums (tas atbilstīgi iekļaujas konkrētās nozares sistēmā);
- 3) atbildīgums (tas veidots pēc valodā atzītiem nozīmju modeļiem un nerada pārpratumus);
- 4) valodiska ekonomija (tas tiek nosaukts ar minimāli nepieciešamajiem valodas līdzekļiem);
- 5) atvasinātība (no tā iespējams darināt citus vārdus);
- 6) valodisks pareizums (tas atbilst valodas morfoloģiskajām un fonoloģiskajām normām).

Mūsdienu situācijā terminu izpratne vārdnīcās atrodamajiem šķirklīem atbilstošāk skaidrojama ar zinātniskuma aspektiem, no kuriem galvenie varētu būt loģiskais aspekts jeb informācijas sakārtošana, kognitīvais aspekts jeb informācijas izpratne un apstrāde, komunikatīvais aspekts jeb informācijas pārraide (Nītiņa, Iljinska, Platonova 2008, 151). Par grūtībām, ar kurām jāsastopas terminogrāfisko izdevumu identificēšanā, rakstījusi A. Helviga pētījumā par latviešu literatūrzinātnes terminogrāfiju, uzsverot, ka „ne vienmēr ir skaidri nosakāma katra leksikogrāfiskā izdevuma piederība (vai nepiederība) terminogrāfijai, tas sakāms par vārdnīcām, resp., uzzīņu avotiem, kas vai nu tikai daļēji atbilst terminoloģijas vārdnīcai izvirzītajām prasībām [...], vai arī pavisam attālināti atgādina tradicionālu terminogrāfijas izdevumu” (Helviga 2015, 192).

VPSV ir teikts, ka *terminu vārdnīca* ir „vārdnīca, kur šķirklā galvā doti gan atsevišķi vārdi, gan vārdkopas (termina funkcijā) un pamattermini doti kopā ar sinonīmiem. Vārdu gramatiskās formas parasti netiek uzrādītas, bet daudznozīmīgos terminus parasti dod atsevišķos šķirklīos kā homonīmus (ar attiecīgu indeksējumu).” (VPSV 2007, 401) Jāsecina, ka šāds skaidrojums ir ļoti neskaidrs, bet tā nav tikai latviešu valodniecības problēma. Valodnieks Igors Kudaševs (*Игорь Кудашев*) apgalvo, ka „viena no lielākajām problēmām – nav konkrētas un vispārpieņemtas definīcijas vārdam *vārdnīca*, jo tā spētu atbildēt uz jautājumu, vai leksikogrāfiskie izdevumi (glosāriji, terminu bankas u. c.) arī ir vārdnīcas” (Kudashev 2007, 160). M. Balčiņš atzīst, ka „Latvijā līdz šim ir valdījis priekšstats, ka terminu vārdnīca ir tā, kurai virsū rakstīts „terminu vārdnīca”. Tas deformē un sašaurina terminoloģisko resursu jēgu, jo daudzos gadījumos tas ir pielikums pie citas grāmatas, daudzos gadījumos tas ir plaša terminu

saraksta publikācija presē. Un mēs ļoti bieži ignorējam šos pietiekoši būtiskos sarakstus.” (Baltiņš 2020^b)

Analizējot dažādos viedokļus, nākas secināt, ka terminoloģiju šajā jomā būtu jāsakārto. Ņemot vērā, ka termins *terminu vārdnīca* pēc definīcijas neiekļauj visus terminu avotus, risinājums būtu visplašākajā nozīmē lietot jēdzienu *nozaru terminoloģijas resursi*, kā to piedāvā TTC (TTC 2007, 48), vai *terminoloģiska rakstura izdevumi* un *terminu resursi* kā tas darīts šajā pētījumā, tādā veidā aptverot jebkāda veida, formas un satura terminu avotus, kas ir noderīgi nozares terminu sistēmas un nozarē lietotās terminoloģijas precīzai izpratnei. „Nozīmīgākie iespiestie nozaru terminoloģijas avoti ir šādi: terminu vārdnīcas, terminu saraksti, glosāriji, terminu biļeteni, nomenklatūras saraksti un statistiskās klasifikācijas, nozaru enciklopēdiskie izdevumi, plaša profila enciklopēdijas, svešvārdu vārdnīcas, tulkojošās vārdnīcas.” (TTC 2007, 48) Un tostarp arī terminu tiešsaistes datubāzes un vārdnīcas.

Mūsdienu terminu vārdnīcām ir dažādu vārdnīcu tipu iezīmes, kuras vairs nepieļauj vārdnīcu tradicionālās tipoloģijas izmantošanu. Vienprātības trūkums speciālistu atzinumos par terminu vārdnīcu veidiem un klasifikāciju ir izskaidrojams ar šī tipa vārdnīcu ārkārtīgo daudzveidību un to starpstāvokli starp vispārīgajām filoloģiskajām vārdnīcām un enciklopēdijām.

Ņemot vērā mūsdienās pieejamo terminu resursu daudzveidību, ne vienmēr ir skaidri nosakāma katra leksikogrāfiskā izdevuma piederība vai nepiederība terminogrāfijai. Diemžēl visaptverošs terminu vārdnīcu izvērtējums latviešu leksikogrāfijā nav veikts, līdz šim tas darīts tikai atsevišķos aspektos. Apjomīgākie ir TTC pētījumi „Situācijas izpēte latviešu terminoloģijas izstrādes, saskaņošanas un apstiprināšanas jomā: problēmu identifikācija un to risinājumi” (TTC 2005) un „Latviešu valodas terminoloģijas resursu kvalitātes un pieejamības apzināšana dažādās zinātnes un praktiskās darbības nozarēs” (TTC 2007). Vairākkārt terminu vārdnīcas un citus terminogrāfiska rakstura izdevumus apskatījis M. Baltiņš (Baltiņš 2006; Baltiņš 2007; Baltiņš 2008^a; Baltiņš 2012). Taču arī šie pētījumi vairāk pievēršas vai nu vēsturiskajiem, vai tematikas, vai citiem (mikrostruktūras un makrostruktūras) aspektiem, nevis vārdnīcu tipoloģiskajam iedalījumam. Mūsdienu latviešu terminogrāfijas pētījumos tiek skatīti ļoti dažādi aspekti: jautājumi par vārdnīcās iekļautajiem terminiem un „neterminiem” (Skujiņa 2002), par jauntermiņiem, potenciālismiem un okazionālismiem (Baltiņš 2015; Roze 2019; Roze 2020), par viltusdraugiem (Žigūre 2004) un terminoloģiskajiem mutantiem (Baldunčiks 2008^a), par onīmiskajiem terminiem (Bušs 2004) un par jaunvārdu pētniecību (Ozola, Helviga 2021). Termini un to resursi tiek pētīti kādu konkrētu nozaru sakarā, piemēram, atsevišķi skatīti juridisko terminu resursi (Štekerhofa 2018; Rudziša, Sviķe, Štekerhofa 2019), botānikas termini (Sviķe 2013) u. c. terminoloģijas resursu pētījumi. Reti tiek skatīti terminu vārdnīcu

veidošanas/izstrādes aspekti, kā to darījusi A. Helviga, runājot par eventuālās literatūrzinātnes terminu vārdnīcu (Helviga 2013). Nesen Latvijā ticis realizēts terminoloģijas izpētes projekts „Pētījumi latviešu terminoloģijā: vēsture, teorija un prakse” Valsts pētījumu programmā „Latviešu valoda” (2019–2021). Šī projekta mērķis ir attīstīt terminoloģijas teoriju Latvijā un apkopot vēsturisko terminrades pieredzi dažās humanitāro zinātņu nozarēs, kas ļauj izdarīt vispārinājumus par kopīgajām likumsakarībām. Projekta darbības rezultāta pārskats vēl tiek gaidīts. Daudz plašāk būtu izvērsami pētījumi par vārdnīcu lietotāju paradumiem, interesēm, nepieciešamībām (sk. piemēram, Veisbergs 2012, 94–95). Gandrīz nemaz nav veikti pētījumi par izdevēju un izdevniecību pieredzi, terminu vārdnīcu attīstības perspektīvām, to kvalitatīvajiem rādītājiem un iezīmēm.

1.4. Vārdnīcu kvalitatīvās iezīmes un vērtēšanas kritēriji

Vārdnīcu kritika vienā svarīgā aspektā atšķiras no jebkura cita drukāta resursa, piemēram, romāna, apskata. Lasot recenziju par jebkuru daiļliteratūras darbu, var pieņemt, ka recenzents pirms kritikas sagatavošanas ir izlasījis visu grāmatu. Vārdnīcas gadījumā tas ir diezgan neiespējami, un tas arī nav paredzēts – izlasīt vārdnīcu no vāka līdz vākam, tādēļ recenzijas sagatavošanai vārdnīcas recenzentam jāizmanto citi līdzekļi un metodes materiāla analizēšanai.

Vārdnīcu kritikas un recenzijas galvenokārt veido valodnieki, leksikogrāfi vai nozares speciālisti un žurnālisti salīdzinoši neilgi pēc konkrētās vārdnīcas izdošanas. Galvenokārt eksperti norāda, ka vārdnīcu recenziju galvenajam mērķim ir jābūt sniegt potenciālajiem lietotājiem padomus par to, kādas vārdnīcas iegādāties vai lietot, un sniegt leksikogrāfiem ieteikumus, kā uzlabot savu vārdnīcu funkcionālo kvalitāti (sk. Nielsen 2009). Taču jāpiemin, ka negatīva kritika nav obligāts izvērtējuma komponents, tādēļ nepieciešams uzsvērt, ka vārdnīcu recenziju mērķis var būt arī stimulēt vārdnīcu izpētes diskusiju un būt kā iedvesmas avotam tiem, kas nodarbojas ar leksikogrāfiju. „Recenzijās bieži vien trūkst objektivitātes, pamatotības un uzticamības, tādēļ galvenokārt tās nav piemērotas, lai veiktu divas galvenās funkcijas: (1) palīdzēt lasītājiem lēmumu pieņemšanā lietošanas vajadzībām izvēloties piemērotāko vārdnīcu, sniedzot tiem pamatotu analīzi par vērtējamo vārdnīcu pozitīvajām un negatīvajām īpašībām; (2) palīdzēt leksikogrāfiem optimizēt vārdnīcu funkcionalitāti.” (Swanepoel 2008, 209) Līdz ar to vārdnīcu recenzijām un pārskatiem var izvirzīt četrus galvenos mērķus: apraksts, novērtējums, novērtējuma pamatojums un ieteikumi. Leksikogrāfu starpā notiek diskusija, kuram no četriem mērķiem vārdnīcu recenzijā vai aprakstā būtu jābūt obligātam. Jo „apraksts bez novērtējuma vai ieteikumiem pats par sevi ir pilnībā iespējams, bet to nevar uzskatīt par pašpietiekamu pārskata veidošanā. Turklāt vairāk vai mazāk ir skaidrs, ka

vienmēr ir jānorāda recenzijas rakstīšanas iemesls. Ieteikumus, kas balstīti vienīgi aprakstā, var uzskatīt par pieņemamiem, ja apraksts ir tāds, ka lasītājs spēj no tā izdarīt pareizos secinājumus. Un pašsaprotami, ka recenzijā vai pārskatā ir iekļauti vērtēšanas elementi.” (Svensen 2009, 482)

Vārdnīcas izvērtēšanu var veikt divējādi – to izstrādāšanas laikā var darīt izdevniecība pati, laicīgi izstrādājot vērtēšanas kritērijus, kā arī savu vērtējumu var dot recenzents, kad vārdnīca jau ir nonākusi pārdošanā/lietošanā. Arī vērtējumu sistēmas savā starpā var atšķirties, jo, piemēram, pieredzējis leksikogrāfs vārdnīcu vērtēs pēc citiem kritērijiem nekā, piemēram, vārdnīcas lietotājs. Vērtēšanas kritēriji ir atšķirīgi katrai vārdnīcu grupai, piemēram, drukātai vienvalodas skaidrojošajai vārdnīcai vērtēšanas kritēriji būs citādi nekā tulkojošajai divvalodu vārdnīcai. Leksikogrāfijā ir izstrādāti vairāki vērtēšanas kritēriji, piemēram, elektronisko vārdnīcu vērtēšanas kritēriji (Kemmer 2010; Nielsen 2009). Katrai izdevniecībai vai recenzentam dodot iespēju izvēlēties vērtēšanas kritērijus, kurus izmantot konkrētās vārdnīcas recenzijai, vārdnīcu recenzijās vērtējamo kategoriju saraksta piemērs varētu būt šāds:

- 1) vārdnīcas funkcijas,
- 2) vārdnīcas lietotāji,
- 3) vārdnīcas lietotājiem sniegtie ieteikumi,
- 4) cena,
- 5) izkārtojums / mājaslapas dizains,
- 6) izstrādātāji,
- 7) salīdzinājums ar citām vārdnīcām,
- 8) vārdnīcas priekšvēsture,
- 9) atsauce uz citām recenzijām,
- 10) recenzents,
- 11) vārdnīcas bāze,
- 12) ārējā ietekme,
- 13) lemmu izvēle,
- 14) lemmu izkārtojums,
- 15) meklēšanas un piekļuves iespēja,
- 16) šķirklju uzbūve,
- 17) normatīvais / deskriptīvais aspekts,
- 18) ekvivalenti,
- 19) gramatika,
- 20) ortogrāfija,
- 21) izruna,
- 22) semantika un enciklopēdiskā informācija,

- 23) diasistēmas informācija,
- 24) etimoloģija,
- 25) piemēri,
- 26) kolokācijas,
- 27) idiomās,
- 28) ilustrācijas,
- 29) sinonīmi/antonīmi,
- 30) mījnorādes,
- 31) vārdnīcas spēja ieinteresēt / izklaidēt,
- 32) apkopojošs vērtējums (apkopojums no Swanepoel 2008; Svensen 2009; Nielsen 2009).

Lai izvērtētu leksikogrāfiska izdevuma kvalitāti, nepieciešams definēt ne tikai to vērtēšanas kritērijus, bet arī kvalitatīvās iezīmes. „Vārdnīcas, kuras daudz pērk, ne vienmēr ir labas vārdnīcas, bet tās noteikti ir vārdnīcas, kas atbilst sabiedrības tā brīža vajadzībām.” (Bejoint 2010, 230) Standarti, ko izdod kāda autoritatīva organizācija, kas būtu vispārpieņemti kritēriji vārdnīcu noformēšanai un novērtēšanai, atvieglinātu vārdnīcu izstrādi un vērtēšanu. Viens no šādiem standartiem ir ISO 1951:2007 standarts, kurā noteiktas vispārīgas vadlīnijas, kas attiecināmas uz monolingvālu un multilingvālu vispārīgo un specializēto vārdnīcu noformēšanu, satura kategorijām un to strukturēšanu. „Šādas vadlīnijas varētu izmatot, piemēram, lai novērtētu, cik lielā mērā konkrētā tipa vārdnīcās ir iekļautas norādītās satura kategorijas un ievērotas citas noteiktās dizaina vadlīnijas. Tomēr iepriekš noteiktu vadlīniju ievērošana standartos pati par sevi negarantē vārdnīcas efektivitāti. Piemēram, datu strukturēšanas vadlīniju ievērošana var, bet ne vienmēr palīdz lietotājiem faktiski atrast nepieciešamos datus. Vai tas atvieglo datu atrašanu, būs atkarīgs arī no tā, vai pašas vadlīnijas ir vai nav atvasinātas no lietotāju pētījumiem par informācijas atrašanu un strukturēšanu vārdnīcās.” (Swanepoel 2008, 225) Viens no galvenajiem standartu mērķiem ir veicināt vienveidību un saderību, taču vārdnīcu vērtēšanā mērķis var būt arī produkta kvalitātes uzlabošana, „bet to var sasniegt tikai tad, ja standartus kā dizaina vadlīnijas vai kā vērtēšanas kritērijus motivē pētījumi par vārdnīcas lietošanu un dizaina struktūru” (Swanepoel 2008, 225).

Pastāv arī citi teorētisku izstrādāti kritēriji, piemēram, terminu vārdnīcu kvalitātes analīzei. Sergejs Griņevs-Griņevičs (*Сергей Гринев-Гриневич*) norāda konkrētus makrostrukturālos parametrus (autora uzstādījums, tematiskā ievirze (hronoloģiska, areāla), nolūks (tulkojoša, mācību, uzzīņas), adresāts, leksikas aprakstīšanas aspekts un līmenis, funkcija (normatīva, aprakstoša), apjoms, terminu atlases principi) un mikrostrukturālos parametrus (termina reģistrēšanas ziņas, formālās ziņas par termina rakstību un izrunu,

vēsturiskās ziņas, atributīvās ziņas, interpretācijas ziņas par iespēju terminu lietot sarunvalodā, asociatīvās ziņas par iespēju to lietot citās jomā, pragmatiskās ziņas, ilustratīvās ziņas, mikrostrukturālas parametri) (Гринев-Гриневич 2007, 23–24). Taču vārdnīcu lietotāju izvēles paradumi, kā to rāda arī šī pētījuma rezultāts, gandrīz nekad nav saistīti ar kādiem stingriem zinātniskiem parametriem (tie vairāk noder pētniekiem, speciālistiem).

Vienotu principu un standartu trūkums ir viens no iemesliem terminu vārdnīcu izstrādē, kas noved pie to kvalitātes pasliktināšanās, pazemina to lietošanas efektivitāti un neļauj tās objektīvi novērtēt. Tomēr neskatoties uz vārdnīcu veidu, jebkura vārdnīca būtu obligāti jāizvērtē atbilstoši tām īpašībām, kuras, kā apgalvo vārdnīcas izstrādātāji, tai piemīt. Tomēr daudzās vārdnīcās šādu informāciju nesniedz, tādos gadījumos novērtējums būtu jābalsta uz vispārpieņemtiem kritērijiem, kas ir neatkarīgi no vērtējamās vārdnīcas. Vai arī „būtu jāveic pētījumi par vārdnīcu tipoloģiju un vārdnīcu struktūrām, kas ir divas būtiskas leksikogrāfijas teorijas sastāvdaļas, lai nošķirtu dizaina iezīmes, kas ir unikālas noteiktam vārdnīcu tipam, un lai noteiktu iezīmes, kas raksturīgas visām vārdnīcām” (Swanepoel 2008, 215). Vārdnīcu kritikas jēdziens neaprobežojas tikai ar to satura un formas analīzi, pārbaudi un novērtēšanu, bet tas arī ietver to, ko mēdz saukt par vārdnīcu metakritiku (ang. *dictionary metacriticism*), kas ir kritika par kritiku jeb „kritikas principu un metožu pārbaude vispārīgā skatījumā, vai arī konkrētu kritiķu pētījumos. Termins parasti ietver kritiskās interpretācijas un sprieduma pamatā esošo principu ievērošanu.” (ODOLT 2001, 151)

Lai gan Latvijā šobrīd nav konkrēta recenziju žurnāla, kurš tiktu publicēts ar regularitāti, kas ļautu iepazīties ar jaunākajiem leksikogrāfiskajiem izdevumiem, tomēr var apgalvot, ka terminu vārdnīcām iespējama publicitātes lauks ir plašāks, piemēram, terminoloģisko resursu apskatus var veidot arī konkrētās nozares žurnālos vai avīzēs. Šāda prakse nodrošinātu to, ka vārdnīcas aprakstu sastāda nozares speciālists, tādā veidā ieinteresējot citus izdevuma lasītājus apskatīt vai iegādāties konkrēto izdevumu.

2. Vispārīgs ieskats latviešu terminu vārdnīcu attīstībā un situācijas analīze

Ieskats latviešu terminu vārdnīcu vēsturē ļauj labāk novērtēt to attīstības gaitu, jo terminoloģijas, līdz ar to arī terminogrāfijas attīstības posmi, ir skatāmi vienkopus ne tikai ar intralingvālajiem (leksikas un rakstu valodas attīstības ietekme) un interlingvālajiem (starpvalodu un kontaktvalodu ietekme) valodas principiem, bet arī ar ekstralingvistiskajiem un sabiedriski politiskajiem apstākļiem.

Latviešu terminoloģijas attīstību visbiežāk daļa piecos attīstības posmos (Baltiņš 2006, 72; VVK 2007, 402–403):

- 1) no pirmajiem rakstu pieminekļiem 16. gadsimtā līdz 19. gadsimta vidum,
- 2) no 19. gadsimta līdz 1918. gadam,
- 3) no 1918. gada līdz 1944. gadam,
- 4) no 1944. gada līdz 1990. gadam,
- 5) no 1990. gada.

Citos avotos ir atrodams arī cits hronoloģiskais dalījums (TTC 2005), kurā laika periods līdz 1918. gadam nav dalīts vairākos posmos, taču šajā pētījumā par pamatu tiek ņemts minētais dalījums piecos attīstības posmos, jo šāds dalījums saglabāts arī citos terminoloģijas un leksikogrāfijas vēstures aprakstos (VVK 2007, 402–403; Baltiņš 2013, 418–430).

2.1. Terminogrāfijas attīstības posmi Latvijā

Par latviešu leksikogrāfijas aizsākumiem uzskatāms 17. gadsimts, kad ar 1638. gadu datēta Kurzemes hercoga galma mācītāja Georga Manceļa vārdnīca „Lettus”. Tai sekoja Georga Elgera (1683), Kaspara Elversa (1748), Jākoba Langes (1772), Gotharda Frīdriha Stendera (1789), Krišjāņa Valdemāra (1872), Gustava Bražes (1880) un vēl vairākas citas dažāda apjoma vārdnīcas, kas veido latviešu leksikogrāfijas praktiskās pieredzes pamatu. Šo leksikogrāfijas posmu aprakstījuši vairāki valodnieki (piemēram, Roze 1972; Laua 1981; Jansone, Veisbergs 2013), bet visplašāk – Daina Zemzare (Zemzare 1961). Līdz 19. gadsimta vidum latviešu valodas vārdnīcas veidoja galvenokārt cittautieši.

Terminu vārdnīcu pirmsākumi meklējami jau viduslaiku Eiropā, kad reliģiskajiem tekstiem beigās tika pievienoti glosāriji ar latīņu vārdu skaidrojumiem. Latviešu kultūrā terminogrāfijas aizsākumi saistāmi ar Vecā Stendera „Augstas gudrības grāmatu” (1776), kurā skaidroti vairāku zinātnes nozaru jēdzieni. V. Skujiņa to saista ar 18. gadsimta beigu un 19. gadsimta sākuma rosību latviešu rakstniecībā: „18. gs. otrajā pusē latviešu valodā tiek publicētas grāmatas ar padomiem lauksaimniecībā, medicīnā, veterinārijā, pirmās pavārgrāmatas, kalendāri. 18. gs. beigās un 19. gs. sākumā presē parādās raksti par

astronomijas, meteoroloģijas, klimatoloģijas, zooloģijas u. c. tēmām.” (Skujiņa 2002, 14) Taču terminoloģijas attīstības pirmajā posmā nav iespējams runāt par kādiem terminogrāfiskiem izdevumiem mūsdienu izpratnē.

Latviešu leksikogrāfijā par pirmo terminu vārdnīcu uzskatāma Kr. Valdemāra sagatavotā jūrniecības terminu kabatas vārdnīca krievu, angļu, franču, vācu, itāļu, dāņu, norvēģu, zviedru un latviešu valodā, ar pielikumu holandiešu un spāņu valodā, tā 1881. gadā izdota Maskavā (sk. Skujiņa 2002, 15; Jansone, Veisbergs 2013, 439 u. c.). Šī vārdnīca ir redzamākais terminogrāfiskais izdevums terminoloģijas attīstības otrajā posmā.

Aktīvs praktiskās terminogrāfijas darbs izvērtās 20. gadsimta pirmajā pusē, kad izdotas tādas terminu vārdnīcas kā „Zinātniskās terminoloģijas vārdnīca” (1922), „Matemātikas termini” (1923), „Slimību terminoloģija” (1923), „Tehniska vārdnīca būvvielām, būvdarbiem un konstrukcijām ar pielikumu ģeometrijai un mehānikai” (1931), „Latviešu anatomiskā vārdnīca” (1931), „Terminoloģijas komisijas pieņemtie matemātikas, fizikas un kosmogrāfijas termini” (1934), „Civiltiesību terminoloģijas vārdnīca” (1937), „Zinātņu terminu krājums” (1937), „Ārstniecības drogu leksikons” (1937), „Vāciski-latviska elektrotehniskā vārdnīca” (1939), „Vāciski-latviski grāmatrūpniecības termini” (1940), „Latviešu-vācu-krievu grāmatrūpniecības vārdnīca” (1942), „Juridiskās terminoloģijas vārdnīca” (1942) u. c. (sk. Helviga 2015, 21–22). Nozīmīgu devumu vārdnīcu sagatavošanā un izdošanā sniedz tas, ka 20. gadsimta 20. gados tika izveidota pirmā Terminoloģijas komisija, kuras pārraudzībā tika sagatavota un izdota „Zinātniskās terminoloģijas vārdnīca” (1922), ko mēdz uzskatīt pirmo šajā speciālo vārdnīcu grupā. Zināmā mērā par terminoloģisku izdevumu tiek uzskatīta arī „Latviešu konversācijas vārdnīca” (1927–1940), kurā daudzi šķirkļa vārdi ir termini. Terminoloģijas sakārtošanas jautājumiem hronoloģiski trešajā attīstības posmā tika piešķirta īpaša nozīme, to pieprasīja augstākās izglītības attīstība, skolu tīkla pilnveide, nacionālās zinātnes un pētniecības virzība: „Bez pienācīgi izstrādātas terminoloģijas zinātnes nevar sekmīgi attīstīties. Labi pārdomāta terminoloģija liecina par harmonisku zinātnisko jēdzienu sistēmu. Turpretim neprecīzi, neskaidri, pārprotami, nepareizi termini rada neskaidrības arī jēdzienu izpratnē, sarežģī zinātnieku, mācību spēku un skolotāju darbu, traucē zinātņu popularizēšanu tautas masām.” (Loja 1968, 150)

Par 20. gadsimta otrās puses jeb ceturtdā attīstības posma terminogrāfijas galvenajiem izdevumiem minēts: „Pēc Otrā pasaules kara sākās intensīvs terminrades, terminu vārdnīcu un biļetenu publicēšanas darbs. Lielākā daļa terminu vārdnīcu tika veidotas ar divvalodu – latviešu-krievu vai krievu-latviešu – terminu tulkojumiem. Līdz 1990. gadam tika publicētas 15 LZA [Latvijas Zinātņu akadēmijas] Terminoloģijas komisijas apstiprinātas vārdnīcas un 58 biļeteni.” (Jansone, Veisbergs 2013, 445) A. Helviga par šo posmu apgalvo, ka

„terminoloģijas prakse attīstījusies straujāk par terminoloģijas teoriju” (Helviga 2015, 23), kaut gan jāatzīst, ka terminogrāfisko izdevumu salīdzinājumā ar jaunāko posmu ir visai maz. A. Laua 1981. gadā rakstījusi: „Līdz šim latviešu valodā izdots ap 30 terminoloģijas vārdnīcu. Liels darbs terminoloģijas izstrādāšanā veikts padomju laikā: izdotas 13 terminoloģijas vārdnīcas, ko sagatavojusi vai apstiprinājusi ZA Terminoloģijas komisija.” (Laua 1981, 222–223) Dažkārt par padomju laika devumu humanitāro zinātņu nozarēs dzirdami ne visai atzinīgi spriedumi, bet jāatzīst, ka terminogrāfijas darbs nebija apsīcis, tas nodrošināja nepārtrauktību un glabā liecības par sava laikmeta iezīmēm un tradīcijām. Kā zināmākās terminu vārdnīcas šajā posmā ir „Botāniskā vārdnīca. Augu ģinšu un sugu latvisko, krievisko un latīnisko nosaukumu krājums” (1950), „Krievu-latviešu lauksaimniecības vārdnīca” (1953), „Bibliotekāro terminu vārdnīca” (1957), „Politiskā vārdnīca” (1958), „Īsā ekonomiskā vārdnīca” (1959), „Filozofijas vārdnīca” (1964), „Mazā estētikas vārdnīca” (1965), „Juridisko terminu vārdnīca” (1970), „Politiskās ekonomijas termini” (1975), „Ģeomorfoloģijas termini” (1977), „Autotehnikas termini” (1989) (sk. LNB katalogs).

Savukārt terminogrāfijas attīstības jaunākajā posmā, kas ir šī pētījuma objekts, iezīmējas gan jaunu terminogrāfijas teoriju iepazīšana un izmantošana, gan jaunas leksikogrāfu paaudzes ienākšana, gan arī terminu vārdnīcu „ražošana” strauji augošajam tirgus pieprasījumam: „Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas, mainoties politiskajai un ekonomiskajai situācijai, atsākās intensīvs terminu izstrādes darbs, jo bieži bija jāmeklē jauni termini, saistot tos ar ienākušajām reālijām, kurām parasti jau bija angļu nosaukumi.” (Jansone, Veisbergs 2013, 445) Par šo jaunāko posmu var runāt nu jau trīsdesmit gadu garumā, un varbūt ir pamats domāt, ka 21. gadsimta 20. gados sākas vēl cits – jaunāks attīstības posms, bet tas būtu saskatāms ar kādu laika distanci un leksikogrāfisko procesu izvērtēšanu. Kā norādījusi A. Helviga, līdz šim šāda nopietna izvērtēšana ir pietrūkusi: „Latviešu terminogrāfijas jaunākais posms ir samērā maz pētīts, nav analizēta pozitīvā un mazāk veiksmīgā prakse terminu vārdnīcu izveidē.” (Helviga 2015, 204) Mūsdienu latviešu terminogrāfiskās pieredzes apgūšana, izpēte un analīze ir ļoti svarīga, lai saredzētu virzību un attīstību nākotnē.

Jaunākais posms līdz ar neatkarības atgūšanu un angļu valodas kā jaunas kontaktvalodas ienākšanu ietekmējis arī leksikogrāfiskos procesus un vārdnīcu resursus. „Terminoloģijā tas vairāk skar leksiskos procesus, terminradīšanu tas ietekmē mazāk. Pārsvārā tiek izmantoti tradicionālie vārddarināšanas paņēmieni un līdzekļi.” (Pūtele 2016, 112) Taču „ir pamats uzskatīt, ka daudzās nozarēs notikusi daļēja pāreja no kontinentālās Eiropas terminrades principiem (kas raksturīgi kā vācu, tā krievu valodai) uz anglosakšu terminu sistēmu” (Baltiņš 2008^b, 74). Šo procesu strauji ietekmēja un paātrināja Latvijas Republikas iestāšanās Eiropas Savienībā. Līdz 2004. gada 1. maijam, kad Latvija pilnā mērā pievienojās Eiropas Savienībai,

bija nepieciešams pārtulkot vairāk nekā 93 000 standartlapu tiesību aktu. „Līdz ar to esošais klasiskais terminu izstrādes modelis vairs pilnībā neatbilda reālajām prasībām, jo tādos apstākļos parasti bija nepieciešams ātrs risinājums (citādi lietotājs bija spiests izvēlēties jebkuru terminu pēc saviem ieskatiem), bet esošie terminoloģijas resursi to nedeķēja.” (Baltiņš 2006, 76) Līdz ar to terminradē nācās pāriet no klasiskā uz paātrināto modeli, taču šī jaunā pieeja saasināja daudzas gadiem eksistējušas latviešu terminu izstrādes problēmas, kuras galvenokārt izpaužas nesaskaņotā dažādu institūciju darbībā. Kā atzinis M. Baltiņš jau 2006. gadā: „LZA TK ne pēc savas administratīvās kapacitātes, ne organizatoriskās struktūras nespēj apmierināt augošās vajadzības. No terminu lietotāja viedokļa papildu sarežģījumus rada arī vairāku LZA TK lēmumu pretrunīgums un grūtības atrast šos lēmumus, jo to kavē vienas valstiski atzītas datubāzes trūkums.” (Baltiņš 2006, 77) Šāda atziņa no speciālista, kas terminoloģijas jomā ļoti labi pārrēdz situāciju Latvijā, nostiprina ikviena terminoloģijas lietotāja bažas, ka terminrades procesam grūti izsekot, ka dažkārt lēmumi tiek pieņemti pārsteidzīgi vai gluži otrādi – novēloti, ka sabiedrības iesaistīšanās ne vienmēr ir iespējama u. tml.

Informācija par leksikogrāfiskajiem (tostarp terminogrāfiskajiem) izdevumiem Latvijā jaunākajā posmā atrodama vairākos pārskatos un bibliogrāfiskos rādītājos:

- 1) „Latvijā izdotās latviešu valodas vārdnīcas: bibliogrāfisks rādītājs (1900–1994)” (Bibliogrāfisks rādītājs 1995);
- 2) „Jaunāko latviešu terminu vārdnīcu bibliogrāfija (1990–1995)” (Kvašytē 1996);
- 3) „Vārdnīcu izdevumi. Nozaru vārdnīcas (1997–2001)” (Geršmane 2001);
- 4) „Latvijā izdoto terminu vārdnīcu bibliogrāfija (1996–2000)” (Kvašytē 2001);
- 5) „Latviešu valodas terminoloģijas resursu kvalitātes un pieejamības apzināšana dažādās zinātnes un praktiskas darbības nozarēs: pielikums” (TTC 2007), kur apkopotas 435 latviešu nozaru terminoloģijas vārdnīcas (tai skaitā svešvārdu vārdnīcas), kas izdotas laikā no 1990. gada līdz 2007. gadam gan Latvijā, gan ārvalstīs;
- 6) „Latvijā izdotās vārdnīcas (1991–2010): bibliogrāfisks saraksts” (Šmite 2012);
- 7) „Pārskats par līdz šim izdotajām vārdnīcām” (Jansone, Veisbergs 2013).

Šie rādītāji sniedz ziņas par ļoti atšķirīgu vārdnīcu skaitu: no dažiem desmitiem līdz vairākiem simtiem. Šajā pētījumā sagatavotajā terminu vārdnīcu bibliogrāfiskajā rādītājā ir iekļautas ziņas par 405 vārdnīcām (1990–2021). Lielo vārdnīcu skaita pieaugumu jaunākajā attīstības posmā var skaidrot ar vairākiem notikumiem – latviešu valodas kā valsts valodas statusa atgūšana un nostiprināšana, sabiedrības demokratizācijas un tirgus ekonomikas attīstība, zinātnes un tehnoloģiju progress pasaulē, globalizācijas tendences, dominējošās kontaktvalodas maiņa no krievu uz angļu valodu u. c. ietekmes faktori.

2.2. Terminogrāfijas tagadne un nākotne Latvijā

Pēdējo piecu gadu laikā Latvijā izdoti vien 10–15 terminoloģiska rakstura izdevumi, lai gan vēl gadsimtu mijā šāds izdevumu skaits bija attiecināms uz katru gadu. Lai varētu diskutēt par terminogrāfijas nākotni un attīstību Latvijā, svarīgi veikt vispārīgu šī brīža situācijas pārskatu un noskaidrot, kas ir aktuālie problēmjautājumi, kuri kavē vai traucē tālākai nozares attīstībai. Nozares speciālisti ir tie, kas ikdienā saskaras un redz būtiskākās nozares nepilnības, kā arī viņu gados uzkrātā pieredze ļauj šī brīža situāciju skatīt garākā laika periodā. Ņemot vērā to, ka jaunas drukātas terminu vārdnīcas tiek izdotas reti un to iegāde ir finansiāls ieguldījums, plašākais terminu vārdnīcu klāsts ir pieejams bibliotēkās, tādēļ bibliotēku statistikas datu analīze par terminu vārdnīcu lietojumu dod iespēju izdarīt secinājumus par drukāto terminu vārdnīcu reālo lietojumu.

2.2.1. Latvijas Nacionālās bibliotēkas statistikas izpēte par terminu vārdnīcu lietojumu

Ņemot vērā, ka LNB ir lielākais pieejamo vārdnīcu krājums Latvijā, pēc saziņas ar LNB Bibliotēku informācijas sistēmu sektora vadītāju Ivetu Kurmi tika iegūti pētījumam nepieciešamie dati.

LNB nozaru lasītavās brīvpieejas krājumi apmeklētājiem plauktos izkārtoti, balstoties uz izdevumam piešķirtā universālās decimāla klasifikācijas (UDK) šifra. Katra izdevuma UDK numurs tiek sastādīts, balstoties uz izdevuma žanru, nozari, valodu utt. Tā, piemēram, uzzīņu literatūrai UDK šifrā tiek iekļauts indekss (03), kurš nosaka, ka uzzīņu literatūra (tostarp vārdnīcas) tiek indeksēta ar (03). Vienam izdevumam LNB ir vairāki eksemplāri, un tie var atrasties vairākās lasītavās, piemēram, LNB Uzzīņu un informācijas centra Jāņa Pāvila II lasītavā ir detalizētāks izdevumu sadalījums, un katra izdevuma šifru nosaka katras lasītavas plauktu kārtojumi atbilstoši lasītavas nozarēm un tematikai. Šajā lasītavā (03) uzzīņu literatūras izdevumi ir izdalīti detalizētāk. UDK klasifikācija paredz ar (031) apzīmēt enciklopēdijas, (035) – rokasgrāmatas, (036) – ceļvežus, (038) – vārdnīcas. Praktiski tas nozīmē, ka, piemēram, J. Kursītes „Dzejas vārdnīca” Uzzīņu un informācijas centra Jāņa Pāvila II lasītavā ir indeksēta ar šifru U82(038)/Ku774, bet Humanitāro un sociālo zinātņu lasītavā – SH82(03)/Ku774 un ir ievietota plauktā *Uzziņu līdzekļi*, šajā lasītavā atsevišķi neizdalot vārdnīcas, enciklopēdijas, ceļvežus un rokasgrāmatas.

LNB ir Datu un zināšanu pārvaldības nodaļa, kurā strādā klasificēšanas eksperti. Saņemot jaunus izdevumus, šie eksperti katram izdevuma eksemplāram, balstoties uz krājumu vai lasītavu, kurā tas tiks ievietots, piešķir UDK kodu. Katra uzzīņu līdzekļa veida identificēšanai tiek izmantota kāda vispārpieņemta definīcija, piemēram, kas ir vārdnīca,

enciklopēdija, rokasgrāmata un ceļvedis. Ja konkrētais izdevums atbilst definīcijai, tad tiek pievienots detalizētāks noteicējs, piemēram, (038) vai (031). Ja izdevumam nav īsti nosakāma konkrēta piederība, vai arī tas ietver pazīmes no vairākiem uzzīņu līdzekļiem, vai, piemēram, arī pašā izdevumā tas ir nosaukts kā „uzzīņu līdzeklis”, tad to indeksē ar (03). Kā informāciju sniedza I. Kurme, LNB klasificēšanas eksperti izmanto pavisam vienkāršus uzzīņu līdzekļus, kuros tiek skaidrots kāds no nepieciešamajiem terminiem (*vārdnīca*, *enciklopēdija*, *ceļvedis*, *rokasgrāmata*), taču galvenokārt tiek izmantotas tiešsaistes datubāzes, piemēram, *tezurs.lv* vai *letonika.lv*, vai kādi pieejamie iespiestie izdevumi. Kā apstiprina I. Kurme, LNB izdevumu klasificēšanas procesā netiek izmantoti kādi vieni strikti un noteikti uzzīņas līdzekļu klasificēšanas parametri un definīcijas.

LNB lasītavu iekšējās kārtības noteikumi paredz, ka jebkuru izmantoto grāmatu lasītājs pats nedrīkst pašrocīgi ievietot atpakaļ plauktā, bet gan tās jāatstāj tālākai lasītavas darbinieku apstrādei. LNB darbinieks šos izdevumus apstrādā, noskenējot katra izdevuma svītru kodu, tādā veidā datubāzē reģistrējot konkrēto grāmatu kā lasītavā izmantotu. Šie dati tiek uzkrāti kopējā sistēmā un pēc nepieciešamības apstrādāti. Uzmanējot LNB Bibliotēku informācijas sistēmu sektora vadītāju I. Kurmi, ir izdevies iegūt konkrētus LNB lasītavas datus:

- 1) saraksts ar visiem LNB lasītavās pieejamajiem izdevumiem, kuru UDK šifrs ietver (03),
- 2) saraksts ar visiem LNB lasītavās pieejamajiem izdevumiem, kuru UDK šifrs ietver (038),
- 3) 2017., 2018., 2019., 2020. un 2021. gada visās LNB lasītavās lietoto (038) izdevumu saraksts un lietošanas reižu skaits.

Ir jāņem vērā, ka lasītavās pieejamais grāmatu klāsts tiek gan papildināts ar jauniem izdevumiem, gan arī pēc nepieciešamības novecojušās grāmatas tiek nogādātas LNB krātuvē, kuras lasītājiem joprojām ir pieejamas, taču tās iepriekš sistēmā jāpasūta un grāmatu izsniegšanas punktā jāsaņem.

Iegūto datu apstrādes laikā katrs izdevuma unikālais kods tika atšifrēts, tādā veidā katram izdevumam nosakot piederību kādai no deviņām UDK vispārīgajām pamatklasēm, kas visus izdevumus iedala pēc to piederības konkrētai jomai. Atšifrētie kodi ļāva apkopot konkrētajā pamatklasē piederīgo izdevumu lietošanas biežuma skaitu. Protams, šādu datu apstrādē jāņem vērā izņēmuma gadījumi un iespējamās situācijas, kurās grāmata netiek reģistrēta, piemēram, lasītājs atradis vārdnīcā nepieciešamo vārdu un vārdnīcu pašrocīgi novietojis atpakaļ plauktā, kas nozīmē, ka lasītavas darbiniekam nav bijis iespējams šo eksemplāru reģistrēt kā izmantotu.

1. tabulā apkopoti dati par katrā pamatklasē izmantoto izdevumu reižu skaitu no 2017. gada līdz 2021. gadam, kā arī par katrā pamatklasē 3 visbiežāk LNB lasītavās izmantotajām terminu vārdnīcām.

1. tabula

**Pārskats par LNB lasītavās izmatoto terminu vārdnīcu reižu skaitu
no 2017. gada līdz 2021. gadam**

Vispārīgā pamatklase	Vārdnīcu lietošanas reižu skaits no 2017. līdz 2021. gadam	Trīs visbiežāk izmantotās terminu vārdnīcas
0 Zinātne un zināšanas. Organizācija. Datorzinātne. Informācija. Dokumentācija. Bibliotēku darbs. Institūcijas. Publikācijas	828	Bibliotekārie un bibliogrāfiskie termini (1976–1994); Bibliotēku un informācijas pārvaldība: angļu-latviešu un latviešu-angļu terminu skaidrojošā vārdnīca (2001); Pētniecības terminu skaidrojošā vārdnīca (2011);
1 Filozofija. Psiholoģija	210	Psiholoģijas vārdnīca (1999); Ētikas vārdnīca (1987); Ideju vārdnīca (1999);
2 Reliģija. Teoloģija	177	Mitoloģijas vārdnīca (2004); Mistikas un reliģijas jēdzieni (2006); Pasaules mītu vārdnīca (2005);
3 Sociālās zinātnes	628	Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca (2000); Tautlietu vārdene (2009); Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca (2000);
5 Matemātika. Dabaszinātnes	165	Vides zinību terminu skaidrojošā vārdnīca (1999); Vides zinības (2000); Latviešu valodas augu nosaukumi (2003);
6 Lietišķās zinātnes. Medicīna. Tehnika	458	Terminologia medica (2005); Politehniskā vārdnīca (1999); Medicīnas svešvārdu vārdnīca (2007);
7 Māksla. Atpūta. Sports	87	Mākslas un kultūras vārdnīca ar interneta atslēgvārdiem (2011); Mazā mākslas vēstures terminu vārdnīca (2005); Angļu-latviešu pilsētvides terminu vārdnīca (2006);
8 Valoda. Valodniecība. Literatūra	242	The Oxford dictionary of literary terms (2008); Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca (2007); The Penguin dictionary of literary terms and literary theory (1999);
9 Ģeogrāfija. Biogrāfija. Vēsture	53	Kultūras vēsture: vārdos, jēdzienos un nosaukumos (2000); Arheoloģijas terminu vārdnīca (1994); Vēsturisko jēdzienu skaidrojošā vārdnīca (2005).

Pēc šiem analizētajiem statistikas datiem ir iespējams secināt, ka piecu gadu laikā LNB lasītavā visbiežāk bibliotēkas apmeklētāji izmantojuši tieši pamatklases „Zinātne un zināšanas. Organizācija. Datorzinātnes. Informācija. Dokumentācija. Bibliotēku darbs. Institūcijas. Publikācijas” vārdnīcas – 828 reizes. Galvenokārt šīs kategorijas klāstu veido terminu vārdnīcas, kas saistītas ar bibliotēkzinātni. Visretāk izmantotas kategorijas „Ģeogrāfija. Biogrāfija. Vēsture” pieejamās terminu vārdnīcas. Iespējams, tas saistīts ar mazo pieejamo vārdnīcu skaitu konkrētajā nozarē. Tā, piemēram, kategorijā „Valoda. Valodniecība.

Literatūra” divas no trijām visbiežāk izmantotajām vārdnīcām ir literatūrzinātnes terminu vārdnīcas angļu valodā. Tas pamatojams ar to, ka latviešu valodā literatūrzinātnē joprojām nav visaptverošas terminu vārdnīcas.

Visām no piecu gadu laikā visbiežāk izmantotajām terminu vārdnīcām ir viena kopīga iezīme – neviena no tām nav jaunāka par 2011. gadu. Tas saistāms ar to, ka pēdējo 10 gadu laikā ievērojami samazinājies latviešu valodā kopējais publicēto terminu vārdnīcu skaits, piemēram, no pētījumā apkopotajām 405 terminu vārdnīcām latviešu valodā no 2011. gada līdz 2022. gadam izdotas tikai 37 terminu vārdnīcas, kas ir tikai 9 % no visu apkopoto terminu vārdnīcu skaita.

Iegūtajos LNB lasītavu grāmatu sarakstos nācies atrast izdevumus, kuriem tur nebūtu jābūt. Piemēram, ar (038) indeksēts LZA TK zinātnisko rakstu krājums „Terminrade Latvijā senāk un tagad”. Vai arī vārdnīcas „Astroloģija: mazā enciklopēdija” un „Bībeles vārdu enciklopēdija” indeksētas ar (038), lai gan arī pats virsraksts liecina, ka tās ir enciklopēdijas. Iespējams, ka salīdzinājumā ar citām enciklopēdijām, tās nelielais formāts vai nosaukumā ietvertais vērtējums „mazā” nepārlicināja LNB ekspertu, ka tā ir enciklopēdija un indeksējama ar (031). Ir skaidrs, ka LNB klasifikatoru ekspertu darbs nav viegls, jo ļoti bieži šīs robežas starp vārdnīcu un enciklopēdiju ir grūti nosakāmas, bet pareizs resursa novietojums plauktā ir ārkārtīgi svarīgs. Vēl sarežģītāka varētu būt bijusi šādu izdevumu klasifikācija – „Pasaules reliģiju enciklopēdiskā vārdnīca” un „Bībeles enciklopēdiskā vārdnīca”. LNB lasītavās šīs abas grāmatas indeksētas kā vārdnīcas, nevis enciklopēdijas.

Kā (038) piederīgas indeksētas arī rokasgrāmatas „Eiropas Savienības tiesību aktu tulkošanas rokasgrāmata”. Šāda indeksācija ir pareiza, jo konkrētie izdevumi tiešām ir terminu vārdnīcas, bet šāda neprecīza nosaukuma veidošana ne tikai maldina lietotāju, bet pat to var nesasniegt, jo rokasgrāmatas LNB lasītavās tiek indeksētas citādāk un atsevišķās lasītavās pat atrodas citā plauktā.

Tālākiem pētījumiem un plašākiem secinājumiem būtu nozīmīgi šādus datus skatīt un salīdzināt ar Latvijas augstāko izglītības institūciju bibliotēkām, jo šādu reģistrēšanas sistēmu izmanto visās publiskajās bibliotēkās Latvijā.

2.2.2. Galvenie terminogrāfijas izaicinājumi: leksikogrāfu un izdevēju viedoklis

Mūsdienu terminu vārdnīcu izpētē leksikogrāfu un vārdnīcu izdevniecību pārstāvju pieredze un novērojumi ir ļoti svarīgi, jo tie atklāj terminu vārdnīcu izdošanas praktiskos aspektus un dod ieskatu mūsdienu leksikogrāfijas un terminogrāfijas problēmjautājumos no nozares iekšienes. Apkopojot nozares speciālistu pieredzi, var uzzināt vairāk par pašreizējo un, iespējams, arī tālāko ceļu vārdnīcu izdošanas praksē, tādā veidā palīdzot atbildēt uz šī pētījuma

jautājumu. Atsaucoties uz aicinājumu, daļēji strukturētās intervijās piedalījās vairāki izdevniecību pārstāvji un nozares speciālisti, un ar viņu piekrišanu iegūtie viedokļi izmantoti, analizēti un salīdzināti šim pētījumam nozīmīgos aspektos.⁹ Intervijas struktūru veidoja iepriekš sagatavoti jautājumi, kas radušies pētījuma gaitā un uz kuriem var atbildēt tikai nozares speciālisti. Galvenokārt visi intervijām sagatavotie jautājumi tika uzdoti visiem interviju dalībniekiem, taču sarunas gaitā tika uzdoti arī citi atvērtie jautājumi, kā arī vairāki jautājumi radās, balstoties uz intervējamā atbildēm.

Uz interviju tika aicinātas tās izdevniecības, kuru pirmsākumi meklējami pirms 1990. gada un kuras vēl joprojām nodarbojas ar vārdnīcu izdošanu, – *Zinātne*, *Zvaigzne ABC* un *Avots*. 2018. gada 24. oktobrī tika intervēta izdevniecības *Avots* galvenā redaktore Inta Kalniņa (Kalniņa 2018 [intervija]). 2018. gada 1. novembrī tika intervēta apgāda *Zinātne* redaktore Ieva Jansone (Jansone 2018 [intervija]). 2018. gada 23. novembrī *Zvaigzne ABC* pārstāve Ieva Strongina e-pasta vēstules veidā atbildēja uz dažiem no iepriekš iesūtītajiem jautājumiem. Viedokļu daudzpusībai 2020. gada 16. jūnijā aktuālākie jautājumi tika pārrunāti ar LZA TK priekšsēdētāju un Valsts valodas centra direktoru M. Baltiņu, tādā veidā dodot iespēju komentēt, skaidrot un izteikt savu redzējumu par terminogrāfijas tagadni un nākotni Latvijā. Visi interviju pilni audio ieraksti glabājas promocijas darba autores personiskajā arhīvā, bet intervijas protokoli pievienoti promocijas darba 2. pielikumā.

Pamatojoties uz izdevēju un redaktoru izteikto viedokli, kas balstīts daudzu gadu pieredzē, interviju mērķis bija ne tikai atklāt mūsdienu latviešu terminogrāfijas problēmjautājumus un to iespējamās risinājumus, bet arī iezīmēt nozares tālāko attīstību. Interviju jautājumu sagatavošanas laikā tika veikta konkrēto izdevniecību mājaslapu izpēte, tādēļ salīdzinājumam apakšnodaļā iekļauts dažu mājaslapu atsauksmju iesniegšanas funkcijas apraksts.

Pirmais jautājums redaktorēm tika uzdots ar nolūku noskaidrot, kādas vārdnīcas izdevniecības izdod, kā notiek izvēle – kuru terminu vārdnīcu izdot. Izdevniecībā *Avots* pamatā izdevēji paši meklē autorus. Izdevniecība pasūta, autori strādā, un tad izdevniecības redaktori sagatavo manuskriptu izdošanai. Protams, atsevišķas vārdnīcas ir tapušas pēc autoru pašu iniciatīvas, bet vislabāk ir, ja izdevniecība pati izvēlas piemērotāko autoru, tādā veidā iespējams izvēlēties piemērotāko autoru, iepazīstoties ar viņa pieredzi un priekšzināšanām. Izdevniecība *Zinātne* pirms valsts neatkarības atjaunošanas bija Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas sastāvdaļa un galvenokārt publicēja zinātnisko institūtu pētniecisko darbu rezultātus, līdz ar to izdošanas plānu noteica LZA Redakcijas un izdevumu padome. Tādējādi tika izdotas vairākas vārdnīcas –

⁹ Daļa no šajā apakšnodaļā aprakstītā pētījuma rezultāta ir publicēta zinātniskos rakstos (Peina 2020, Peina 2022^a).

gan kā zinātnieku kolektīva plāna darbi (daži desmiti TK terminu biļeteni, vairākas terminu vārdnīcas – *Augu aizsardzības terminu vārdnīca*; *Arheoloģijas terminu vārdnīca* 4 valodās; *Tekstilrūpniecības termini* u. c.), gan radītas uz personiskas ieinteresētības pamata (*Mašīnbūvniecības termini*; *Mehānikas termini* u. c.). Mūsdienās izdevniecība pati veido savu redakcijas portfeli, bet terminoloģijas vārdnīcu izdošanu neplāno. Tomēr ir arī izņēmumi, kad tiek piedāvāts kāds topošas vārdnīcas manuskripts un izteikts aicinājums pārrunāt plānoto izdevuma struktūru un iesaistīties tā redakcionālajā sagatavošanā. Tādējādi tapa terminu skaidrojošā vārdnīca *Kultūras feminisms latviešu valodā ar terminu ekvivalentiem angļu un krievu valodā* (KF 2017) (sastādītājas un zinātniskās redaktors Dr. philol. Ausma Cimdiņa un Dr. philol. Nataļja Šroma). Tika pieaicināti recenzenti, zinātniskie redaktori, TK konsultanti. Tik darba un finanšu ietilpīgas vārdnīcas izdošana bija iespējama tikai ar starptautiska projekta līdzfinansējumu. Savukārt izdevniecības *Zvaigzne ABC* prakse rāda, ka autors atnes jau izstrādātu terminoloģijas vārdnīcu, un tad apgāds izvērtē šādas vārdnīcas nepieciešamību.

Iegūtās atbildes atklāj, cik dažāds var būt terminu vārdnīcas ceļš pie lasītāja. Izdevniecībām nav viens konkrēts veids, kā tiek noteikts vai piemeklēts terminu vārdnīcas izstrādātājs – terminu vārdnīcu izdevniecība var izstrādāt pēc konkrēta pieprasījuma, tā var tikt izstrādāta kādā vietējā vai starptautiskā projektā, izdevniecībai vārdnīcas manuskriptu iesniedz pats vārdnīcas autors vai arī izdevniecība pati izstrādā vārdnīcu un pēc nepieciešamības un pieejamā finansējuma apjoma piesaista autorus.

Otrais jautājums saistīts ar saikni starp izdevniecībām un lasītāju. Izdevniecību redaktorēm tika jautāts, kā tiek saņemtas vārdnīcu lietotāju atsauksmes un ierosinājumi. Izdevniecībai *Avots* tiešā saikne ar lasītāju ir grāmatu izstādes un tirdziņi. Arī I. Jansone piekrīt, ka recenzijas par terminoloģijas vārdnīcām vai citiem līdzīgiem izdevumiem ir retums. Grāmatu autori un arī izdevēji vienmēr gaida atgriezenisko saikni savam darbam. Tad nākas domāt, vai pašas izdevniecības ir lasītāju informējušas par to, ka labprāt saņemtu atsauksmes. Katrai izdevniecībai mājaslapā ir pieejama kontaktinformācija, un vienmēr atsauksmes var iesniegt elektroniski vai piezvanot, taču izdevniecībām būtu lasītājiem jāsniedz iespēja iesniegt publiskas atsauksmes, ar kurām varētu iepazīties arī potenciālie vārdnīcas pircēji. Pēc vairāku izdevniecību mājaslapu apskates var novērot, ka elektroniski atsauksmes nav ērti iesniedzamas. Piemēram, izdevniecība *Zvaigzne ABC* un *Zinātne* pie katras grāmatas piedāvā tikai vienu iespēju – ieteikt draugiem, ar saiti daloties kādā no sociālajiem tīkliem. Salīdzinājumam tika apskatītas arī citu Latvijas izdevniecību mājaslapas, kuras nodarbojas ar terminu vārdnīcu tirdzniecību. Apgādam *Valters un Rapa* mājaslapā tikai pie TOP 10 pirktākajām grāmatām ir vērtējuma skala ar piecām zvaigznēm, taču nav skaidrs, kas tās ir ielicis, jo lasītājam pašam nav iespējams ielikt vērtējumu nevienai no mājaslapā atrodamajām grāmatām. Līdz ar to nākas

secināt, ka izdevniecības pārstāvji pieņem, ka visvairāk pirtās grāmatas ir visaugstāk vērtētās. No potenciālā pircēja viedokļa visveiksmīgāk izstrādāta atsauksmju sistēma mājaslapā ir apgādam *Jānis Roze*. Atverot jebkuru izdevumu, ir iespējams novērtēt grāmatu no vienas līdz piecām „rozēm”, izlasīt citu pircēju atsauksmes, kā arī lapas apmeklētājs pats tiek aicināts uzrakstīt atsauksmi par konkrēto grāmatu. Šī iespēja gan netiek plaši izmantota, jo, piemēram, meklētājā ierakstot vārdu *vārdnīca*, atlasītajā sarakstā no 167 vārdnīcām atsauksmes sniegtas vien piecām no tām. Piemēram, lietotājs *Ansis* ar piecām rozēm un komentāru „labākais, kas mums ir” (atsauksme publicēta 2016. gada 23. jūnijā apgāda mājaslapā) vērtē A. Veisberga izdevumu „Jaunā latviešu angļu vārdnīca”. *Krišjānis* atzinīgi vērtē izdevniecības *Avots* izdevumu „Medicīnas svešvārdu vārdnīca: 15 000 šķirķļu un skaidrojumu”¹⁰: „Grāmatu pasūtīju, jo Universitātē materiāli diemžēl nav tik bagāti un plaši ar dziļākām informācijām kā gribētos. Definīcijas ir viegli saprotamas (vismaz tiem, kuriem vajag saprast) un ar 960 lpp. ir arī visas vajadzīgās medicīnas studijām. Varbūt pie tikai dažiem vārdiem pietrūkst drusku dziļāka domu gājiena, bet esmu apmierināts. Īpaša odziņa ir latīņu valodas papildu informācija, grāmata kompakta un nav problēmu ņemt līdz uz darbu vai universitāti. Līdz ar to arī 4 zvaigznes, jo dažas definīcijas varēja būt garākas;)” (atsauksme publicēta 2017. gada 23. februārī apgāda mājaslapā). Lakoniskāku atsauksmi un divas rozes izdevniecības *Avots* vārdnīcai „Angļu-latviešu juridisko terminu vārdnīca” atstājusi *Lana*, vien minot, ka „jutos vīlusies, jo būtiskākā terminoloģija trūkst” (atsauksme publicēta 2017. gada 25. jūlijā apgāda mājaslapā).

Šāda atsauksmju sistēma dod atgriezenisko saikni, taču vienmēr pastāv jautājums, cik ļoti atsauksmes sniedzējs ir iedziļinājies izdevumā. Taču šādai sistēmai ir arī savi trūkumi – mājaslapu uzturētāji var negatīvās atsauksmes izdzēst, kā arī atsauksmju anonimitāte noņem atbildību, līdz ar to tajā var iekļaut arī nepatiesu informāciju. Pēc šo iegūto datu apstrādes, lūdzu M. Baltiņam šo faktu komentēt, un viņš piekrīt, ka sabiedrība kopumā un arī paši vārdnīcu autori ir atradinājušies no šādu recenziju kultūras: „Tieši tādēļ, ka šī kultūra ir fragmentāra un reti kaut kas tiek publicēts, katrs publicētais raksts vai recenzija tiek uztverta kā asa kritika. Recenzijas pavisam noteikti celtni izdevumu kvalitāti. Līdz 1. Pasaules karam gandrīz jebkura grāmata tika recenzēta.” (Baltiņš 2020^b) Intervijā M. Baltiņš atzinis, ka trūkst ne tikai recenziju, bet nav arī labi izstrādātu vārdnīcu ievaddaļu, kur būtu paskaidroti vārdnīcas veidošanas principi, izmantotie resursi un citi vārdnīcas lietotājam svarīgi rādītāji. Arī šī problēma būtu risināma, veidojot ciešāku sadarbību ar nozares speciālistiem, izdevējiem, leksikogrāfiem un terminologiem.

¹⁰ Komentāros saglabāta atsauksmē lietotā ortogrāfija un interpunkcija.

Trešais jautājums izdevniecību redaktorēm bija saistīts ar terminu vārdnīcu lietošanas paradumiem. Abām redaktorēm intervijā tika lūgts iedomāties situāciju, kurā jāizvēlas starp vairākām medicīnas nozares terminu vārdnīcām. I. Jansone izvēlētos jaunāko, tad skatītos, kas ir izstrādātāji, kā arī gribētu zināt, vai tā ir TK apstiprināta. Ja medicīnā, tad I. Kalniņa noteikti izvēlētos to vārdnīcu, kurā iekļauti arī latīņu valodas terminu ekvivalenti. Saprotais, ka galvenokārt terminu vārdnīcu lietotāji ir topošie vai esošie nozares speciālisti un studenti, taču, neskatoties uz to, katra cilvēka vārdnīcu lietošanas paradumi atšķiras, tādēļ ļoti svarīgi vārdnīcas izstrādē ir skaidri definēt konkrētās terminu vārdnīcas potenciālo mērķauditoriju un tās lietošanas paradumus ņemt vērā vārdnīcas izstrādes procesā.¹¹

Vārdnīcu lietošanas aspektā šķita svarīgi noskaidrot, kādu izdevniecības pašas redz potenciālo mūsdienu terminu vārdnīcu lietotāju, tādēļ ceturtajā jautājumā redaktorēm tika lūgts aprakstīt, kādu viņas redz vārdnīcas lietotāju – viņa dzimumu, izglītību, vecuma grupu. Atbilžu saturā nošķirami divi posmi – pirms un pēc interneta uzplaukuma. I. Kalniņa stāsta, ka līdz šim tie bija jaunieši un vidēja vecuma cilvēki, vai arī cilvēki tuvu pensijas vecumam, kas ikdienā strādā ar grāmatām. I. Jansone piekrīt, ka mūsdienās galvenokārt tas ir pieaudzis cilvēks, bet gribētu, lai tie būtu arī studenti. Skolēns tomēr esot vairāk pareizrakstības vārdnīcas lietotājs. Taču abas redaktore piekrīt, ka mūsdienās grāmatu lasīšana būtu jāveido kā ieradums gan skolā, gan mājās. Skolēni ir jāpieradina pie uzzīņu literatūras un tās lietošanas, turklāt jebkurā formātā – iespiestā vai digitālajā vietnē.

Piektais jautājums intervijā tika iekļauts, lai noskaidrotu, vai pirms vārdnīcu izdošanas izdevniecības nodarbojas ar tirgus vai bibliotēku statistikas datu izpēti. I. Kalniņa apgalvo, ka visa pamatā ir izdevēja saprašana, kam šī vārdnīca būs nepieciešama, kas ir tās mērķauditorija. Izdevniecības pārstāvji mēdz vērsties veikalu tīklos un aptaujāt veikalu pārstāvjus, jo viņi ir vistuvāk pircējam un zina, ko pircēji pieprasa. Arī apgādā *Zinātne* ar statistisko izpēti nenodarbojas. „Kopjot šo zinātniskās literatūras lauciņu jau vairāk nekā 50 gadus, izveidojusies intuīcija par lasītāja interesēm.” (Jansone 2018) Ņemot vērā, ka vārdnīcu iegāde nereti ir arī ievērojams finansiāls ieguldījums, tās ne vienmēr rod vietu mājas bibliotēku plauktos, tāpēc priekšstatu par to izmantojumu sniegtu statistika par Latvijas bibliotēkās pieprasītajām vārdnīcām, gan par lietojuma biežumu, gan par to, kurām vārdnīcām konkrētā nozarē tiek dota priekšroka, tādēļ vispārīgs ieskats Latvijas Nacionālās bibliotēkas statistikā sniegts 2.2.1. apakšnodaļā.

Savulaik TTC pētījumā (TTC 2007), kur tika veikta terminoloģijas lietotāju aptauja, augstskolu docētājiem un studentiem tika uzdots jautājums par to, ar kādām terminoloģijas

¹¹ Pētījuma rezultātus terminu vārdnīcu lietošanas paradumu aspektā sk. promocijas darba 3.3. apakšnodaļā.

problēmām viņiem jāstāpās ikdienas darbā. Kā viena no problēmām bija norādīts avotu trūkums, jo atsevišķās specifiskās jomās (starptautisko ekonomisko sakaru vadīšanā, muitas un nodokļu administrēšanā, transporta organizācijā un vadīšanā) konstatēta vārdnīcu neuzrādīšana (TTC 2007, 36). Atgādinot šo faktu, lūdzu komentēt to, sarunājoties ar izdevniecību redaktorēm. I. Jansone piekrīt, ka ir nozares, kurās terminu vārdnīcu trūkums ir ļoti izjūtams, piemēram, mākslas zinātņu jomā. TTC 2007. gada pētījumā tiek runāts par resursu trūkumu tādās nozarēs kā banku darbība, biržas darījumi, vērtspapīru un valūtas tirgus darījumi (TTC 2007). Izpētot situāciju, vai ir kas mainījies, jāsecina, par banku darbību ir izdots „Glosārijs: Banku darbība, banku norēķini” (GBDBN 2010), iespējams, kādā rokasgrāmatā atrodams vēl kāds terminu saraksts. Tikmēr finanšu iestādes rīkojas pašas, piemēram, *Swedbank* kā arī ātro kredītu organizācijai *Credit* mājaslapā ir publicēta terminu vārdnīca (saraksts ar visbiežāk lietotajiem terminiem un to skaidrojumi). Sprotams, ka tas ir juridisku iemeslu dēļ, taču vienota terminu resursa pieejamība veidotu konsekventu un terminu sistēmai atbilstošu informācijas avotu, kas nodrošinātu precīzu terminu lietojumu. Arī M. Baltiņš intervijā piekrīt: „Ļoti daudzās nozarēs šobrīd trūkst terminu vārdnīcas, bet te ir tas jautājums, ko mēs kurā brīdī uzlūkojam par trūkšanu un netrūkšanu. Daļā nozaru speciālisti atsaucas uz 20 līdz pat 30 gadus vecām vārdnīcām, ko viņi uzskata savā nozarē par klasiskām. Taču vārdnīcu trūks vienmēr un visur, tas ir neizbēgams jautājums arī lielajās valodās.” (Baltiņš 2020^b)¹²

Sarunā ar M. Baltiņu ļoti skaidri tika iezīmēti aktuālie problēmjautājumi mūsdienu latviešu terminradē un terminogrāfijā, kas tālāk nodaļā tiks skatīti salīdzinājumā ar izdevniecību pārstāvju viedokli (Baltiņš 2020):

- 1) pastarpinātais un nepietiekamais finansējums;
- 2) laiktelpīgais darbs terminu sarakstu sagatavošanā;
- 3) nepilnīgā izpildvaras izpratne par LZA TK statusu un būtību;
- 4) dominējošais primitīvais veids pārņemt terminu no svešvalodas, aizmirstot, ka terminoloģijā ir svarīgs konservatīvisms un pārmantojamības princips;
- 5) terminrade prasa nopietnu kompetenci gan savā nozarē, gan vairākās valodās, taču Latvijā darbs nozares terminoloģijas izstrādē netiek atzīts par vienu no zinātniskās darbības veidiem.

Iespējams terminu vārdnīcas tiek izdotas arvien retāk, un tieši finansējuma trūkums ir galvenais iemesls izdevniecību pasivitātei vārdnīcu izdošanā. Citējot I. Kalniņu, izdevniecība *Avots* vārdnīcas vairs neplāno izdot: „Mēs neieņemam tik daudz, lai varētu organizēt un izdot kādas jaunas un lielas vārdnīcas. Mūsdienās neviena izdevniecība bez papildu finansējuma

¹² Izvērstāk par terminu vārdnīcu dalījumu atbilstoši zinātnes un tautsaimniecības nozarēm Latvijā sk. promocijas darba 3.2.4. apakšnodaļā.

nevar to atļauties. Ieguldījumi vārdnīcas izdošanā ir pārāk lieli, pircēju diemžēl Latvijā vairāk nav, kā arī izdevniecība finansiāli to nevar vairs atļauties.” (Kalniņa 2018) Arī I. Jansone piekrīt, ka šobrīd terminogrāfijā finansējuma piesaiste ir lielākā problēma: „Terminu vārdnīcas izdošanā ir iesaistīti ļoti daudz cilvēku – tulkotājs, visu valodu redaktori, vēl viens redaktors, kas to visu pārbauda u. c. speciālisti. Visi šie finansiālie posteņi saistīti ar vārdnīcas izdošanu.” (Jansone 2018) M. Baltiņš piekrīt: lai radītu jaunu vārdnīcu, ir jābūt pietiekami liellam finansējumam un bez tā apgādi nav ieinteresēti jaunas vārdnīcas izstrādāt. Ņemot vērā, cik laikietilpīgs un cilvēkresursu patērējošs ir terminu vārdnīcas sagatavošanas un izdošanas process, finansiālā nodrošinājuma trūkums ir galvenais faktors, kas šobrīd kavē ne tikai jaunu terminu vārdnīcu izdošanu. Iespējams, ka to var risināt ar jaunu valsts pētījumu programmu pasūtījumu vai grantu piesaisti Latvijas vai Eiropas mērogā, taču tikmēr izdotās vārdnīcas strauji noveco un vairākās nozarēs joprojām terminu vārdnīcu trūkst.

Kamēr izdevniecību terminu vārdnīcu izdošanas apjoms samazinās, sabiedrība rīkojas pati. Tā, piemēram, *Satori.lv* publikācijā „Anglicismi, baby!” terminradē rīkoties pašiem mudina filoloģijas maģistre Līva Kukle: „Zelta vidusceļš ir visai vienkāršs un arī plaši praktizēts: oficiālos kontekstos un publiskajā telpā apzināti kultivēt valodu bez tiešiem iespraudumiem citās fonētiskajās sistēmās vai sintaktiskajiem pārnēsumiem un pašiem meklēt labākos risinājumus jaunu jēdzienu atveidei, negaidot komisijas zīmogu.” (Kukle 2020) Autore gan argumentē, ka „liekie svešvalodu iespraudumi izzudīs, bet noderīgie atradīs savu vietu. Ar visādiem *tepiķiem* un *kapotiem* taču kaut kā tiekam galā.” (Kukle 2020)

M. Baltiņa izvirzīto problēmjautājumu par terminu tiešu pārceļšanu no svešvalodas, nevis latviskošanu, skaidro Jansone: „Ļoti bieži jūtam trūkumu latviska termina izveidē. Šis process tomēr ir lēnāks nekā jauna jēdziena ienākšana caur svešvalodām. Sanāk, ka mēs šim procesam visu laiku dzenamies pakaļ un nespējam tikt līdz. Kamēr mēs gribam panākt, tikmēr tas jau ir valodā nostiprinājies. Es pilnībā piekrītu, ka termini jārada latviski, bet nedomāju, ka galīgi jāiznīdē jau ienākušais. Katrai valstij ir savas tradīcijas, piemēram, vācieši viennozīmīgi veido terminu savā valodā, bet mēs esam liberālāki. Bet vai mēs esam liberālāki tādēļ, ka nevaram izdomāt, vai tādēļ, ka nespējam? Līdz ar to procesi notiek paralēli, kas nav īsti labi. Tomēr pamatdomai ir jābūt nemainīt to, kas ir jau nostabilizējies. Varbūt tie termini nav īpaši veiksmīgi, bet mainīt gan nevajadzētu.” (Jansone 2018) I. Jansone arī piekrīt: kamēr pētniekiem terminradi neieskaita oficiāli darba slodzē, tikmēr terminoloģijas attīstības temps paliks tāds pats vai sliktākajā gadījumā – samazināsies. „Nav vairs daudz cilvēku, kas ar to varētu nodarboties, jo līdz šim viņi ir strādājuši aiz mīlestības pret latviešu valodu. Apakškomisijas strādājušas sabiedriskā kārtā. Vecie zinātnieki atslābst un ar to vairs nevar nodarboties, bet jauni zinātnieki nav gatavi ziedot savu jau tā mazo brīvo laiku šai nozarei.” (Jansone 2018) Līdzīgi

notiek arī izdevniecībā *Avots*: „Nav šobrīd autoru, kas varētu atļauties strādāt par to atalgojumu, ko varam samaksāt. Jaunie to nedarīs, jo viņiem nav laika un intereses, un ir cits dzīves ritms. Un tie, kas māc un zina to lietu, ir gados, tie nespēj vairs. Varbūt kas mainīsies. Varbūt vairāk varēsim izstrādāt elektroniskos variantus.” (Kalniņa 2018) Nākas secināt, ka terminoloģijas darba atzīšana par vienu no zinātniskās darbības veidiem ne tikai veicinātu latviešu terminoloģijas un terminogrāfijas attīstību, bet arī nodrošinātu sabiedrību ar jaunāko terminoloģiju, kas ļautu attīstīties zinātnes valodai un nodrošinātu konsekventu terminu lietošanu konkrētajās nozarēs.

Katrā valstī ir noteikta kārtība, kādā notiek terminoloģijas standartizācijas process. Latvijā terminoloģijas procesu pārzina LZA TK (kopš 1946. gada). Ir izstrādāti normatīvie akti, kas nosaka terminoloģijas procesā iesaistīto iestāžu un organizāciju atbildību un funkcijas (Baltiņš 2007, 2013). Un tomēr ar šo procesu saistāms vēl kāds problēmjaudājums. Lai gan TK apstiprinājums jebkurai terminu vārdnīcai dod profesionalitātes, zinātniskuma un kvalitātes zīmogu, tikai apmēram piektā daļa no šajā pētījumā iekļautajām vārdnīcām ir saņēmušas LZA TK apstiprinājumu. I. Kalniņa atklāj, ka „terminu vārdnīcas neapstiprinām, jo tas ļoti ilgi ilgst. Tas ārkārtīgi sarežģī un aizkavē darbu, jo TK tik bieži nesanāk kopā kā kādreiz. Mums ir zināmi cilvēki, kas strādā komisijā, tad mēs piezvanām un noskaidrojam, vai tā var palikt, kā mums ir. Un vispār no valodniekiem kā tādiem ļoti grūti dabūt vienu konkrētu atbildi. Ir jau skaidrs, ka valoda ir dzīva, tas jau nav slikti, bet ja ir jāpieņem lēmums, tad tu sēdi un nesaproti, ko viņš tev ir gribējis pateikt.” (Kalniņa 2018) Savukārt M. Baltiņš to skaidro citādāk: „Latvijas fenomens diemžēl ir tāds, ka dažiem cilvēkiem, it īpaši izdevējiem, arī par skolu mācību grāmatām ir šis viedoklis – tas ieraksts, ka vārdnīca ir apstiprināta, ir tīrais sovetisms, tas ir briesmīgi un kavē uzņēmējdarbību un tālāko vārdnīcu izdošanu. Kas attiecas par apstiprinātu vārdnīcu – būsim pilnīgi godīgi. Krietna daļa no tām, varbūt pat labākās vārdnīcas, nekad nav tikušas apstiprinātas.” (Baltiņš 2020^b) I. Jansone uzskata, ka pēdējā laikā TK ir aktivizējusi savu darbību, nostiprinājusi apakškomisiju sastāvu un nākotnē sadarbība ar terminologiem varētu būt ātrāka un produktīvāka. Katrā ziņā, strādājot ar zinātnisko un populārzinātnisko literatūru, apgādam *Zinātne* šāda sadarbība ir absolūti nepieciešama.

Tā kā vārdnīcas izdošana bez oficiālas TK apstiprināšanas nav aizliegta, lielu daļu terminoloģisko resursu veido vārdnīcas, kuras neviens nav pārskatījis, rediģējis, akceptējis. M. Baltiņš gan uzsver, ka svarīgāks par formālo apstiprināšanas aspektu ir vārdnīcas izstrādātāja profesionalitāte un atbildība, jo arī apstiprinātajās vārdnīcās ne visi termini ir tikuši apspriesti komisijā. „Un apstiprināšanas fakts vien vēl nenodrošina vārdnīcas kvalitāti. Komisija aicina iesniegt izskatīšanai problēmgaļījumus, kad nepieciešama izšķiršanās par jauna jēdziena nosaukumu, kad nosakāms atbilstošais ekvivalents, turklāt jāpiebilst, ka ne visas

tematiskās apakškomisijas strādā ar vienlīdz lielu intensitāti.” (Baltiņš 2020^b) Vārdnīcu izstrādātāji visbiežāk būtiski neatkāpjas no skaidrojošo terminu vārdnīcu izstrādes principiem, taču neizprotamas paliek tās situācijas, kad to nav pārskatījusi TK vai tā izstrādāta bez leksikogrāfa vai valodnieka līdzdalības, līdz ar to vārdnīca ir pārāk vispārīga un pavirša; izstrādātājiem nav bijis skaidri izvirzīts mērķis, nav veikta pārdomāta materiāla atlase un nav precīzi iezīmēts vārdnīcas adresāts.

Pašmāju leksikogrāfi un izdevēji apstiprina, ka terminogrāfijai Latvijā, lai tā mūsdienu pasaulē spētu ne tikai pastāvēt, bet arī nākotnē attīstīties, būtu jāveic fundamentālas izmaiņas, kas saistītas gan ar finansiālo aspektu, gan LZA TK lomu, gan terminradi kā akadēmiskā darba atzīšanu zinātniskajā darbā. Vārdnīcām (arī terminu vārdnīcām) piemīt avota autoritātes kritērijs (Druviete 1986, 4), tādēļ tām jo īpaši svarīga kvalitāte terminu atlasē, precizitāte un viennozīmīgums jēdzienu skaidrojumos. Terminu vārdnīcu regulāra izdošana nodrošinātu konkrētā nozarē noteiktu atskaites punktu, kas ļautu vārdnīcu lietotājam izmantot jaunāko terminoloģiju. Tas ievērojami atvieglinātu tulkotāju un speciālistu darbu, kā arī samazinātu nekvalitatīvu resursu izdošanu.

Neskatoties uz esošajām problēmām, nozarē tomēr redzami uzlabojumi. Izstrādāta LZA stratēģija 2021.–2027. gadam, kurā „noteikts, ka LZA TK pamatmērķis ir sabiedrības terminoloģisko vajadzību operatīva un kvalitatīva apmierināšana visās svarīgākajās jomās un šī mērķa sasniegšanai izvirzāmi šādi uzdevumi: noteikt terminoloģiskā darba prioritātes valstī; pārskatīt un precizēt latviešu terminoloģijas attīstības teorētiskos pamatus; atzīt darbu nozares terminoloģijas izstrādē par vienu no zinātniskās darbības veidiem; sakārtot apakškomisiju darbu, nepieciešamības gadījumā ierosināt apakškomisiju reorganizāciju, jaunu apakškomisiju vai speciālu terminologu darba grupu izveidi; sadarbībā ar Valsts valodas centru nodrošināt jaunpieņemto terminu un komisijas darba materiālu publiskošanu Nacionālajā terminoloģijas portālā; veidot ciešāku sadarbību ar citām iesaistītajām institūcijām gan Latvijā, gan Eiropas Savienībā; veikt esošo terminoloģisko resursu inventarizāciju; nodrošināt saikni ar sabiedrību, skaidrojot LZA TK lēmumus un pamatnostādnes; integrēt nozaru terminoloģijas jautājumus visu līmeņu augstākās izglītības programmās.” (Gadagrāmata 2022, 74–75)

Cerības vieš arī izveidotā koncepcija par terminoloģisko resursu apraksta principiem, lai vienotā veidā varētu kopīgā sarakstā apkopot gan atsevišķos iespieddarbos iznākušos terminu sarakstus, gan tos, kas publicēti periodikā, turpinājumizdevumos vai pielikumu veidā iekļauti grāmatās, kā arī to ievaddaļas aprakstus (sk. Baltiņš 2020). Šāds saraksts būtiski atvieglotu turpmākos pētījumus latviešu terminoloģijā un terminogrāfijā, kā arī sekmētu sadarbību starp zinātnes vēstures pētniekiem un terminologiem.

Turklāt sagatavošanā ir vairākas terminu vārdnīcas, piemēram, ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu tiek realizēts projekts „Izglītības terminu skaidrojošā tiešsaistes vārdnīca” (projekta zinātniskā vadītāja Diāna Laiveniece), kurā tiek skaidroti un apkopoti terminu ekvivalenti latviešu, angļu, vācu, franču un krievu valodā, lai nodrošinātu izglītības terminoloģijas attīstību, izglītības terminu kvalitatīvu lietojumu un vienotas izpratnes veidošanos. Arī Latvijas Universitātes Akadēmiskajam apgādam sagatavošanā ir viena terminu vārdnīca – „Sociālā darba terminoloģijas vārdnīca” (zinātniskās redaktors Baiba Bela un Līga Rasnača).

Lai gan šobrīd latviešu terminogrāfijā ir vairāki fundamentāli problēmjautājumi, kas prasa būtiskas izmaiņas ierastajā sistēmā, virzība uz risinājumu nodrošinās nozares attīstību, jaunu terminoloģijas resursu izstrādi un sabiedrības pieeju jaunākajai nozares terminoloģijai.

Elektroniskie resursi ir būtiski ietekmējuši terminu vārdnīcu izdošanu, taču jo vairāk elektronisko resursu, jo lasītājam lielāka iespēja tajos apmaldīties, tādēļ vairāk jāpievērš sabiedrības uzmanība jau kvalitatīvi izveidotajām datubāzēm.

2.2.3. Tiešsaistes vārdnīcu iespējas un ierobežojumi

Mūsdienās vārdnīcu lietotājs ir steidzīgs, līdz ar to drukātie resursi vairs nav ērtākais un ātrākais uzzīņu avots, tādēļ bieži vien priekšroka tiek dota tiešsaistes resursiem. Ņemot vērā to, ka šāds process var būtiski ietekmēt drukāto terminu resursu nākotni, šim aspektam nepieciešams atsevišķs pārskats, kas sniegts šajā apakšnodaļā. Atziņu, ka tiešsaistes vārdnīcas būtiski apdraud drukāto resursu nākotni, izteikušas vairākas drukāto izdevumu redakcijas, tādēļ šajā apakšnodaļā intervijās iegūtais izdevēju un leksikogrāfu viedoklis tiks skatīts salīdzinājumā ar citu Latvijas un pasaules nozaru speciālistu pētījumiem. Tiešsaistes vārdnīcas ir ātrākais un ērtākais veids, kā iegūt nepieciešamo uzzīņu materiālu. Argumenti par viena vai otra formāta funkcionalitāti un piemērotību ir radījuši daudz jautājumu un diskusiju leksikogrāfu un valodnieku vidū. Mūsdienās aizvien vairāk vārdnīcu ir pieejamas internetā, un drukāta vārdnīca nereti ir apjomīga, ne vienmēr praktiska ikdienas lietošanai; tiešsaistes resursiem nenoliedzami ir savas priekšrocības. I. Jansone atzīst, ka jebkurš izdevums (arī vārdnīca, enciklopēdija, uzzīņu krājums) elektroniskajā formātā ir mobilāks, to var atjaunināt, papildināt, labot. Tomēr kā vienu no trūkumiem tiešsaistes vārdnīcu izdošanā abas redaktors redz iepriekšējās vārda / termina formas nenorādīšanu. Ja būtu iespējams izstrādāt tiešsaistes vārdnīcu, kurā tiek atjaunināti terminu saraksti, būtu svarīgi iepriekšējo formu neizdzēst pavisam, bet atstāt kā atsauci, ka reiz bijusi, piemēram, arī tāda, šobrīd zudusi termina nozīmes nianse. Kā vēl vienu no tiešsaistes vārdnīcu trūkumiem redaktors norāda terminu avotu korektu nenorādīšanu vai pat brīžiem – to neesamību. Piemēram, izdevniecībā *Avots* reiz izdošanai iesniegta vārdnīca, kurā *Fuko svārsts* tika apzīmēts kā *Fuko pendele*, *tārpejas* kā

tārpa caurumi un lielā sprādziena vietā bija lielais belziens. Uz jautājumu par termina avotu vārdnīcas autors atbildējis, ka visu informāciju esot atradis internetā.

Valodu resursus digitālajā vidē iedala trijās grupās:

- 1) dati (piemēram, datubāzes, korpusi, tēzauri, vārdnīcas, analītiskie rīki u. c.);
- 2) rīki (piemēram, tulkotāji, runas atpazīšanas un pareizrakstības rīki, teksta redaktora rīki u. c.);
- 3) metadati, kas ļauj informāciju ievadīt, izgūt un uztvert (Bird, Simons 2003, 376).

Internetā pieejamās vārdnīcas latviski mēdz apzīmēt dažādi – *elektroniskās vārdnīcas, tiešsaistes vārdnīcas, terminu datubāzes, terminu bankas, interneta vārdnīcas, virtuālās vārdnīcas, e-vārdnīcas*. Šie nosaukumi ne vienmēr ir sinonīmi, jo katram variantam ir sava specifika, bet lielāku skaidrību lietotājiem varētu ieviest precīza katra termina definēšana un jēdziena skaidrošana. Arī M. Baltiņš pievērsis uzmanību šai problēmai: „Kā tīri konceptuāli mēs nošķirsim, kas ir elektroniskā vārdnīca un kas ir datubāze? Es īsti neredzu, kāda šī robeža ir. Es domāju, ka mēs ļoti bieži par elektronisku vārdnīcu saucam kaut ko, kas tāds nav bijis, piemēram, vārdnīcas CD formātā. Tādēļ labāk šos internetā pieejamos resursus dēvēt par tiešsaistes vārdnīcām.” (Baltiņš 2020^b) Šajā pētījumā ar tiešsaistes vārdnīcu tiek saprasta jebkura terminu datubāze, kas pieejama internetā.

Vārdnīcu lietotājiem zināms, kādas ir tiešsaistes vārdnīcu galvenās priekšrocības – ātra vārda atrašana (informāciju ir iespējams atrast vidēji 2 sekunžu laikā, kamēr drukātam resursam tās ir vidēji 15 sekundes), apjomīgāka pieejamā informācija, iespēja atjaunināt/labot saturu, nulles svars, iespēja dalīties, un bieži vien vārdnīca ir pieejama par brīvu. Līdz ar to arvien grūtāk paliek izvērtēt viena vai otra formāta priekšrocības. Visiem zināmi stereotipiskie argumenti – kas notiek, kad pazūd elektrība, kiberuzbrukums, tehniskas problēmas utt. Tiešsaistes vārdnīcas pastāv jau kopš 1970. gada, kas pētniekiem ir devis pietiekami daudz laika, lai izdarītu pētniecībā balstītus secinājumus. „Pētījumos tiek runāts par dalīto uzmanību (ang. *split-attention*) un par to, kā tā tiek novērsta tiešsaistes vārdnīcu lietošanas laikā. Tieši tādēļ, ka vārda atrašana ierīcē prasa ļoti maz laika, agrāk vai vēlāk rodas vēlme pārbaudīt gandrīz visu teikuma vārdu nozīmi. Sevišķi skolēniem šādā situācijā zūd fokuss, jo ir daudz vieglāk un ātrāk iegūt vārda nozīmi, to uzmeklējot, nevis, piemēram, loģiski izsecinot.” (Peters 2007) Arī šobrīd jaunākie pētījumi pasaules leksikogrāfijā arvien vairāk analizē un atklāj elektronisko vārdnīcu trūkumus, piemēram, veikts pētījums par reklāmu iekļaušanu tiešsaistes vārdnīcās, un to ietekmi uz teksta uztveri (par maksas un bezmaksas saturu, reklāmu tajās) (Dziemianko 2020). Vai pētījums, kurā tiek salīdzinātas divas elektroniskās vārdnīcas ar divām tā paša izdevuma drukātām vārdnīcām. Pētījumā tiek secināts, ka tiešsaistes vārdnīcu lielākais trūkums ir tas, ka satura maiņa netiek dokumentēta; uz tām nevar paļauties, jo nākamajā dienā

termina vairs tur var nebūt. Tāpat tiek salīdzināts šķirkļa apjoms – drukātā vārdnīcā tas ir kompakts, vairāk vai mazāk pilnīgs. Tiešsaistē reklāmu un informācijas pārbagātības dēļ, lai, piemēram, saglabātu vienu šķirkli no sākuma līdz beigām, nepieciešami 13 ekrānuzņēmumi (Ferrett, Dollinger 2021).

Kamēr tiešsaistes vārdnīcās tiek diskutēts par informācijas pārbagātību, drukātajiem resursiem nākas piekāpties ierobežotā formāta dēļ un, lai vārdnīcā iekļautu jaunus terminus, nākas izņemt citus. Tā, piemēram, 2007. gadā vārdnīcai *Oxford Junior Dictionary* (kas ir adresēta galvenokārt 7 gadus veciem bērniem) tika izdots papildināts izdevums. Tajā vārdi *mandele*, *kazene*, *krokuss* u. c. tika no papildinājuma izdzēsti, taču tika iekļauti *analogs*, *slavenība* u. c. 2012. gada papildinātajā izdevumā jau pazuda arī vārdi *ozolzīle*, *odze*, *pienene*, *gārnis*, *ūdrs*, *vītols*, to vietā ienāca vārdi *pielikums*, *blogs*, *balss ziņa*. Šis fakts izvērsa lielu ažiotažu, piemēram, vairāk nekā 50 000 cilvēku parakstījuši petīciju, aicinot atjaunot vārdnīcā ar dabisko pasauli saistītos vārdus (Thousands petition 2017); daiļliteratūrā aizsākta vesela kustība, kurā no vārdnīcas izņemtie vārdi apkopoti un ilustrēti grāmatā (The Lost Words 2017). Tiešsaistes vārdnīca, kurā nav vajadzīga vietas ekonomija, šādas situācijas novērstu un atrisinātu, ļaujot līdzpastāvēt visiem vārdiem. Taču šķirkļa apjomam tiešsaistes resursā jābūt īpaši pārdomātam, un tas nedrīkst būt informācijas pārblīvets.

M. Baltiņš intervijā uzver, ka elektroniskās vārdnīcas neizkonkurēs drukātās vārdnīcas. „Kaut kāda daļa drukāto vārdnīcu paliks, bet tās nedrīkst būt pārlieku dārgas un tām būtu jābūt ar skaidrāku centrējumu, kas būtu interesants vai konkurētspējīgs.” (Baltiņš 2020^b) Arī I. Jansone uzsver, ka vārdnīcas tematikai ir jābūt interesantai, kā arī to, ka mērķauditorijai ir liela nozīme, jo tā nosaka, vai šī vārdnīca ir vajadzīga. „Noteicošais faktors nedrīkst būt, vai to varēs pārdot, jo par pārdošanu var pacīnīties – reklamēt, prezentēt, pārliecināt.” (Jansone 2018) M. Baltiņš min, ka drukātajām vārdnīcām piemīt pabeigtība, taču elektroniskā vārdnīcā jebkurā mirklī kaut kas var mainīties. Var piekrist šim M. Baltiņa apgalvojumam, bet – vai terminu vārdnīcas lietotājam „pabeigtība” ir svarīgs aspekts. Valoda nemitīgi mainās, rodas jauni termini, vecie iegūst jaunas un zaudē iepriekšējās nozīmes – šis ir process, kuram grāmatrūpniecība, tostarp drukātie terminogrāfijas izdevumi, nevar tikt līdzī. I. Jansone tiešsaistes vārdnīcas raksturo kā ļoti labu iespēju: „Noteikti vajag elektroniski jebkuru vārdnīcu, tas ir skaidrs. Vai to var izdot grāmatā, protams, tas atkarīgs no resursiem. Bet noteikti vajag elektroniski. Tas ir viennozīmīgi. Elektronisko vienmēr var atjaunināt, papildināt, pamainīt. Bet vispār enciklopēdijas un vārdnīcas var iztikt arī bez papīra formāta. Protams, par to man arī sāp sirds, bet neko nevar darīt.” (Jansone 2018) Savukārt izdevniecības Avots pārstāve uzskata, ka tehnoloģijas ļoti apdraud grāmatu izdošanu: „Diemžēl pat bibliotēkas praktiski vairs neiepērk

grāmatas, un lūdz – iedodiet elektronisko versiju. Tiklīdz *Tilde* vai kas ieliek ko jaunu, tā viss. Tas ļoti samazina pircēju skaitu.” (Kalniņa 2018)

Arī latviešu valodā mūsdienās aizvien vairāk vārdnīcu ir pieejamas internetā, piemēram, vietnēs *Tēzaurus*, *Letonika*, *Latvijas Nacionālais terminoloģijas portāls*, izdevniecībai *Zvaigzne ABC* ir e-grāmatu sadaļa, kur var iegādāties arī e-vārdnīcas. E. Cauna 2008. gadā skatījis pieejamās elektroniskās datubāzes un jau tad secinājis: „Latvijā pastāv vairākas lielas terminu datubāzes, taču tās maz tiek izmantotas dialogam ar valodas lietotājiem. Interneta interaktīvo iespēju izmantošana saduras ar finansiālām problēmām, un to ieviešanu kavē arī tas, ka nav pētītas iespējas masveidīgi iesaistīt valodas lietotājus aktuālo terminoloģijas jautājumu risināšanā.” (Cauna 2008, 104) Tiešsaistes vārdnīcām nenoliedzami ir savas priekšrocības, taču neskaitāmu datubāzu esamība nav labākais risinājums. Jāpiekrīt M. Baltaņa rakstītajam: „Pret jaunu datubāzu veidošanu jāizturas visai piesardzīgi, apzinoties, ka vairāku datubāzu esamība drīzāk samulsina termina meklētāju, nevis viņam palīdz. Turklāt ļoti kritiski būtu jāizturas pret datubāzēm, kurām nav definēti skaidri izveides principi un terminu avoti.” (Baltaņš 2009, 8) Saprotams, ka internets ir visiem pieejams, un datubāzi drīkst izveidot jebkurš, taču situāciju spētu ievērojami uzlabot vienas vienotas un uzticamas terminu datubāzes esamība valstī. Šāda uzturēta un regulāri papildināta datubāze varētu ne tikai atrisināt apjomā lielo vārdnīcu problemātiku, bet skaidra terminu avotu norāde apliecinātu datubāzes autoritāti un uzticamību; terminologu iesaiste datubāzes uzturēšanā nodrošinātu oficiāli apstiprinātu terminu iekļaušanu datubāzē.

Nemot vērā tiešsaistes vārdnīcu trūkumus, to pieejamība un ērtība, šķiet, atsvēr vārdnīcu lietotāju bažas par tiešsaistes satura uzticamību un kvalitāti. Atliek cerēt, ka tiešsaistes vārdnīcu veidotāji un uzturētāji ieguldīs laiku un nepieciešamos līdzekļus, lai panāktu pilnīga tiešsaistes resursa uzticamību tā lietotājiem. Tādēļ arvien lielākas cerības tiek liktas uz Latvijas Nacionālo terminoloģijas portālu, kam piešķirts nacionālā nozīmīguma statuss.

2.3. Latvijas Nacionālais terminoloģijas portāls – viens no problēmas risinājumiem

Kopš 2018. gada 12. decembra internetā ir pieejams Latvijas Nacionālais terminoloģijas (turpmāk – LNT) portāls (*termini.gov.lv*), kuru izstrādājusi sabiedrība *Tilde* sadarbībā ar Valsts valodas centru, Latviešu valodas aģentūru un LZA. Tajā iekļauti LZA TK, Valsts valodas komisijas un TTK (1996–2009) izstrādātie un apstiprinātie termini. Terminoloģijas jaunumi interneta vidē ir pieejami jau kopš 2001. gada, bet tagad ir izveidots vienots portāls, kam

piešķirta nacionālā nozīmīguma statuss.¹³ Šīs apakšnodaļas mērķis nav kritizēt LNT portālu, bet gan norādīt uz nepieciešamajiem uzlabojumiem un rosināt uz sadarbību.

LNT portāla mērķi primāri ir saistīti ar terminoloģijas datu meklēšanas un atrašanas funkciju, kā arī ar iespēju piedalīties terminrades procesā ne tikai TK un apakškomisiju dalībniekiem, bet arī jebkuram valsts iedzīvotājam. Taču tie nebūt nav visi mērķi, kas izvirzīti. Kā norādīts LNT portālā, mērķis ir arī „sniegt atbalstu mašintulkošanas portālam *www.hugo.lv*” un „sniegt Latviešu valodas aģentūrai atbalstu personvārdu atveidē un nodrošināt automatizētu konsultēšanās procesu ar citām valsts institūcijām” (*termini.gov.lv*). Portāla veidotāji šādu izvēli pamato ar Ministru kabineta atbalstīto *Publisko pakalpojumu sistēmas* pilnveidi, „kas paredz katram Latvijas iedzīvotājam nodrošināt viņa vajadzībām atbilstoša pakalpojuma izveidi un sniegšanu, kā arī gādāt par maksimāli saprotamu un caurskatāmu valsts pārvaldes darbību” (*termini.gov.lv*). Savukārt mašintulkošanas platforma *Hugo.lv* ir Latvijas veiksmes stāsts, jo spēj piedāvāt inovatīvus risinājumus valodas barjeru pārvarēšanai. Tajā tiek ieviesti jaunākie sasniegumi valodas tehnoloģijās – „jaunas mašintulkošanas sistēmas, terminoloģijas pārvaldības vietne un runas atpazīšanas rīki” (*termini.gov.lv*). Akcentējot šos faktus, ir iespējams apgalvot, ka jaunais portāls nav tikai pašreizējā terminoloģijas procesa atspoguļotājs, bet veidots kā perspektīvs digitāls rīks, kas ļauj tehnoloģiju radītajām iespējām sazaroties, izplesties un attīstīties visplašākajā valodas kopainā.

Nozīmīgi, ka LNT portālā ir pieejami arī svarīgākie TK apstiprinātie dokumenti, piemēram, terminrades vadlīnijas un terminu izstrādes, apstiprināšanas un grozīšanas process jeb terminrades darbplūsma. Viena no plašākajām portāla sadaļām ir informācijas apkopojums par TK darbību. Tur atrodams struktūras apraksts, ieskaitot apakškomisijas, visa nepieciešamā kontaktinformācija, nolikums un sēžu protokoli, lēmumi par terminu atveidi latviešu valodā, lēmumi par terminu vārdnīcu apstiprināšanu, informācija par konferencēm, diskusijām, aptaujām, arī konsultāciju sadaļa. Caur valsts pārvaldes pakalpojumu portālu *www.latvija.lv* var veikt autentifikāciju un izveidot lietotāja kontu, kas nepieciešams, lai LNT portāla apmeklētājs varētu aktīvi piedalīties terminrades diskusijās, tādējādi nodrošinot visplašāko sabiedrības līdzdalību mūsdienu terminrades procesā.

Piekluve terminiem nodrošināta divos veidos. Pirmkārt, LNT portālā ir pieejamas saites uz iepriekš izveidotiem terminu portāliem latviešu valodā, piemēram, „Letonikas” terminoloģijas portālam (<https://www.termnet.lv>), kā arī saites uz starptautiskiem terminoloģijas avotiem, piemēram, *Consolidate European terminology EuroTermBank* (<https://www.eurotermbank.com>), *International Network for terminology TermNet*

¹³ Ieskats šīs apakšnodaļas tematikā ir publicēts arī zinātniskajā rakstā (Peina, Helviga 2021).

(<http://www.termnet.org>). Otrkārt, LNT portāls piedāvā terminu kolekcijas, kopskaitā 97.¹⁴ Hronoloģiski senākais terminu apkopojums ir pieejams (augšupielādējams) no „Zinātniskās terminoloģijas vārdnīcas” (ZTV 1922), jaunākie saistāmi ar 21. gadsimta pirmajās desmitgadēs apstiprinātajiem terminu resursiem.

Apjoma ziņā lielākie terminu resursi aptver vairākus desmitus tūkstošu šķirķļu, piemēram, „Krievu-latviešu celtniecības terminu vārdnīca” (1998) ar 41270 šķirķļiem, „Hidrometeoroloģijas terminu vārdnīca” (1976) ar 11290 šķirķļiem, bet mazākās kolekcijas veido vien daži desmiti terminu, kas pieņemti vienā TK sēdē, piemēram, „Darbinieku finansiālās līdzdalības termini” (13.11.2007.) ar 37 šķirķļiem, vai atsevišķu terminu kopa, kas papildina jau iepriekš pieņemtos, piemēram, „Valsts valodas centra izstrādātie filozofijas un psiholoģijas termini” (18 termini).

Kolekciju veidošanas principi ir dažādi. Viena grupa veidota kā elektroniski pieejamā veidā apstrādātas agrāk izdotās terminu vārdnīcas, tur pievienotas tādas TK apstiprinātās vārdnīcas kā „Bibliotēku fondi un katalogi. Terminoloģiskā vārdnīca” (1993), „Angļu-krievu-latviešu skaidrojošā vārdnīca. Datu pārraides un apstrādes sistēmas” (1995), „Angļu-latviešu nodokļu terminu vārdnīca” (2006) u. c. Nosacīti otrā grupa ir LZA TK biļeteni, piemēram, 55. biļetens „Eksperimentu plānošanas termini” (1985), 58. biļetens „Autotehnikas termini” (1989), 63. biļetens „Kristalogrāfijas un mineraloģijas termini” (1993). Kā trešo grupu var minēt atsevišķas kolekcijas, kurās apkopoti Valsts valodas centra izstrādātie termini, piemēram, „Aizsardzības, militārās zinātnes un bruņoto spēku termini”, „Bioloģijas un tās apakšnozaru termini”, „Ekonomikas un finanšu termini” u. c. Atsevišķās kolekcijās iekļauti citu kompetentu iestāžu izstrādātie termini, piemēram, „Valsts kontroles izstrādātie termini”, „Tulkošanas un terminoloģijas centra *acquis communautaire* (normatīvo aktu) tulkojumus lietotie termini”.

Tādējādi katras kolekcijas dati veidojas ļoti neviendabīgi – gan kvantitatīvajos, gan kvalitatīvajos rādītājos. Vieni no lielākajiem LNT portāla izveides ieguvumiem ir informācijas apkopojums vienuviet, iespēja izmantot meklēšanas, līdzdalības un tīklošanās rīkus. Arī paši portāla sastādītāji sola, ka portālu „ik gadu paredzēts papildināt ar 2000 jauniem vai precizētiem terminiem” (Bitenieks, Krastiņš 2020, 85). Bet ir vairāki apgrūtinājumi, ar ko nācies saskarties portāla praktiskajā izmantojumā: daudzās kolekcijās termins ir tikai nosaukts (bez ekvivalentiem un nozīmes skaidrojuma), ne vienmēr ir iespējams identificēt termina vai kolekcijas apstiprināšanas laiku (vismaz gadu), nav skaidri noteikts kritērijs terminu iekļaušanai/neiekļaušanai LNT portālā (vai tie termini, kuru portālā nav, vai tie nav apstiprināti; nav droši uzticami lietošanā). Ja šie iebildumi tiek minēti kā iespējamie uzlabojumi, tad

¹⁴ Skatīts gan 2021. gada 30. martā, gan 2022. gada 23. janvārī, gan 2023. gada 18. februārī.

ieteikumu līmenī varētu vēl pievienot dažas iespējas: ievietot saites vai pilnu tekstu pētījumiem (projektiem, rakstiem, konferenču ierakstiem u. tml.) latviešu terminoloģijā, pievienot aktualitātes un informāciju par to, kādas kolekcijas tiek gatavotas pievienošanai, tādējādi radot nepārtrauktu pēctecību un novēršot sajūtu, ka šādi vērienīgi darbi top kampaņveidīgi (no viena projekta pārejot uz nākamo). 2021. gada pavasarī portāla lietotājiem bija iespēja piedalīties aptaujā, tas vieš cerību, ka kādi ieteikumi tiks ņemti vērā.

LNT portāla izveide sabiedrībai radīja priekšstatu, ka beidzot ir radīts oficiāls terminu resurss. Arī pats portāls aicina iesaistīties terminrades procesā un rada priekšstatu, ka tiks regulāri papildināts un uzturēts. Sākulapās aktualitāšu sadaļā ir pieejama informācija par 6 jaunākajām publicētajām ziņām, kas galvenokārt informē par jaunu LZA TK protokolu pievienošanu mājaslapai (Aktualitātes 2022). Tāpat lasītājiem tiek sniegta iespēja skatīt visas aktualitātes, izvēloties atvērt „visas aktualitātes”. Taču šajā sadaļā lasītājiem pieejamas tās pašas 6 aktualitātes un piekļuve vecākām ziņām nav iespējama.

Diemžēl šobrīd vēl nekas neliecina, ka portāls ir kas vairāk par vairāku terminu sarakstu apkopojumu, jo, piemēram, 2021. gada 20. septembrī pievienota aktualitāte, ka portālā turpmāk pieejami 2020. gada LZA TK protokoli. Līdz ar to portāla lietotājam radot priekšstatu, ka šajos protokolos apstiprinātie termini ir pieejami arī paša portāla terminu datubāzē. „Tiklīdz saraksti un jaunie termini tiek savstarpēji saskaņoti un apstiprināti, tos ievieto VVC tīmekļa vietnē un vēlāk arī LNTP, kur tie ir brīvi pieejami arī plašākai sabiedrībai.” (Bitenieks, Krastiņš 2020, 90) Taču realitātē piekļūšana terminiem nav tik brīva, piemēram, portālā ievietots 2019. gada 24. septembra sēdes protokols Nr. 6/1154, kurā komisijas vienojas par tādiem terminiem kā *svešiedarbināšana, izpildierīce* u. c., bet, kad šie termini tiek meklēti datubāzē, portāla meklētājs uzrāda, ka ne šāds, ne līdzīgs termins nav atrasts. Tad atliek secināt, kā jauno terminu pieejamība portāla apmeklētājiem aprobežojas tikai ar publicētiem LZA TK sēžu protokoliem, bet paša portāla meklētājā atrodami termini tikai no sadaļā „Kolekcijas” atrodamajiem avotiem. Lai gan terminrades process notiek, jaunie termini netiek ievietoti terminu datubāzē, kas uzskatāms par vienu no lielākajiem portāla trūkumiem. Par neatbilstībām LNT portālā, piemēram, par terminiem, kuriem norādīti novecojuši terminu tulkojumi, rakstījuši arī citi pētnieki (Sviķe, Gorbunovs, Veckalne u. c. 2020).

Lai gan LNT portāls ir pieejams jau kopš 2018. gada nogales, šobrīd vēl ir daudz saturisko un strukturālo neskaidrību, taču tam ir potenciāls kļūt par to, pēc kā ilgojas un ko meklē vārdnīcu lietotāji – vienotas, regulāri papildinātas, pilnīgas, uzticamas, publiski pieejamas un kvalitatīvas terminu datubāzes.

Vienotai terminu datubāzei nav pilnvērtīguma rakstura, ja tā netiek regulāri papildināta. Piemēram, *Covid-19* pandēmija vien ir papildinājusi angļu valodu ar 1000 jauniem terminiem.

Līdzīgi ir arī citās valodās, tostarp, latviešu valodā. Par „kovidvārdiem” latviešu valodā runājusi un rakstījusi, piemēram, Evija Liparte (Liparte 2021; Liparte 2022). Protams, viņas pētījumu sakarā galvenokārt tiek runāts par jaunvārdiem, nevis jaunterminiem, bet gan vieniem, gan otriem būtu jārod atspoguļojums leksikogrāfijā. Pasaules leksikogrāfijā jau tiek runāts par „koronneoloģismiem” (*coroneologisms*) (Roig-Marín 2020; Li 2021), kamēr latviešu valodā par jaunvārdiem datubāzēs varam tikai cerēt (Ozola, Helviga 2021). LNT portāls aicina ikvienu iesaistīties terminu radīšanā un kopā veidot 21. gadsimta latviešu valodu, taču tā arī līdz šim šī sadaļa mājaslapā ir tukša. Jāpiekrīt savulaik Daces Strelēvicas-Ošiņas rakstītajam: „Latvijā trūkst veselīga dialoga starp valodniekiem un sabiedrību, starp valodniekiem un valodniecības interesentiem nespeciālistiem.” (Strelēvica-Ošiņa 2012, 124) Iespēja ikvienam iesaistīties terminrades procesā būtu iespēja uzsākt ceļu uz dialogu, kas būtu izdevīgs visām iesaistītajām pusēm.

3. Mūsdienu latviešu terminu vārdnīcu pragmatiskais aspekts, lietotāju viedoklis un attīstības perspektīva

Kā jau pētījuma 1. un 2. daļā noskaidrots, gan pasaules, gan Latvijas terminogrāfiskajā pieredzē jaunākajā posmā atrodamas vārdnīcas ar neviendabīgu, sintētisku, komplicētu, sarežģītu veidojumu, tādēļ rodas nepieciešamība raksturot dažādas terminu vārdnīcu grupas, izmantojot līdz šim maz lietotu vai nemaz neizmantotu struktūru aspektu salīdzinājumu.

Pētījuma izlases kopu veido 405 terminoloģiska rakstura izdevumi latviešu valodā, kas izdoti laikā no 1990. gada līdz 2021. gadam. Tos grupējot un analizējot atklājas vairākas to iezīmes un aspekti, kas ne tikai aprakstīti mūsdienu terminogrāfijas teorētiskajās atziņās, bet arī ļauj izdarīt jaunus secinājumus un iezīmē vairākus problēmjautājumus. Veicot šādu analīzi, plānots iegūt rezultātus, ko varētu dēvēt par pētījuma pragmatisko aspektu, proti, atvirzoties no teorētiskā skatījuma, pievērsties praktiskajam izpildījumam, practicīsim, konkrētībai, lietīškīsumam un lietderīgīsumam. „Praktiskajā leksikogrāfijā nav tik bīstīski, kā tiek skaidrots kāds vārdnīcu struktūras aspekts – tas neietekmē vārdnīcas veidošanu vai tās saturu, tomēr terminu izpratnei ir nozīme teorētiskajā leksikogrāfijā, kas nodarbojas ar vārdnīcu aprakstīšanu un analīzi.” (Jērāne 2016, 24)

Šajā pētījuma daļā ir veikts pētījuma izlases kopas raksturojums pēc filoloģīsko, enciklopēdisko, fiksējošo, tulkojošo un skaidrojošo vārdnīcu iezīmēm. Tāpat sniegts raksturojums pēc to nosaukuma, adresāta, apjoma un pārstāvēto nozaru aspektā. Nozīmīga vieta ir ierādīta vārdnīcu lietotāju aptaujas datu analīzei un izvērtējumam. Šīs pragmatiskās daļas nobeīgumā (un līdz ar to arī visa promocijas darba nobeīgumā) ir izstrādāti vispārīgi ieteikumi terminu vārdnīcu izstrādei.¹⁵

3.1. Terminu vārdnīcu vispārīgo iezīmju raksturojums

Terminu vārdnīcu svarīgākais komponents ir termins un tā skaidrojums. Leksikogrāfijā, atkarībā no tā, vai vārdnīcā aprakstīti vārdi vai to nosauktie priekšmeti, parādības un jēdzieni, izšķir filoloģiskās un enciklopēdiskās vārdnīcas, taču terminu vārdnīcām plašākam termina skaidrojumam bieži vien piemīt ne tikai filoloģīsku, bet arī enciklopēdisku vārdnīcu iezīmes. Latviešu un pasaules leksikogrāfijā sastopami dažādi vārdnīcu iedalījumi. Viens no tādiem ir dalījums vispārīgajās un speciālajās vārdnīcās. Lai gan terminu vārdnīcas tradicionāli pieskaitāmas pie speciālajām vārdnīcām, tām piemīt vispārīgo vārdnīcu iezīmes, jo terminu vārdnīcas var būt gan skaidrojošas, gan tulkojošas, gan arī fiksējošas. Terminu vārdnīca var būt

¹⁵ Vairāki no šajā daļā aprakstīta pētījuma rezultātiem ir publicēti un apspriesti zinātniskajos rakstos (Helviga, Peina 2016; Peina 2016; Peina, Helviga 2022; Peina 2022^a), kā arī vairākos konferenču ziņojumos.

gan skaidrojoša un tulkojoša, gan fiksējoša un tulkojoša, kā arī tai var būt gan filoloģiska, gan enciklopēdiska šķirklī uzbūve, tādēļ šīs iezīmes mūsdienu latviešu terminu vārdnīcās tiks vispārīgi skatītas 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3. un 3.1.4. apakšnodaļā.¹⁶

3.1.1. Filoloģisko un enciklopēdisko vārdnīcu iezīmes

Filoloģisko vārdnīcu aprakstīšanas objekts ir vārdi kā valodas vienības, un šķirklis galvenokārt satur to gramatisko raksturojumu, semantisko struktūru lietojumu, vietu vārdu krājumā, attieksmi pret citiem vārdiem u. tml., taču enciklopēdiskās vārdnīcas no zinātnes viedokļa raksturo vārdu apzīmētās parādības, dod īsas ziņas par to būtību, vēsturisko attīstību, rāda sakarus ar citām parādībām. Enciklopēdiskās vārdnīcas var būt gan daudznozaru, gan vienas konkrētas nozares vārdnīcas, un atšķirībā no enciklopēdijām enciklopēdiskās vārdnīcas galvenokārt piedāvā lietošanas ērtumu, izmantojot alfabētisko secību, un dažos gadījumos arī konkrētās jomas terminus, kā arī bieži vien ir samazināts to lielums un publicēšanas un pirkšanas izmaksas. Terminu vārdnīcas nebūtu strikti iedalāmas tikai vienā vai otrā kategorijā – filoloģiskajās vai enciklopēdiskajās vārdnīcās. To atzīst gan mūsdienu leksikogrāfi, gan vēl iepriekšējās paaudzes pārstāvji, piemēram, L. Roze: „Vienalga, vai vārdnīca ir enciklopēdiska, tas ir, pievēršas parādību aprakstīšanai un izskaidrošanai, vai arī tā ir filoloģiska, tas ir, analizē vārdus un vārdu saistījumus valodas sistēmā, – visa pamatā vienmēr ir dzīves īstenība.” (Roze 1982, 84) Aplūkots materiāls rāda, ka mūsdienu terminu vārdnīcās šķirklī ar tikai filoloģiska rakstura informāciju ir samērā maz. Tādi šķirklī, ko veido šķirklī vārds un tikai tā semantiskais skaidrojums, ir, piemēram,

Aizdevumu atmaksas – valstij vai pašvaldībai atmaksātie aizdevumi (LTV 1999, 5)¹⁷;

Daktiloskopija – zinātne, kas pētī pirkstu nospiedumus (CAFHSV 2000, 13);

Atvaļinājums – atbrīvojums no darba uz noteiktu laiku, saglabājot darba vietu (GJSV 2005, 35).

Savukārt terminu vārdnīcās, kur skaidroti ar kultūru, vēsturi, reliģiju, mākslu, literatūru saistīti jēdzieni, visbiežāk līdzās filoloģiskas ievirzes šķirklīem atrodas enciklopēdiska rakstura informācija, piemēram,

čartisms – pirmā masveida politiska strādnieku kustība Anglijā un visā Eiropā 19. gs. 30.–50. gados. Tās reformu prasības pēc vispārējām vēlēšanu tiesībām (vīriešiem), darba dienas ilguma ierobežošanas u. c. sakopotas „Tautas hartā”, 1838. gadā vairākkārt iesniegtas parlamentā un noraidītas (PTV 1999, 33);

¹⁶ Problēmjaudājumi, kas atklāti pētījuma gaitā, analizēti promocijas darba 3.1.5. apakšnodaļā.

¹⁷ Šeit un turpmāk citētajos šķirklīos vai to fragmentos saglabāts pieraksts, kāds tas ir norādītajā avotā. Avoti tiek pierakstīti ar abreviatūru, kas atšifrēta pētījumam pievienotajā bibliogrāfijas avotu sarakstā.

eļļa – Bībelē lielākoties minēta olīveļļa. Izņēmums ir vienīgi Esteres grāmata 2:12, kur aprakstīta svaidsīšana ar mirru eļļu. Eļļu izmantoja pārtikā, kosmētikā, medicīnā, kā degvielu eļļas lampās un reliģiskajos rituālos (BTSV 2005, 41);

HISPERĪDAS (sk. attēlu) – grieķu mitoloģijā nimfas, dievietes Niktes meitas, zelta ābolu sargātājas galējos rietumos. Šos mūžīgās jaunības ābolus dievietei Hērai kā kāzu dāvanu bija dāvājusi zemes dieviete Gaja. Parasti teiksmās minētas četras H. – Aigle, Eriteja, Hespera un Aretūsa. (MV 2004, 131).

Minētie piemēri uzskatāmi rāda, ka mūsdienu terminu vārdnīcās (iespējams, vairāk nekā cita veida vārdnīcās) ir absolūti nepieciešams apvienot filoloģiska un enciklopēdiska rakstura informāciju, jo termini kā lingvistiskas vienības saistāmi ar jēdzieniem un nosaukumiem par personībām, reālijām, notikumiem, valstīm, kultūras faktiem u. tml. Jo veiksmīgāk izstrādāta šo abu elementu – filoloģiskā un enciklopēdiskā – sabalansētība, jo vairāk un precīzākas zināšanas iegūst vārdnīcas lietotājs.

Kā jau minēts 1.1. apakšnodaļā, paralēli enciklopēdiskām un filoloģiskām vārdnīcām pasaules leksikogrāfijā runā vēl par trešo kategoriju, kuru dēvē par subkategoriju jeb tādām enciklopēdiskajām vārdnīcām, kurās sintezējas filoloģisku vārdnīcu un enciklopēdiu iezīmes. Arī latviešu terminogrāfijā sastopamas šādas vārdnīcas, piemēram,

DEMIURGS (gr. *dēmiūrgos meistars, amatnieks*) – dievs, kurš saskaņā ar mūžīgo saprāta ideju radījis materiālo pasauli. Senajā Grieķijā par demiurgiem sauca brīvos amatniekus, vēlāk arī dažus augstus valsts ierēdņus. Platons vārdu “demiurgs” pirmo reizi lieto dialogā “Timajs”, kas ir sava veida “ievads” kosmoloģijā. Demiurgs ņem haosa izejmateriālus un izveido mūžīgajiem modeļiem atbilstošu formu. [...] (MRJ 2006, 82);

BIOTIC COMMUNITY – biotiskā kopa (biokopa),

dabiskā ceļā radusies, noteiktu vides iecirkni apdzīvojošo organismu grupa. Biotiskās kopas elementi parasti ir funkcionāli savstarpēji saistīti, veidojot noteiktus barošanās tīklus (food webs) un citādi mijiedarbojoties. Biotisko kopu mērogi var būt dažādi. Ar šo terminu var apzīmēt visu ekosistēmas (ecosystem,-) dzīvo daļu, tomēr biokopu var definēt arī šaurāk – atbilstoši kādai attiecīgās organismu grupas taksoniskai vai citai iezīmei, piem., bird community, plant community, plankton community (VZ 2000, 25).

Šķirklī iekļautā enciklopēdiskā informācija sniedz plašāku skaidrojumu par terminu un tā vietu nozares terminu sistēmā. Šādas vārdnīcas tradicionālā skatījumā nevar uzskatīt par tīri filoloģiskām vai enciklopēdiskām; to šķirklis ir pilnīgāks un nozīme plašāk aprakstīta. Šādu vārdnīcu esamība ļauj lasītājam iepazīties ar plašāku termina nozīmi.

3.1.2. Fiksējošo vārdnīcu iezīmes

Terminoloģisko resursu apkopojumā fiksējošās vārdnīcas parādās ļoti reti; tās mūsdienu terminogrāfijā nav izplatīts terminoloģisko resursu veids. „Fiksējošās vārdnīcas dod vārdu sarakstu ar noteiktu mērķi – parādīt katra vārda formu (piemēram, lai kādu vārdu pareizi uzrakstītu vai izrunātu).” (Roze 1982, 85) Fiksējošās vārdnīcas visbiežāk ir pareizrakstības, pareizrunas, biežuma u. c. veida vārdnīcas, kurās vārds ir tikai nosaukts. Terminogrāfijā fiksējošās vārdnīcas ir tās, kurās termins ir tikai fiksēts, bet ne skaidrots un tulkots, piemēram, ģeogrāfiskie nosaukumi, augu nosaukumi u. c. izdevumi, kurā uzskaitīti kādas nozares termini. 20. gadsimta otrajā pusē šāda prakse bija terminu biļetenu izdošanā, kaut gan arī tajos bieži vien bija dots ekvivalents krievu valodā. Fiksējošās terminu vārdnīcas būtu jāsauc par terminu sarakstiem, kas visbiežāk ir kādā tekstā lietotu terminu uzskaitījums, taču mūsdienās praktiskais lietojums un labums šādiem fiksējošiem materiāliem ir visai mazs, jo skaidrojuma, definīcijas un tulkojuma trūkuma dēļ „to jēga bieži vien nav skaidra, un precīzi saprotami tie ir vienīgi attiecīgās paaudzes konkrētā nozarē nodarbinātai personai” (TTC 2007, 5).

Pētījuma izstrādes gaitā šādas fiksējošās vārdnīcas netika atrastas, vienmēr šķirkļi sniegts vai nu termina ekvivalents vismaz vēl vienā valodā, vai arī īss tā skaidrojums. Tas tikai apstiprina iepriekš apgalvoto, ka terminu vārdnīcas kļūst vispārīgākas un plašākas un tik vienkāršas koncepcijas vārdnīcas vairs nav nepieciešamas, jo vajadzīgo informāciju par terminu var atrast nozares skaidrojošajā vārdnīcā, bet fiksējošās vārdnīcas (ar terminu ekvivalentu vēl vienā vai vairākās valodās) aplūkojamas kopā ar tulkojošajām terminu vārdnīcām. Pēc materiāla izpētes var secināt, ka galvenokārt mūsdienu fiksējošajām terminu vārdnīcām ir tulkojošo vārdnīcu funkcijas. To šķirkļu izkārtojums mēdz atšķirties no skaidrojošo vārdnīcu makrostrukturās, piemēram, visbiežāk vārdnīcās vārdi tiek sakārtoti alfabēta secībā, piemēram,

<i>backstay</i>	<i>atsaite</i>
<i>backwards</i>	<i>atpakaļ</i>
<i>bad</i>	<i>slikts</i>
<i>bag</i>	<i>maiss</i>
<i>baggage</i>	<i>bagāža</i> (ALJTV 2003).

Bet šāda tipa vārdnīcām raksturīgs arī terminu sakārtojums tematiskajās/sistēmiskajās grupās, piemēram, *Latviešu-angļu, angļu-latviešu ilustrētās būvniecības terminu vārdnīcas* (1999) nodaļā „Mūra darbi” tematiskās grupās doti nosaukumi tiem materiāliem, ar kuriem veic mūra darbus, piemēram, „Java / Mortar”, „Akmeņi un ķieģeļi / Stones and bricks”, kurā termini un to ekvivalenti fiksēti angļu valodā (LAALIBTV 1999, 78):

<i>Dabiskie akmeņi</i>	<i>Natural stones</i>
------------------------	-----------------------

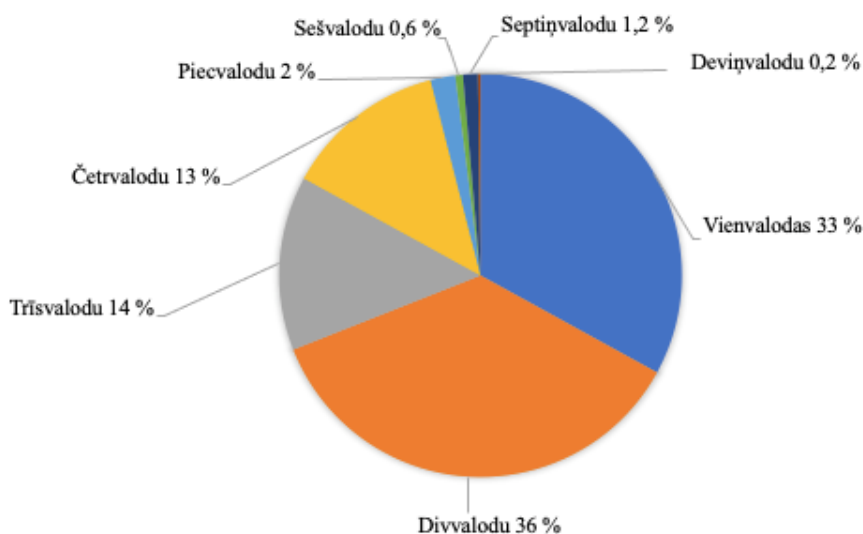
<i>Parastais ķieģelis</i>	<i>Stock brick</i>
<i>Caurumotais ķieģelis</i>	<i>Perforated brick</i>
<i>Klinkera ķieģelis</i>	<i>Clinker brick</i>
<i>Apdares ķieģelis</i>	<i>Face brick</i>

Pēc esošās vārdnīcu tipoloģijas šīs vārdnīcas bibliogrāfiskajos rādītājos, iespējams, ierindotas ne tikai terminu vārdnīcu, bet arī tulkojošo vārdnīcu, nozares vārdnīcu, speciālo vārdnīcu vai arī daudzvalodu vārdnīcu sarakstā. Divvalodu fiksējošajās vārdnīcas sastāda vairāk nekā pusi no fiksējošo vārdnīcu skaita. Domājams, ka tas saistāms ar to ērtu un praktisko lietojumu.

3.1.3. Tulkojošo vārdnīcu iezīmes

Terminu vārdnīcas, kurām piemīt tulkojošo vārdnīcu iezīmes, tradicionāli var dalīt kā monolingvālas, bilingvālas un multilingvālas. No apkopotajām 405 vārdnīcām 273 ir bilingvālas vai multilingvālas (diagrammu sk. 1. attēlā), t. i., termina ekvivalents vārdnīcā iekļauts vismaz divās valodās (t. i., latviešu valoda + viena vai vairākas svešvalodas), kas ir aptuveni 67 % no visām pētījumā iekļautajām vārdnīcām. Savukārt no tām lielākā daļa (53 %) ir tādas, kurās termins (dažreiz arī skaidrojums) dots vismaz divās valodās:

- 72 – latviešu-angļu,
- 50 – latviešu-krievu,
- 11 – latviešu-vācu,
- 10 – latviešu-latīņu,
- 1 – latviešu-franču, latviešu-grieķu, latviešu-zviedru.

1. attēls. Pētījumā iekļauto vārdnīcu iedalījums pēc valodu skaita

Latviešu-angļu valodas vārdnīcas iznāk regulāri. Līdz 2004. gadam, kad Latvija pilnībā pievienojas Eiropas Savienībai, iznākušas 59 % no latviešu-angļu pētījuma izlases kopā iekļautajām vārdnīcām. Visvairāk (11 gab.) latviešu-angļu terminu vārdnīcu izdotas 2000. gadā, piemēram,

Angļu-latviešu lauksaimniecības terminu vārdnīca: mācību līdzeklis (ALLTV 2000);

Angļu-latviešu Eiropas Savienības primāro tiesību aktu terminu vārdnīca (ALESPTATV 2000);

ASV tiesību terminu vārdnīca (ASVTTV 2000).

Līdz 2003. gadam latviešu-krievu terminu valodas vārdnīcas iznāk regulāri (vismaz viena gadā). Līdz 2005. gadam izdotas 46 latviešu-krievu vārdnīcas, taču no 2005. gada līdz šim brīdim iznākušas tikai 4 latviešu-krievu terminu vārdnīcas:

Skaidrojošā matemātikas jēdzienu vārdnīca (SMJV 2005);

Latviešu-krievu vēstures terminu skaidrojošā vārdnīca skolēniem (LKVTSVS 2008);

Latviešu-krievu, krievu-latviešu dabaszinību vārdnīca skolēniem (LKKLDVS 2009);

Latviešu-krievu, krievu-latviešu lingvistikas un metodikas terminu mācību vārdnīca (LKKLLMTMV 2012).

Šāds sadalījums diezgan uzskatāmi norāda uz krievu valodas kā galvenās kontaktvalodas ietekmes samazināšanos. Arī latviešu-vācu divvalodu terminu vārdnīcu izdošana galvenokārt notikusi līdz 2004. gadam. Latviešu-latīņu terminu vārdnīcas galvenokārt tiek izdodas dabaszinātnēs, piemēram:

Biotopu rokasgrāmata: Eiropas Savienības aizsargājamie biotopi Latvijā (BR 2000);

Latvijas cepurīšu sēņu konspekts (LCSK 2002);

Latviešu valodas augu nosaukumi (LVAN 2003).

20 % no pētījuma izlases kopā iekļautajām terminu vārdnīcām ar terminu ekvivalentiem svešvalodās ir trīsvalodu:

36 gab. – latviešu-angļu-krievu valodā;

6 gab. – latviešu-krievu-vācu valodā;

6 gab. – latviešu-krievu-latīņu valodā;

5 gab. – latviešu-angļu-franču valodā;

1 gab. – latviešu-krievu-japāņu un latviešu-krievu-lietuviešu valodā.

44 % no latviešu-angļu-krievu terminu vārdnīcām ir izdotas inženierzinātnēs un tehnoloģijās. Visas latviešu-angļu-franču terminu vārdnīcas izdotas laika posmā no 2002. līdz 2006. gadam, un galvenokārt izdotas saistībā ar Eiropas Savienības terminoloģiju. Tāpat kā latviešu-latīņu divvalodu vārdnīcas, arī latviešu-krievu-latīņu valodas vārdnīcas izdotas galvenokārt

dabaszinātnēs un medicīnas un veselības zinātnēs, taču pēdējā šāda tipa vārdnīca izdota 1999. gadā.

Daudzvalodu terminoloģijas vārdnīcās nereti valodu skaits ir vairāk par trim. No pētījumā iekļautajām vārdnīcām 26 % (72) terminu ekvivalenti iekļauti trīs un vairāk valodās:

54 vārdnīcas – četrās valodās;

10 vārdnīcas – piecās valodās;

2 vārdnīcas – sešās valodās;

5 vārdnīcas – septiņās valodās;

1 vārdnīca – deviņās valodās.

No visām četrvārdnīcām vien trīs nav latviešu-angļu-vācu-krievu valodā. Tās ir *Klīniskie simptomi un sindromi* (KSS 2001), kurā nav vācu valodas, bet ir termini latīņu valodā, *Lopkopības tehnoloģijas terminu vārdnīca* (LTTC 2001), kurā nav krievu valodas, bet ir termini lietuviešu valodā, un *Latvijas futbola tiesneši* (LFT 2018).

Piecvalodu vārdnīcas ir izdotas tikai divās valodu kombinācijās – latviešu-angļu-krievu-vācu-latīņu un latviešu-angļu-krievu-vācu-franču valodās, no kurām visas vārdnīcas ar latīņu valodas terminiem ir dabaszinātņu un medicīnas un veselības zinātņu vārdnīcas, piemēram, *Nezāļu, to grupu un augu aizsardzības tehnikas terminoloģijas vārdnīca* (NTGAATTV 1997), *Putni Latvijā: palīgs putnu novērošanai dabā* (PL 2003), *Ārstniecības augu vārdnīca* (ĀAV 2002); bet franču valodas – galvenokārt sociālo zinātņu, piemēram, *Rūpnieciskā īpašuma aizsardzība* (RĪASV 1999), *Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca* (ESV 2000), *Eiropas Savienības muitas terminoloģija* (ESMT 2004),

Abas vārdnīcas, kurās iekļauti termini 6 valodās, ir dabaszinātņu vārdnīcas – *Latvijas putnu sistemātiskais saraksts* (LPSS 1993), kurā termini uzrādīti latviešu-latīņu-angļu-vācu-krievu un zviedru valodā, un *Astronomijas vārdnīca* (AV 2014) ar terminiem angļu-latviešu-krievu-vācu-franču un spāņu valodā. Visas septiņvalodu vārdnīcas izdotas laikā līdz 1998. gadam. Starp terminu ekvivalentiem parādās termini itāļu un spāņu valodā, piemēram, *Skatuves ABC: terminu glosārijs* (SABC 1997); zviedru valodā – *Zivis* (Zivis 1998). Vienīgā 9 valodu terminu vārdnīca ir *Vides vārdnīca* (VV 2004), kurā iekļauti termini latviešu, angļu, krievu, vācu, franču, somu, igauņu, lietuviešu, zviedru valodā, taču jāpiebilst, ka šo specifiku noteicis fakts, ka šī vārdnīca ir izdota Somijā.

Kopumā apkopotajos nozaru resursos pieejamie terminu ekvivalenti pārstāv visai plašu valodu loku (kopumā 13 svešvalodu) – angļu, krievu, vācu, franču, lietuviešu, igauņu, zviedru, somu, itāļu, spāņu, grieķu, latīņu, japāņu. Turklāt, lai terminu vārdnīcas būtu pieejamas nedzirdīgajiem, sērija ar terminu vārdnīcām video formātā pieejama zīmju valodā.

TTC pētījumā tika iekļauti dati, ka terminu resursos, kas izdoti no 1900. līdz 2007. gadam, pieejamo svešvalodu sadalījums ir šāds:

45 % vārdnīcu ir pieejamas atbilstes krievu valodā,

24 % vārdnīcu ir pieejamas atbilstes angļu valodā,

17 % vārdnīcu ir pieejamas atbilstes vācu valodā,

9 % vārdnīcu ir pieejamas atbilstes latīņu valodā,

2 % vārdnīcu ir pieejamas atbilstes franču valodā un atlikušos 3 % veido lietuviešu, igauņu, zviedru, poļu, spāņu, itāļu un somu valodas termini (TTC 2007, 24–25).

Salīdzinot TTC pētījuma datus ar terminu resursiem, kas apkopoti šajā pētījumā par periodu no 1990. gada līdz 2021. gadam, nākas secināt, ka nemainīgi kā visbiežāk pārstāvētās savu pozīciju saglabājušas četras valodas – angļu, krievu, vācu un latīņu. Taču procentuālais sadalījums ir mainījies, piemēram, padomju periodā (1946–1990) angļu valodas termini bija tikai 11 % vārdnīcu, bet jaunākajā periodā (1990–2021) to skaits palielinājies četras reizes – 44 % vārdnīcu. Krievu valodas terminu vārdnīcu skaits samazinājies no 67 % (padomju laikā) uz 44 % (jaunākajā laikā), latīņu valodas izmantojums samazinājies no 11 % uz 6 %, taču vācu valodas lietojums terminu vārdnīcās palielinājies no 10 % uz 21 %. Jāpiebilst, ka dati dažādos pētījumos var būt nedaudz atšķirīgi, jo vārdnīcu atlases principi katrā pētījumā ir atšķirīgi (par to sk. ievadā).

Valodu izvēli terminu vārdnīcās nosaka ne tikai valodu kontakti un dominējošā svešvaloda, bet arī tautsaimniecības un kultūras sakari. Mūsdienās Latvijas intensīvā ekonomiskā sadarbība, izglītības un kultūras kontakti ar vāciski runājošajam valstīm ir veicinājuši vācu valodas terminu iekļaušanu terminu vārdnīcās, tā, piemēram, 58 % vārdnīcu, kurās iekļauti terminu ekvivalenti vācu valodā, ir inženierzinātņu un tehnoloģiju, kā ar sociālo zinātņu terminu vārdnīcas. Vācu valodas terminu vārdnīcas izdotas ar zināmu regularitāti līdz pat 2017. gadam, t. i., vismaz divas vārdnīcas gadā gandrīz visa jaunākā posma garumā. Visai problemātiska ir nozaru terminu resursu attīstība kaimiņvalstu (igauņu un lietuviešu) valodā, jo tikai 7 vārdnīcās terminu ekvivalenti iekļauti lietuviešu valodā un 5 vārdnīcās – igauņu. Par šo problēmu jau runāts TTC pētījumā: „Lai gan starp mūsu valstīm pastāv plaša ekonomiskā, politiskā u. c. sadarbība, tomēr šajā sadarbībā galvenokārt tiek izmantotas citas valodas, tādējādi veicinot krievu un angļu valodas nostiprināšanos.” (TTC 2007, 30) 50 % no terminu vārdnīcām, kurās iekļauti termini franču valodā, ir sociālo zinātņu vārdnīcas. Ekvivalentu iekļaušana franču valodā vairāk saistāma ar sociālo zinātņu terminu vārdnīcām, jo franču valoda ir viena no galvenajām starptautisko tiesību aktu valodām.

Daudzvalodu terminu vārdnīcas visbiežāk tiek koncentrētas uz terminu lietojumu un nesatur termina skaidrojumu. Kā rāda apkopotais materiāls, multilingvālās vārdnīcas

mikrostruktūras ziņā ir visvienkāršākās, jo tās galvenokārt satur tikai terminu sarakstu un to ekvivalentus vienā vai vairākās valodās. Jo lielāks iekļauto terminu ekvivalentu valodu skaits vienā vārdnīcā, jo mazāk informācijas par terminu ir šķirklī, tādēļ divvalodu terminu vārdnīcās šķirklis satur vairāk informāciju nekā, piemēram, četrvālo vārdnīcās.

3.1.4. Skaidrojošo vārdnīcu iezīmes

Monolingvālo terminu resursi, kuros atrodami termini tikai latviešu valodā ar skaidrojumiem, kopējā pētījuma izlases kopā veido 33 %. Tā kā terminu vārdnīcas koncentrējas galvenokārt uz vienu konkrētu pārstāvēto nozari, skaidrojošajās vārdnīcās terminam visbiežāk tiek pievienots viens nozīmes skaidrojums, piemēram:

<i>Kvalifikācijas apraksts</i>	<i>konkrētas kvalifikācijas prasību kopums.</i>
<i>Kvalifikācijas eksāmens</i>	<i>vērtēšanas forma kvalifikācijas piešķiršanai.</i>

(ITSV 1998, 17).

Terminam vienā nozarē var būt arī vairākas nozīmes, tad tās visbiežāk tiek minētas visas, piemēram:

bunkurs *degvielas kopums motorkuģim; ogļu telpa tvaikonī* (JTSV 2001, 8);
blūzs (*blues, list of blues musicians*) – *1) lirisks, melanolisks afroamerikāņu vokālās mūzikas žanrs; 2) instrumentāla vai vokāli instrumentāla džeza forma* (MKVIA 2011, 48).

Dažkārt vārdnīcās tiek skaidrots termina lietojums arī citās, radniecīgās nozarēs, piemēram:

kanons
1) stingri noteikta, tradicionāla un vispārpieņemta norma;
2) mākslas paņēmieni vai likumu kopums, kurus attiecīgajā laikmetā uzskatīja par obligātiem, kā arī darbs, ko uzskatīja par normatīvu paraugu;
3) polifonisks mūzikas sacerējums, kurā galveno melodiju pavada vairākas līdzīgas melodijas, kas galvenajai melodijai pievienojas zināmu laiku pēc tās sākuma (MKVIA 2011, 144–145).

L. Roze norāda: „Dažāda pieeja var būt arī vārdu semantikas formulēšanā. Dažkārt vārdu nozīmi var atklāt vienā vārdā, ar sinonīmu; to var atklāt arī aprakstoši (piemēram, aprakstot visas galvenās attiecīgā priekšmeta pazīmes), un to var atklāt definīcijas veidā.” (Roze 1982, 98) Vienā vārdā vai dažos vārdos, galvenokārt izmantojot sinonīmus, termina nozīme skaidrota, piemēram:

Ceremonija
1. Oficiāla, svinīga norise.
2. Formalitāte.

3. Pārsmalcināta izturēšanās.

Cerība

1. Viens no trim teoloģiskiem tikumiem (ticība, cerība, mīlestība), kas iedveš uzticību Dievam un paver ceļu uz mūžīgo svētlaimi.

2. Alkas, meklējumi. (GTSV 2002, 15).

Tomēr jāsaprot, ka tieši humanitāro, mākslas, teoloģijas, sociālo u. c. nozaru vārdnīcas, kurās termini ir abstraktāki un to izprašanai nepieciešams dziļāks nozīmes izklāsts, skaidrojums sniegts aprakstoši, izklāstot visas raksturīgākās ar terminu nosauktā jēdziena pazīmes, piemēram,

Groteska – komiskā izpausmes veids, kam raksturīgi asi, tēlaini pārspīlējumi, kuros īstenības atveids iegūst dīvainas formas un reālais savijas ar fantastisko, komiskais ar biedējošo. Ar groteskas palīdzību autors dod lietu un parādību, tēlu un ideju savdabīgu vērtējumu (LRS 1995, 309).

Nozīmes skaidrojumi aprakstoši sniegti arī tādās vārdnīcās, kuras paredzētas nozaru nespēcālistiem, iesācējiem, skolēniem un studentiem, piemēram:

Klikšķis. Peles pogas vienreizēju nospiešanu sauc par klikšķi. Peles pogu parasti klikšķina, kad izvēlas ekrānā kādu vienību (ALSD 1998, 241);

Antropogēnais reljefs – cilvēka mainīts vai no jauna veidots Zemes virsas reljefs. Izšķir cilvēka un dabas rezultātā neapzināti radušos un apzināti veidotu reljefu. Antropogēnā reljefa elementi veidojas raktuvēs, būvlaukumos, kā arī meliorācijas objektos (nogāžu terasēšana un nostiprināšana, drenāžas un irigācijas tīkla izbūve) (VZTSV 1999, 17).

Vārdnīcām, kas apzināti veidotas (vai arī uz to norāda vārdnīcas priekšvārds) nozares spēcālistiem vai profesionāļiem, terminu skaidrojumi ir zinātniskāki un galvenokārt definīciju veidā, piemēram,

Masa

Skalārs pozitīvs lielums, kas raksturo materiālo objektu kvantitāti, nosaka tā inerces un gravitācijas īpašības. Klasiskajā mehānikā pieņem, ka objekta masa nav atkarīga no tā kustības ātruma (MPSV 2001, 5).

Reti, taču reizēm šķirkļi tiek ietverti arī termina lietošanas piemēri, piemēram,

Čūkstināt – lēnām cept, cepināt. „Meitene čūkstina gaļu pannā.” (Mīlenbahs, I, 425) (VV 2012, 184);

vai piemērs šķirkļi tiek iekļauts, lai atspoguļotu parādības praktisko lietojumu, kuru termins apzīmē, piemēram,

Alliteration

- Aliterācija

Dzejā vai prozā vienādu saskanīgu līdzskaņu atkārtotāšanās, lai padarītu daiļdarbu valodu izteiksmīgāku. Aliterācija pasvītro atsevišķu vārdu skanīgumu, izceļot tos un piešķirot tiem īpašu izteiksmes spēku. Piem.,

Liptin lipa liepu lapa.

Riti, rīti, rīta rasa.

Gludu gludu galvu glaudu. (Tautasdziesmu rindas) (ALLT 2003, 6).

Starp pētījumā iekļautajām vārdnīcām ir arī tādas, kurās sniegts ne tikai termina, bet arī tā skaidrojuma tulkojums svešvalodā, piemēram,

Dzemdību atvaļinājums – tiesību aktos noteikta darba līguma pārtraukšana uz pēcdzemdību periodu (Latvijā parasti 56 kalendārās dienas).

Maternity leave – interruption of labour contract defined legally for a post-natal period (in Latvia usually 56 calendar days) (DTSV 2001, 31).

Vārdnīcu izstrādātāji visbiežāk būtiski neatkāpjas no skaidrojošo terminu vārdnīcu izstrādes principiem, taču neizprotamas paliek tās situācijas, kad vārdnīca izstrādāta pārāk vispārīgi un tās izstrādātājiem nav bijis konkrēta mērķa (vai arī tas nav saskatāms). Šie vērojumi sasaucas ar M. Baltiņa intervijā sacīto (sk. 2.2.), ka pārāk pavisām ir veidotas terminu vārdnīcu ievaddaļas, nepasakot pašu būtiskāko, kas vārdnīcas lietotājam būtu jāzina.

3.1.5. Daži mūsdienu terminu vārdnīcu problēmjautājumi

Lai gan mūsdienu leksikogrāfijā vārdnīcas gan izstrādes, gan informācijas prezentēšanas ziņā kļūst arvien zinātniski korektākas, nereti terminu vārdnīcās novērojamas kļūdas. Viena no kļūdu grupām saistīta ar nekonsekvenci gan terminu atlasē, gan skaidrojumā.

J. Baldunčiks ir minējis vairākas nekonsekvences un kļūdas vārdnīcu izstrādē un vārdu iekļaušanā/neiekļaušanā vārdnīcas apjomā. Kā piemērs tiek minēta *Latviešu literārās valodas vārdnīca*, kur bez nopietniem apsvērumiem ievietots neliels skaits slengam piederīgu vārdu (Baldunčiks 2012^b, 116–117). Arī šajā pētījumā neskaidrības rada *Svešvārdu vārdnīca: 25 000 vārdu un terminu* (2008), kurai ne tikai nosaukumā, bet arī mikrostrukturā vērojamas nekonsekvences. Vārdnīcas koncepts ir ārkārtīgi plaši izvērsti, tomēr nav izstrādāts vārdnīcas saturs, jo tajā ievietotas terminoloģiskas vārdkopas un citvalodu cilmes vārdi, kas „sastopami periodiskajos izdevumos, populārzinātniskajā, politiskajā, ekonomiskajā literatūrā, radio un televīzijā, kā arī daiļliteratūrā” (SV 2008, 4). Vārdnīcas mikrostrukturā nav konsekvences, jo dota īsa vārda etimoloģija un nozīmes skaidrojums, kuram līdzās doti nozaru nozīmju skaidrojumi, kas paņemti no citām publicētām vārdnīcām, enciklopēdijām un pat citu valstu leksikogrāfiskiem avotiem. Piemēram:

abstinence – 1. atturēšanās, īpaši no alkohola, ēdiena, seksuālās aktualitātes; 2. med. traucējumu sindroms, kas rodas narkomāniem un toksikomāniem, ja viņi pēkšņi pārtrauc lietot pierastu narkotiku vai līdzīgas iedarbības vielu (SV 2008, 13).

Protams, vārdnīcas būtība atsedz to, ka tā nav īsti pieskaitāma pie terminu vārdnīcām, taču terminu skaidrojumi tajā tiek sniegti un to norāda arī vārdnīcas apakšvirsraksts. Šādu vārdnīcu esamība vēl uzskatāmāk parāda leksikogrāfisko izdevumu aktuālāko problēmu – tendenci vispārināties.

Darba izstrādes laikā ir nācies konstatēt tādas vārdnīcas, kurās, neņemot vērā vārdnīcas normatīvos un tematiskos ierobežojumus, iekļauti vārdi, kam tur nevajadzētu būt, piemēram, „Ekonomikas skaidrojošajā vārdnīcā” (ESV 2000) atrodamī vārdi *aizsargdambis*, *nezāle*, *universāla valoda* u. tml. Savukārt atsevišķos gadījumos jārunā arī par to, ka vārdnīcā nav atrodamī vārdi, kam tur tematiski būtu jābūt, vai arī skatīta tikai kāda viena termina nozīme, ignorējot citas, piemēram, A. Helviga savā pētījumā apskata Jūlija Aldersona vārdnīcu „Mākslas un kultūras vārdnīca ar interneta atslēgvārdiem” (2011): „Mēģinājumu apvienot mākslas un kultūras jēdzienu skaidrojumus vienā vārdnīcā ir veicis J. Aldersons grāmatā „Mākslas un kultūras vārdnīca ar interneta atslēgvārdiem” (Aldersons 2011). Jāatzīst, ka literatūrzinātnes jomā šķirklju izvēlē vārdnīca rada fragmentāruma iespaidu, piemēram, tajā ir iekļauts šķirklis *Alkaja strofa*, bet nav šķirklju *Adonīsa vārsmas*, *Asklepiāda strofa*, *Oņegina strofa*, *Raiņa sonets*, *Sapfo strofa*. Var minēt vairākus šādus piemērus. Šķirklī *aina* nav atrodama nekāda norāde uz dramatiska darba cēliena daļu. Šķirklī *akcents* ir runa tikai par krāsu, formu un novietojumu, bet nav minēts par uzsvaru daiļliteratūras valodas ritmā. Līdz ar to nav skaidrs, vai vārdnīcas autors literatūru uzskata par mākslai un kultūrai piederošu, vai tomēr nē. Tādējādi vārdnīcas nosaukumā apsolutais neatspoguļojas saturā, un izdevums kopumā atstāj kompilatīvu un fragmentāru iespaidu, kā arī rāda pārdomātas koncepcijas trūkumu.” (Helviga 2015, 197) Kā novērojis M. Baltiņš: „Jebkurai terminu vārdnīcai var rasties problēma, ja tās sastādītāji mēģina skriet divos virzienos. No vienas puses, sastādītāji grib to uztaisīt garu un plašu un kaut ko pielikt klāt no saskarnozarēm. No otras puses, tieši jautājumā par saskarnozarēm var gadīties, ka jūsu zināšanas terminoloģijā ir visvirspusīgākās un jūs vārdnīcas sastādīšanas procesā neesat iesaistījis šo nozaru speciālistus, līdz ar to var rasties vairākas problēmas.” (Baltiņš 2020^b) Jāatzīst ka, gan J. Baldunčika, gan A. Helvigas, gan M. Baltiņa sacītajam par nekonsekvenci un virspusīgumu mūsdienu terminu vārdnīcās apliecinājumus var atrast vairākus. Piemēram, jūrnieceības vārdnīcā (JV 2007) iekļauts jēdziens *augsta temperatūra* (gan ar norādi uz laikapstākļiem, gan drudzi), bet nav iekļauts *zema temperatūra*; iekļauts termins *karsts*, bet nav iekļauts *auksts*; vārdnīcā atrodams termins *tukšs*, bet nav atrodams *pilns*, lai gan vārdnīcā iekļauti tādi jēdzieni kā *pilnā ātrumā*, *pilnā kārtībā*, *pilnās burās*, *pilns ātrums*,

pilns kurss u. c. Tāpat ne vienmēr ir skaidri saprotama motivācija dažu terminu iekļaušanai konkrētajā terminu vārdnīcā, piemēram, kādēļ jūrnieceības terminu vārdnīcā iekļauti visu dienu un mēnešu (izņemot *februāris*) nosaukumi; vai arī termina *ota* vietā iekļauts termins *pindzele*. Vārdnīcā iekļauts termins *tēvreize* – saprotams, ka tas darīts bīstamo darba apstākļu un darba specifikas dēļ, taču tikpat labi šo terminu nepieciešams iekļaut, piemēram, būvniecības, medicīnas, militāro u. c. ar cilvēka dzīvībai bīstamu nozaru terminu vārdnīcās. Konkrētajā vārdnīcā ne vienmēr ir skaidrs terminu marķējums, piemēram, burāšanas termini tiek apzīmēti ar saīsinājumu *bur.*, jūrnieceības – *jūrn.*, bet, ja termins nav attiecināms uz vienu konkrētu jomu, piemēram, ja tas ir vispārlietojamai leksikai piederīgs (dienu nosaukumi, krāsu nosaukumi u. c.), tam nav pievienots nekāds marķējums, tādēļ īsti nav skaidrs, kādēļ vārdnīcā termins *tualete* marķēts tikai kā jūrnieceībai piederīgs termins.

Šādas nekonsekvences un neskaidrības rada ļoti nenopietnu un pat brīžiem komisku priekšstatu par autoru profesionalitāti un avota autoritāti. Saprotams, ka no valodas pētniecības viedokļa šādi avoti ir interesanti, bet vairākās nozarēs šīs ir vienīgās latviešu valodā pieejamās terminu vārdnīcas.

Kā vēl viens problēmjaudājums mūsdienu latviešu terminu vārdnīcās iezīmējas kāds mikrostrukturālais elements (kas vārdnīcu izstrādes procesā ir ļoti svarīgs aspekts) – informācijas izkārtojums šķirklī. Piemēram, terminu vārdnīcu mikrostrukturālu var ietekmēt tas, vai vārdnīca ir paredzēta kā monolingvāla, bilingvāla vai multilingvāla. Divvalodu un vairākvalodu terminu vārdnīcu izstrāde ir sarežģītāka, jo piemeklēt ekvivalentu citā valodā ar pēc iespējas mazāku jēdzienisko atšķirību, ir grūti. Tādēļ bieži vien termins kādā no valodām tiek sniegts aprakstoši, piemēram:

Izmaksu veidošanās process pēc noteicošajiem iemesliem vai faktoriem;

Kostenverursachenprozeß;

Costs pullulation process for determinant factors;

Процесс формирования расхода по определяющим их причинам или факторам.

(BTSV 2001, 177).

Ļoti svarīgs makrostrukturālai ir informācijas izkārtojums šķirklī. Aplūkošanai izvēlēts šķirklis no *Sociālās nodrošināšanas terminu skaidrojošās vārdnīcas angļu un latviešu valodā* (1998):

fit for work

having health and strenght to carry out a job

darbam piemērots

tāds, kas ir pietiekami vesels un stiprs darba veikšanai (SNTSV 1998, 59).

Kā redzams, vienā šķirklī tiek lietoti vairāki burtu izmēri un šrifti, grafiski vairāk izcelts angļu valodas termins, skaidrojumam ir populārzinātniska ievirze – tādējādi vārdnīcas veidotāji

parādījuši savdabīgu gaumi un, acīmredzot, realizējuši vārdnīcas ievadā minēto, par potenciālajiem vārdnīcas lietotājiem uzskatot tos, kuri „interesējas par angļu terminu atbilstmēm latviešu valodā” (SNTSV 1998, 4).

Viens no veiksmīgākajiem vairākvalodu tulkojošo vārdnīcu piemēriem, kur šķirkļi ir viegli pārskatāms un uztverams, ir *Geomātikas terminu skaidrojošajā vārdnīcā* (2009):

depresijas leņķis
depression angle
Depressionwinkel
угол депрессии

Leņķis starp datu iegūšanas sistēmas horizontālo plakni un staru uz novērojamo objektu; d. l. ir viens no radara sistēmas parametriem.

(ĢTSV 2009, 25).

Pārskatāms terminu izkārtojums ir tajās vairākvalodu vārdnīcās, kur tie novietoti secīgi viens zem otra (vai blakus viens otram), taču ir pietiekami nošķirti, lai būtu vizuāli vieglāk atdalāmi no pārējiem termina ekvivalentiem un skaidrojuma, piemēram, vārdnīcās *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca* (PTSV 2000), *Elektroenerģētikas pamatterminu skaidrojošā vārdnīca* (EPSV 1997), *Jūrniecības vārdnīca* (JV 2007), *Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca* (LTSV 2012).

Iepazīstoties ar daudzām terminoloģijas vārdnīcām, kā būtisks trūkums ir novērots šķirkļa vārda rakstība tikai ar lielajiem burtiem vai ar lielo sākumburtu. Uz to norādījis arī J. Baldunčiks pārskatā par nozīmīgākajām vienalodas vārdnīcām (Baldunčiks 2012^b, 130, 163). Šis tīri tehniskais noformējums jeb vizuālais tēls traucē uztvert termina rakstības normatīvo aspektu, jo vairāku terminu rakstībā jāievēro lielā sākumburta lietojums.

Vārdnīcu priekšvārdam ir ļoti liela nozīme, jo tajā ir jāiekļauj visa nepieciešamā informācija. Ne velti šiem jautājumiem pievērsušies terminologi gan Latvijā, gan pasaulē. M. Baltiņš raksta: „Visos gadījumos ir pietiekami skaidri norādīts valodu sastatījums, bet raksturojumā trūkst ziņu par vārdnīcas mērķi (iepazīstināt latviešu valodas pratēju ar apzīmējumiem svešvalodās, dot latviskos ekvivalentus dominējošās kontaktvalodas terminiem), terminu kārtojumu (alfabētiski vai tematiski) un konkrētu šķirkļu izveides principiem (tieša vai apvērsta vārdu kārtība vārdkopterminiem, ligzdu principa izmantošana u. c.). It īpaši atšķiras aprakstos ietvertu metadatu apjoms (norādes par resursa veidošanā izmantotajiem avotiem, piesaistītajiem konsultantiem, krustenisku atsauču, piezīmju un komentāru esamība vai neesamība u. c.), parasti trūkst arī norāžu, vai vārdnīcas recenzētas vai citādi vērtētas (piemēram, vai saņemts Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas apstiprinājums).” (Baltiņš 2020^a, 9–10) Svarīgs aspekts, kas būtu jāņem vērā, ir tas, vai lietotājs ir iepazinies ar informāciju par vārdnīcas lietošanu. „Kad cilvēkiem tiek jautāts, kādi iemesli ietekmē viņu vārdnīcas izvēli, visbiežāk tie ir lingvistikai neatbilstoši iemesli, kā, piemēram, cena, ilustrētais saturs, izmērs – un nevis šķirkļu skaits, bet gan tas, vai vārdnīcu būs iespējams

ielikt plauktā vai kabatā. Daudzi cilvēki sagaida enciklopēdisku informāciju par vēsturiskām personībām, notikumiem un cilvēkiem. Daudzi atzīst, ka nekad nav lasījuši vārdnīcas priekšvārdu – vietu, kur tiek atklāta vārdnīcas sistēma un šķirķļu izkārtojums. Galvenais secinājums ir neizbēgams: vairums cilvēku, kuri pirms mašīnas pirkšanas izpētīs katru mazāko stūrīti, būs neuzmanīgi un neizmantos tās iespējas, kas slēpjas zem vārdnīcu vāka.” (Crystal 1998, 108) Ne vienmēr vārdnīcu lietotāji iepazīstas ar šo informāciju (par to sk. 3.3.1.), kā arī ne vienmēr vārdnīcu veidotāji šādu informāciju ir snieguši. „Minētā tipoloģija uzskatāma par aptuvenu, un bieži vien precīzu terminoloģiskā resursa vietu kopējā sistēmā iespējams noteikt pēc priekšvārdos vai komentāros atrodamajām piezīmēm. Diemžēl latviešu valodas terminoloģiskajos resursos (starp citu, tāpat kā leksikogrāfiskajos izdevumos kopumā) visai reti atrodamī izvērtīti komentāri par resursa veidotāju konceptuālajām pamatnostādņēm, terminu atlases principiem un lietotajiem uzziņas materiāliem, kā arī par iespējamiem konkrētu grūtību risinājumiem. Ja resursā atrodamas vairākas valodas, ne vienmēr skaidri norādīts, kuru valodu autori ņēmuši par pamatu latviešu terminu darināšanai un to nozīmes precizēšanai.” (TTC 2007, 5) Jāatzīst, ka šajā aspektā, kam uzmanību jau pievērsuši vairāki nozares speciālisti, nekādi būtiski uzlabojumi nav novēroti arī šī pētījuma laikā. Vairākām vārdnīcām nav pievienots terminu avotu saraksts; vien priekšvārdā sniegta ļoti vispārīga norāde: „Vārdnīcas sastādīšanā izmantotas līdz šim publicētas vārdnīcas un enciklopēdijas, kā arī citu valstu leksikogrāfiskie avoti.” (SV 2008, 2)

3.2. Mūsdienu latviešu terminu vārdnīcu vispārīgs raksturojums

Analizējot pētījuma izlases kopu, mūsdienu terminogrāfijā iezīmējas vairāki aspekti, kuri atsevišķi analizēti tālākajās apakšnodalās:

- 1) analizēti apkopoto terminu vārdnīcu nosaukumi un tajos ietvertā informācija;
- 2) skatīts un analizēts terminu vārdnīcu apjoms, tā iedalījums un nozīme;
- 3) sniegts terminu vārdnīcu raksturojums pēc norādes uz adresātu;
- 4) sniegts vispārīgs pārskats par terminu vārdnīcu pārstāvētajām nozarēm.

3.2.1. Terminu vārdnīcu nosaukumi un tajos ietvertā informācija

Vārdnīcas titullapa ir tās vizītkarte un pirmais, ko potenciālais lietotājs vai pircējs redz, tādēļ svarīgs ir ne tikai vāka vizuālais noformējums, bet arī pilnvērtīgs, pārdomāts un precīzs vārdnīcas nosaukums.

No apkopotajām terminu vārdnīcām 70 % izdevumu nosaukumā parādās nomenklatūras vārds *vārdnīca*, piemēram¹⁸:

Akadēmiskā godīguma terminu vārdnīca (AGTV 2020);

Angļu-latviešu psiholoģijas terminu vārdnīca (ALPTV 2016);

Ceļu policista latviešu, krievu, angļu, vācu sarunvārdnīca (CPLKAVS 2007);

Vārdnīca sievietēm : Kulinārija : angļu-latviešu-krievu valodas vārdnīca (VSK 1992);

Boksa terminu vārdnīca (BTV 1992).

Tas meklēšanas procesu bibliotēku katalogos un grāmatu plauktos padara daudz vienkāršāku. Taču ne vienmēr terminoloģiskajiem izdevumiem nosaukumā parādās šis vārds. Nereti vārdnīcu nosaukumā iekļauts arī vārds *termini*, kas lietotājam ir kā norāde uz konkrētajā nozarē lietoto speciālo leksiku. Tas novērojams 60 % gadījumu, piemēram:

Mazā astroloģijas terminu vārdnīca (MATV 2001);

Skaidrojošā histoloģisko terminu vārdnīca latviešu, latīņu un krievu valodā (SHTVLLKV 1995);

Izdevējprodukcija un izlaides ziņas: termini un definīcijas (IIZ 1991);

Latgales etnogrāfisko terminu skaidrojums: mācību līdzeklis (LETS 1991).

Reti, bet dažos (3 %) vārdnīcu nosaukumos iekļauts vārds *pamattermini* vai *pamatjēdzieni*, kas uzsver to, ka vārdnīcā iekļauti tikai nozīmīgākie un svarīgākie kādas nozares termini, piemēram:

Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca (VPSV 2007);

Pamatjēdzieni un termini angļu juridiskās terminoloģijas tulkošanas apmācībā (PTAJTTA 2000);

Elektroenerģētikas pamatterminu skaidrojums (EPS 1999);

Jūrniecības tehniskās terminoloģijas pamati (JTTP 1995);

Tiesību teorijas pamatjēdzieni (TTP 1997).

Svarīgi pieminēt faktu, ka termins *pamattermins* nav skaidrots pat *Valodniecības pamatterminu skaidrojošajā vārdnīcā* (VPSV 2007).

Norādot uz konkrētās jomas leksikas iekļaušanu, 10 % vārdnīcu nosaukumos tiek minēts vārds *terminoloģija*, piemēram:

Civiltiesību terminoloģijas vārdnīca (CTV 2010);

Latviešu-angļu tūrisma terminoloģijas vārdnīca (LATTV 2007);

Arhīvu terminoloģijas rokasgrāmata (ATR 2004);

Akrobātikas terminoloģija (AT 2002).

¹⁸ Šeit un turpmāk vārdnīcu nosaukumos pasvītrots tas vārds, kas akcentē apgalvoto.

Tikai 60 % izdevumu nosaukumu meklēšanā būs noderīgi atslēgvārdi „termini”, „pamattermini” un „terminoloģija”. Pārējos gadījumos tas būtiski apgrūtinā terminu vārdnīcu meklēšanas procesu.

Daudz retāk, taču dažām vārdnīcām nosaukumā vārds *termini* tiek aizstāts vai lietots kopā ar vārdu *jēdzieni*, piemēram:

Militāro jēdzienu skaidrojošā vārdnīca ar pamatterminu tulkojumu angļu valodā (MJSVPTAV 2008);

Grāmatvedības jēdzienu skaidrojošā vārdnīca (GJSV 2005);

Skaidrojošā matemātikas jēdzienu vārdnīca (SMJV 2005);

Valsts un tiesību vēsture jēdzienos un terminos (VTVJT 2001);

Termini un jēdzieni: ekoloģijas un vides aizsardzības pamatkursa apgūšanai (TJEVAPA 1996);

Galvenie termini un jēdzieni ekonomikas teorijā (GTJET 1995).

Nosaukumos mēdz lietot arī tādu jēdzienu kā *leksika*, apzīmējot vārdnīcā iekļauto vārdu kopumu, kas raksturīgs konkrētajai nozarei, piemēram:

Biznesa leksikas skaidrojošā vārdnīca: angļu-latviešu (BLSV 2003);

Krievu-latviešu militārās leksikas vārdnīca (KLMLV 1993);

Pedagoģijas un metodikas leksikas minimums: angļu-latviešu un latviešu-angļu valodā (PMLM 1992).

Tulkojošajām terminu vārdnīcām, kurās terminu ekvivalenti doti arī kādā svešvalodā, izstrādātāji jau nosaukumā vai apakšnosaukumā min valodas, kurās termini doti, piemēram:

Angļu-latviešu psiholoģijas terminu vārdnīca (ALPTV 2016);

Lopkopības tehnoloģijas terminu vārdnīca: vācu-angļu-lietuviešu-latviešu (LTTV 2001);

Krievu-latviešu juridisko terminu vārdnīca (KLJTV 1993);

1500 informātikas termini angļu, krievu un latviešu valodā (ITAKLV 1992).

Dažkārt divpusējo vārdnīcu nosaukumos ir iekļauta norāde uz šo vārdnīcas struktūru, piemēram:

Latviešu-krievu, krievu-latviešu dabaszinību vārdnīca skolēniem: bioloģija, ģeogrāfija (LKKLDVS 2009);

Angļu-latviešu, latviešu-angļu sociālā darba terminu vārdnīca (ALLASDTV 2007);

Meža nozares termini: angļu-latviešu-angļu valodā (MNT 2007).

Arī vairākvalodu (t. i., vairāk nekā divu valodu) vārdnīcām valodas bieži vien ir norādītas jau nosaukumā vai apakšnosaukumā, piemēram:

Astronomijas vārdnīca: angļu-latviešu-krievu-vācu-franču-spāņu (AV 2014);

Eiropas Savienības muitas terminoloģija: terminu vārdnīca piecās valodās-angļu, vācu, franču, krievu, latviešu (ESMT 2004)

Biznesa terminu skaidrojošā vārdnīca: vācu-angļu-latviešu-krievu, latviešu-vācu-angļu-krievu (BTSV 2001);

Leksikogrāfijas terminu vārdnīca (franču-latviešu-angļu valodā) (LTVFLAV 2002);

Bibliotēku fondi un katalogi: latviešu-angļu-vācu-krievu terminoloģiska vārdnīca (BFK 1993).

No vienas puses, veidojas ļoti garš izdevuma nosaukums, bet, no otras puses, ir sniegta precīza un visaptveroša informācija par vārdnīcā atrodamo. Norāde par iekļautajām valodām vārdnīcu lietotājam ir ļoti vērtīga informācija, bet ir arī tādas vārdnīcas, kuru nosaukumā valodas vispār netiek minētas, piemēram, *Ekonomikas un finanšu vārdnīca* (EFV 2003), kurā termins dots gan latviešu, gan angļu valodā. Vai *Rūpnieciskā īpašuma aizsardzība: skaidrojošā vārdnīca* (RĪASV 1999), kurā terminu ekvivalenti doti piecās valodās. Ne nosaukums, ne apakšnosaukums šādu informāciju neiekļauj, tādēļ vārdnīcu lietotājam tā pieejama tikai pēc vārdnīcas atvēršanas.

Mūsdienu terminogrāfiskajiem izdevumiem piemīt arī citu vārdnīcu veidu iezīmes, piemēram, nosaukums bieži vien rāda, ka terminu vārdnīca ir skaidrojošā vārdnīca:

Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca (LTSV 2020);

Terminu skaidrojošā vārdnīca ģimenes un bērnu tiesībās (TSVGBT 2016);

Angļu-latviešu-krievu finanšu grāmatvedības skaidrojošā vārdnīca (ALKFGSV 1993);

Vispārējās tiesību teorijas termini un to skaidrojumi (VTTTS 1993);

Izdevējprodukcija un izlaides ziņas: termini un definīcijas (IIZ 1991).

Terminu vārdnīcas reizēm tiek veidotas kā nozaru vai konkrētu jomu enciklopēdiskās terminu vārdnīcas, piemēram:

Kultūras feminisms: feminisma terminu skaidrojošā vārdnīca (KF 2017);

Bībeles terminu skaidrojošā vārdnīca (BTSV 2005);

Eiropas Savienības leksikons: politika, ekonomika, vēsture, kultūra (ESLPEVK 2004);

Operas libretu leksikons (OLL 2004);

Valsts un tiesību vēsture jēdzienos un terminos (VTVJT 2001);

Simboli: mākslas, mitoloģijas, reliģijas, arheoloģijas un literatūras simboli (SMMRALS 1993).

Šīm vārdnīcām raksturīgi vispārīgāki terminu apraksti, kā arī pievienotais ilustratīvais materiāls.

Nereti terminoloģiska rakstura izdevumu nosaukumos netiek lietots vārds *vārdnīca*. Tā vietā izmantots apzīmējums „glosārijs”, piemēram:

Glosārijs: banku darbība, banku norēķini (GBDBN 2010)

EMKAPT karjeras atbalsta glosārijs (EMKAPTKAG 2013)

Skatuves ABC: terminu glosārijs ar angļu, franču, vācu, spāņu, itāļu, krievu tulkojumiem (SABC 1997);

Glosārijs ir „alfabētisks tekstā lietotu neparastu, maz pazīstamu, grūti saprotamu vārdu, frāžu (arī terminu) un to skaidrojumu vai tulkojumu (glosu) saraksts, kas parasti mazas vārdnīcas veidā pievienots kādai grāmatai vai rokrakstam” (VPSV 2007, 130), taču iepriekšminētajos gadījumos izdevumiem šīs pazīmes nepiemīt, jo tās ir veidotas kā vārdnīcas. Domājams, ka vārdnīcu izstrādātāji apzināti vēlējušies izvairīties no vārda *vārdnīca* iekļaušanas nosaukumā, tāda veidā noņemot atbildību, kādu šis apzīmējums izdevumam uzliek.

Taču ir arī tādi terminu resursi, kuriem terminu skaidrojumi jeb glosāriji ir pievienoti izdevumu beigās. Šie terminu avoti ir grūtāk atrodam, tāpēc, iespējams, arī tiek vismazāk izmantoti, jo izdevuma nosaukums neietver informāciju par to, kas izdevumā atrodams. Informācija par šādu terminu resursu visbiežāk atrodama grāmatas saturā (bet ne nosaukumā). Galvenokārt glosāriji pievienoti dažādās rokasgrāmatās un nozaru vadlīnijās, piemēram:

Tulkojums un dzimte: tulkošana feminisma laikmetā (TDZTFL 2021);

IFLA Skolu bibliotēku vadlīnijas (IFLASBV 2018);

Ievads kulturoloģijā. Kultūras teorija un kultūras vēsture (IKKTKV 2003);

Eiropa no A līdz Z: Eiropas integrācijas rokasgrāmata (EAZ 2000);

Literatūras rokasgrāmata skolēniem: mācību līdzeklis (LRS 1995).

Latviešu terminogrāfijā izdoti arī vairāki leksikoni, kas ir „kādas darbības jomas (enciklopēdiska vai skaidrojoša) vārdnīca” (VPSV 2007, 210), piemēram:

Politikas mazais leksikons (PML 2006);

Mūzikas leksikons (ML 2006; ML 2009);

Komunikāciju leksikons: telegrāfs, televīzija, internets, telefons, pasts, radio (KL 2004);

Eiropas Savienības leksikons: politika, ekonomika, vēsture, kultūra (ESLPEVK 2004);

Operas libretu leksikons (OLL 2004).

Izdevies konstatēt arī citus terminoloģisko resursu nosaukumus, piemēram, „svešvārdu vārdnīca”, kad informācija par terminu klātbūtni nolasāma no pārējās nosaukuma daļas, piemēram:

Svešvārdu vārdnīca: 25000 vārdu un terminu (SV 2008);

Medicīnas svešvārdu vārdnīca (MSV 2007);

Svešvārdu vārdnīca: ap 5000 vārdu un terminu (SV 2004).

Reizēm vārdnīcas tiek dēvētas arī par „vārdenēm”, „vārdenītēm” ar nozīmi „alfabētisks vārdu krājums [...] Forma ar izskaņu -ene latviešu valodā nereti asociējas ar kaut ko stilistiski zemāku

nekā forma ar *-īca*. Šajā gadījumā vārdene precīzāk izsaka neakadēmiskā latviešu valodas krājuma ideju nekā ‘vārdnīca’.” (NLVVNV 2007, 511) Piemēram:

Virtuves vārdene (VV 2012);

Mūzikas terminu vārdenīte (MTV 2010);

Tautlietu vārdene (TV 2009);

Neakadēmiskā latviešu valodas vārdnīca jeb novadu vārdene (NLVVNV2007).

Vairumam sabiedrības vārds „vārdnīca” asociējas ar autoritatīvu informācijas avotu, tādā veidā arī autoram uzliekot atbildību par izdevuma saturu, taču ne vienmēr autori šādu atbildību vēlas, tādēļ arī apzināti no tā lietojuma izvairās. Tā, piemēram, vairāku *vārdeņu* autore, literatūrzinātniece Janīna Kursīte skaidro: „Tā kā neesmu studējusi latviešu filoloģiju, kur nu speciāli valodniecību, neiedrošinājos rakstīt novadu vārdu vārdnīcu, bet vārdu krājums un interese bija. Izdomāju savu apzīmējumu žanram, kādā gribu vārdus pasniegt, – vārdene.” (Kazlauskene 2012)

Izdotas arī tādas vārdnīcas, kuras nosauktas par *tēzauriem*. Tādā veidā vārdnīcu izstrādātāji vēlējušies norādīt, ka izdevums aptver ļoti plašu nozares terminoloģiju, piemēram:

Vides inženiera tezaurs (VIT 2005);

Bibliotēkzinātnes un bibliogrāfijas tezaurs (BBT 2000).

Saprotams, ka leksikogrāfijā nav konkrēti noteikts, kāds ir minimālais šķirķļu skaits, lai izdevumu varētu dēvēt par vārdnīcu, taču galvenokārt tas asociējas ar biezu, informācijas bagātu izdevumu. Bet, piemēram, *Eiropas Savienības leksikons* ietver 160 šķirķļu un apjomā ir ļoti mazs. Iespējams, tieši mazā apjoma dēļ autors ar vārdu *leksikons* pieļauj atkāpšanos no priekšstats par izdevuma autoritatīvismu, ko nepieļauj termins *vārdnīca*.

Norāde par vārdnīcas apjomu dažkārt tiek iekļauta jau nosaukumā, piemēram, tiek minēts vārdnīcas apjoms vai iekļauto šķirķļu skaits, vai arī dota aptuvena norāde par vārdnīcas apjomu, piemēram, „īsā”, „mazā”, tostarp jau iepriekš minētā „vārdenīte”, piemēram:

Īsa angļu-latviešu, latviešu-angļu biomehānikas terminu mācību vārdnīca (ĪALLABTMV 2008);

Mazā mākslas vēstures terminu vārdnīca (MMVTV 2005);

Latviešu-zviedru vārdnīca: ap 30 000 vārdu t. sk. 7 500 komercijas un juridiskie termini (LZV 1999);

1500 informātikas termini angļu, krievu un latviešu valodā (ITAKLV 1992).

Šāda tradīcija nāk no 20. gs. vidus leksikogrāfiskās prakses (par to sk. Helviga 2015, 195–196). Šķirķļu skaits ir viens no svarīgākajiem kritērijiem jaunas vārdnīcas koncepcijas izstrādē un arī būtisks reklāmas faktors. Pētījumā iegūtie dati liecina, ka 42 % terminoloģisko izdevumu nav atrodama nekāda informācija par šķirķļu skaitu.

3.2.2. Vārdnīcu apjoms, tā iedalījums un nozīme

Pēc apjoma vārdnīcas latviešu leksikogrāfijas tipoloģijā klasificē reti. Šāds iedalījums parādās J. Lojas monogrāfijā (Loja 1968), kur vārdnīcas pēc apjoma tiek šķirtas:

- 1) pilnīgās (vairāk par 100 000 vārdiem ar bagātu frazemātiku);
- 2) vidējās (vairāki desmit tūkstoši vārdu un samērā plašu frazemātiku);
- 3) mazās (daži tūkstoši vārdu un neliela apjoma frazemātika).

Kā jau minēts iepriekš, līdzīgu dalījumu piedāvā arī L. Roze, norādot atšķirīgus skaitliskos rādītājus:

- 1) liela apjoma – ar 80 000 un vairāk vārdiem;
- 2) vidēja apjoma – ar 20 000–80 000 vārdiem;
- 3) maza apjoma – līdz 20 000 vārdiem (Roze 1982, 95).

Slāvu leksikogrāfijā vārdnīcas pēc apjoma dala:

- 1) superlielās (no 400 tūkst. vārdu);
- 2) lielās (no 100 tūkst. vārdu);
- 3) vidējās (no 40 tūkst. vārdu);
- 4) mazās (no 10 tūkst. vārdu);
- 5) pavisam mazās (Гринев-Гриневиц 2007, 32).

Šie iedalījumi galvenokārt attiecināmi uz vispārīgajām vārdnīcām, bet tā kā terminu vārdnīcām atsevišķs iedalījums pēc apjoma līdz šim leksikogrāfijā netiek dots, tad salīdzinājumam izlases kopas aprakstīšanai tiek izmantots L. Rozes iedalījums. 58 % no apkopotajām terminu vārdnīcām izstrādātāji ir norādījuši terminu skaitu. Terminu vārdnīcu veidotāji šķirkļu skaitu bieži vien norāda vārdnīcas nosaukumā, pasē vai ievadā, lai vārdnīcas lietotājs šo lielumu var ņemt vērā, izvēloties vārdnīcu. Vārdnīcu veidotāji šķirkļu skaitu ir norādījuši atšķirīgi – ir minēts gan precīzs, gan tikai aptuvens skaits. Un saskaitītās terminoloģiskās vienības tiek sauktas atšķirīgi – *vārdi*, *skaidrojumi*, *šķirkļi*, *termini*, *vārdkopas* un *vārdkoptermini*.

Apmēram 42 % no pētījumā iekļautajām vārdnīcām nav atrodamā nekāda informācija par šķirkļu skaitu, tādēļ tās šajā pētījuma daļā netiek skatītas. No atlikušajām vārdnīcām, kurām šķirkļu skaits ir norādīts, 85 % ir maza apjoma vārdnīcas, piemēram:

Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca (LTSV 2020) – 2800 termini;

Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca (LTSV 2011) – 470 termini;

Jūrnecības vārdnīca (JV 2007) – 4500 termini;

Krievu-latviešu vēstures vārdnīca (KLVV 1997) – 3000 termini;

Latviešu-krievu, krievu-latviešu juridisko terminu vārdnīca (LKKLJTV 1994) – 20 000 termini.

Lielākā daļa šo izdevumu ir raksturojami kā mazas vārdnīcas, visbiežāk – specifisku nozaru. Tikai 15 % vārdnīcu raksturojamas kā vidēja apjoma vārdnīcas, galvenokārt tās ir daudznazaru, starpdisciplināras vai plašas nozares vārdnīcas, piemēram:

Angļu-latviešu juridisko terminu vārdnīca (ALJTV 2008) – 40 000 termini;

Angļu-latviešu starptautiskās uzņēmējdarbības terminu vārdnīca (ALSUTV 2006) – 35 000 termini;

Politehniskā vārdnīca (PV 1999) – 50 000 termini;

Krievu-latviešu celtniecības terminu vārdnīca (KLCTV 1998) – 41 000 termini.

Tikai viena vārdnīca pēc apjoma ir uzskatāma par lielu. Tā ir *Angļu-latviešu muitas terminu vārdnīca* (ALMTV 1997), kurā iekļauti 120 000 šķirklju.

No maza apjoma vārdnīcām 36 % šķirklju skaits nepārsniedz 1 000, piemēram:

Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca (LTSV 2011) ≈ 470 termini;

Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca: mācību palīglīdzeklis vidusskolām (ESVMPV 2007) – 764 termini;

Tehnisko terminu vārdnīca: mācību līdzeklis (TTV 2006) – 919 termini.

Vismazākā apjoma vārdnīca (no tām, kurām šķirklju skaits ir norādīts) ir 130 šķirklju – *Enerģētikas likumdošanas aktos un normatīvajos materiālos lietojamo pamatterminu skaidrojums* (ELANMTPS 1996).

Vārdnīcā iekļauto šķirklju skaits ir svarīgs rādītājs vārdnīcas izstrādē. Drukātam resursam tas ir ne tikai maketēšanas, svara un teksta apjoma, bet arī kopējo izmaksu jautājums. Vārdnīcu lietotājam lielāks šķirklju skaits vārdnīcā palielina iespēju, ka meklētais termins tiks atrasts. Vārdnīcā iekļauto terminu skaits ir vistiešāk saistīts ar šķirklja vārdu atlasī. Pēc aptaujas par Latvijā pieejamo divvalodu vārdnīcu kvalitāti datu apkopošanas I. Balode secina, ka „respondentus neapmierina vārdnīcu apjoms” (Balode 2012, 41). Veiktajā intervijā M. Baltiņam tika jautāts, vai vārdnīcas iedalījums pēc apjoma mūsdienās ir svarīgs kritērijs, uz ko viņš sniedza atbildi, ka šis kritērijs ir „vairāk saistīts ar vārdnīcas funkciju. Ja tā ir šaura nozare, tad tai apjoma ziņā jābūt saprātīgai, jo pretējā gadījumā mēs par daudz iekļaujam no ārpuses, un tas ir visnedrošākais. Arī lielā vārdnīcā bieži vien kaut kas aizmirstas. Apjoms nav tik svarīgs, taču vienmēr svarīgs ir jautājums, cik mēs vārdnīcas ietvaros ejam tālu atpakaļ vēsturē vai saskarsmē ar citām nozarēm.” (Baltiņš 2020^b)

Nemot vērā, ka terminu resursi ļoti reti sasniedz lielu apjomu, iespējams, jāpārdomā citi apjoma ziņā uz terminu vārdnīcām attiecināmi kritēriji. „Iespējams, ka šo iedalījumu būtu jāattiecina uz vispārīgajām vārdnīcām, taču speciālajām vārdnīcām citu kritēriju latviešu leksikogrāfijā nav, bet apzīmējumi *maza apjoma* un *vidēja apjoma* vārdnīcas tiek lietoti bez kādiem tuvākiem paskaidrojumiem.” (Helviga, Peina 2016, 149)

3.2.3. Vārdnīcu raksturojums pēc adresāta

Kā konstatēts pētījuma gaitā, adresāta aspektā iezīmējas vairākas vārdnīcu lietotāju grupas. Vārdnīcas, kuru adresāts ir konkrētas nozares speciālists, piemēram,

Juridiski terminoloģiskā, skaidrojošā vārdnīca: juristiem iesācējiem (JTSVJI 1998);

Angļu un latviešu literatūrzinātniskā terminoloģija: mācību līdzeklis pedagoģijas un svešvalodu fakultāšu studentiem (ALLT 2003).

Biežāk gan norāde uz adresātu ietverta nevis nosaukumā, bet vārdnīcas ievadā;

Juridisko terminu skaidrojošā vārdnīca domāta juridisko specialitāšu studentiem, maģistrantiem un doktorantiem (JTV 1998, 3);

Vārdnīca paredzēta kā mācību līdzeklis sabiedrisko un juridisko zinātņu studentiem (LRCTV 2001, 3);

Vārdnīca adresēta plašam lasītāju lokam, galvenokārt vidusskolēniem un studentiem (ZTV 2001, 4).

Mūsdienās palielinās informācijas plūsma, kā arī apgūstamo zināšanu kopums, tādēļ jau savlaicīgi skolēni jāradina un jāmaca, kā efektīvi strādāt ar uzzīņu literatūru, tostarp – terminu vārdnīcām. Nu jau vairākus gadus Latvijā ieviests jauns izglītības satura modelis. Saskaņā ar *Skola 2030* mācību programmu latviešu valodā, skolēni pirmo reizi ar vārdnīcām sāk strādāt 3. klasē, kuras nobeigumā viens no sasniegtajiem rezultātiem ir prasme saskatīt vārdu daudznozīmību, skaidrot vārdu nozīmi kontekstā un prast meklēt nozīmju skaidrojumu vārdnīcā. 4. klasē skolēni turpina mācīties lietot vārdnīcu un sāk veidot savas vārdnīcas ar jaunapgūtajiem vārdiem (var veidot arī digitāli). 4. klasē skolēni sāk paralēli izmantot interneta vārdnīcu *tezaurs.lv*, lai noskaidrotu nozīmi dažādiem apvidvārdiem. Skolēni 4. klasē salīdzina tīmekļa un drukāta formāta vārdnīcas informāciju un lietošanu; secina, kādas zināšanas un prasmes ir nepieciešamas, lietojot katru resursu, kurš lietošanas veids ir ērtāks. 5. klasē vārdnīcas sāk izmantot svešvalodas apguvē, kā arī sāk lietot terminu vārdnīcas. Padziļinātāks ieskats vārdnīcu tipoloģijā, leksikogrāfijā un terminoloģijā notiek vidusskolā. (sk. Latviešu valoda I) Kontekstam šeit ir pieminams fakts, ka daļa drukāto terminu vārdnīcu ir veidotas kā mācību līdzeklis skolēniem. Norāde par skolēniem kā vārdnīcas adresātu bieži vien ietverta jau vārdnīcas nosaukumā, piemēram:

Dabaszinību bilžu vārdnīca skolēniem: latviešu-krievu-angļu-vācu valodā (DBVS 2006);

Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca: mācību palīg līdzeklis vidusskolām (ESVMPV 2007);

Latviešu-krievu vēstures terminu skaidrojošā vārdnīca skolēniem (LKVTSV 2008);

Latviešu-krievu, krievu-latviešu dabaszinību vārdnīca skolēniem: bioloģija, ģeogrāfija (LKKLDVS 2009);

Bioloģija pamatskolai. Cilvēks: skaidrojošā vārdnīca ar interneta atslēgvārdiem: anatomija, fizioloģija, higiēna (BP 2011);

vai arī norāde atrodamā vārdnīcas pasē, anotācijā vai priekšvārdā, piemēram: „Vārdnīca adresēta plašam lasītāju lokam, galvenokārt vidusskolēniem un studentiem.” (Zinātnes un tehnoloģiju vārdnīca 2001, 4). Pirmajā mirklī varētu likties, ka šāda pieeja atvieglo piemērotākās vārdnīcas meklēšanu un atrašanu, bet, ja adresāts tiek norādīts jau virsrakstā, tad zināmā mērā tomēr tiek ierobežots vārdnīcas potenciālo lietotāju loks.

Ir arī tādas vārdnīcas, kuru ievadā doti pārāk specifiski norādījumi – konkrēti gadījumi, kuros adresāts vārdnīcu var izmantot, vai pārlietu konkretizēts speciālists, kurš šo terminu vārdnīcu var lietot. Piemēram,

„Tās veidotāju mērķis ir ar šīs grāmatas palīdzību nodrošināt precīzu ekonomiskās literatūras tulkošanu, atvieglot svešvalodu mācīšanos, kā arī sekmēt Baltijas valstu – Lietuvas, Igaunijas un Latvijas saimniecisko sadarbību, atvieglojot un nostiprinot sakarus starp dažādu valstu tautsaimniekiem.” (ETV 1992, 3);

„Vārdnīca domāta gan karavīriem, gan iestāžu mācībspēkiem un studentiem (klausītājiem), kuru mācību programmās ir iekļauti ar militāro tematiku saistīti priekšmeti, gan visiem, kas interesējas par karalietām un vēlas papildināt zināšanas.” (MJSVPTAV 2008, 5);

„[...] tā noderēs gan tiem, kas sāk apgūt sarežģīto skaitļu un dokumentu pasauli, gan tiem, kam saskare ar grāmatvedību ir netieša.” (GJSV 2005, 5).

Šāda pieeja it kā neierobežo iespējamo lietotāju loku (kā tas bija iepriekšējā gadījumā), bet reizēm šādi izteikumi atstāj ne visai nopietnu iespaidu, it kā pazeminot vārdnīcas lingvistisko vērtību un nozīmību.

Tuvāk aplūkojamas vārdnīcas, kuras adresētas valodniekiem, valodas pārzinātājiem, tulkiem un tulkotājiem. Šīm vārdnīcām saskatāmas vairākas būtiskas iezīmes. Ja viens no vārdnīcas adresātiem tiek minēts tulks un tulkotājs, tad vārdnīcā terminu tulkojums tiek dots vismaz divās valodās, piemēram, vārdnīcā *Leksikogrāfijas terminu vārdnīca: franču-latviešu-angļu valodā* (2002) termini doti trijās valodās un ievadā teikts: „Terminoloģiskā vārdnīca paredzēta valodniekiem, studentiem – filologiem (kā romānistiem, tā baltistiem), tulkiem un tulkotājiem, lai tālāk izvērstu leksikogrāfiskos pētījumus.” (LTVFLAV 2002, 2) Ja vārdnīca adresēta valodniekiem un valodas pārzinātājiem, tad visbiežāk tās ir skaidrojošās vārdnīcas, kurās doti terminu skaidrojumi, definīcijas, piemēram,

Drošība (*security*)

Testa lietošanas nosacījums, kas nodrošina pret testa materiālu satura atklāšanu periodā, kamēr tests tiek lietots (VPPTV 2004, 17).

Šādām vārdnīcām īpaši būtiska loma ir valodniecības jomas pilnveidē un attīstībā. Tām ir salīdzinoši augsta kvalitāte, jo to izveidē bieži vien darbojušies profesionāli valodnieki un valodnieku grupas.

Ir arī tādas vārdnīcas, kurās adresāts vispār netiek minēts (tā ir apmēram viena piektā daļa no aplūkotajiem terminu avotiem). Vai tieši pretēji – vārdnīcas, kurās adresāts aprakstīts pārāk vispārināti, piemēram,

„[...] plašām lasītāju aprindām domāta medicīnas svešvārdu vārdnīca” (MSV 2007);

„Kam šī grāmata paredzēta? Visiem, kas to kaut kāda iemesla dēļ atvērs” (DZV 2002);

„Vārdnīca domāta plašam interesentu lokam, to skaitā studentiem un tehnikumu audzēkņiem” (LKKLIBTV 2000).

Iespējams, ka šīs vārdnīcas veidotas ar populārzinātnisku ievirzi un autori nepretendē uz zinātniskas terminu vārdnīcas statusu.

Reizēm vārdnīcu veidotāji, izvēloties neapdomīgas vai leksiski nekorektas frāzes, vārdnīcu aprakstā adresātu minējuši pārāk specifiski, radot nedaudz komisku priekšstatu par iespējamo mērķauditoriju, piemēram:

„*Sastādītāji cer, ka jaunā vārdnīca būs noderīgs palīgs gan visai plašajai informācijas tehnoloģiju lietotāju saimei, gan speciālās literatūras tulkotājiem, gan arī zinātniskajiem darbiniekiem, augstskolu mācību spēkiem, informātikas skolotājiem, studentiem un skolniekiem*” (ALKIV 2001);

„*Vārdnīca domāta nodokļu speciālistiem, konsultantiem, tulkiem, studentiem, kā arī visiem, kas interesējas par speciālo terminoloģiju*” (ALNTV 2006);

„*Vārdnīcu var izmatot visi ekonomiski aktīvie interesenti*” (ULTALV 2007).

Vārdnīcu veidotājiem būtu vēlams lielāku uzmanību pievērst priekšvārdam, precīzi norādot vārdnīcas mērķauditoriju, jo vērojams, ka bieži vien vārdnīcu izstrādātājiem ir bijušas nopietnas grūtības skaidri formulēt vārdnīcas adresātu, bet varbūt, veidojot vārdnīcu, par maz ir domāts – kam tā būs noderīga. Jau ieceres posmā būtu skaidri jāapzinās, kam vārdnīca ir domāta, un tad arī nebūtu problēmu norādīt vārdnīcas adresātu. Reizēm jāpadomā, vai norāde uz vārdnīcas adresātu tiešām ir nākusi no vārdnīcas veidotājiem vai tomēr tā ir izdevēja mārketinga politika, lai potenciālo pircēju pārliecinātu vārdnīcu iegādāties.

3.2.4. Terminu vārdnīcu pārstāvētās nozares

Pētījuma izstrādes gaitā apkopotās latviešu terminoloģijas vārdnīcas tika klasificētas pēc pārstāvētajām zinātņu nozarēm. Pasaules, arī latviešu, leksikogrāfijā terminu vārdnīcas tiek šķirtas kā:

- 1) vienas nozares vārdnīcas (ang. *single-field dictionaries*);
- 2) daudznozaru vārdnīcas (ang. *multi-field dictionaries*);
- 3) apakšnozaru vārdnīcas (ang. *sub-field dictionaries*) (Дубичинский 2008 u. c.).

Pētījuma izstrādes gaitā apkopotās nozaru terminu vārdnīcas tematiski sadalītas pa atbilstošajām zinātņu nozarēm. Līdz 2018. gada 23. janvārim Latvijā par pamatu nozaru klasifikācijai tika izmantots Latvijas Zinātņu nozaru un apakšnozaru saraksts, kas tika apstiprināts Latvijas Zinātnes padomes sēdē 1999. gada 16. novembrī un bija spēkā esošs vairāk nekā 20 gadus. Latvijas Zinātņu nozaru un apakšnozaru sarakstā tika šķirtas 45 zinātņu nozares. Izpētes gaitā konstatēts, ka minētā Zinātņu padomes nozaru klasifikācija nav īsti piemērota mūsdienu terminoloģijas resursu klasificēšanai, jo tā neaptver visas zinātniskās darbības jomas, kā arī vairākās zinātņu nozarēs terminoloģija faktiski savstarpēji nav nošķirama, piemēram, sarakstā atsevišķi tika šķirta ekonomika un vadībzinātne. Pētniecības izlases kopu veidoja vairākas biznesa vārdnīcas, kuru mikrostrukturā atklāj, ka tajās tiek iekļauti gan ekonomikas, gan vadībzinātnes termini, līdz ar to esošais nozaru saraksts terminogrāfijas praksē grūti pielietojams. Nozaru sarakstā atsevišķi šķirtas datorzinātnes un informācijas tehnoloģijas, taču mūsdienu terminoloģijas resursi rāda, ka praksē šīs jomas netiek šķirtas.

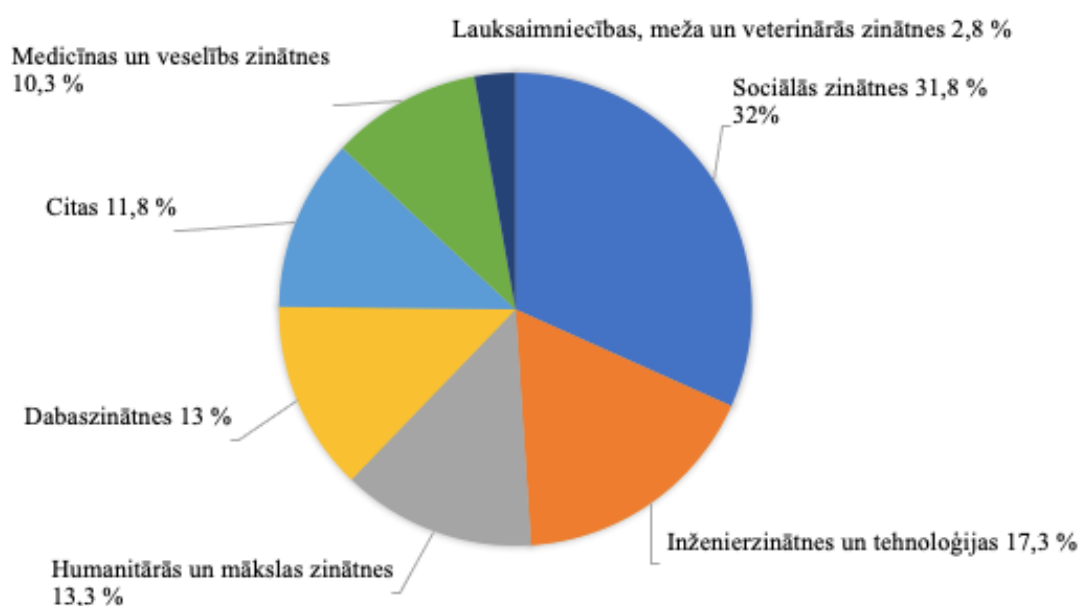
TTC 2007. gada pētījumā par latviešu valodas terminoloģijas resursu kvalitāti un pieejamību dažādās zinātnes un praktiskas darbības nozarēs tika izveidots jauns iespējama nozaru dalījums, kurā ietvertas 35 zinātņu nozares. Atsevišķi izdalītas jomas, kas neietilpst tradicionālajā zinātņu nozaru klasifikācijā: astroloģija, eksperimentu plānošana, grāmatrūpniecība, kosmētika, skaistumkopšana, mājturība, meteoroloģija, sociālā nodrošināšana, zvejniecība. Atsevišķi ir norādītas daudznozaru un politehniskās vārdnīcas, kas to specifikas dēļ nav attiecināmas uz vienu konkrētu nozari. (TTC 2007)

No 2018. gada 23. janvāra spēkā esoši ir Ministru kabineta apstiprināti noteikumi Nr. 49 par Latvijas zinātnes nozarēm un apakšnozarēm (sk. MK noteikumi 2018). Šie noteikumi nosaka Latvijas zinātnes nozares un apakšnozares, tie veidoti, balstoties uz starptautiski atzītu Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) zinātņu nozaru FOS (*Field of Science and Technology*) klasifikāciju atbilstoši *Frascati Manual* rokasgrāmatai.

Jaunais klasifikators būtiski atšķiras no iepriekšējā zinātņu nozaru saraksta. Jaunajā klasifikatorā šķirtas 6 zinātņu nozares:

- 1) dabaszinātnes,
- 2) inženierzinātnes un tehnoloģijas;
- 3) medicīnas un veselības zinātnes;
- 4) lauksaimniecības, meža un veterinārās zinātnes;
- 5) sociālās zinātnes;
- 6) humanitārās un mākslas zinātnes.

Katrai zinātņu nozarei ir izdalītas vairākas apakšnozares (sīkāk sk. MK noteikumi 2018). Sarakstā veiktas būtiskas izmaiņas apakšnozaru uzskaitījumā. „Inženierzinātņu nozarei definētas 11 apakšnozares. Tikai viena apakšnozare – ķīmijas inženierzinātne – palikusi nemainīgā statusā. Dažas zinātnes nozares apvienotas, piemēram, būvniecības apakšnozarē iekļauta būvzinātne, transportu un satiksmes zinātnes nozare, kā arī hidroinženierzinātne. Arī elektrotehnikas un elektronikas apakšnozarē apvienotas elektrotehnika, elektronika un telekomunikācijas un informācijas tehnoloģijas. Jaunajā klasifikatorā ir ne tikai apvienotas, bet arī paplašinātas apakšnozares, piemēram, materiālzinātnes iekļautas materiālzinātnes, nanotehnoloģijas un medicīniskās inženierijas apakšnozarēs, bet vides zinātnes iekļautas vides biotehnoloģijas un vides inženierzinātnes apakšnozarēs, savukārt vides inženierzinātnē integrēta enerģētikas nozare.” (Nacionālā enciklopēdija 2021^a) Izmaiņas novērojamas humanitāro un sociālo zinātņu apakšnozaru sarakstā. Līdz ar jaunā klasifikatora spēkā stāšanos bija nepieciešams pielāgot pētījumā iekļauto terminu vārdnīcu sarakstu, katrai vārdnīcai nosakot piederību konkrētajai zinātņu nozarei, līdz ar to ir iespējams izdarīt jaunus secinājumus.

2. attēls. Pētījumā iekļauto vārdnīcu sadalījums pēc pārstāvētās zinātņu nozares

Visplašāk pārstāvētā zinātņu nozare mūsdienu terminogrāfijā ir sociālās zinātnes (diagrammu sk. 2. attēlā). Šajā zinātņu nozarē lielāko daļu sastāda ekonomikas un uzņēmējdarbības, kā arī tiesību zinātnes terminu vārdnīcas. Tās ar regularitāti izdodas līdz 2009. gadam; pēc tam izdošanas apjoms samazinājies. Arī inženierzinātnēs, kas ir otra pārstāvētākā zinātņu nozare, vārdnīcu izdošana koncentrējas galvenokārt 90. gadu beigās un gadsimtu mijā. 2004. gadā R. Kvašīte secina, ka „pašlaik Lietuvā un Latvijā populārākās terminoloģijas nozares ir tās, kas radušās no jauna vai kurās ir noticis visvairāk pārmaiņu: ekonomika, uzņēmējdarbība, tieslietas, informātika, radiotehnika, enerģētika, vides aizsardzība, celtniecība, jūrniecība, militārā joma.” (Kvašīte 2004, 124) Salīdzinoši vienlīdzīgs (taču nepietiekams) vārdnīcu skaits ir humanitāro, dabaszinātņu un medicīnas zinātnēs.

Gandrīz 12 % no visām vārdnīcām veido tās terminu vārdnīcas, kuras nevar pieskaitīt vienai konkrētai nozarei, piemēram, starpdisciplināras vārdnīcas, kuras pārstāv divas vai vairākas zinātņu nozares:

Krievu-latviešu-lietuviešu jūrniecības juridisko terminu vārdnīca (KLLJJTV 2004);

Komunikāciju leksikons: telegrāfs, televīzija, internets, telefons, pasts, radio (KL 2004);

vai tās ir daudznozaru terminu vārdnīcas, piemēram:

Politehniskā vārdnīca (PV 1999);

Zinātnes un tehnoloģijas vārdnīca (ZTV 2001);

Svešvārdu vārdnīca: 25000 vārdu un terminu (SV 2008).

Balstoties uz zinātņu nozaru sadalījumu, vārdnīcas klasificēt ir daudz vieglāk (nedalot sīkāk apakšnozarēs), tomēr vēl joprojām ārpus zinātņu nozaru saraksta paliek daudzas tautsaimniecības un citu jomu vārdnīcas, kuras tiek izdotas, taču tās neatbilst nevienai no zinātņu nozarēm, piemēram, pievienošanās Eiropas Savienībai ir radījusi pilnīgu jaunu terminu vārdnīcu kopu – Eiropas Savienības tiesību aktu terminoloģija. „Šī terminu kopa ir heterogēna, tā aptver praktiski visas ES regulētās tautsaimniecības jomas, kurās tiek izstrādāts liels daudzums ES tiesību aktu” (TTC 2007). Šīs vārdnīcas sastāda 4 % no pētījuma izlases kopas, piemēram,

Eiropas Savienības terminu vārdnīca (ESTV 2000);

Eiropa no A līdz Z: Eiropas integrācijas rokasgrāmata (EAZ 2000);

Angļu-latviešu Eiropas Savienības terminu vārdnīca (ALESTV 2004).

Atsevišķi izdalāmas jomas, kuras neietilpst tradicionālajā zinātņu nozaru klasifikācijā – tūrisma nozares vārdnīcas, piemēram:

Angļu-latviešu tūrisma terminu skaidrojošā vārdnīca (ALTTSV 2002);

Latviešu-angļu tūrisma terminoloģijas vārdnīca (LATTV 2007);

Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošā vārdnīca (TVTTSV 2008);

akadēmiskās darbības un pētniecības vārdnīcas, piemēram:

Pētniecības terminu skaidrojošā vārdnīca (PTSV 2011);

Akadēmiskā godīguma terminu vārdnīca (AGTV 2020);

vairākas tautsaimniecības un praktisku jomu vārdnīcas, piemēram:

Angļu-latviešu-krievu šūšanas rūpniecības terminu vārdnīca (ALKŠRTV 1990);

Mēbeļrūpniecības terminu latviski krieviskā un krieviski latviskā vārdnīca (MTLKKLV 1991);

Izdevējprodukcija un izlaides ziņas: termini un definīcijas (IIZ 1991);

Latviešu-angļu-vācu-krievu poligrāfijas un izdevējdarba terminu vārdnīca (LAVKPITV 1995);

Piekrastes zvejniecības terminu vārdnīca (PZTV 1997);

Pārtikas rūpniecības terminu vārdnīca (PRTV 1998);

Mājturības terminu latviešu-krievu vārdnīca (MTLKV 1999);

Metināšanas terminu vārdnīca: mācību līdzeklis (MTVML 2006);

skaistumkopšanas un kulinārijas vārdnīcas, piemēram:

Vārdnīca sievietēm: kulinārija: angļu-latviešu-krievu valodas vārdnīca (VSK 1992);

Vārdnīca sievietēm: kosmētika un higiēna: angļu-latviešu-krievu valodas vārdnīca (VSKH 1993);

Ēdiena gatavošana: latviešu nedzirdīgo zīmju valodas vārdnīca (ĒG 2006);

arī astroloģijas un dažādu pseidozinātņu vārdnīcas, piemēram:

Mazā astroloģijas terminu vārdnīca (MATV 2001);

Neizzināto parādību ābece: A–Z: ezotērikas vārdnīca (NPĀ 2004).

Latvijā ir spēkā arī nozaru kvalifikāciju struktūru saraksts – tajā iespējams iedalīt daļu no vārdnīcām, kas palikušas ārpus zinātņu nozaru saraksta (sīkāk sk. Nozaru saraksts). Sarakstā iekļautas tādas nozares kā pārtikas rūpniecība, skaistumkopšana, tūrisma nozare u. c.

Kopējo terminoloģijas vārdnīcu piedāvājumu var raksturot kā samērā nevienmērīgu. Tā, piemēram, 2 (t. i., sociālās un inženierzinātņu un tehnoloģiju) no 6 zinātņu nozarēm vien veido ap 50 % no kopējā vārdnīcu skaita. Lai gan sociālo zinātņu vārdnīcas ir visplašāk pārstāvētas, skatot terminu sarakstu apakšnozarēs, var secināt, ka lielāko daļu sociālo zinātņu vārdnīcu veido ekonomikas un uzņēmējdarbības, tiesību un politikas zinātņu terminu vārdnīcas, un pavisam mazu daļu atlikušās apakšnozares – psiholoģijas, izglītības, socioloģijas un plašsaziņas līdzekļu. Līdzīgi ir citās zinātņu nozarēs, piemēram, medicīnas un veselības zinātnēs lielāko daļu vārdnīcu veido veselības un sporta zinātnes apakšnozares termini, bet trūkst vārdnīcu farmakoloģijā u. c. medicīnas apakšnozarēs. Pēdējā medicīnai (ne sportam) pietuvinātā izdotā terminu vārdnīca iznākusi 2008. gadā – *Diagnostikas terminu skaidrojošā vārdnīca tiem, kas*

rūpējas par bērniem slimnīcā (DTSV 2008). Trešdaļu no inženierzinātņu un tehnoloģiju vārdnīcām veido sauszemes un ūdens transporta terminu vārdnīcas, turklāt galveno vietu šajā tematiskajā grupā ieņem jūrniececības un ostu jautājumi, kas, ņemot vērā Latvijas ģeogrāfisko izvietojumu, ir likumsakarīgi. No visām pārstāvētajām nozarēm vismazāk vārdnīcu ir lauksaimniecības, meža un veterinārajā zinātnē. Piemēram, veterinārijā ir iznākusi tikai viena vārdnīca – *Lopkopības tehnoloģijas terminu vārdnīca: vācu-angļu-lietuviešu-latviešu* (LTTV 2001).

Nepietiekami daudz vārdnīcu ir humanitāro un mākslas zinātņu nozarē, jo atsevišķās apakšnozarēs (piemēram, teatroloģijā, glezniecībā, tēlniecībā u. c.) to nav nemaz vai arī izdotas vien dažas. Iespējams, ka humanitārās zinātnes mūsu sabiedrībā netiek pieskaitītas pie tautsaimniecībā būtiskām, tās galvenokārt virzās no viena projekta uz nākamo. Bet mācību procesam, zināšanu uzkrāšanai, tulkojumu veikšanai, pētniecības nodrošināšanai nozares terminu vārdnīcas ir būtisks faktors. Kā risinājums ir vērojama tendence pievienot glosāriju mācību līdzekļiem, izmantoto terminu skaidrojumus novietot līdzās tekstam u. tml. Svarīgi, ka nozares speciālisti atzīst terminu vārdnīcas nepieciešamību un meklē ceļu problēmas risinājumam.

3.3. Terminu vārdnīcu lietotāju viedokļu apkopojums

Līdz šim vārdnīcu lietotāju aptauja veikta TTC pētījumā (TTC 2005), kā arī pētījumā *Vārdnīcu izstrāde Latvijā (1991–2010)*. Līdzīgi studentu aptauja veikta un vārdnīcu lietotāju vēlmes un vajadzības tiek ņemtas vērā, realizējot divu augstākās izglītības iestāžu projektu, kura laikā tiek veidota mobilā lietotne medicīnas terminu vārdnīcai (sk. Sviķe, Gorbunovs, Veckalne u. c. 2020).

Vārdnīcu lietotāju ieradumi un lietošanas paradumi nosaka konkrētā lietotāja vai konkrētās lietotāju grupas (piemēram, studentu, tulkojumu u. c.) valodas vajadzības. Un, tā kā mūsdienu leksikogrāfija lielā mērā balstīta uz lietotāju valodas vajadzībām, vārdnīcas izstrādē ir ļoti svarīgi šo principu „lietotājam draudzīgs” ieviest praksē. Leksikogrāfs A. Bežuēns uzskata, ka vārdnīcas izstrādē „lietotāju vajadzību un prasmju” izpēte veicina vārdnīcu lietotājam draudzīga resursa izveidi (Bejoint 2000, 167). „Ir divi veidi, kā vārdnīcu lietošanu padarīt efektīvāku: pirmais ir radikāli uzlabot vārdnīcu; otrais – radikāli uzlabot tās lietotāju” (Atkins, Varantola 2008, 337). Protams, būtu ļoti vērtīgi īstenot abus šos veidus, piemēram, jau skolas laikā skolēniem iemācīt atrast, lietot un izvērtēt terminu resursus.

Lai noskaidrotu vārdnīcu lietotāju viedokli, promocijas pētījuma gaitā tika veikta aptauja, kurā atklāti aktuālākie problēmjautājumi un ekspektācijas. Aptaujas jautājumi skatāmi 3. pielikumā, bet iegūtie rezultāti skatīti divos aspektos – esošais un vēlamais.

3.3.1. Aptaujas datu kopsavilkums un galvenie problēmjaudājumi

Lai gūtu priekšstatu par terminu vārdnīcu lietotāju paradumiem, pētījumā tika veikta studentu tiešsaistes aptauja. Šīs aptaujas mērķis bija noskaidrot studentu terminu vārdnīcu lietošanas paradumus, lai varētu iezīmēt iespējamās terminogrāfijas attīstības tendences un veidot ieteikumus terminu vārdnīcu izstrādē. Aptauja veikta 2021. gadā no marta līdz jūnijam; kā aptaujas mērķauditorija tika izvēlēti bakalaura, maģistra un doktora līmeņa studenti. Aptaujas izplatīšanai tika izmantoti sociālie tīkli (*Facebook* kontakti, *Facebook* kopiena *Grupa doktorantiem*, augstākās izglītības jomā strādājošo kontakti u. c. kanāli). Kopā aptaujā iesaistījās 161 respondents. No tiem 106 ir bakalaura, 15 – maģistra un 40 – doktora studiju līmeņa studenti. Šis dalījums daļēji ataino vispārējo studentu sadalījumu valstī, kur lielākā daļa ir bakalaura līmeņa studenti (Pārskats 2020). No 161 respondenta 114 ir sievietes un 47 vīrieši, bet šim rādītājam nav nozīmīgas lomas iegūto datu analīzē, jo pirmās daļas jautājumu mērķis bija savākt minimālo informāciju par katru no respondentiem. Respondentu iedalījums vecuma grupās:

- 1) 53 % (85 respondenti) vecuma grupā no 18 līdz 24 gadiem;
- 2) 29 % (47 respondenti) vecuma grupā no 25 līdz 34 gadiem;
- 3) 12 % (20 respondenti) vecuma grupā no 35 līdz 49 gadiem;
- 4) 6 % (9 respondenti) vecuma grupā no 50 līdz 64 gadiem.

Šie dati rāda, ka aktīvais studiju laiks ir galvenokārt līdz 35 gadu vecumam.

Respondentu studiju virziena piederība konkrētajai zinātņu nozarei:

- 1) 43 % (70 respondenti) ir humanitāro un mākslas zinātņu studenti;
- 2) 22 % (38 respondenti) ir sociālo zinātņu studenti;
- 3) 20 % (33 respondenti) ir inženierzinātņu un tehnoloģiju studenti;
- 4) 6 % (10 respondenti) ir dabaszinātņu studenti;
- 5) 6 % (10 respondenti) ir medicīnas un veselības zinātņu studenti.

Visatsaucīgākie pētījuma aptaujas dalībnieki ir bijuši humanitāro un mākslas, kā arī sociālo zinātņu studenti, kas kopā veido vairāk nekā pusi no respondentu kopskaita. Diemžēl neviens no respondentiem nepieder lauksaimniecības, meža un veterinārajām zinātnēm. Iespējams, tas saistīts ar to, ka šajā zinātņu nozarē Latvijā augstākajā izglītībā ir viszemākais studējošo skaits (Pārskats 2020).

Aptaujas dalībniekiem bija jāatbild uz 10 jautājumiem: 4 slēgtajiem, 4 daļēji slēgtajiem un 2 atvērtajiem jautājumiem. Kā pirmais jautājums aptaujā izvirzīts „Kādās situācijās Jūs lietojat terminu vārdnīcas vai tiešsaistes terminu datubāzes? (varat norādīt vairākas atbildes)”

Šis jautājums ir daļēji atvērts, jo studentiem sniegti četri atbilžu varianti un iespēja ierakstīt atbildi pašiem:

- 1) lai noskaidrotu kādu studijās lietota termina nozīmi (skaidrojumu, ekvivalentu);
- 2) lai sagatavotu patstāvīgos darbus (ziņojumus, referātus u. tml.);
- 3) lai rakstītu studiju (bakalaura, maģistra, doktora) darbu;
- 4) ar studijām nesaistītā procesā (piem., vaļasprieka dēļ);
- 5) cits.

Studenti varēja atzīmēt vienu vai vairākas atbilžu iespējas, kā arī ierakstīt paši savu variantu. 31 students atzīmējis visus četrus atbilžu variantus, neizmantojot iespēju papildināt situāciju sarakstu. Vairākās atbildēs studenti atzīmējuši trīs, divus vai vienu no sniegtajiem atbilžu variantiem – visbiežāk (142 reizes) izvēlēts atbilžu variants „lai noskaidrotu kādu studijās lietotu termina nozīmi (skaidrojumu, ekvivalentu)”; 118 reižu izvēlēts variants „lai sagatavotu patstāvīgos darbus (ziņojumus, referātus u. tml.); 91 reizi studenti izvēlējušies situāciju, kurā vārdnīcu izmanto „lai rakstītu studiju (bakalaura, maģistra, doktora) darbu” un vismazāk (77 reizes) izvēlēts variants, kur vārdnīca tiek izmantota „ar studijām nesaistītā procesā (piem., vaļasprieka dēļ)”. Seši studenti atzīmējuši visus četrus atbilžu variantus, kā arī papildus ierakstījuši vēl kādu situāciju, kad viņi izmanto terminu vārdnīcas – „ienāk prātā jocīgs, bet dzirdēts vārds – jāiet pārbaudīt”, „izmantoju darbā”, „sabiedriskajā darbā”, „darbos, kas saistīti ar informācijas meklēšanu un lietošanai gan svešvalodās, gan latviski”, „lai paplašinātu vārdu krājumu”, „darbā (tulkojot)”. Arī izvēloties vienu vai vairākas atbildes, studenti pievienojuši alternatīvu situāciju vārdnīcas izmantošanā, piemēram, „lai atrastu terminu atbilstes svešvalodā”, „tulkošanas procesā”, „lai veiktu savu darbu, proti, tulkotu”, „lasot zinātnisko literatūru un sastopoties ar nepazīstamu terminu”, „lai atrastu piemērotāko tulkojumu, ja pirmo reizi terminu redzēju svešvalodā, taču tagad nepieciešams latviski”, „kad palīdzu kādam studiju biedram ar terminoloģiju”.

Pašsaprotami, ka respondenti terminu vārdnīcas galvenokārt izmanto ar studiju procesu un darba pienākumiem saistītās situācijās. 5 % studentu terminu vārdnīcas izmantojuši tikai noslēguma (bakalaura, maģistra, doktora) darbu rakstīšanas posmā, kas nozīmē, ka studiju procesa laikā tās nav bijis nepieciešams izmantot. Terminu vārdnīcu lietošanas motivācija studentiem galvenokārt saistīta ar studiju procesu vai darba pienākumiem, taču 47 % studentu vārdnīcas izmanto arī vaļaspriekam vai ar studijām nesaistītā procesā.

Otrais aptaujas slēgtais jautājums aicina studentus izvēlēties visbiežāk izmantoto vārdnīcu: „Kuras no terminu vārdnīcām Jūs izmantojat visbiežāk?” Sniegtas arī četras atbilžu iespējas, no kurām respondenti var izvēlēties tikai vienu – „tiešsaistes terminu datubāzes”, „dažādas (vairākas) drukātās vārdnīcas”, „tikai kādu vienu konkrētu vārdnīcu” vai „abu veidu

(gan drukātās, gan tiešsaistes) vārdnīcas izmantoju vienlīdz bieži”. Lielākā daļa respondentu (75 %) visbiežāk izmanto tiešsaistes terminu datubāzes. 36 respondenti visbiežāk izmanto abu veidu (gan drukātās, gan tiešsaistes) vārdnīcas. Tikai 3 respondenti visbiežāk izmanto vairākas (dažādas) drukātas vārdnīcas, un 2 respondenti izmanto tikai vienu konkrētu vārdnīcu. Interesanti fakti atklājas, apskatot aptaujas individuāli un sastatot šī jautājuma atbildes ar citām atbildēm. Abi respondenti, kas galvenokārt izmanto tikai vienu konkrētu vārdnīcu, ir sociālo zinātņu studenti. No 10 dabaszinātņu studentiem visi 10 ir atbildējuši, ka galvenokārt izmanto tiešsaistes terminu vārdnīcas. Kā jau minēts, respondentu studiju virziena ziņā visvairāk pārstāvēta ir humanitāro un mākslas zinātņu joma (70 respondenti). No tiem 70 % galvenokārt izmanto tiešsaistes terminu vārdnīcas, kas, iespējams, saistāms ar zemo pieejamo vārdnīcu skaitu šajā jomā.

Mūsdienās studenti galvenokārt dod priekšroku tiešsaistes, ne drukātajiem terminu resursiem. Tikai retais ikdienā priekšroku dod tikai drukātajiem terminu resursiem. Pieļaujams, ka tiešsaistes terminu vārdnīcu vieglā pieejamība un terminu uzmeklēšana studentiem ikdienā ir pieejamāka un efektīvāka.

2a. papildjautājums adresēts tiem studentiem, kuri 2. jautājumā atzīmējuši, ka izmanto tiešsaistes terminu datubāzes un galvenokārt izmanto kādu vienu konkrētu vārdnīcu: „Ja izmantojat tikai vienu konkrētu vārdnīcu vai arī tiešsaistes terminu datubāzes, lūdzu, miniet dažas no biežāk izmantotajām”. Uz šo jautājumu atbildes snieguši 95 no 161 respondenta. No latviešu valodā pieejamajām datubāzēm visbiežāk atbildēs tiek minēta *Tēzauris* (*tezauris.lv*) (38 atbildes). Otrajā vietā ir LNT portāls (*termini.gov.lv*) (26 atbildes). Trešajā vietā ar 24 atbildēm ir *Letonika*, un ceturtā izmantotā datubāze ir *AkadTerm* jeb LZA TK Akadēmisko terminu datubāze (*digitalis.lv*) (17 atbildes). No drukātajām vārdnīcām atbildēs norādītas *Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca* (LTSV 2011), *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca* (VPSV 2007), izdevniecības „Avots” drukātās vārdnīcas, drukātās juridisko terminu skaidrojošās vārdnīcas, *Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca* (LTSV 2012), *Medicīnas svešvārdu vārdnīca* (MSV 2007).

Vairākas atbildes rāda, ka tiek izmantotas tādas vārdnīcas, kuras *Google* uzrādītas kā skaidrojumu sniedzošas. Tas norāda uz to, ka studentam vai nu nav zināma vai arī nav pieejama konkrētās nozares datubāze. Studenti, kuri 2. jautājumā atbildējuši, ka izmanto tikai vienu konkrētu vārdnīcu, ikdienā izmanto *Logopēdijas terminu skaidrojošo vārdnīcu* (LTSV 2012), kas ir viena no divām šajā nozarē pieejamajām vārdnīcām latviešu valodā, kā arī *Oxford Dictionary of Sociology*, kas visticamāk tiek izmantota tādēļ, ka latviešu valodā socioloģijā pieejama tikai viena terminu vārdnīca, kurā iekļautie termini skaidroti un pieejami tikai latviešu valodā (SSV 1997).

Kā 3. jautājums aptaujā iekļauts, lai noskaidrotu, kad pēdējo reizi studenti izmantojuši terminu vārdnīcu vai tiešsaistes terminu datubāzi. Aptaujā šim jautājumam sniegtas četras atbilžu iespējas, kā arī iespēja ierakstīt savu variantu. 100 studentu (no 161) terminu vārdnīcu pēdējo reizi izmantojuši nedēļas laikā, 37 studenti – pēdējā mēneša laikā, 10 studenti – pēdējā pusgada laikā, un 6 no studentiem neatceras pēdējo reizi, kad izmantoja terminu vārdnīcu. Vairāki respondenti izmantojuši iespēju atbildi ierakstīt pašiem, piemēram, „studiju procesā izmantoju tās katru dienu”, „tulkošanas studiju procesā katru dienu”, „neesmu lietojis vārdnīcas”, „gandrīz katru dienu”, „šodien”.

Pēc studentu sniegtajām atbildēm var secināt, ka lielākajai daļai studentu terminu skaidrojumus nākas uzmeklēt katru nedēļu vai pat dienu. Šāda statistika parāda, cik svarīgi ir studentiem nodrošināt pieeju jaunākajai nozaru terminoloģijai, jo tā nepieciešama viņu studiju vajadzībām. Ņemot vērā, ka augstskolas sagatavo jaunos nozaru speciālistus, pieeja jaunākajai terminoloģijai jau studiju procesā ir ļoti svarīga.

4. jautājumā respondentiem skalā no „mazsvarīgi” līdz „ļoti svarīgi” jānovērtē, cik svarīgi ir minētie kritēriji terminu vārdnīcu izvēlē. Šajā jautājumā iekļauti pieci kritēriji, no kuriem katru nepieciešams novērtēt kā „mazsvarīgu”, „daļēji svarīgu”, „svarīgu” vai „ļoti svarīgu”. Pirmais kritērijs, kuru pēc svarīguma studentiem jānovērtē, ir „Vārdnīca ir Latvijas Zinātņu akadēmijas terminoloģijas komisijas apstiprināta”. 98 (no 161) jeb 60 % respondentu šo kritēriju ir vērtējuši kā svarīgu un ļoti svarīgu; 19 % respondentu tas ir daļēji svarīgi un 21 % tas ir mazsvarīgi. 80 % no studentiem, kuri šo kritēriju ir vērtējuši kā mazsvarīgu, ir bakalaura līmeņa studenti, kā arī 90 % no viņiem visbiežāk izmanto tiešsaistes terminu datubāzes.

Otrais kritērijs izvirzīts, lai noskaidrotu, vai studenti vispār pievērš uzmanību vārdnīcu izstrādātājiem un vai viņiem ir svarīgi, kas ir vārdnīcas izstrādātājs: „Vārdnīcu sastādījis autoru kolektīvs, kurā piedalījušies ne tikai konkrētās nozares speciālisti, bet arī terminologi”. 54 % respondentu šis kritērijs ir ļoti svarīgs vai svarīgs; no atlikušajiem respondentiem – 21 % tas ir mazsvarīgi, 25 % tas ir daļēji svarīgi. Ņemot vērā kritērija vērtējumus, iespējams, ka studentiem īsti nav zināms, kāda ir terminologu loma vārdnīcu izstrādē.

Nākamais vērtējamais kritērijs šajā jautājumā ir par tulkojošo vārdnīcu pazīmēm terminu vārdnīcās: „Vārdnīcā pieejami termina ekvivalenti citās valodās (piem., angļu, vācu, krievu)”. 126 studentiem jeb 78 % respondentiem šis kritērijs ir ļoti svarīgs vai svarīgs; 22 % studentu – daļēji svarīgs vai mazsvarīgs. Tie studenti, kas šo kritēriju vērtējuši kā mazsvarīgu, ikdienā galvenokārt izmanto *tezaurs.lv* elektronisko datubāzi, kurā nav iekļauti terminu ekvivalenti svešvalodās.

Lai noskaidrotu, vai studentiem ir svarīgi, kad terminu vārdnīca ir izdota, jautājumā iekļauts kritērijs „Vārdnīca ir izdota ne senāk kā pirms 5 gadiem”. Kā rāda studentu vērtējumi,

mazāk nekā pusei no respondentiem (74 no 161) šis kritērijs ir svarīgs vai ļoti svarīgs, kas nozīmē ka vairāk nekā pusei tas, ka vārdnīca nav vecāka par 5 gadiem, ir daļēji svarīgi vai mazsvarīgi. Šāds kritērija vērtējums šķiet pārsteidzošs, ņemot vērā, cik strauji nozarēs rodas jauni termini. Taču varētu pieļaut, ka studenti drukātu vārdnīcu šajā kritērijā vērtē citādāk, nekā, piemēram, tiešsaistes resursu. Internetā pieejama 5 gadus veca tiešsaistes neatjaunota vārdnīca tiktu vērtēta kā novecojusi, taču drukātu 5 gadus vecus vārdnīcu var dēvēt par nozarē nostiprinājušos un klasisku, varbūt pat par jaunu.

Pēdējais kritērijs šajā jautājumā balstīts uz studentu kā terminu vārdnīcu adresātu: „Vārdnīca pēc adresāta ir domāta tieši studentiem, kas apgūst attiecīgo jomu”. 75 % respondentu šis kritērijs vārdnīcā ir mazsvarīgs vai tikai daļēji svarīgs; atlikušajiem 25 % – svarīgs vai ļoti svarīgs. Iespējams, ka no vārdnīcu lietotāja aspekta šis kritērijs nešķiet tik svarīgs, taču vārdnīcu izstrādātājiem studentu vārdnīcu lietošanas paradumi pavisam noteikti ir jāņem vērā vārdnīcu izstrādē.

Rezumējot aptaujas 4. jautājuma respondentu vērtētos kritērijus, var secināt, ka vārdnīcas apstiprināšanas fakts ir svarīgs, it īpaši – maģistra un doktora studiju programmu studentiem; nozares speciālistu iesaisti vārdnīcu veidošanā tikai puse vērtē kā būtiski svarīgu; par ļoti svarīgu kritēriju uzskatītu svešvalodu ekvivalentu klātbūtne; turklāt vārdnīcas vecums nav pieskaitīts pie prioritātēm tās izvēlē, arī vārdnīcas adresāta norāde nav noteicoša vārdnīcas izvēlē.

5. jautājums aptaujā iekļauts, lai noskaidrotu, kādas ir drukāto vārdnīcu lietošanas priekšrocības: „Miniet iemeslus, kādēļ atsevišķās situācijās priekšroka ir drukātas vārdnīcas izmantošanai (varat atzīmēt vairākas atbildes)?” Šajā jautājumā aptaujas dalībniekiem ir iespēja atzīmēt vienu vai vairākus sniegtos kritērijus, kā arī papildus ierakstīt savus. Sniegtās situācijas, kuras dalībnieki var gan izvēlēties, gan neizvēlēties, ir piecas:

- „Citējot ir iespējams norādīt ne tikai izmantoto avotu, bet arī precīzu lappusi” (kritērijs izvēlēts 71 reizi);
- „Ir iespējama šķirķļu salīdzināšana vecākās un jaunākās vārdnīcās, lai konstatētu pārmaiņas (termina rakstībā, skaidrojumā)” (kritērijs izvēlēts 68 reizes);
- „Norakstot (nevis pārkopējot) šķirķli, tas tiek labāk izprasts” (kritērijs izvēlēts 62 reizes);
- „Liekas, ka drukātajam izdevumam ir lielāka uzticamība” (kritērijs izvēlēts 54 reizes);
- „Skatot šo vārdnīcu atkārtoti, tajā nekas nebūs mainījies, līdz ar to nav jānorāda skatīšanas datums” (kritērijs izvēlēts 51 reizi).

Interesanti, ka visbiežāk izvēle par labu drukātai vārdnīcai ir, lai veiksmīgāk varētu izveidot atsauci. Šīs atbildes apstiprina, ka studentiem ne vienmēr ir iemaņas un nepieciešamās

zināšanas bibliogrāfisko sarakstu un atsauču veidošanā. Pēc studentu domām bibliogrāfisko vienību izmantotās literatūras sarakstā ir vieglāk veidot drukātam resursam. Lai gan tikai 33 % studentu uzskata, ka drukātai terminu vārdnīcai piemīt lielāka uzticamība, pārējās atbildes liecina par to, ka studenti zinātniskajā rakstīšanā kritiski attiecas pret tiešsaistes resursiem. Visinteresantākā informācija atklājas atbildēs, kuras aptauju dalībnieki ierakstījuši paši, kādēļ atsevišķās situācijās priekšroku dod drukātam resursam, piemēram, „dažkārt tā ir ātrāk, jo precīzi zinu, kurā vārdnīcā ko meklēt.”, „interneta savienojuma problēmu dēļ ērtāk ir izmantot drukāto vārdnīcu”, „atrodu meklēto informāciju, ne viss ir tiešsaistes vārdnīcās”, „tuvāk”, „man vairums bāzes terminu vārdnīcu stāv darbistabas/bibliotēkas plauktā. Tās izmantot ir vieglāk kā tiešsaistē meklēt vārdu + pārbaudīt avota ticamību”, „pierasts, patīkama sajūta. Mana iecienītā vārdnīca ir pieejama abās formās, bet dēļ šī subjektīvā komforta izvēlos *paper form*”, „principā drukātās vārdnīcās skatos tikai tad, ja nevaru atrast tiešsaistē; dažreiz gan lai pārbaudītu ticamību un pareizību”. 7 respondenti min, ka nav tādu gadījumu vispār, kad drukātam resursam tiktu dota priekšroka. Šīs atbildes, pirmkārt, apstiprina, ka ne vienmēr tiešsaistes vārdnīcā informāciju atrast ir ātrāk. Tas ir ātri, ja iepriekš jau ir zināms, cik uzticama ir konkrētā datubāze, citādi tiek zaudēts laiks, lai pārliecinātos par tās uzticamību, vai, kā minēts vienā no atbildēm, tāpat pēc tam vārds tiek meklēts drukātā resursā, lai varētu pārliecināties par tiešsaistes resursa uzticamību un pareizību. Tātad, pavisam reti tiek noraidītas drukātā resursa jebkādas priekšrocības.

6. jautājums aptaujā iekļauts, lai noskaidrotu, cik bieži studenti vārdnīcā neatrod meklēto terminu: „Vai ir gadījušās situācijas, kad vārdnīcā neizdodas atrast meklēto?” Šim jautājumam sniegti 4 atbilžu varianti, kā arī iespēja ierakstīt savu variantu. No pieejamiem atbilžu variantiem studentu izvēles ir šādas – 92 studenti izvēlējušies atbildi „reizēm”; 34 studenti izvēlējušies „jā, bieži”; 30 studenti izvēlējušies „reti”; un 4 studenti nekad nav nonākuši situācijā, kad vārdnīcā nav spējuši atrast meklēto. Viena no studentēm nav izvēlējusies nevienu no sniegtajām atbildēm, to sniedzot pati: „Latviešu vārdnīcā vienmēr!!!! Jāpaļaujas uz Eng versiju un tad pašam jāvārdo.”

Lielākā daļa respondentu ikdienā saskaras ar situāciju, kurā neizdodas vārdnīcā atrast meklēto. Tam iespējami vairāki iemesli, piemēram, nepareizās vārdnīcas izvēle, izmantota daudzozaru vārdnīca konkrētās nozares vārdnīcas vietā, terminu resurss ir sen izdots u. c. iemesli, taču, ņemot vērā terminogrāfijas situāciju Latvijā, gandrīz jebkurā no zinātņu nozarēm trūkst regulāri izdotu vai atkārtoti izdotu terminu vārdnīcu, vai atjaunotu un ar jaunajiem terminiem papildinātu terminu datubāzu.

7. jautājums aptaujā iekļauts, lai noskaidrotu, kuras vārdnīcas galvenokārt izvēlas studenti: „Kādām terminu vārdnīcām vai tiešsaistes terminu datubāzēm Jūs dodat priekšroku?” Studentiem jāizvēlas viens no trim atbilžu variantiem:

- „Daudznozaru” vārdnīcām un tiešsaistes datubāzēm priekšroku dod 100 (no 161) respondenti;
- „Vienas konkrētas nozares vārdnīcai (piem., pedagogijas, valodniecības, bioloģijas, arhitektūras u. tml.)” priekšroku dod 38 studenti;
- „Dažādu drukāto vārdnīcu apkopojumam elektroniski” priekšroku dod 23 respondenti.

Studenti galvenokārt priekšroku dod daudznozaru vārdnīcām un tiešsaistes datubāzēm. Studenti, kuri galvenokārt izvēlas vienu konkrētās nozares vārdnīcu, 50 % ir humanitāro un mākslas zinātņu studenti, līdz ar to pavisam iespējams, ka viņiem nozarē pieejamas vien dažas, iespējams, pat tikai viena, terminu vārdnīca. Studenti, kuri izvēlas dažādu drukāto vārdnīcu apkopojumu elektroniski, galvenokārt latviešu valodā lieto daudznozaru tiešsaistes terminu datubāzi *tezaurs.lv*. Jāsecina, ka studentu vidū nav ļoti aktuāla prasība pēc šauri specializētas vārdnīcas, bet priekšroka dota daudznozaru resursiem.

Lai noskaidrotu studentu viedokli par tiešsaistes terminu resursu uzticamību, kā 8. jautājums aptaujā iekļauts: „Cik Jums svarīgi ir minētie kritēriji, izvērtējot tiešsaistes terminu datubāzu uzticamību?” Respondentiem sniegti 5 kritēriji, un katru no tiem nepieciešams novērtēt kā „mazsvarīgu”, „daļēji svarīgu”, „svarīgu” vai „ļoti svarīgu”. Pirmais kritērijs, kuru respondentiem jānovērtē, ir „pēc iespējas lielāks kopējais šķirklju (skaidroto terminu) skaits”: 75 studenti šo kritēriju vērtējuši kā svarīgu, 36 – daļēji svarīgu, 32 – ļoti svarīgu, 18 studenti – kā mazsvarīgu. Terminu kopējais skaits resursā ir svarīgs vai ļoti svarīgs 66 % aptaujas dalībnieku. Šādas atbildes uzskatāmi parāda to, ka vārdnīcu lietotāji meklē pilnīgu daudznozaru vai vienas nozares regulāri atjaunotu terminu resursu, kurā iespējams atrast meklēto.

Otrais kritērijs jautājumā iekļauts kā atpazīstamības kritērijs, pieļaujot, ka studenti varētu izvēlēties to, ko izvēlas vai iesaka citi studiju biedri: „Datubāze, kuru izmanto mani draugi, studiju biedri”. 27 % respondentu šis kritērijs ir svarīgs vai ļoti svarīgs, kamēr 73 % tas ir mazsvarīgs. Apzinoties, cik dažādi ir terminoloģijas resursi internetā, studiju biedru ieteikumi iesākumā varētu būt ļoti noderīgi, sevišķi, ja tos sniedz vecāku kursu studenti, kuri jau ir iepazinušies ar nozares terminu resursiem. Svarīgāk par draugu un studiju biedru ieteikumiem ir ņemt vērā, kādus resursus izmanto nozares akadēmiskajā vidē, tādēļ kā nākamais kritērijs izvēlēts šāds: „Akadēmiskajā vidē (arī zinātniskajās publikācijās) visbiežāk minētā datubāze”. Šeit iegūtie rezultāti ir tieši pretēji – 71 % studentu šo kritēriju uzskata par svarīgu un ļoti svarīgu, kamēr 19 % studentu tas ir mazsvarīgs. Ja studiju biedru ieteikumi nav tik svarīgi, tad

ieklausīšanās akadēmiskajos mācībspēkos un zinātnisko pētījumu bibliogrāfijas izpēte ir veids, kā nokļūt pie uzticamiem un nozarē atzītiem terminu resursiem.

Lai pārliecinātos par to, ka studentiem uzticamību rada fakts, ka arī tiešsaistes datubāzu uzturēšanā un izstrādē piedalās terminoloģijas eksperti, nākamais kritērijs iekļauts šāds: „Par terminoloģijas darbu atbildīgo valsts institūciju uzturētās datubāzes”. 61 % aptaujāto studentu šis kritērijs ir svarīgs vai ļoti svarīgs, kamēr 39 % studentu to neuzskata par svarīgu. Šis atbilžu sadalījums tikai pierāda to, ka internets var būt pilns ar neskaitāmām datubāzēm, kas var būt noderīgas salīdzināšanai, izpētei, taču normētas, terminoloģijas institūtu pārraudzītas un uzturētas datubāzes esamība studentiem ir svarīga. Tā kā vārdnīcas izdošana bez oficiālas apstiprināšanas nav aizliegta, lielu daļu terminoloģisko resursu veido vārdnīcas, kuras neviens nav pārskatījis, rediģējis, akceptējis, līdz ar to kvalitātes līmeni šāda prakse nepaaugstina.

Kā pēdējais jautājumā iekļauts kritērijs par tiešsaistes terminu vārdnīcu uzturēšanu: „Datubāze, kurā informācija tiek regulāri atjaunota, papildināta.” 87 % respondentu atbildējuši, ka datubāzu atjaunošana un papildināšana ar jaunākajiem terminiem ir ļoti svarīgs kritērijs, kas ir saprotams, jo jebkuras nozares studentam ir ne tikai nepieciešams, bet tas arī ir viņa pienākums – iepazīties un prast izmantot nozares jaunāko terminoloģiju.

Apkopojot 9. jautājuma studentu vērtētos kritērijus, var secināt, ka studenti labprāt priekšroku dod pilnīgu daudznozaru vai vienas nozares regulāri atjaunotam terminu resursam, kurā pieejams plašs terminu klāsts, kas līdz ar to palielinātu iespēju vārdnīcā atrast meklēto. Studentiem svarīgāk par studiju biedru ieteikumiem terminu resursu izvēlē ir tie, kurus iesaka un izmanto nozares akadēmiskajā vidē. Datubāzes uzturēšanā jāpiedalās par terminoloģijas darbu atbildīgo valsts institūciju pārstāvjiem, tādā veidā studentiem nodrošinot piekļuvi standartiem atbilstošai un oficiāli apstiprinātai terminoloģijai, kas sniegtu nepārprotamu uzticamību terminu avotam. Ja studentiem tiek nodrošināta pieeja datubāzei, tai jābūt regulāri atjaunotai un papildinātai ar nozaru jaunāko terminoloģiju.

10. jautājums aptaujā iekļauts, lai ļautu studentiem brīvā tekstā izteikt savas domas par to, kādām iezīmēm jāpieņem, viņuprāt, ideālai terminu vārdnīcai. Ņemot vērā studentu viedokļa svarīgumu šajā jautājumā, šīs atbildes skatītas un apkopotas atsevišķā apakšnodaļā.

3.3.2. Ideālas terminu vārdnīcas iezīmes: respondentu viedoklis

Tradicionāli par labu vārdnīcu (ne tikai terminu) uzskata tādu vārdnīcu:

- 1) kas nodrošina galvenās vārdnīcu funkcijas (komunikatīvo un normatīvo);
- 2) kas ļauj lietotājam pārbaudīt vai paplašināt savas zināšanas par valodu;
- 3) kas labi noder izglītības procesam;
- 4) kas ir ātri pieejama un ērti lietojama;

- 5) kurai ir skaidra struktūra;
- 6) kas ir nozares speciālistu veidota;
- 7) kurā ir skaidri saprotama šķirkļa vārdu atlase;
- 8) kurā ietverti jaunpienākušie vārdi;
- 9) kurā ir viegli lasāmi un uztverami šķirkļi;
- 10) kurā ir (ja nepieciešams) iekļauts arī atbilstošs ilustratīvais materiāls.

Šis saraksts veidots pētījuma gaitā, apkopojot un izsecinot informāciju no dažādiem pētījumiem.

Terminogrāfijas teorija var atspoguļot vienu, taču neapšaubāmi svarīgs ir mērķauditorijas jeb vārdnīcu lietotāju viedoklis, tādēļ pētījumā veiktajā studentu tiešsaistes aptaujā par terminu vārdnīcu lietošanu tika iekļauts viens atvērtais jautājums: „Kādām pazīmēm, Jūsaprāt, ir jāpiemīt ideālai terminu vārdnīcai? Miniet 2–3 pazīmes!” 156 no 161 respondenta ir atbildējuši uz šo jautājumu. Atbildes ir visdažādākās – no viena vārda līdz pat dziļam izklāstam.

Skatot visas atbildes kopumā, uzreiz var pamanīt vārdus, kas studentu atbildēs atkārtojas, piemēram, 46 no 156 atbildēm ir sastopami vārdi „viegls” un „vienkāršs”, piemēram,

- *Uzticama, viegli lietojama, bieži atjaunota;*
- *Viegli saprotamai; tajā ir iespējams viegli navigēties;*
- *Vieglā pārskatāmība (burtu izmērs, fonts, izkārtojums);*
- *Viegli orientēties;*
- *Ātra meklēšana, skaidrojums viegli uztverams, līdzīgi termini;*
- *Draudzīga lietotājiem (viegli lietojama);*
- *Strukturētai, viegli saprotamai, ar precīzi un tajā pat laikā vienkārši paskaidrotiem šķirkļa vārdiem;*
- *Pašai vārdnīcai ir jābūt labi organizētai un vienkārši pārlūkojamai.*

Studentu atbildēs vārdi „viegls” un „vienkāršs” tiek attiecināmi gan vispārīgi uz pašu vārdnīcu – tās šķirkļu izkārtojumu un pārskatāmību –, gan arī uz šķirkļu saturu – teksta uztveramību, tātad gan saturiski, gan strukturāli.

43 atbildēs tiek minēti vārdi „atjaunot”, „papildināt” vai „aktuāls”, vai ir kā citādi iekļauta norāde uz vārdnīcas vai terminu aktualitāti, piemēram,

- *Termini atbilst mūsdienām;*
- *Atjaunota tik bieži, cik iespējams;*
- *Online, uzturēta un tiek papildināta;*

- *Ar viegli lasāmu izkārtojumu, bieži papildināta / atkārtoti izdota, ietver pēc iespējas vairāk nozares;*
- *Regulāri atjaunota/papildināta, oficiāli apstiprināti termini, nozarē izmantoti termini;*
- *Aktualitāte, uzticamība, autoritatīva;*
- *Tāda, kuru sastādījuši nozares speciālisti, un kura ir aktuāla.*

Atbildēs iekļauts arī kritērijs, ka tiešsaistes datubāzē ir jābūt norādei par pēdējo informācijas atjauninājumu:

- *Tiešsaistē norādīts pēdējais informācijas atjaunošanas laiks.*

Šādas atbildes liecina, ka studentiem nepieciešama vai nu regulāri papildināta tiešsaistes terminu datubāze, vai nozarē regulāri izdoti papildināti drukāti resursi. Datubāzes uzturēšanai jābūt pašsaprotamai, citādi veidot datubāzes bez mērķa, tās uzturēt un papildināt ar jauniem terminiem nav jēgas. Vārds *aktuāla* norāda ne tikai uz to, ka vārdnīcā ir jāiekļauj un terminu datubāzes būtu jāpapildina ar nozares jaunāko terminoloģiju, bet arī uz to, ka pašas terminu vārdnīcas būtu jāveido atbilstoši aktuālajām nozarēm, kas novērstu situāciju, ka pastāv nozares un jomas, kurās nav neviena terminu resursa.

24 reizes sniegtajās atbildēs sastopams vārds „uzticama” vai „apstiprināta”, kas norāda uz to, ka terminu vārdnīcai vai datubāzei ir jābūt šim terminologu kvalitātes zīmogam, piemēram:

- *Pārdomāti un saprotami skaidrojumi, kas ir profesionālu apstiprināti;*
- *Autoritatīvs apstiprinājums, terminologu un nozares speciālistu kopdarbs;*
- *Pēc iespējas vairāk šķirkļu, zinātniski apstiprināti;*
- *Pamatots un precīzs termina skaidrojums, precīza atbilstība nozarei, apstiprināts termins, atsauces uz lietojumu, ja tādas ir;*
- *Ekvivalenta pieejamība, terminu skaits, vārdnīcas uzticamība;*
- *Uzticamība, precizitāte, pieejami izsmēloši terminu skaidrojumi.*

Ar vārdu „uzticama” iespējams saprast ne tikai to, ka vārdnīcā vai terminu datubāzē būtu jāiekļauj tikai terminologu un jomas speciālistu apstiprināti termini, bet arī tas, ka pašam avotam (drukātai vārdnīcai vai elektroniskai datubāzei) ir jābūt uzticamam avotam, uz kuru var paļauties un izmantot pētniecības procesā. Kā rāda aptaujas rezultāti, vārdnīcu lietotājiem terminoloģijas procesa pārraudzītāju kvalitātes apstiprinājums ir svarīgs.

45 respondenti atbildēs atklāj, ka vārdnīcās noteikti jābūt norādītiem terminu ekvivalentiem citās svešvalodās, piemēram:

- *Pieejamas vismaz 5 Eiropas valodas un prasītos vēl kīniešu;*
- *Termini pieejami vairākās valodās;*
- *Ne pārāk vecai, termini un to sinonīmi vairākās valodās;*

- *Vārdnīcā pieejamas citas valodas, informācija ir pārbaudīta, to izmanto studijās;*
- *Parocīgai, ar tulkojumiem populārākajās svešvalodās un ar piemēriem.*

Vienvērtības skaidrojošās terminu vārdnīcas no studentu viedokļa nav piemērotas un praktiskas. Iespējams, tās vairāk noder pamatskolas un vidusskolas skolēniem. Terminu iekļaušana svešvalodās studentiem dod iespēju izvērst pētījumu arī citās valodās, kā arī citātu tulkošanas procesā tas nodrošinātu precīzu terminu lietojumu.

Studentu atbildēs vērojama arī izteikta viedokļu dalīšanās, piemēram, daļa no respondentiem min, ka vēlas īsus terminu skaidrojumus, piemēram,

- *pēc iespējas vairāk šķīrkļu, īsi paskaidrojumi;*
- *īss, kodolīgs skaidrojums;*
- *kodolīgs, skaidrs un nepārprotams termina skaidrojums;*

taču vairākās atbildēs izskan tieši pretējais – studenti vēlas skaidrojumu izklāstu, papildu informāciju šķīrkļī, piemēram,

- *lai ir termina ekvivalenti citās valodās, lai ir termina etimoloģija, varbūt arī, lai ir paplašināts skaidrojums, ja tāds pieejams, piemēram, vēsturisks konteksts;*
- *plašiem, bet skaidriem skaidrojumiem;*
- *bez gramatikas kļūdām, skaidra un saprotama, plaša informācija;*
- *minēta termina izcelsme, vēsture, jo tas bieži atklāj termina plašāku jēgu un padara to saprotamāku;*
- *pieejami izsmelīgi terminu skaidrojumi.*

Vairumā gadījumu šīs atbildes cieši saistītas ar respondentu studiju virzienu. Kā atklāj respondentu atbildes, humanitāro un mākslas, kā arī dabaszinātņu studentu interesēs ir, ka šķīrkļī tiek izvērsts pilnīgāks. Līdzīgi tas saistīts ar studiju līmeni – bakalaura līmeņa studentam īss termina skaidrojums ne vienmēr atklāj pilnu jēdziena nozīmi un rada priekšstatu par tā nozīmi. Maģistra un doktorantūras studentiem šī zinātniskā pieredze ir lielāka un terminu nozīmes izprašana problēmas nesagādā. Arī terminogrāfijas teorijā valda dažādi uzskati – gan par šķīrkļa apjomu, gan par tajā iekļauto informāciju: „Katram terminoloģijas resursu šķīrkļim pievienotie papildu skaidrojumi vai ziņas par tā lietojumu konkrētā apakšnozarē palielina tā terminoloģisko vērtību.” (TTC 2007, 4) Pretēju apgalvojumu izsaka L. Roze: „Laika gaitā ir pierādījies, ka vārdnīca ātri un operatīvi var informēt lasītāju tikai tad, ja tajā ir viegli orientēties, tātad, ja tā nav pārāk plaša.” (Roze 1982, 84) Bieži vien vārdnīcu neviendabīgais raksturs rodas nevis no paviršības un nekonsekvences šķīrkļu veidojumā, bet gan gluži otrādi – no pārlietu lielas cenšanās šķīrkļī ielikt maksimāli daudz informācijas, kas varētu būt noderīga vārdnīcas lietotājam. To apstiprina arī leksikogrāfijas teorētiķi, skaidrojot, kāda ir sakarība starp šauri specializētu vārdnīcu, kas domāta nozares speciālistiem, un brīvāk veidotu vārdnīcu, kas

adresēta jebkuram interesentam: „Dažās speciālajās vārdnīcās mēdz iekļaut arī gramatisko, pareizrakstības, lietojuma piemēru, sinonīmu u. c. informāciju. Jo specializētāka vārdnīca, jo mazāk informācijas tā satur, un tās lietotāji jau ir eksperti pārstāvētajā nozarē. Jo vienkāršāka vārdnīca, jo vairāk tajā iekļauts, un tāda vārdnīca ir paredzēta lietotājiem, kuri nozari nepārzina.” (Sterkenburg 2003, 159)

Respondentu domas dalās par to, vai resursam ir jābūt konkrētas nozares, vai daudznozaru terminu apkopojumam, piemēram:

- *E-resurss, kas apkopo vienuviet visas nozares;*
- *Tā ir par konkrētu nozari;*
- *Piedāvā terminu vairākas nozīmes;*
- *Bez skaidrojuma vai tulkojuma ir būtiski pieminēt kādās zinātnes nozarēs izmanto terminu;*
- *Jābūt minētiem visiem iespējamo nozīmju skaidrojumiem (jo reizēm mazāk lietotās nozīmes skaidrojums nemaz nav vārdnīcā iekļauts);*
- *vienam terminam ir skaidrojums no vairāku nozaru skatupunkta;*
- *ļoti plašs atjaunojamo terminu klāsts, tā ir konkrētas nozares vārdnīca;*
- *Viegli lietot, mūsdienīgai, starpdisciplinārai;*
- *ietver pēc iespējas vairāk nozares.*

34 atbildes kā svarīgu iezīmi ideālai vārdnīcai min piemēru iekļaušanu šķirklī, piemēram,

- *pie nozīmju skaidrojumiem noderīgi būtu pievienot lietojuma piemērus (konteksta izpratnei);*
- *skaidrojumam jābūt ar kādu piemēru, lai izprastu vārda nozīmi ar kontekstu;*
- *norāda termina tipiskākos lietošanas piemērus;*
- *jābūt norādītiem piemēriem, kuros šos terminus izmanto;*
- *tā min piemērus, kur termins tiek izmantots, ne tikai nozīmī.*

Kā vēl vienu papildu elementu šķirklī 15 respondenti vēlas iekļaut arī terminu sinonīmus, piemēram:

- *piedāvā piemērus un līdzīgus vārdus;*
- *īsi, skaidri izskaidrots termins, piemēri termina izmantošanai, līdzīgi vārdi;*
- *precizitāte, skaidrojumi, sinonīmi;*
- *būtu vērtīgi, ja tiktu parādīti sinonīmi;*
- *doti termina sinonīmi.*

Interesanti, ka latviešu leksikogrāfijā kā ideāls termins tiek raksturots „nepārprotami atšķirīgs no citiem terminiem (vēlams tāds, kam nav sinonīmu un homonīmu)” (Nacionālā

enciklopēdija 2021^b). Šādas respondentu atbildes iespējams saistīt ar to, ka studentiem tiek atgādināts, ka zinātniskā valodā jāizvairās no vārdu atkārtotības, lai nodrošinātu labskaņu (arī *MS Word* gudrā rediģēšana iekrāso divus vienādus vārdus, ja tie tekstā ir pārāk tuvu viens otram, un aicina autoru izvēlēties sinonīmu), taču tas neattiecas uz terminiem, jo zinātniskajā valodā sinonīmija netiek prasīta. To konsekventa lietošana nodrošina teksta nepārprotamību un ir viena no zinātniskās valodas stila pazīmēm.

Vairākkārt atbildēs studenti uzsver, ka šķirkļi būtu jāiekļauj informācija par termina avotu. Sākumā šī pazīme šķiet nesaprotama, taču atbildes atklāj, kas ar to tiek domāts:

- *Manuprāt ideāla terminu datubāze precīzi norāda termina avotu, t.i., tā kā to dara termini.gov.lv;*
- *ir saite uz avotu, kurā tiek izmantots termins.*

Šī pazīme ir saistīta ar to, ka galvenokārt latviešu valodā pieejamās tiešsaistes datubāzes ir vairāku drukāto terminu vārdnīcu un terminu kolekciju apkopojums, kas netiek regulāri papildinātas vai arī tiek papildinātas tad, ja izdevniecības publicē jaunu drukātu terminu vārdnīcu. Latvijas Universitātes Mākslīgā intelekta laboratorijas uzturētā terminu datubāze *Tezaurs*, kas lietotāju aptaujā tiek minēta kā visbiežāk izmantotā, tiek vairāk vai mazāk regulāri atjaunota. Piemēram, izmantoto avotu sarakstā ir 2020. gadā publicētas grāmatas („Lielā Latvijas sēņu grāmata” un J. Kursītes grāmata „Latviešu dievības un gari”), kas apliecina, ka datubāze tiek papildināta vismaz ar jaunākajiem terminiem no dažiem nesen drukātiem avotiem. Protams, studentiem tas ir ērti zinātniskā teksta atsauču veidošanai, kā arī atsauce uz drukātu vārdnīcu rada uzticamību, ka termins nāk no rediģēta un profesionāļu izstrādāta avota.

Studentu atbildēs atklājas arī citas interesantas iezīmes, piemēram, aicinājums datubāzēs iekļaut arī tādus terminus, kas nav oficiāli apstiprināti, bet nozarē tiek plaši izmantoti, piemēram:

- *Daudz terminu, tajās norādīti pareizie un arī patiešām nozares profesionāļu lietotie termini;*
- *Nu, ķīmijas lauciņā vispār ir problēmas ar oficiāliem terminiem, lielākā daļa lietoto ir “pašradīti” un laika gaitā radušies un tiek nodoti mutiski vai lasot citu darbus. Mana sapņu vārdnīca iekļautu arī šādus terminus.*

Šādus terminus vārdnīcā varētu atsevišķi marķēt, piemēram, kā profesionālistus vai nozares sarunvalodā lietotus vārdus, kas nepieļautu to izmantojumu zinātniskajā valodā, taču jaunajiem nozaru profesionāļiem būtu pieejami un skaidroti.

Atbildēs iezīmējas arī citas pazīmes, kuras studenti vēlētos redzēt veiksmīgi izstrādātā vārdnīcā, piemēram, atbildēs iekļautas norādes uz to, ka tā ir tiešsaistes, nevis drukāts avots, piemēram:

- tiešsaistes, apjomīga;
- e-resurss, kas tehniski strādā ātri;
- online, uzturēta un tiek papildināta;
- pārskatāma mājaslapa un viegla navigācija;
- viegli atrodama tiešsaistē, ar labu meklētāju un interface;
- dodu priekšroku elektroniskajām versijām.

Ir norādes uz to, ka tas ir bezmaksas un visiem pieejams resurss, piemēram:

- visiem brīvi pieejama, aktuāla, zinātniska;
- ideāli, ja bez maksas būtu.

Daļa studentu ir iekļāvuši norādes uz to, ko vēlas kā terminu vārdnīcu autorus un izstrādātājus, piemēram:

- nav tikai viens autors;
- tāda, kuru sastādījuši nozares speciālisti, un kura ir aktuāla;
- terminologu un nozares speciālistu kopdarbs;
- zinoši autori;
- svarīgs ir atbildīgais redaktors/organizācija.

Reti, taču dažās studentu atbildēs parādās arī pārāk specifiskas iezīmes, piemēram:

- terminiem norādīti antonīmi;
- vārdnīcai jābūt dzīvai, jārosina radošums un diskusija;
- iespējams šķirklī jāiekļauj arī vārda rašanās laiks un iemesls;
- vārdnīcai jābūt pārliedzinošai;
- iekļauta visa nepieciešamā informācija jebkurai situācijai (citēšanai u.c.).

Studenti atbildēs nav slēpuši arī savas emocijas, piemēram, *ļoti sarežģīts jautājums, šis ir sarežģīti. :D, tiešām nezinu*. Divi studenti atbildēs ierakstījuši, ka „ideālu lietu nepastāv pasaulē” un „nav tādu ideālu”. Arī šiem studentiem ir taisnība, taču, sadarbojoties terminologiem, jomas speciālistiem, izdevējiem, leksikogrāfiem, vārdnīcu lietotājiem un citu jomu speciālistiem, ir iespējams izstrādāt konceptu iespējami pilnīgai terminu vārdnīcai, kurā meklēto varētu atrast ikviens.

Liela daļa studentu atbildēs iekļauto priekšlikumu atkārtojas, līdz ar to šīs vajadzības ir uzskatāmas par sistemātiskām, nevis individuālām. Balstoties uz studentu vairākuma izvēlētajiem kritērijiem, ideāla vārdnīca (visbiežāk tiešsaistes terminu vārdnīca) ir gan saturiski, gan strukturāli viegli pārskatāma un lietojama; tai jābūt regulāri papildinātai vai pārizdotai, lai tās lietotājiem būtu pieeja jaunākajai nozares terminoloģijai; terminu resursa uzturēšanā jāiesaistās terminologiem un nozares speciālistiem, tādā veidā dodot resursam uzticamības un kvalitātes kritēriju; vārdnīcā jābūt iekļautiem terminiem vairākās svešvalodās (noteikti angļu,

vācu un krievu valodā); šķirklī definīcijai jābūt precīzai un pilnīgai, izskaidrojot galvenās termina nianšes; labākai termina izpratnei šķirklī var tikt iekļauti terminu lietošanas piemēri; jābūt iekļautai norādei uz termina avotu vai arī protokolu, kurā LZA TK apstiprinājusi konkrētā termina lietojumu.

3.4. Vispārīgi ieteikumi terminu vārdnīcu izstrādei

Terminoloģijas vārdnīcas izstrāde var būt sarežģīta, un tam nepieciešama rūpīga plānošana, izpēte un organizēšana. Par ieteikumiem vārdnīcas izveidē un vārdnīcas sagatavošanas darba metodiku īsi rakstījusi L. Roze, nodaļu nosaucot „Ieskats vārdnīcas laboratorijā” (Roze 1982, 107–111). L. Roze sniedz ieteikumus kartotēkas kartīšu noformēšanā, uzsver vārdu atlases svarīgumu un aicina nevadīties tikai pēc vārdu lietošanas biežuma, apsverot to iekļaušanu vārdnīcā. Ņemot vērā to, cik lielu daļu terminu resursu latviešu valodā veido leksikogrāfijas nespeciālistu, un to, ka Latvijā terminu resursu drīkst izdot un publicēt ikviens, atbildīgajiem terminoloģijas speciālistiem jau sen bija nepieciešams sabiedrību iepazīstināt vai piedāvāt savu skatījumu uz vispārīgām terminu vārdnīcu izstrādes vadlīnijām, kas īsi un precīzi raksturotu galvenās terminu vārdnīcu iezīmes, kurām īpaši jāpievērš uzmanība vārdnīcas izstrādē. Šo apakšnodaļu var uzskatīt par centienu šādas vadlīnijas veidot, izmantojot gan iepriekš aprakstītās atziņas, gan šī pētījumā izstrādes gaitā gūto pieredzi.

I. Terminu vārdnīcas darba grupa

Vārdnīcas darba grupas speciālistu izvēle ir svarīgs uzdevums un solis ceļā uz veiksmīga terminu avota izstrādi. Neatkarīgi no nozares, kuras termini vārdnīcā tiks apkopoti, darba procesā jāpiesaista ne tikai nozares speciālisti, kas pārzina nozares terminoloģiju, bet arī terminoloģijas speciālista palīdzība. Vārdnīcai ir nepieciešams ne tikai redaktors (kas pārskatītu vārdnīcas ortogrāfiju, interpunkciju un valodas stilu), bet arī valodas speciālists, kurš palīdzētu terminu atlasē, skaidrojumu formulēšanā un citos ar valodu saistītos jautājumos, jo ir svarīgi uzmanīgi rediģēt vārdnīcu, lai nodrošinātu, ka tā ir precīza, konsekventa un nesatur kļūdas. Tas var ietvert darbu ar redaktoru vai recenzentu grupu, lai nodrošinātu, ka visi vārdnīcas aspekti tiek rūpīgi pārbaudīti. Ja vārdnīcā tiek iekļauti terminu ekvivalenti svešvalodās, darba grupai jāpiesaista konkrētās nozares tekstu tulkotājs vai svešvalodas nozares speciālists, kuram mērķvaloda ir dzimtā valoda vai kurš nozarē ir strādājis vairākus gadus. Ja vārdnīcas izstrādē darba grupu veido tikai nozares speciālisti, darba grupai būtu vai nu jālūdz LZA TK apstiprinājums, vai vismaz konsultācijas, lai nodrošinātu kvalitatīvu un uzticamu terminu resursa izveidi. Terminu vārdnīcu izstrādē ļoti svarīga loma ir arī maketētājam, jo informācijai jābūt pārdomāti un prasmīgi izkārtotai šķirklī gan tad, ja tas ir drukāts, gan tad, ja tiešsaistes

resurss. Pirms vārdnīcas publicēšanas to būtu nepieciešams iedot recenzēšanai ar vārdnīcas izstrādi nesaistītai personai, kurai ir pamatzināšanas gan par konkrētās nozares terminoloģiju, gan vismaz nelielas zināšanas leksikogrāfijā.

II. Terminu atlase, to izkārtojums vārdnīcā

Vārdnīcu izstrādē pirms darba uzsākšanas jāvienojas par trim svarīgiem aspektiem – terminu atlase, avoti un šķirķļu saturs. Vārdnīcas izstrādātājiem jābūt sistemātiskām vadlīnijām šķirķļu saraksta veidošanā. Ja termina resursam ir apjoma ierobežojums, tad jau sākumā jāvienojas par aptuvenu šķirķļa vārdu kopskaitu. Terminu atlasē jābalstās uz pēc iespējas lielāku un nozarei atbilstošu korpusu. Ja vārdnīcas izstrādātājiem tas nav pieejams, tad jāizmanto interneta resursi un citi uzziņu avoti, kas sniedz aktuālo informāciju. Ir svarīgi veikt rūpīgu izpēti par šo jautājumu, lai nodrošinātu, ka visi attiecīgie termini tiek iekļauti vārdnīcā. Tas var ietvert konsultācijas ar nozares ekspertiem, esošās literatūras pārskatīšanu un specializētu tekstu analīzi. Terminu avoti jānorāda vārdnīcā, lai lietotāji, kas vēlas dziļāk izpētīt konkrēto terminu vai arī vēlas paplašināt savas zināšanas par šo tēmu, var iepazīties ar šiem avotiem. Ja terminu vārdnīcā tiek iekļauti termini un to skaidrojumi no citiem terminu avotiem, sevišķi pārskatāms, cik aktuāls ir konkrētais termins un tā skaidrojums, kā arī rūpīgi jāpievērš uzmanība terminu ekvivalentiem svešvalodās, jo arī tie var mainīties un novecot. Arī konkrētā nozare, kurā vārdnīca tiek izstrādāta, var ietvert kādus ierobežojumus. Vārdnīcu izstrādātājiem jāvienojas ne tikai par to, kādi termini tiks skatīti, bet arī par to, vai vārdnīcā tiks iekļauti starpnozaru termini un to nozīmju skaidrojumi. Darba grupai jāizvērtē jaunterminu iekļaušana vai neiekļaušana vārdnīcā. Visbiežāk vārdnīcās termini tiek izkārtoti alfabētiskā secībā, taču tos iespējams grupēt arī tematiski. Šāds terminu izkārtojums būtu vairāk ieteicams vārdnīcām, kas paredzētas jau pieredzējušiem speciālistiem, kuriem ir priekšzināšanas konkrētajā nozarē, jo iesācējam vārda uzmeklēšana varētu sagādāt grūtības, tādēļ lēmums jāpieņem domājot par to, kāds izkārtojums būs mērķauditorijai praktiskajā lietošanā lietderīgāks. Specializēto vārdnīcu (tostarp terminu vārdnīcu) izstrāde ietver vairākas izvēles, no kurām viena no svarīgākajām ir makrostruktūras izvēle. Tāpēc pirms lēmuma pieņemšanas par terminu izkārtojumu vārdnīcā, leksikogrāfiem ir jāņem vērā visi trūkumi un ieguvumi gan saistībā ar leksikogrāfisko darbu, gan arī no vārdnīcu lietotāju skata punkta. Veidojot vārdnīcu, jābūt skaidram, kas būs potenciālās vārdnīcas lietotājs un kāda būs topošās vārdnīcas pastāvēšanas jēga jeb pielietojamība.

III. Vārdnīcas adresāts un šķirķļu saturs

Pirmais solis terminoloģijas vārdnīcas izstrādē ir vārdnīcas mērķauditorijas un mērķa apzināšana. Tas palīdzēs noteikt vārdnīcas darbības jomu, tostarp iekļaujamos terminus un to definēšanas veidu. Vārdnīcu izstrādātājiem ir skaidri jāvienojas un vārdnīcas izstrādes gaitā jāpatur prātā vārdnīcas adresāts – precīzi nosakot vārdnīcas potenciālos lietotājus un jāizzina

viņu vārdnīcas lietošanas paradumi. Šādu detaļu noskaidrošana ietekmē gan terminu vārdnīcas makrostruktūru, gan mikrostruktūru. Jebkurai vārdnīcai jāizstrādā pilnīga ievada daļa, kurā vārdnīcu izstrādātāji lietotāju informē par to, no kurienes ņemti termini, pēc kādiem principiem vadījušies vārdnīcas izstrādātāji. Vārdnīcas izstrādātājiem ir jāveido precīzs un pilnīgs vārdnīcas nosaukums, kā arī jāvienojas par šķirklī iekļaujamo informāciju un tās apjomu, jo termina skaidrojumā jāatklāj būtiskākās attiecīgā jēdziena pazīmes. Katrs termins ir skaidri un precīzi jādefinē, izmantojot mērķauditorijai atbilstošu valodu. Definīcijas var ietvert piemērus, kā terminu lieto kontekstā, vai citu būtisku informāciju, piemēram, sinonīmus vai saistītus terminus u. c. Skaidrojošo vārdnīcu izstrādē jēdzienisko nozīmju nošķiršana un to precīza definēšana ir pats svarīgākais. Precīzai definīciju izstrādei nepieciešama ne tikai laba valodas izjūta, bet izstrādātājiem jāspēj galveno domu loģiski formulēt īsā un koncentrētā veidā tā, lai vārdnīcas lietotājam tā ir saprotama un viegli uztverama. Lai sniegtu precīzas nozīmes nianšes un papildu informāciju par terminu, šķirkli var papildināt ar ilustratīvo materiālu. Gan drukāta, gan tiešsaistes terminu resursa veidošanā ilustrācija būtu iekļaujama tikai tad, ja tā sniedz kādu papildu informāciju par šķirkļa terminu.

IV. Svešvalodu izvēle terminu ekvivalentiem

Mūsdienu terminoloģijā līdzās terminam latviešu valodā ir svarīgi sniegt ekvivalentu citās valodās, tas palīdz nodrošināt zinātnisku tekstu kvalitatīvu tulkojumu un vārdnīcas lietotājam iespēju paplašināt sava pētījuma robežas citu valodu zinātniskajā literatūrā. Terminu svešvalodu ekvivalentu iekļaušana vārdnīcā apmierinātu to nozares profesionāļu vajadzības, kuri strādā ar virkni svešvalodu. Valodu izvēle un skaits atkarīgs ne tikai no terminoloģijas nozares specifikas, bet arī no valodas prestiža, piemēram, mūsdienās terminu ekvivalents būtu obligāti sniedzams angļu valodā, jo tā ir ne tikai viena no dominējošajām valodām pasaulē, bet arī dominējošā valoda vairākās nozarēs, piemēram, uzņēmējdarbībā un biznesā, starptautiskajās attiecībās, medijos un komunikācijā u. c. Ja vārdnīcā tiek iekļauti terminu ekvivalenti citās svešvalodās, jābūt skaidram pamatojumam, kāpēc izvēlētas konkrētās svešvalodas.

V. Vārdnīcas adresāta un mērķauditorijas iesaiste vārdnīcas tapšanas gaitā un pēc tās

Terminu vārdnīcas kvalitāte lielā mērā ir atkarīga no tā, cik labi tā apmierina potenciālo lietotāju vajadzības. Terminu vārdnīcu vai datubāzi pirms publicēšanas/drukāšanas būtu ļoti noderīgi uz laiku to aprobēt konkrētās nozares studentu grupā. Šī aprobācija sniegtu datus, kuri būtu ļoti noderīgi resursa pilnveidošanai, piemēram, iegūtie dati veidotu priekšstatu, cik lietotājam draudzīga un pielāgota ir konkrētā terminu vārdnīca. Studentu ieteikumi būtu jāiekļauj vārdnīcas izvērtēšanas kritērijos. Viens no iespējamiem risinājumiem, kā potenciālos vārdnīcas lietotājus iesaistīt vārdnīcas izstrādē, būtu organizēt diskusiju starp visām vārdnīcu

tapšanas gaitā iesaistītajām pusēm. Šīs diskusijas rezultātā varētu tapt metodiskie ieteikumi terminu resursu veidošanā. Potenciālajiem vārdnīcu lietotājiem ir jāsniedz iespēja ielūkoties vārdnīcas izstrādē un izmantot vārdnīcu, vēl pirms pilnībā pabeigta tās izstrāde un visi tehniskie darbi – gramatisko formu pievienošana, rediģēšanas un citi darbi. Pēc vārdnīcas publicēšanas vārdnīcu izstrādātājiem ir jādod iespēja sazināties ar vārdnīcas tapšanā iesaistīto darba grupu un izteikt komentārus un ieteikumus par jebkuru vārdnīcas aspektu.

VI. Terminu resursa atjaunināšana un papildināšana

Lai terminu vārdnīcā vai datubāzē nodrošinātu, ka terminoloģija ir atjaunināta un atbilstoša, ir būtiski veikt regulārus pētījumus un būt informētam par svarīgākajām izmaiņām vai atjauninājumiem šajā nozarē. Turklāt programmatūras rīku, piemēram, terminoloģijas pārvaldības sistēmu, izmantošana var palīdzēt izsekot terminu izmaiņām un atjauninājumiem. Ir svarīgi arī regulāri pārskatīt un atjaunināt vārdnīcu, lai nodrošinātu, ka tā joprojām ir aktuāla un lietderīga. Visbeidzot, ievērojot noteiktās vadlīnijas terminoloģijas politikai, var nodrošināt, ka vārdnīcā lietotā terminoloģija atbilst nozares standartiem. Terminoloģijas vārdnīcas atjaunināšanas biežums ir atkarīgs no tās pārstāvētās nozares un tā, cik ātri jomā parādās jauni termini vai notiek izmaiņas. Regulāri jāpārskata un jāatjaunina terminoloģijas resurss, lai nodrošinātu, ka tas joprojām ir precīzs un atspoguļo nozares aktualitātes.

Secinājumi

1. Vārdnīcām ir svarīga nozīme katrā kultūrā. Latviešu terminoloģijā jaunākais attīstības posms iezīmē arī jaunu attīstības posmu terminogrāfijā. Lai gan tradicionāli terminu vārdnīcas pieskaitāmas pie speciālajām (arī nozaru) vārdnīcām, kas ir viena no plašākajām vārdnīcu grupām, pēdējās desmitgadēs gan latviešu, gan pasaules leksikogrāfijā terminu vārdnīcas kļūst visaptverošākas – šķirkļi tiek veidoti ar skaidrojošu, tulkojošu un enciklopēdisku ievirzi, tādēļ dažbrīd nav skaidri nosakāma izdevuma piederība vai nepiederība terminogrāfijai. Vienprātības trūkums valodas speciālistu atzinumos par terminu vārdnīcu veidiem un klasifikāciju ir izskaidrojams ar šī tipa vārdnīcu lielo daudzveidību un to starpformu starp vispārīgajām filoloģiskajām vārdnīcām un enciklopēdijām.

2. Jaunākajā terminogrāfijas attīstības posmā (no 1990. gada līdz šim brīdim) iezīmējas jaunu terminogrāfijas teoriju īstenošana, jaunas leksikogrāfijas paaudzes ienākšana, kā arī terminu vārdnīcu „ražošana” strauji augošajam tirgus pieprasījumam. Līdz ar Latvijas neatkarības atgūšanu, Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai un dominējošās kontaktvalodas maiņu šajā posmā latviešu terminogrāfijā izdoti vairāki simti terminu vārdnīcu. Tehnoloģijas ir ieviesušas pārmaiņas veidā, kādā šodien var piekļūt dažādiem informācijas avotiem un apstrādāt tos, līdz ar to tas ietekmējis arī terminogrāfiju. Šobrīd dzīves tempa un globalizācijas dēļ vēl vairāk nekā iepriekš ir nepieciešamība pēc jauniem un precīziem terminiem, taču Latvijā notiek pretējais – jaunas vārdnīcas tiek izdodas reti un pieejamās datubāzes netiek regulāri papildinātas. Latvijas leksikogrāfi un izdevēji piekrīt, ka terminogrāfijai Latvijā, lai tā mūsdienīgu pasaulē spētu ne tikai pastāvēt, bet arī attīstīties, būtu jāveic fundamentālas izmaiņas, kas saistītas gan ar finansējuma nodrošinājumu, gan LZA TK lomu, gan terminradi kā akadēmiskā darba atzīšanu pētnieku zinātniskajā darbā.

3. Pasaules leksikogrāfijā šobrīd notiek paradigmu maiņa, kurā pastāv ne tikai jau ierastās leksikogrāfijas formas, bet parādās arī jaunas. Kamēr nav skaidra drukāto terminu resursu nākotne, mūsdienās jau tiek identificētas vairākas problēmas, kas skar tiešsaistes vārdnīcu lietotājus. Tiešsaistes terminu resursu galvenie problēmjautājumi ir informācijas pārbagātība un pieejamo resursu sadrumstalotība, nekvalitatīvu un neuzticamu avotu brīva pieejamība, informācijas nesakritība dažādos resursos un nepieciešamība pēc terminu papildu pārbaudes un laika termina meklēšanai, pārbaudei, piemērotākās un uzticamākās datubāzes izvēlei u. tml. Neraugoties uz tiešsaistes vārdnīcu trūkumiem, to brīvā pieejamība un ērtība vārdnīcu lietotājiem ir prioritārāka par tiešsaistes satura uzticamību un kvalitāti, tādēļ ir svarīgi, lai tiešsaistes vārdnīcu veidotāji un uzturētāji ieguldītu laiku un nepieciešamos līdzekļus tiešsaistes resursa kvalitātes nodrošināšanai. Ņemot vērā, ka internets ir visiem pieejams, un terminu datubāzi drīkst izveidot un publicēt jebkurš, Latvijā situāciju spētu ievērojami uzlabot

vienas vienotas un uzticamas terminu datubāzes esamība, tādēļ arvien lielākas cerības tiek liktas uz Latvijas Nacionālo terminoloģijas portālu, kam piešķirts nacionālā nozīmīguma statuss.

4. Plašākais terminu vārdnīcu klāsts Latvijā lietotājiem ir pieejams LNB, līdz ar to, apskatot LNB datus par terminu vārdnīcu lietošanu, var secināt, ka terminu vārdnīcu lietotāji galvenokārt izmanto terminu vārdnīcas, kuras ir vairāk nekā 12 gadus vecas, kas tehnoloģiju un citās strauji attīstītās jomās pavisam noteikti jau uzskatāmas par novecojušām. Pēdējo 10 gadu laikā ievērojami samazinājies latviešu valodā kopējais publicēto terminu vārdnīcu skaits, tādēļ nozarēs, kurās latviešu valodā vārdnīcu joprojām trūkst vai izdotas vien dažas, LNB lasītāji priekšroku dod vārdnīcām angļu vai kādā citā svešvalodā.

5. Terminu *vārdnīca* un *terminu vārdnīca* jēdzieniskajā izpratnē latviešu valodniecībā nav precizēts, vai tādi leksikogrāfiskie izdevumi kā glosāriji, leksikoni, terminu saraksti izdevumu beigās, nozaru rokasgrāmatas un enciklopēdiskie izdevumi, svešvārdu vārdnīcas, tulkojošās terminu vārdnīcas u. c. izdevumi arī ir terminu vārdnīcas. LNB izdevumu klasificēšanas procesā netiek izmantoti kādi vieni strikti un noteikti uzziņu līdzekļu klasificēšanas parametri un definīcijas, bet ļoti bieži šīs robežas starp vārdnīcu un enciklopēdiju ir grūti nosakāmas, tādēļ precīzs un pārdomāts vārdnīcas nosaukums, vispārīgi uzziņu līdzekļu klasificēšanas parametri un sakārtota leksikogrāfijā un terminogrāfijā lietotā terminoloģija bibliotēkās nodrošinātu pareizu grāmatas novietojumu plauktā, tādā veidā palielinot iespēju vārdnīcas lietotājam to uzmeklēt.

6. Balstoties uz leksikogrāfu un vārdnīcu izdevniecību pārstāvju pieredzi un novērojumiem, definējami aktuālākie mūsdienu latviešu leksikogrāfijas un terminogrāfijas problēmjautājumi: pastarpinātais un nepietiekamais finansējums, laikietilpīgais darbs terminu sarakstu sagatavošanā; nepilnīgā izpildvaras izpratne par LZA TK statusu un būtību; dominējošais primitīvais veids pārņemt terminu no svešvalodas, aizmirstot, ka terminoloģijā ir svarīgs konservatīvisms un pārmantojamības princips; terminrade prasa kompetenci gan konkrētajā nozarē, gan vairākās valodās, taču Latvijā darbs nozares terminoloģijas izstrādē netiek atzīts par vienu no zinātniskās darbības veidiem. Šie problēmjautājumi ļoti tiešā veidā ietekmē mūsdienu latviešu terminogrāfijas attīstību, jo izdotās vārdnīcas strauji noveco un vairākās nozarēs joprojām terminu vārdnīcu trūkst, tomēr nepietiekamā finansējuma dēļ izdevniecības Latvijā vairs nevar atļauties terminu vārdnīcu izdošanu.

7. Mūsdienu latviešu terminu vārdnīcām piemīt arī filoloģisko, enciklopēdisko un fiksējošo vārdnīcu iezīmes, taču galvenokārt piemīt skaidrojošo un tulkojošo vārdnīcu iezīmes. Visvairāk vārdnīcu terminu ekvivalenti ir iekļauti divās valodās, no tām visbiežāk termini doti angļu valodā. Daudzvalodu terminu vārdnīcas tiek vairāk koncentrētas uz terminu lietojumu un visbiežāk nesatur termina skaidrojumu. Lai gan mūsdienās ir notikusi dominējošās

kontaktvalodas maiņa, tomēr atsevišķās nozarēs vismaz kā viena no tulkojumvalodām krievu valoda ir saglabāta, īpaši daudzvalodu vārdnīcās. Mūsdienās jaunāko laiku vārdnīcu pārstāvētās jomas atspoguļo sabiedrībā aktuālas tēmas, piemēram, feminisms, zinātniskā rakstīšana, psiholoģija u. c. Mūsdienu latviešu terminu vārdnīcu klāstā jaunākajā posmā skaidri atspoguļojas pasaules politiskie notikumi, kā arī tautsaimniecības un kultūras sakari, piemēram, Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai, krievu valodas kā galvenās kontaktvalodas ietekmes samazināšanās, ekonomiskā sadarbība, izglītības un kultūras kontakti ar vāciski runājošajām valstīm, franču valodas kā galvenās starptautisko tiesību aktu valodas nostiprināšanās u. c. notikumi.

8. Ņemot vērā neskaidrās robežas un neskaidros kritērijus, terminu vārdnīcu raksturošanai svarīgi izvēlēties pēc iespējas plašākus makrostruktūru un mikrostruktūru raksturojošus elementus, piemēram, vārdnīcu nosaukumus, adresātu, apjomu un pārstāvētās nozares. Pārdomāts, pilnīgs un precīzs vārdnīcas nosaukums ir svarīgs ne tikai vārdnīcu lietotājiem, lai pēc iespējas veiksmīgāk piemeklētu nepieciešamo vārdnīcu, bet arī pašiem vārdnīcu izstrādātājiem un leksikogrāfijas pētniekiem. Terminu vārdnīcu izstrādē viens no svarīgākajiem kritērijiem ir adresāts, jo tas nosaka gan vārdnīcas mikrostruktūras, gan makrostruktūras elementus. Vārdnīcu apjomu nosaka ne tikai konkrētās nozares terminu plašums, bet arī vārdnīcu izstrādātāju lēmumi terminu atlasē – drukātam resursam tas ir ne tikai maketēšanas, svara un teksta apjoma, bet arī kopējo izmaksu jautājums. Terminu vārdnīcas iespējams klasificēt pēc spēkā esošajiem Ministru kabineta noteikumiem par Latvijas zinātnes nozarēm un apakšnozarēm; tas ļauj secināt, ka kopējais terminoloģijas resursu piedāvājums ir samērā neviendabīgs, piemēram, mūsdienu terminogrāfijā visplašāk pārstāvētas ir sociālās zinātnes, bet lauksaimniecības, meža un veterināro zinātņu vārdnīcas veido vien 2,8 % no kopējā terminu vārdnīcu skaita. Nepietiekams apjoms vārdnīcu ir humanitāro un mākslas zinātņu nozarē, jo atsevišķās apakšnozarēs, piemēram, teatroloģijā, glezniecībā, tēlniecībā, to nav nemaz vai arī izdotas vien dažas.

9. Agrāk vārdnīcas galvenokārt tika veidotas atbilstoši izdevēju priekšstatiem par lietotāju spējām un vajadzībām, taču mūsdienās arvien lielāka loma piešķirama vārdnīcu lietotāju vajadzībām un vārdnīcu lietošanas paradumiem. Mūsdienās pasaules leksikogrāfi un eksperti atzīst, ka vārdnīcas jāizstrādā, galvenokārt ņemot vērā vārdnīcu lietotāju vajadzības. Ar terminu vārdnīcu lietotāju aptaujas palīdzību apkopota informācija par vārdnīcu lietošanas paradumiem, piemēram, medicīnas un humanitāro zinātņu studenti nepievērš tik lielu uzmanību valodas vajadzībām vai dotajiem terminu ekvivalentiem citās valodās, bet gan terminu vārdnīcu galvenokārt izmanto kā informācijas uzziņu līdzekli, līdz ar to lielākā uzmanība tiek pievērsta termina skaidrojumam. Terminu vārdnīcu lietošanas motivācija studentiem galvenokārt saistīta

ar studiju procesu vai darba pienākumiem. Studenti priekšroku dod daudznozaru tiešsaistes terminu datubāzēm un vārdnīcām, taču tām jābūt regulāri atjaunotām un papildinātām. Kā galveno priekšrocību drukātai vārdnīcai studenti redz iespēju izveidot precīzu atsauci. Vārdnīcu lietotājiem ir svarīgi, ka terminu vārdnīcas ir LZA TK apstiprinātas un ka vārdnīcās tiek iekļauti jaunākie termini un to ekvivalenti svešvalodās. Lielākā daļa vārdnīcu lietotāju saskārušies ar situāciju, ka vārdnīcā neizdodas atrast meklēto terminu. Tam iespējami vairāki iemesli, piemēram, nepareizās vārdnīcas izvēle, izmantota daudznozaru vārdnīca konkrētās nozares vārdnīcas vietā, terminu resurss ir sen izdots u. c. iemesli, taču, ņemot vērā latviešu valodā pieejamo terminu resursu klāstu, gandrīz jebkurā no zinātņu nozarēm trūkst regulāri izdotu vai ar jaunajiem terminiem papildinātu terminu datubāzu.

10. Aptaujā lietotāji kā ideālas terminu vārdnīcas galvenās iezīmes min tās uzticamību, aktualitāti, ērtu lietošanu un pārskatāmību. Balstoties uz studentu vairākuma izvēlētajiem kritērijiem, ideāla vārdnīca (visbiežāk tiešsaistes terminu vārdnīca) ir gan saturiski, gan strukturāli viegli pārskatāma un lietojama; tai jābūt regulāri papildinātai vai pārizdotai, lai tās lietotājiem būtu pieejama jaunākajai nozares terminoloģijai; terminu resursa uzturēšanā jāiesaistās terminologiem un nozares speciālistiem, tādā veidā nodrošinot resursa uzticamību un kvalitāti; vārdnīcā jābūt iekļautiem terminiem vairākās svešvalodās (noteikti angļu, vācu un krievu valodā); šķirkļi definīcijai jābūt precīzai un pilnīgai, izskaidrojot galvenās termina nianšes; labākai termina izpratnei šķirkļi var tikt iekļauti terminu lietošanas piemēri; jābūt iekļautai norādei uz termina avotu vai arī protokolu, kurā LZA TK apstiprinājusi konkrētā termina lietojumu.

11. Promocijas darbā izstrādātie vispārīgie ieteikumi terminu vārdnīcu izstrādei īsi un precīzi raksturo galvenos terminu vārdnīcu principus, kuriem īpaši jāpievērš uzmanība vārdnīcas izstrādē: darba grupas izveide un nepieciešamo speciālistu piesaiste; terminu atlase un to izkārtojums vārdnīcā; vārdnīcas adresāts un šķirkļu saturs; svešvalodu izvēle terminu ekvivalentiem; vārdnīcas adresāta un mērķauditorijas iesaiste vārdnīcas tapšanā un pēc tās; terminu resursa atjaunošana un papildināšana. Izstrādātie ieteikumi nav pretrunā ar jau tradicionāli esošajiem, tie vienīgi papildina un precizē jau praksē iestrādātās vadlīnijas. Vienotu vadlīniju esamība vārdnīcas veidotājiem palīdzētu un atgādinātu neaizmirst par svarīgākajiem principiem terminu vārdnīcu izstrādē – definētu terminu vārdnīcas mērķauditoriju, veiksmīgu terminu avotu un terminu atlasī, precīzi definētiem katra termina skaidrojumiem un citām svarīgām kategorijām, kas jāņem vērā jebkura terminoloģiska resursa izstrādē.

12. Zinātniski pētnieciskajām institūcijām jāpalielina kapacitāte, lai tās varētu veidot sadarbību ar izdevējiem un recenzentiem. Nozares speciālistu recenzijas par terminu vārdnīcām izdevējam un citiem vārdnīcu lietotājiem sniedz plašāku pārskatu par to, kuri aspekti vārdnīcā

uzskatāmi par kvalitatīvi izstrādātiem, vai to, ko nepieciešams uzlabot. Izdevējiem jānodrošina lietotājiem sniegt savus ieteikumus vai komentārus par izdotajām vārdnīcām. Leksikogrāfiska teksta sarežģītība, vārdnīcu daudzveidība, lietotāju individuālie parametri un dažādie vārdnīcu lietošanas paradumi padara leksikogrāfiju par ļoti sarežģītu jomu, kas gandrīz vienmēr aptver blakus esošās nozares, piemēram, sociolingvistiku, bibliotēkzinātni u. c. Terminogrāfija ir ne tikai terminu resursu sistematizēšana un izdošana vārdnīcās, bet arī rīks, ar kuru veiksmīgas terminoloģijas nozares pārvaldības gadījumā iespējams veicināt tās pilnveidi un starpdisciplināro saziņu, tādēļ jo vairāk svarīga ir terminogrāfijas nozīme ikvienas nozares attīstībā. Vispārīgās situācijas aprakstoši pētījumi ir nepieciešami ik pēc 5–10 gadiem, lai nozarē noteiktu un analizētu ne tikai problēmjautājumus, bet arī attīstības perspektīvas.

Nobeigums un tēzes promocijas darba aizstāvēšanai

Promocijas darbā dots vispārīgs mūsdienu latviešu terminogrāfijas raksturojums, kurā sniegts pārskats par aktuālajiem nozares pētījumiem un pragmatiski analizēti pēdējos 30 gados latviešu valodā izdotie terminoloģijas resursi.

Promocijas darba mērķis – izpētīt mūsdienu latviešu terminogrāfijas resursus un analizēt teorētiskās atziņas, lai sniegtu pārskatu par latviešu terminogrāfiju, konstatējot aktuālos problēmjautājumus tās teorijā un praksē – ir sasniegts. Promocijas darbā apkopotas un izpētītas 405 terminu vārdnīcas un izveidots terminu vārdnīcu bibliogrāfiskais rādītājs (1990–2021), aptverot tvārdnīcas ne tikai to tradicionālajā izpratnē, bet arī leksikonus, glosārijus, nozaru enciklopēdiskos izdevumus, nozaru izdevumu beigās pievienotos terminu sarakstus un citus resursus, tādā veidā izlases kopā iekļaujot dažādu veidu un satura terminu avotus, kas ir noderīgi ne tikai konkrētās nozares terminu sistēmā, bet kuriem ir nozīmīga loma mūsdienu latviešu terminogrāfijā un tās pētniecībā. Izlases kopas pragmatiska analīze sniedz ne tikai vispārīgu mūsdienu terminu vārdnīcu analīzi, bet dod skaidru priekšstatu par šobrīd pieejamo (arī nepieejamo) vārdnīcu klāstu. Promocijas pētījuma tapšanas laikā organizētas 3 intervijas ar terminogrāfijas speciālistiem un terminu vārdnīcu izdevniecību pārstāvjiem. Tas ļāvis iegūt vispārīgu pārskatu par situāciju terminogrāfijas praksē un aktuālajiem problēmjautājumiem nozarē. Pētījuma gaitā veikta terminu vārdnīcu lietotāju aptauja; iegūtie dati apkopoti un analizēti, un sniedz ne tikai jaunus būtiskus secinājumus un atziņas, bet pamato pētījumā izvirzītos problēmjautājumus. Balstoties uz pētījuma gaitā aprakstītajām atziņām un gūto pieredzi, izveidoti terminu vārdnīcu izstrādes ieteikumi, kas īsi un precīzi raksturo svarīgākos terminu vārdnīcu principus, kuriem īpaši jāpievērš uzmanība vārdnīcas izstrādē.

Promocijas darba rezultāts atspoguļots secinājumos, bet, atbildot uz pētījuma ievadā izvirzīto jautājumu – kāda ir situācija mūsdienu latviešu terminogrāfijā un kā to iespējams pilnveidot –, galvenās aizstāvēšanai izvirzītās pamatatziņas formulētas **tēzēs**.

1. Mūsdienu terminogrāfijā nav viennozīmīgas izpratnes par to, kādas vārdnīcas ir pieskaitāmas terminu vārdnīcām, nav stabila kritēriju terminu vārdnīcu identificēšanā, vārdnīcu tipoloģijas jautājumā robežas nav stingri novelkamas, jo terminogrāfijas praksē arvien vairāk atrodamas tādas vārdnīcas, kurās sintezējas filoloģisku vārdnīcu un enciklopēdiju iezīmes; tās terminogrāfijas pētījumos tiek sauktas par enciklopēdiskajām vārdnīcām. Lai gan pēdējo 30 gadu laikā latviešu terminogrāfiju papildinājuši vairāki simti terminu vārdnīcu, skaidri redzams, ka pēdējo 10 gadu laikā būtiski samazinājies latviešu valodā izdoto terminu vārdnīcu skaits un pieejamo terminu vārdnīcu klāsts vērtējams kā samērā nevienmērīgs, jo vairākās zinātņu nozarēs un apakšnozarēs terminu vārdnīcas izdodas sen vai arī pēdējos 30 gados nav izdotas vispār. Kā atzīst vārdnīcu izdevēji, mūsdienās latviešu izdevniecības bez papildu

finansējuma vairs nevar atļauties terminu vārdnīcu izdošanu, kā arī nepieciešama ir leksikogrāfu paaudzes maiņa, taču, ņemot vērā, cik apjomīga un laikietilpīga ir vārdnīcas izstrāde, jaunajiem pētniekiem un nozares speciālistiem tam neatliek laika. Vārdnīcu lietotāji visai bieži saskaras ar situāciju, kurā neizdodas vārdnīcā atrast meklēto, tādēļ trūkstošajās nozarēs terminu resursus latviešu valodā aizstāj ar angļu valodas vārdnīcām un tiešsaistes datubāzēm, taču tas tikai palielina iespējamību, ka meklētais termins tiks primitīvi pārņemts no svešvalodas.

2. Vispārīgai terminoloģijas un terminogrāfijas attīstībai valstī jāveic uzlabojumi vairākos līmeņos, tā, piemēram, ir jāņem vērā, ka Latvijā nekur neizglīto topošos leksikogrāfus. Konkrētā studiju programmas virziena terminogrāfija (tostarp terminoloģija) būtu jāievieš kā obligāts studiju priekšmets ja ne maģistra līmeņa, tad doktora līmeņa studijās visās studiju programmās, tādā veidā nodrošinot, ka jaunie speciālisti iegūst pamatzināšanas nozares terminoloģijas sakārtošanā. Augstākajā valsts pārvaldes līmenī jāņem par darbu nozares terminoloģijas izstrādē kā par vienu no zinātniskās darbības veidiem, tādā veidā motivējot jaunos speciālistus iesaistīties terminoloģijas procesā. LZA TK ir jānodrošina ātrāks terminu izskatīšanas un apstiprināšanas process. TK līmenī jāpārskata un jāsakārto apakškomisijas, nepieciešamības gadījumā reorganizējot esošās apakškomisijas vai veidojot speciālas terminologu darba grupas konkrētiem uzdevumiem. Terminoloģijas un terminogrāfijas attīstībai nepieciešami vispārīgi situācijas aprakstoši pētījumi ik pēc 5–10 gadiem, lai atspoguļotu, izvērtētu un noteiktu problēmas un attīstības perspektīvas nozarē.

3. Vienota terminu datubāze, kurā būtu pieejami un regulāri tiktu pievienoti visi aktuālie un apstiprinātie nozaru termini, atrisinātu daļu terminoloģijas un terminogrāfijas problēmjaudājumu. Šobrīd šāds svarīgs uzdevums tiek sagaidīts no LNP portāla, kam piešķirts nacionālā nozīmīguma statuss, taču, lai tas par tādu kļūtu, jāpilnveido tā pašreizējā darbība. Portāla veidotājiem galvenokārt jāizpilda mērķi, kuri portālam noteikti, bet īsti nav īstenoti, piemēram, sniegt jebkuram valsts iedzīvotājam iespēju piedalīties terminrades procesā un nodrošināt automatizētu konsultēšanās procesu ar citām valsts institūcijām. Bet terminu datubāzē ir jābūt pieejamiem visiem TK apstiprinātajiem terminiem; visiem terminiem konsekventi jābūt pieejamiem ekvivalentiem angļu valodā; portāla apmeklētājiem patiešām ir jādod iespēja ieteikt terminu atveidojumus un lūgt TK palīdzību terminu atveidē ērtā un brīvi pārskatāma veidā; atsevišķā sadaļā jāievieto saites vai pētījumu pilni teksti (projektiem, rakstiem, konferenču ierakstiem u. tml.) latviešu terminoloģijā. LNT portāls nedrīkst palikt tikai kā pašreizējā terminoloģijas procesa atspoguļotājs, tam jāklūst kā perspektīvam digitālam rīkam, kas ļauj tehnoloģiju radītājam iespējām sazaroties, izplesties un attīstīties visplašākajā valodas kopainā.

4. Ņemot vērā šī brīža situāciju latviešu terminogrāfijā, ir pamats runāt par drukāto resursu un terminoloģijas apdraudējumu. Apjomīgs valsts pasūtījums nacionālā līmenī būtu iespējamais risinājums, jo, lai varētu runāt par jebkādu nozares attīstību un nākotnes perspektīvām, tam ir jāvelta resursi. Ar labu valsts pētījumu programmu un speciālistu piesaisti būtu izstrādājamās vai atjaunojamās vārdnīcas jomās, kurās to šobrīd akūti trūkst vai kurās nenotiek terminoloģijas sistemātiska izstrāde, piemēram, humanitārajās un mākslas zinātnēs – literatūrzinātnē, valodniecībā, vēsturē, teatroloģijā, glezniecībā, tēlniecībā; sociālajās zinātnēs – tiesību zinātnē, vides pārvaldībā, komunikācijā; lauksaimniecības, meža un veterinārajās zinātnēs; medicīnā un datorzinātnēs (šobrīd īpaši kibernetikā) nepieciešama terminoloģijas sistemātiska izstrāde un regulāra terminoloģijas bāzes atjaunošana.

Pateicība

Promocijas darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda projekta „Liepājas Universitātes personāla akadēmiskā karjera: kvalitāte un ilgtspēja doktora studijās” finansiālu atbalstu. Vienošanās Nr. 8.2.2.0/20/I/007.

Promocijas darba autore izsaka **pateicību**:

- promocijas darba zinātniskajai vadītājai Liepājas Universitātes asoc. prof. Dr. philol. **Anitai Helvigai** par nenogurdināmo atbalstu, pacietību, klātesamību sperot pirmos soļus zinātnē un iedvesmojošajiem vārdiem paguruma brīžos visa pētījuma tapšanas gaitā;
- promocijas darba recenzentēm – prof. Dr. paed. **Diānai Laiveniecei**, prof. Dr. philol. **Marinai Platonovai** un Dr. philol. **Silgai Sviķei**;
- par atsaucību pētījuma izstrādes procesā – Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas priekšsēdētājam un Valsts valodas centra direktoram **Mārim Baltiņam**, apgāda *Zinātne* redaktorei **Ievai Jansonei**, izdevniecības *Avots* galvenajai redaktorei **Intai Kalniņai**, Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēku informācijas sistēmu sektora vadītājai **Ivetai Kurmei**;
- Liepājas Universitātei un mācībspēkiem par iegūtajām zināšanām, studējot bakalaura, maģistra un doktora līmeņa studiju programmās, tostarp prof. Dr. philol. **Zandai Gūtmanei** par atbalstu, ejot cauri studiju līmeņiem; doktora studiju programmas direktorei asoc. prof. Dr. philol. **Ievai Ozolai** par pamudinājumu un atbalstu; prof. Dr. paed. **Diānai Laiveniecei** par pamatiem akadēmiskajā rakstīšanā un to izkopšanu un Dr. philol. **Velgai Laugalei** par radīto interesi iepazīt leksikogrāfijas plašumus un par sarunām izmisuma brīžos;
- studiju biedriem Agatai Babinai, Aigai Veckalnei un Rafaēlam Martinam Kalvo (*Rafael Martín Calvo*) par visa veida atbalstu studiju un pētījuma tapšanas laikā;
- kolēģiem un vadībai Rīgas Tehniskās universitātes Starptautiskās sadarbības un ārzemju studentu departamentā par atbalstu un sapratni;
- ģimenei un tuvajiem par pacietību, sapratni, atbalstu, uzmundrinājumu un mīlestību.

Bibliogrāfija

Avoti

1. AGTV 2020 – *Akadēmiskā godīguma terminu vārdnīca. Akadēmiskā godīguma vispārējās vadlīnijas* : uzziņu izdevums. Atbildīgā par izdevumu I. Birzniece. Rīga : RTU izdevniecība, 2020.
2. ALESPTATV 2000 – *Angļu-latviešu Eiropas Savienības primāro tiesību aktu terminu vārdnīca*. Rīga : TTC, 2000.
3. ALESTV 2004 – *Angļu-latviešu Eiropas Savienības terminu vārdnīca*. Aut. kol. V. Skujiņas red. Rīga : UNDP, 2004.
4. ALJTV 2003 – *Angļu-latviešu jūrniecības terminu vārdnīca*. Sast. M. Sausā. Rīga : Latvijas Jūras akadēmija, 2003.
5. ALJTV 2008 – *Angļu-latviešu juridisko terminu vārdnīca*. Sast. A. Daugavvanags. Rīga : Avots, 2008.
6. ALKFGSV 1993 – *Angļu-latviešu-krievu finanšu grāmatvedības skaidrojošā vārdnīca*. L. Krūmkalne, S. Kukle, A. Landsbergs, L. Pētersons. Rīga : Mācību grāmata, 1993.
7. ALKIV 2001 – *Angļu-latviešu-krievu informātikas vārdnīca: datori, datu apstrāde un pārraide*. Rīga : Avots, 2001.
8. ALKŠRTV 1990 – *Angļu-latviešu-krievu šūšanas rūpniecības terminu vārdnīca*. 2. sējums. Sast. I. Blumfelde. Rīga : RTU, 1990.
9. ALLASDTV 2007 – *Angļu-latviešu, latviešu-angļu sociālā darba terminu vārdnīca*. Sastādīja A. Vilciņa. Rīga : Sociālā darba un sociālās pedagogijas augstskola „Attīstība”, 2007.
10. ALLT 2003 – *Angļu un latviešu literatūzinātniskā terminoloģija: mācību līdzeklis pedagogijas un svešvalodu fakultāšu studentiem (angliski)*. Sast. I. Surkova. Rīga : Ekonomikas un kultūras augstskola, 2003.
11. ALLTV 2000 – *Angļu-latviešu lauksaimniecības terminu vārdnīca: mācību līdzeklis*. Rīga : TTC, 2000.
12. ALMTV 1997 – *Angļu-latviešu muitas terminu vārdnīca*. Aut. kolektīvs vad. I. Matisone. Rīga : Jāņa sēta, 1997.
13. ALNTV 2006 – *Angļu-latviešu nodokļu terminu vārdnīca*. Autorkolektīva vad. I. Matisone. Rīga : RTU, 2006.
14. ALPTV 2016 – *Angļu-latviešu psiholoģijas terminu vārdnīca*. Zinātniskie redaktori – S. Sebre, M. Baltiņš. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2016.
15. ALSD 1998 – *Angļu-latviešu skaidrojošā datorvārdnīca*. L. Leikuma, S. Zariņa, M. Ābeltiņš. Rīga : Jumava, 1998.

16. ALSUTV 2006 – *Angļu-latviešu starptautiskās uzņēmējdarbības terminu vārdnīca*. I. Matisones un I. Blumfeldes red. Rīga : Zvaigzne ABC, 2006.
17. ALTTSV 2002 – *Angļu-latviešu tūrisma terminu skaidrojošā vārdnīca*: vairāk nekā 1600 terminu un terminoloģisku vārdkopu. Sast. R. Pētersons, E. Plinta. Rīga : Daugava, 2002.
18. ASVTTV 2000 – *ASV tiesību terminu vārdnīca*. No angļu val. tulk. M. Kazmere. Rīga : Latvijas Policijas Akadēmija, 2000.
19. AT 2002 – Švinks, Uldis. *Akrobātikas terminoloģija*. Rīga : Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija, 2002.
20. ATR 2004 – *Arhīvu terminoloģijas rokasgrāmata*. Sagatavojuši: T. Mazure (darba grupas vadītāja) u. c. Rīga : Latvijas Valsts arhīvu ģenerāldirekcijas Mācību un kvalitātes vadības centrs, 2004.
21. AV 2014 – Vilks, Ilgonis. *Astronomijas vārdnīca*: angļu-latviešu-krievu-vācu-franču-spāņu. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2014.
22. ĀAV 2002 – *Ārstniecības augu vārdnīca*. Rīga : Tevans, 2002.
23. BBT 2000 – *Bibliotēkzinātnes un bibliogrāfijas tezaurs*. Latvijas Nacionālā bibliotēka, Latvijas Universitātes Bibliotēkzinātnes un informācijas katedra. Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2000.
24. BFK 1993 – *Bibliotēku fondi un katalogi*: latviešu-angļu-vācu-krievu terminoloģiska vārdnīca. Sast. S. Liniņa, A. Mauliņa. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 1993.
25. BLSV 2003 – *Biznesa leksikas skaidrojošā vārdnīca*: angļu-latviešu. Sast. A. Purviņš. Rīga : Avots, 2003.
26. BP 2011 – Aldersons, Jūlijs. *Bioloģija pamatskolai*. Cilvēks: skaidrojošā vārdnīca ar interneta atslēgvārdiem: anatomija, fizioloģija, higiēna. Rīga : Zvaigzne ABC, 2011.
27. BR 2000 – *Biotopu rokasgrāmata*: Eiropas Savienības aizsargājamie biotopi Latvijā [nosaukumi latīņu un latviešu val.]. Sast. I. Kabucis. Rīga : Latvijas Dabas fonds, 2000.
28. BTSV 2001 – *Biznesa terminu skaidrojošā vārdnīca*: vācu-angļu-latviešu-krievu, latviešu-vācu-angļu-krievu. Sast. M. Rurāne. Rīga : Kamene, 2001.
29. BTSV 2005 – *Bībeles terminu skaidrojošā vārdnīca*. Red. A. Tukiša. Rīga : Daugava, 2005.
30. BTV 1992 – *Boksa terminu vārdnīca*. Sast. A. Liepiņš. Rīga : LSPA, 1992.
31. CAFHSV 2000 – Aldersons, Jūlijs. *Cilvēka anatomijas, fizioloģijas, higiēnas skaidrojošā vārdnīca*. Red. M. Kusiņa. Rīga : Zvaigzne ABC, 2000.
32. CPLKAVS 2007 – *Ceļu policista latviešu, krievu, angļu, vācu sarunvārdnīca*. Sast. I. Plūme, E. Krasovskis, V. Ivbule. Rīga : Latvijas Policijas akadēmija, 2007.

33. CTV 2010 – Būmanis, Aleksandrs. *Civiltiesību terminoloģijas vārdnīca*. Rīga : Eraksti, 2010.
34. DBVS 2006 – Žizņevska, Tamāra. *Dabaszinību bilžu vārdnīca skolēniem : latviešu-krievu-angļu-vācu valodā*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2006.
35. DTSV 2001 – *Demogrāfisko terminu skaidrojošā vārdnīca: latviešu un angļu valodā*. P. Zvidriņa zin. red. Rīga : LU, 2001.
36. DTSV 2008 – *Diagnostikas terminu skaidrojošā vārdnīca tiem, kas rūpējas par bērniem slimnīcā*. Veidošanā piedalījās: R. Namniece u. c. Rīga : VSIA „Bērnu klīniskā universitātes slimnīca”, 2008.
37. DZV 2002 – Kursīte, Janīna. *Dzejas vārdnīca*. Rīga : Zinātne, 2002.
38. EAZ 2000 – *Eiropa no A līdz Z: Eiropas integrācijas rokasgrāmata*. Sast. V. Veidenfelds, V. Vesels. Rīga : Alberts XII, 2000.
39. EFV 2003 – *Ekonomikas un finanšu vārdnīca*. Redkol. priekšsēd. K. Krēsliņš. Rīga : Norden AB, 2003.
40. ĒG 2006 – *Ēdiena gatavošana: latviešu nedzirdīgo zīmju valodas vārdnīca*. Rīga : LNS Zīmju valodas centrs, 2006.
41. ELANMTPS 1996 – *Enerģētikas likumdošanas aktos un normatīvajos materiālos lietojamo pamatterminu skaidrojums*. Sast. J. Ekmanis, Z. Krišāns, I. Platais, V. Skujiņa, I. Staltmanis, K. Timmermanis. Rīga : LR EM/ LEB, 1996.
42. EMKAPTKAG 2013 – *EMKAPT karjeras atbalsta glosārijs*. Red. Č. Džeksons; European Lifelong Guidance Policy Network. Rīga : Valsts izglītības attīstības aģentūra, 2013.
43. EPS 1999 – *Elektroenerģētikas pamatterminu skaidrojums*. Sast. K. Timmermanis, A. Zviedris, I. Staltmanis, A. Daugulis, V. Skujiņa. Rīga : LEB ETK, 1999.
44. EPSV 1997 – *Elektroenerģētikas pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. 1. Elektroenerģijas ražošana, pārvade un sadale. Sast. Z. Krišāns, V. Skujiņa, I. Staltmanis, K. Timmermanis. Rīga : Jumava, 1997.
45. ESLPEVK 2004 – Šreters, Hanss Jergs. *Eiropas Savienības leksikons: politika, ekonomika, vēsture, kultūra*. Rīga : Jumava, 2004.
46. ESMT 2004 – *Eiropas Savienības muitas terminoloģija: terminu vārdnīca piecās valodās – angļu, vācu, franču, krievu, latviešu*. Sast. M. Ankalniņš. Rīga : LZA EI, 2004.
47. ESTV 2000 – *Eiropas Savienības terminu vārdnīca*. Rīga : Tulkošanas un terminoloģijas centrs, 2000.
48. ESV 2000 – *Ekonomikas skaidrojošajā vārdnīcā*. Sast. aut. kolekt. R. Grēviņas vad. Rīga : Zinātne, 2000.

49. ESVMPIV 2007 – *Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca*: mācību palīg līdzeklis vidusskolām. Sast. A. Ābelīna. Rīga : Turība, 2007.
50. ETV 1992 – *Ekonomikas terminu vārdnīca*. Sast. J. Porietis. Rīga : Latvijas Universitāte, 1992.
51. GBDBN 2010 – *Glosārijs: Banku darbība, banku norēķini*. Sast. V. Gavare, D. Golde, A. Ģēgere-Zetterstroma, L. Kalniņa, S. Ozoliņa, I. Pilinieks, I. Spuldziniece, A. Stonāne, U. Zālītis. Rīga : Banku augstskola, 2010.
52. GJSV 2005 – *Grāmatvedības jēdzienu skaidrojošā vārdnīca*. Sast. V. Kvēle. Rīga : Avots, 2005.
53. GTJET 1995 – *Galvenie termini un jēdzieni ekonomikas teorijā*. Sast. V. Buģina. Jelgava : LLU, 1995.
54. GTSV 2002 – Šteina, Inese. *Garīgo terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2002.
55. ĢTSV 2009 – *Ģeomātikas terminu skaidrojošajā vārdnīca*: mācību palīgmateriāls. Sast. J. Štrauhmanis. Rīga : RTU, 2009.
56. ĪALLABTMV 2008 – *Īsa angļu-latviešu, latviešu-angļu biomehānikas terminu mācību vārdnīca*. Daugavpils : Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds „Saule”, 2008.
57. IFLASBV 2018 – Glosārijs. *IFLA Skolu bibliotēku vadlīnijas*. No angļu valodas tulkojusi I. Kazāka. Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2018, 54.–55. lpp.
58. IIZ 1991 – *Izdevējprodukcija un izlaides ziņas: termini un definīcijas*. Rīga : LR Standartizācijas un produkcijas kvalitātes vadīšanas pārvalde, 1991.
59. IKKTKV 2003 – Priedītis, Artūrs. *Ievads kulturoloģijā. Kultūras teorija un kultūras vēsture*. Daugavpils : A.K.A., 2003.
60. ITAKLV 1992 – *1500 informātikas termini angļu, krievu un latviešu valodā*: mācību līdzeklis. Sast. J. Krasts, B. Mišņevs. Rīga : Mācību un izdevējfirma „Latona”, 1992.
61. ITSV 1998 – *Izglītības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga : Latvijas Pašvaldību mācību centrs, 1998.
62. JTSV 2001 – *Jūrniecības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga : Latvijas Jūras akadēmija Jūras transporta nodaļa, 2001.
63. JTSVJI 1998 – *Juridiski terminoloģiskā, skaidrojošā vārdnīca*: juristiem iesācējiem. Sast. V. Jakubaņecs. Rīga : [iespiests D&K tip.], 1998.
64. JTTP 1995 – *Jūrniecības tehniskās terminoloģijas pamati*. Sast. M. Grinšteins, J. Baldunčiks. Rīga : Elfs, 1995.
65. JTV 1998 – *Juridisko terminu vārdnīca*. Darba grupas vad. I. Krastiņš. Rīga : Nordik, 1998.

66. JV 2007 – Millers, Laimonis. *Jūrnecības vārdnīca*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2007.
67. KF 2017 – *Kultūras feminisms*: feminisma terminu skaidrojošā vārdnīca. A. Cimdiņas un N. Šromas zin. red. Rīga : Zinātne, 2017.
68. KL 2004 – *Komunikāciju leksikons*: telegrāfs, televīzija, internets, telefons, pasts, radio. Sast. J. Krauklis, J. Ločmelis. Rīga : Jumava, 2004.
69. KLCTV 1998 – *Krievu-latviešu celtniecības terminu vārdnīca*. Sast. T. Keivs. Zin. red. V. Skujiņa. Rīga : KDIU Kaiva, 1998.
70. KLJTV 1993 – *Krievu-latviešu juridisko terminu vārdnīca*. Red. J. Alfejeva. Rīga : Alkor, 1993.
71. KLLJTV 2004 – Bergholcs, Jons. *Krievu-latviešu-lietuviešu jūrnecības juridisko terminu vārdnīca*. Rīga : Avots, 2004.
72. KLMLV 1993 – *Krievu-latviešu militārās leksikas vārdnīca*. Sast. F. Justs. Rīga : Junda, 1993.
73. KLVV 1997 – *Krievu-latviešu vēstures vārdnīca*. Atb. red. A. Ivanovs. Daugavpils : Saule, 1997.
74. KSS 2001 – Lazovskis, Ilmārs. *Klīniskie simptomi un sindromi*. Rīga : Nacionālais apgāds, 2001.
75. LAALIBTV 1999 – *Latviešu-angļu, angļu-latviešu ilustrētā būvniecības terminu vārdnīca*. Tulkojis J. Kaurāts. Rīga : Avots, 1999.
76. LATTV 2007 – Īriste, Sandra, Medne, Linda, Skrupskis, Imants. *Latviešu-angļu tūrisma terminoloģijas vārdnīca*. [Jelgava] : Latvijas Lauksaimniecības universitāte, 2007.
77. LAVKPITV 1995 – *Latviešu-angļu-vācu-krievu poligrāfijas un izdevējdarba terminu vārdnīca*. Sast. G. Krieviņš. Rīga : LITTA, 1995.
78. LCSK 2002 – *Latvijas cepurīšu sēņu konspekts*. Latvijas veģetācija, Nr. 5. Sast. I. Dāniele. Rīga : Latvijas Dabas muzejs, 2002.
79. LETS 1991 – *Latgales etnogrāfisko terminu skaidrojums*: mācību līdzeklis. Sast. H. Strods; LU Latvijas vēstures katedra. Rīga : LU, 1991.
80. LFT 2018 – Futbola terminoloģija. *Latvijas futbola tiesneši: vēsture, attīstība, statistika*. Rīga : Vesta-LK, 2018, 183.–198. lpp.
81. LKKLDVS 2009 – *Latviešu-krievu, krievu-latviešu dabaszinību vārdnīca skolēniem*: bioloģija, ģeogrāfija. Sast. M. Pupiņš, I. Ščemeļova. Rīga : Zvaigzne ABC, 2009.
82. LKKLIBTV 2000 – *Latviešu-krievu, krievu-latviešu ilustrētā būvniecības terminu vārdnīca*. Tulkojis J. Kaurāts. Rīga : Avots, 2000.
83. LKKLJTV 1994 – *Latviešu-krievu, krievu-latviešu juridisko terminu vārdnīca*. J. Vēbera visp. red. Rīga : Rasma, 1994.

84. LKKLLMTMV 2012 – *Latviešu-krievu, krievu-latviešu lingvistikas un metodikas terminu mācību vārdnīca*. Sast. V. Kaļiņina, E. Ņikiforova, M. Novika, L. Pavlovskā. Liepāja : LiePA, 2012.
85. LKVTSV 2008 – *Latviešu-krievu vēstures terminu skaidrojošā vārdnīca skolēniem*. Sast. T. Barteļe. Rīga : Zvaigzne ABC, 2008.
86. LPSS 1993 – *Latvijas putnu sistemātiskais saraksts: latviešu- latīņu-angļu-vācu-krievu-zviedru*. Rīga : Gandrs, 1993.
87. LRCTV 2001 – *Latvijas Republikas Civillikuma terminu vārdnīca: latviešu-angļu, angļu-latviešu*. Rīga : TTC, 2001.
88. LRS 1995 – *Literatūras rokasgrāmata skolēniem: mācību līdzeklis*. Sak. Ē. Zimule. Rīga : Zvaigzne ABC, 1995.
89. LTSV 2011 – *Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Darba grupas vad. V. Skujiņa. Rīga : Latviešu valodas institūts, 2011.
90. LTSV 2012 – *Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Sast. J. Lūse, I. Miltiņa, S. Tūbele. Rīga : RaKa, 2012.
91. LTTV 2001 – *Lopkopības tehnoloģijas terminu vārdnīca: vācu-angļu-lietuviešu-latviešu*. Jelgava : [b. i.], 2001.
92. LTV 1999 – *Likumu terminu vārdnīca*. Sagat. I. Amona, D. Āboliņa, I. Bārenīte u. c. Rīga : KIF „Biznesa komplekss”, 1999.
93. LTVFLAV 2002 – *Leksikogrāfijas terminu vārdnīca: franču-latviešu-angļu valodā*. Sast. A. Bankavs. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2002.
94. LVAN 2003 – Ēdelmane, Inese. *Latviešu valodas augu nosaukumi*. Rīga : Augsburgas institūts, 2003.
95. LZV 1999 – *Latviešu-zviedru vārdnīca: ap 30 000 vārdu t. sk. 7 500 komercijas un juridiskie termini*. Sast. E. Sanika, J. Harjula. Latvija : [b. i.], 1999.
96. MATV 2001 – *Mazā astroloģijas terminu vārdnīca*. Sast. A. Brasliņa. [Latvija] : B. Sintēzes, 2001.
97. MJSVPTAV 2008 – Justs, Francis. *Militāro jēdzienu skaidrojošā vārdnīca ar pamatterminu tulkojumu angļu valodā: 15 300 terminu un vārdkopu*. Rīga : Avots, 2008.
98. MKVIA 2011 – Aldersons, Jūlijs. *Mākslas un kultūras vārdnīca ar interneta atslēgvārdiem*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2011.
99. ML 2006 – Kārklīņš, Ludvigs. *Mūzikas leksikons*. Rīga : RaKa, 2006.
100. MMVTV 2005 – Blūma, Daina. *Mazā mākslas vēstures terminu vārdnīca*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2005.

101. MNT 2007 – *Meža nozares termini. Eiropas Savienības un citos starptautiskos tiesību aktos lietota meža nozares terminu vārdnīca: angļu-latviešu-angļu*. Rīga : Tulkošanas un terminoloģijas centrs : Madris, 2007.
102. MRJ 2006 – Riekstiņš, Kārlis. *Mistikas un reliģijas jēdzieni: skaidrojošā vārdnīca*. Rīga : Avots, 2006.
103. MPSV 2001 – *Mehānikas pamatterminu skaidrojošā vārdnīca: latviešu, angļu, vācu, krievu valodā*. Zin. red. V. Skujiņa. Rīga : Latvijas Nacionālā mehānikas komiteja, 2001.
104. MSV 2007 – Viņķele, Rūta. *Medicīnas svešvārdu vārdnīca*. Rīga : Avots, 2007.
105. MTLKKLV 1991 – *Mēbeļrūpniecības terminu latviski krieviskā un krieviski latviskā vārdnīca*. Rīga : ZRA „Gauja”, 1991.
106. MTLKV 1999 – *Mājturības terminu latviešu-krievu vārdnīca*. Sast. H. Pokule, I. Timinska, S. Mosāne. Daugavpils : Saule, 1999.
107. MTV 2010 – Torgāns, Jānis. *Mūzikas terminu vārdnīce*. Rīga : Zinātne, 2010.
108. MTVML 2006 – *Metināšanas terminu vārdnīca: mācību līdzeklis*. Sast. V. Mironovs u. c. Rīga : RTU, 2006.
109. MV 2004 – *Mitoloģijas vārdnīca*. Sast. I. Vjaterē. Rīga : Avots, 2004.
110. NLVVNV 2007 – Kursīte, Janīna. *Neakadēmiskā latviešu valodas vārdnīca jeb novadu vārdene*. Rīga : Madris, 2007.
111. NPĀ 2004 – *Neizzināto parādību ābece: A–Z: ezotērikas vārdnīca*. No krievu val. tulk. L. Zītare. Rīga : Rēriha grāmatnīca, 2004.
112. NTGAATTV 1997 – *Nezāļu, to grupu un augu aizsardzības tehnikas terminoloģijas vārdnīca*. Veidošanā piedalījās A. Lejiņš, A. Rasiņš, J. Āboliņš u. c. Skrīveri : LLU, 1997.
113. OLL 2004 – *Operas libretu leksikons*. Sast. S. Bušs, V. Ģeģere, I. Ancāne; atb. red. M. Gulbe. Rīga : Jumava, 2004.
114. PL 2003 – *Putni Latvijā: Palīgs putnu novērošanai dabā* [sugu nosaukumi latviski, latīniski, angļiski, vāciski, krieviski]. Sast. J. Baumanis. Rīga : Zvaigzne ABC, 2003.
115. PML 2006 – *Politikas mazais leksikons*. Sast. A. Pabriks. Rīga : Zvaigzne ABC, 2006.
116. PMLM 1992 – Blūma, Dainuvīte. *Pedagoģijas un metodikas leksikas minimums: angļu-latviešu un latviešu-angļu valodā*. Rīga : Latvijas Universitāte, 1992.
117. PRTV 1998 – *Pārtikas rūpniecības terminu vārdnīca: latviski-angļiski-krieviski*. Sast. aut. kol. R. Galoburdas red. Rīga: Jāņa sēta, 1998.
118. PTAJTТА 2000 – *Pamatjēdzieni un termini angļu juridiskās terminoloģijas tulkošanas apmācībā*. Sast. A. Eglīte. Rēzekne : Rēzeknes Augstskolas izdevniecība, 2000.

119. PTSV 2000 – *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*: aptuveni 1500 terminu latviešu, angļu, vācu un krievu valodā. Sast. aut. kolekt. V. Skujiņas vad. Rīga : Zvaigzne ABC, 2000.
120. PTSV 2011 – *Pētniecības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Sast. I. Eņģele. Rīga : RaKa, 2011.
121. PTV 1999 – Ašmanis, Miķelis. *Politikas terminu vārdnīca*. Rīga : Zvaigzne ABC, 1999.
122. PV 1999 – *Politehniskā vārdnīca*: angļu-latviešu-krievu-vācu: ap 50 000 terminu. Sast. J. Brieža vadībā. Jelgava : Senders R, 1999.
123. PZTV 1997 – *Piekrastes zvejniecības terminu vārdnīca*. Sast. V. Baturins, J. Baldunčiks. Rīga: Latvijas Standartizācijas un metroloģijas nacionālais centrs, 1997.
124. RĪASV 1999 – Poļakovs, Georgijs. *Rūpnieciskā īpašuma aizsardzība*: skaidrojošā vārdnīca. Rīga : LR Patentu valde, 1999.
125. SABC 1997 – Strautmanis, Alfreds. *Skatuves ABC: terminu glosārijs ar angļu, franču, vācu, spāņu, itāļu, krievu tulkojumiem*. Rīga : Sprīdītis, 1997.
126. SHTVLLKV 1995 – *Skaidrojošā histoloģisko terminu vārdnīca latviešu, latīņu un krievu valodā*. Sast. A. Dālmāne, O. Koroļova. Rīga : AML, 1995.
127. SMJV 2005 – *Skaidrojošā matemātikas jēdzienu vārdnīca*. Sast. N. Kaže. Rīga : Retorika A, 2005.
128. SMMRALS 1993 – *Simboli: mākslas, mitoloģijas, reliģijas, arheoloģijas un literatūras simboli*: apmēram 1000 šķirklju un 450 attēlu. Rīga : Pētergailis, 1993.
129. SNTSV 1998 – *Sociālās nodrošināšanas terminu skaidrojošā vārdnīca: angļu un latviešu valodā*: ap 1 600 terminu. Zin. red. V. Skujiņa. Rīga : Kamene, 1998.
130. SSV 1997 – *Socioloģijas skaidrojošā vārdnīca*: skolām un pašmācībai. Rīga : LU Socioloģijas katedra, 1997.
131. SV 2004 – *Svešvārdu vārdnīca*: ap 5000 vārdu un terminu. Sast. R. Puriņa. Rīga : Avots, 2004.
132. SV 2008 – *Svešvārdu vārdnīca*: 25 000 vārdu un terminu. Rīga : Avots, 2008.
133. TDZTFL 2021 – Glosārijs. *Tulkojums un dzimte*: tulkošana feminisma laikmetā. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2021, 173.–178. lpp.
134. TJEVAPA 1996 – *Termini un jēdzieni*: ekoloģijas un vides aizsardzības pamatkursa apgūšanai. Sast. U. Kļaviņš, R. Sudārs. Jelgava : LLU, 1996.
135. TSVĢBT 2016 – *Terminu skaidrojošā vārdnīca ģimenes un bērnu tiesībās*. Sast. B. Girgensone, I. J. Mihailovs. Rīga : Drukātava, 2016.
136. TTP 1997 – Krastiņš, Ilgvars. *Tiesību teorijas pamatjēdzieni*. Rīga : LU, 1997.

137. TTV 2006 – Mironovs, Viktors. *Tehnisko terminu vārdnīca*: mācību līdzeklis. Rīga : Smiltene : Smiltenes 29. arodividusskola, 2006.
138. TV 2009 – Kursīte, Janīna. *Tautlietu vārdene*. Rīga : Nemateriālā kultūras mantojuma valsts aģentūra, 2009.
139. TVTSV 2008 – *Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga : LR Ekonomikas ministrija, 2008.
140. ULTALV 2007 – *Uzņēmējdarbības loģistikas terminu angļu-latviešu vārdnīca*. Sast. N. Sprancmanis. Rīga : Zvaigzne ABC, 2007.
141. VIT 2005 – *Vides inženiera tezaurs*. Sast. G. Noviks. Rēzekne : Rēzeknes Augstskola, 2005.
142. VPPTV 2004 – *Valodas prasmes pārbaudes terminu vārdnīca*. Tulk. un adapt. latviešu val. D. Blūma. Rīga : LR Naturalizācijas pārvalde, 2004.
143. VPSV 2007 – *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2007.
144. VSK 1992 – Jurkāne, Maija. *Vārdnīca sievietēm: kulinārija*: angļu-latviešu-krievu valodas vārdnīca. Rīga : Baltika, 1992.
145. VSKH 1993 – Jurkāne, Maija. *Vārdnīca sievietēm: kosmētika un higiēna*: angļu-latviešu-krievu valodas vārdnīca. Rīga : Baltika, 1993.
146. VTTTS 1993 – Krastiņš, Ilvars. *Vispārējās tiesību teorijas termini un to skaidrojumi*. Rīga : Junda, 1993.
147. VTVJT 2001 – *Valsts un tiesību vēsture jēdzienos un terminos*. Sast. P. Valters. Rīga : Latvijas Universitāte, 2001.
148. VV 2004 – *EnDIc 2004: Vides vārdnīca*: 9 valodās. Sast. A. Maastik. Helsinki : Finnish Environment Institute, 2004.
149. VV 2012 – Kursīte, Janīna. *Virtuves vārdene*. Rīga : Rundas, 2012.
150. VZ 2000 – *Vides zinības: angļu-latviešu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga : LU Ekoloģiskais centrs, 2000.
151. VZTSV 1999 – *Vides zinību terminu skaidrojošā vārdnīca*: mācību līdzeklis. Rec. V. Ģ. Balodis. Rīga : Jumava, 1999.
152. Zivis 1998 – Plikšs, Māris. *Zivis*. Rīga : Gandrs, 1998.
153. ZTV 2001 – *Zinātnes un tehnoloģijas vārdnīca*. I. Kačevskas vad. Rīga : Norden AB, 2001.

Izmantotā literatūra

1. Aktualitātes 2022 – Aktualitātes. *Latvijas Nacionālais terminoloģijas portāls*. Publicēts 2022. gada 5. decembris (skatīts 2023. gada 18. februārī). Pieejams: <https://termini.gov.lv/aktualitates>
2. Alberts 1999 – Alberts, Marietta. The Importance of a Business Plan when Planning a Lexicographical Project. *Lexikos*, Volume 9, 1999, pp. 188–197. Pieejams: <https://doi.org/10.5788/9-1-922>
3. Apinis 2009 – Apinis, Raimonds. Jauno tehnoloģiju ietekme uz latviešu valodu. *Latviešu valoda 15 neatkarības gados: Lingvistiskā situācija, attieksme, procesi, tendences*. Valsts valodas komisija. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2009, 22.–24. lpp.
4. Augstkalns 1940 – *Vāciski-latviski grāmatrūpniecības termini*. Red. A. Augstkalns. Rīga : Latvijas grāmatrūpniecības arodu savienība, 1940.
5. Aukšoriūtė 2016 – Aukšoriūtė, Albina. Current State of Terminology in Lithuania: Scientific Research, Management and Education. *Acta Baltico-Slavica*, Nr. 40. Warszawa : Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences, 2016, pp. 325–339.
6. Atkins, Varantola 2008 – Atkins, Sue; Varantola, Krista. Monitoring Dictionary Use. *Practical Lexicography*. Oxford : Oxford University Press, 2008, pp. 337–375.
7. Baldunčiks 2008^a – Baldunčiks, Juris. Terminoloģiskie mutanti mūsdienu latviešu valodā. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*, Nr. 3. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2008, 26.–37. lpp.
8. Baldunčiks 2008^b – Baldunčiks, Juris. Latviešu valodniecības terminoloģijas attīstība 19. gadsimtā. *Letonikas otrais kongress. Valodniecības raksti*, Nr. 2. Rīga : Latvijas Zinātņu akadēmija, 2008, 23.–35. lpp.
9. Baldunčiks 2012^a – Baldunčiks, Juris. Priekšvārds. *Vārdnīcu izstrāde Latvijā (1991–2010)*. Pētījums J. Baldunčika vadībā. Rīga : LVA, 2012, 6.–15. lpp.
10. Baldunčiks 2012^b – *Vārdnīcu izstrāde Latvijā (1991–2010)*. Pētījums J. Baldunčika vadībā. Rīga : LVA, 2012.
11. Baldunčiks 2015 – Baldunčiks, Juris. Vārdu un nozīmju [ne]iekļaušana vārdnīcā: vērojumi un secinājumi. *Vārdnīcas un valoda : Valsts valodas komisijas raksti*, 7. sējums. Rīga : Zinātne, 2015, 9.–28. lpp.
12. Baldunčiks 2020 – Baldunčiks, Juris. Vispārīgā (tradicionālā) terminoloģijas teorija un tās mūsdienu kritika. *Zinātniskie raksti. 6 (XXVI). Latviešu terminoloģija simts gados: Latvijas Nacionālās bibliotēkas rakstu krājums*. Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2020, 18.–34. lpp.

13. Balode 2004 – Balode, Laimute. Latviešu-lietuviešu un lietuviešu-latviešu sarunvārdnīca : recenzija par vārdnīcu. *Baltu filoloģija*, Nr. 13. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2004, 159.–165. lpp.
14. Balode 2012 – Balode, Ineta. Vācu-latviešu un latviešu-vācu leksikogrāfija (1991–2010). *Vārdnīcu izstrāde Latvijā 1991–2010*. Pētījums J. Baldunčika vadībā. Rīga : LVA, 2012, 16.–61. lpp.
15. Baltiņš 2006 – Baltiņš, Māris. Latviešu terminoloģijas attīstība: mantojums, problēmas un perspektīvas. *Letonikas pirmais kongress*. Valodniecības raksti. Rīga : Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 72.–79. lpp.
16. Baltiņš 2007 – Baltiņš, Māris. Terminoloģijas procesa normatīvā bāze: esošais un vēlāmais. *Latviešu valoda – patstāvīgā un mainīgā*. Valsts valodas komisijas raksti, 3. sējums. Rīga : Zinātne, 2007, 32.–53. lpp.
17. Baltiņš 2008^a – Baltiņš, Māris. Iespiesto terminoloģisko resursu veidi un to salīdzinošs raksturojums. *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : rakstu krājums, 12 (2). Liepāja : LiePA, 2008, 17.–28. lpp.
18. Baltiņš 2008^b – Baltiņš, Māris. Vadošās kontaktvalodas ietekme uz terminu sistēmu latviešu valodā. *Letonikas otrais kongress*. Valodniecības raksti, Nr. 1 . Rīga : Latvijas Zinātņu akadēmija, 2008, 65.–75. lpp.
19. Baltiņš 2009 – Baltiņš, Māris. Daži mīti par latviešu terminoloģiju XXI gadsimta sākumā un to kļedēšana. Terminoloģija un speciālā leksika lietojumā un sistēmā. *Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 136. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2009, 6.–9. lpp.
20. Baltiņš 2012 – Baltiņš, Māris. Dažas retāk aplūkotas 20. un 30. gadu terminoloģijas vārdnīcas. *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : rakstu krājums, 16 (2). Liepāja : LiePA, 2012, 19.–31. lpp.
21. Baltiņš 2013 – Baltiņš, Māris. Terminrades process un principi. *Latviešu valoda*. Red. A. Veisbergs. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 415.–433. lpp.
22. Baltiņš 2015 – Baltiņš, Māris. Par jaunradīto (jaunieteikto) vārdu marķēšanu terminoloģiskos un leksikogrāfiskos izdevumos. *Vārdnīcas un valoda : Valsts valodas komisijas raksti*, 7. sējums. Rīga : Zinātne, 2015, 53.–69. lpp.
23. Baltiņš 2020^a – Baltiņš, Māris. Terminoloģijas vārdnīcu un cita veida terminoloģijas resursu inventarizācija: iecere un problēmjaudājumi. *Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 147. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference „Valoda sabiedrībā”*. Tēzes. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2020, 9.–12. lpp.

24. Baltiņš 2020^b [intervija] – Saruna ar Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas priekšsēdētāju un Valsts valodas centra direktoru Māri Baltiņu 2020. gada 16. jūnijā Rīgā. [Audioieraksts. Glabājas E. Peinas personiskajā arhīvā.]
25. Becker 2018 – Becker, Holger. Scientific and Technical Dictionaries; Coverage of Scientific and Technical Terms in General Dictionaries. *The Oxford Handbook of Lexicography*, 2018. Oxford : Oxford University Press, pp. 393–407.
26. Bejoint 2000 – Béjoint, Henri. *Modern lexicography: an introduction*. Oxford, New York : Oxford University Press, 2000.
27. Bejoint 2010 – Béjoint, Henri. *The Lexicography of English*. Oxford : Oxford University Press, 2010.
28. Bergenholtz, Tarp 1995 – Bergenholtz, Henning; Tarp, Sven. *Manual of Specialised Lexicography*. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publ. Co, 1995.
29. Bibliogrāfisks rādītājs 1995 – *Latvijā izdotās latviešu valodas vārdnīcas : bibliogrāfisks rādītājs (1900–1994)*. Sast. M. Banga, G. Cakule, S. Kļaviņa, B. Mūrniece, S. Zariņa. Rīga : Latvijas Universitāte, 1995.
30. Biezbārdis 1869 – Biezbārdis, Kaspars. *Mūsu valoda un viņas rakstība*. Rīga : K. Stālbergs, 1869.
31. Bird, Simons 2003 – Bird, Stevens; Simons, Gary. Extending Dublin Core Metadata Support the Description and Discovery of Language Resources. *Computers and the Humanities*, 37 (4), 2003, pp. 375–388. Pieejams: <https://doi.org/10.1023/A:1025720518994>
32. Bitenieks, Krastiņš 2020 – Bitenieks, Kārlis; Krastiņš, Arturs. Latvijas Nacionālais terminoloģijas portāls un terminoloģijas izstrāde Valsts valodas centrā. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi : rakstu krājums Nr. 15*. Rīga : Latviešu valodas aģentūra, 2020, 78.–91. lpp.
33. Bušs 2004 – Bušs, Ojārs. Termini un onīmi: dažas kopīgas iezīmes. *Terminologijos istorijos ir dabarties problemas*. Vilnius : Lietuvių kalbos institutas, 2004, 159.–167. lpp.
34. Cakule 1969 – Cakule, Gaida. Latvijā izdotās vārdnīcas laikā no 1900. līdz 1966. gadam. Bibliogrāfija. *P. Stučkas LVU Zinātniskie raksti*, 118. sēj. Rīga : LVU, 1969, 144.–197. lpp.
35. Cauna 2008 – Cauna, Eduards. Dinamisku terminoloģijas resursu veidošana. *Letonikas otrais kongress. Valodniecības raksti*, Nr. 1. Rīga : Latvijas Zinātņu akadēmija, 2008, 99.–105. lpp.
36. Cauna 2017 – Cauna, Eduards. *Šortkats, ekrānšāviņš un citi jocīgie valodas zvēri : [par angļu terminu pielietošanu elektronikas un telekomunikācijas nozarē : saruna ar Latvijas*

Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas Informācijas tehnoloģijas, telekomunikāciju un elektronikas terminu apakškomisijas vadītāju. *Latvijas Avīze*, Nr. 18, 2017. gada 25. janvāris, 13. lpp.

37. Ceriņa 2019 – Ceriņa, Dārta. Maza vārdnīca lielajiem sinonīmiem : pāris ieteikumu skatītāja ērtībām, izvēloties filmas sestajā Rīgas Starptautiskajā kinofestivālā. *SestDiena*, 2019. gada 18.–24. oktobris, 50.–51. lpp.
38. Crystal 1992 – Crystal, David. *An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages*. Oxford, UK; Cambridge, Mass., USA : Blackwell, 1992.
39. Crystal 1998 – Crystal, David. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Second edition. Cambridge : Cambridge University Press, 1998.
40. Crystal 2009 – Crystal, David. New words for old. *Editing matters: magazine for editors and proofreaders*. Jan/Feb 2009, p. 4.
41. Druviete 1986 – Druviete, Ina. Avota autoritātes kritērijs latviešu valodas normalizācijas teorijā un praksē. *Latviešu valodas kultūras jautājumi* : rakstu krājums, 22. laidiens. Rīga : Avots, 1986, 3.–13. lpp.
42. Dziemianko 2020 – Dziemianko, Anna. Smart advertising and online dictionary usefulness. *International Journal of Lexicography*, Volume 33 (4). Oxford University Press, 2020, pp. 377–403. Pieejams: <https://doi.org/10.1093/ijl/ecaa017>
43. Ferrett, Dollinger 2021 – Ferrett, Emma; Dollinger, Stefan. Is digital always better? Comparing two English print dictionaries with their digital counterparts. *International Journal of Lexicography*, Volume 34 (1). Oxford University Press, 2021, pp. 66–91. Pieejams: <https://doi.org/10.1093/ijl/ecaa016>
44. Frankenberg-Garcia 2018 – Frankenberg-Garcia, Ana. Combining user needs, lexicographic data and digital writing environments. *Language Teaching: surveys and studies*, Volume 53 (1). Cambridge University Press, 2018, pp. 29–43. Pieejams: <https://doi.org/10.1017/S0261444818000277>
45. Fuertes-Olivera 2016 – Fuertes-Olivera, Pedro Antonio. A Cambrian Explosion in Lexicography: Some Reflections for Designing and Constructing Specialised Online Dictionaries. *International Journal of Lexicography*, Volume 29 (2). Oxford University Press, 2016, pp. 226–247. Pieejams: <https://doi.org/10.1093/ijl/ecv037>
46. Fuertes-Olivera 2019 – Fuertes-Olivera, Pedro Antonio. Designing and making commercially driven integrated dictionary portals. *Lexicography : Journal of ASIALEX*, Volume 6 (1). Berlin : Springer Berlin Heidelberg, 2019, pp. 21–41.

47. Fuertes-Olivera, Tarp 2014 – Fuertes-Olivera, Pedro Antonio; Tarp, Sven. *Theory and Practice of Specialised Online Dictionaries : Lexicography Versus Terminography*. Berlin/Boston : De Gruyter, 2014.
48. Gadagrāmata 2022 – *Latvijas Zinātņu akadēmijas Gadagrāmata 2022*. Rīga : Latvijas Zinātņu akadēmija (skatīts 2023. gada 18. februārī). Pieejams: https://www.lza.lv/images/darbibas-parskati/LZA_GG-2022.pdf
49. Gaivenis 2002 – Gaivenis, Kazimieras. *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys*. Vilnius : LKI leidykla, 2002.
50. Geršmane 2001 – Geršmane, Zinta. Vārdnīcu izdevumi. Nozaru vārdnīcas (1997–2001). *Bibliotēkas Pasaule*, Nr. 19, 2001, 68.–76. lpp.
51. Gouws, Tarp 2017 – Gouws, Rufus; Tarp, Sven. Information Overload and Data Overload in Lexicography. *International Journal of Lexicography*, Volume 30 (4). Oxford University Press, 2017, pp. 389–415. Pieejams: <https://doi.org/10.1093/ijl/ecw030>
52. Hartmann 2001 – Hartmann, Reinhard Rudolf Karl. *Teaching and Researching Lexicography*. Harlow : Longman-Pearson Education, 2001.
53. Hausmann 1989 – Hausmann, Franz Josef. Wörterbuchtypologie. *Dictionaries. An International Encyclopedia of Lexicography*. Berlin; New York : Walter de Gruyter, pp. 968–981.
54. Helviga 2013 – Helviga, Anita. Eventuālā literatūrzinātnes terminu vārdnīca mūsdienu leksikogrāfijas kontekstā: koncepcijas daži aspekti. *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē* : rakstu krājums. Sast. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 61.–83. lpp.
55. Helviga 2015 – Helviga, Anita. *Latviešu literatūrzinātnes terminoloģija: vēsturiskais, lingvistiskais un terminogrāfiskais raksturojums* : promocijas darbs. Liepāja : Liepājas Universitāte, 2015.
56. Helviga, Peina 2016 – Helviga, Anita; Peina, Elīna. Mūsdienu latviešu terminogrāfijas raksturojuma daži teorētiskie un praktiskie aspekti. *Latviešu valodas vārdnīca: Valsts valodas komisijas raksti*, 8.sējums. Rīga : Zinātne, 2016, 127.–158. lpp.
57. Hirša 2007 – Hirša, Dzintra. Iznākusi pirmā zinātniskā slenga vārdnīca Latvijā. *Linguistica Lettica*, Nr. 16. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2007, 263.–268. lpp.
58. ISO 704:2009 – ISO 704:2009. *Terminology work – Principles and methods* (skatīts 2022. gada 7. februārī). Pieejams: <https://www.iso.org/standard/38109.html>
59. ITSTV 2021 – Projekts „Izglītības terminu skaidrojošā tiešsaistes vārdnīca” (skatīts 2022. gada 7. februārī). Pieejams: <https://www.liepu.lv/lv/1370/projekts-izglitiba-terminu-skaidrojosa-tiessaistes-vardnica>

60. Jakaitienė 2005 – Jakaitienė, Evalda. *Leksikografija*. Vilnius : Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
61. Jansone 2018 [intervija] – Saruna ar apgāda „Zinātne” redaktori Ievu Jansoni 2018. gada 1. novembrī Rīgā. [Audioieraksts. Glabājas E. Peinas personiskajā arhīvā.]
62. Jansone 2018^a – Jansone, Ilze. *Otrā viņa šūpolēs : recenzija par grāmatu „Kultūras feminisms. Feminisma terminu skaidrojošā vārdnīca”*. Publicēts 2018. gada 29. martā (skatīts 2022. gada 19. janvārī). Pieejams: <https://satori.lv/article/otra-vilna-supoles>
63. Jansone, Veisbergs 2013 – Jansone, Ilga; Veisbergs, Andrejs. Vārdnīcas. *Latviešu valoda*. A. Veisberga red. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 435.–452. lpp.
64. Jērāne 2015 – Jērāne, Santa. Īpašvārdi tradicionālajā un elektroniskajā leksikogrāfijā: makrostruktūras aspekts. *Onomastica Lettica*, 4. laidziens. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2015, 118.–142. lpp.
65. Jērāne 2016 – Jērāne, Santa. Dažas vārdnīcu mikrostruktūras interpretācijas. *Linguistica Lettica*, Nr. 24. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2016, 244.–254. lpp.
66. Kalniņa 2018 [intervija] – Saruna ar izdevniecības „Avots” galveno redaktori Intu Kalniņu 2018. gada 24. oktobrī Rīgā. [Audioieraksts. Glabājas E. Peinas personiskajā arhīvā.]
67. Karpinska 2012 – Karpinska, Laura. *Critical analysis of English-Latvian Lexicographic Tradition*. Doctoral Thesis. Rīga, 2012.
68. Karpinska 2020 – Karpinska, Laura. English-Latvian Dictionaries in the Age of Electronic Lexicography. *Baltic Journal of English Language, Literature and Culture*, Vol 10. Riga : University of Latvia Press, 2020, pp. 83–99.
69. Kazlauskienė 2012 – Kazlauskienė, Lana. *Vārdene – skan kā dzimtene. Intervija ar Janīnu Kursīti*. Publicēts 2012. gada 25. jūnijā (skatīts 2022. gada 7. februārī). Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/kd/intervijas/vardene-skan-ka-dzimtene.-intervija-ar-janinu-kursiti-13954393>
70. Kemmer 2010 – Kemmer, Katharina. *Onlinewörterbücher in der Wörterbuchkritik. Ein Evaluationsraster mit 39 Beurteilungskriterien*. Mannheim : Institut für Deutsche Sprache, 2010.
71. Kilgarriff 2000 – Kilgarriff, Adam. Business models for dictionaries and NLP. *International Journal of Lexicography*, Volume 13 (2). Oxford University Press, 2000, pp. 107–118. Pieejams: <https://doi.org/10.1093/ijl/13.2.107>
72. Kudashev 2007 – Kudashev, Igor. Terminography vs. Lexicography Opposition Revisited. *Översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet*, Nr. 34. Vasa : VAKKI, 2007, pp. 157–166.

73. Kukle 2020 – Kukle, Līva. *Anglicismi, baby!* Publicēts 2020. gada 7. janvārī (skatīts 2020. gada 5. maijā). Pieejams: <https://satori.lv/article/anglicismi-baby>
74. Kvašytė 1996 – Kvašytė, Regina. Terminologija Latvijoje. *Terminologija*, Nr. 3. Vilnius : Lietuvių kalbos institutas, 1996, 70.–78. lpp.
75. Kvašytė 2001 – Kvašytė, Regina. 1996–2000 m. Latvijoje isleistų terminų žodynų bibliografija. *Terminologija*, Nr. 8. Vilnius : Lietuvių kalbos institutas, 2001, 152.–157. lpp.
76. Kvašite 2004 – Kvašite, Regīna. Lietuviešu un latviešu terminogrāfijas jaunumi. *Valoda – 2004. Valoda dažādu kultūru kontekstā* : zinātnisko rakstu krājums. Daugavpils : Saule, 2004, 121.–126. lpp.
77. Kvašite 2020 – Kvašite, Regīna. Latviešu un lietuviešu humanitāro zinātņu terminogrāfija (1900–2019). *Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 147. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference „Valoda sabiedrībā”*. Tēzes. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2020, 37.–40. lpp.
78. Laiveniece 2015 – Laiveniece, Diāna. *Zinātniskās rakstīšanas skola*. 2. izdevums. Liepāja : LiePA, 2015.
79. Landau 2001 – Landau, Sidney Ivan. *Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography*. Cambridge : Cambridge University Press, 2001.
80. Latviešu valoda I – *Latviešu valoda I*. Pamatkursa programmas paraugs vispārējai vidējai izglītībai: Skola 2030 (skatīts 2022. gada 7. februārī). Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/381>
81. Laua 1981 – Laua, Alīse. *Latviešu leksikoloģija*. Rīga : Zvaigzne, 1981.
82. León-Araúz, Faber 2015 – León-Araúz, Pilar; Faber, Pamela. Review of Fuertes-Olivera & Tarp (2014): Theory and Practice of Specialised Online Dictionaries. Lexicography versus Terminography. *Terminology*, Nr 21 (1). John Benjamins Publishing Company, 2015, pp. 126–136. Pieejams: <https://doi.org/10.1075/term.21.1.06leo>
83. LEV 1992 – Karulis, Konstantīns. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. 2 sēj. Zinātniskais red. N. Andrejevs. Rīga : Avots, 1992, 486.–487. lpp.
84. Lew 2011 – Lew, Robert. Studies in Dictionary Use: Recent Developments. *International Journal of Lexicography*, Volume 24 (1). Oxford University Press, 2011, pp. 1–4. Pieejams: <https://doi.org/10.1093/ijl/ecq044>
85. L’Homme 2015 – L’Homme, Marie-Claude. Review: Pedro Fuertes-Olivera, and Sven Tarp. Theory and Practice of Specialised Online Dictionaries. Lexicography and

- Terminography. *International Journal of Lexicography*, Volume 28 (1). Oxford University Press, 2015, pp. 124–130. Pieejams: <https://doi.org/10.1093/ijl/ecu026>
86. Li 2021 – Li, Lan. Words, dictionaries, sociology: The impact of coroneologisms. *Lexicography: Journal of ASIALEX*, 8 (1), 2021, pp. 80–104. Pieejams: <https://journal.equinoxpub.com/lexi/article/view/19959>
 87. Liparte 2021 – Liparte, Evija. *Mājsēde, skorbuļēra, tišmājis, sejauts* un citi – ieskats 2020. gadā lietotajos saliktajos lietvārdos. *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : rakstu krājums, Nr. 25. Liepāja : LiePA, 2021, 107.–118. lpp.
 88. Liparte 2022 – Liparte, Evija. Par luksofora krāsu nosaukumu polisēmijas paplašināšanos Covid-19 pandēmijas laikā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : rakstu krājums, Nr. 26. Liepāja : LiePA, 2022, 93.–106. lpp.
 89. Loja 1923 – Loja, Jānis. *Matemātikas termini*. Maskava, Petrograda : [b. i.], 1923.
 90. Loja 1968 – Loja, Jānis. *Valodniecības pamatjautājumi*. Otrais izdevums. Rīga : Zvaigzne, 1968.
 91. LPE 5₂ 1984 – *Latvijas Padomju enciklopēdija*. 5.₂ sējums. Galvenie redaktori P. Jērāns, S. Ziemeļis. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984.
 92. LPE 10₁ 1987 – *Latvijas Padomju enciklopēdija*. 10.₁ sējums. Galvenie redaktori P. Jērāns, S. Ziemeļis. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1987.
 93. Lzp 2021 – *Viedais bioloģijas speciālās leksikas informācijas sistēmu komplekss lingvistiskās daudzveidības pētniecībai un saglabāšanai*. Latvijas Zinātnes padome (skatīts 2023. gada 8. februārī). Pieejams: <https://lzp.gov.lv/project>
 94. Mansoor-ul-Haq, Ahmad 2010 – Mansoor-ul-Haq, Hafiz; Ahmad, Ali. Purpose of dictionary use in professional education: A study of dictionary using habits in medical students. *Procedia. Social and Behavioral Sciences* : Volume 2, Issue 2, 2010, pp. 3988–3993. Pieejams: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.628>
 95. Matuseviča 2015 – Matuseviča, Renāte. Rediģējams rediģējums jeb 2012. gada izdotā „Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca”. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*, Nr. 10. Rīga : Latviešu valodas aģentūra, 2015, 92.–109. lpp.
 96. Mežkopības termini 1921 – *Mežkopības termini*: dabas zinātņu sekcijas vārdu saraksts, pieņemts Terminoloģijas komisijas, Valodnieciskās komisijas 20. jūlija 1920. gada sēdē. Rīga : [b. i.], 1921.
 97. Mieriņa 2020 – Mieriņa, Madara. *Kā top vārdnīcas mūsdienās? Intervija ar Andreju Veisbergu*. Publicēts 2020. gada novembrī (skatīts 2022. gada 4. janvārī). Pieejams: <https://www.tilde.lv/par-tildi/tildes-sarunas/ka-top-vardnicas-musdienas>

98. Mīlenbahs, Endzelīns 1929–1932 – Mīlenbahs, Kārlis; Endzelīns, Jānis. *Latviešu valodas vārdnīca*, IV sējums. Rīga : Kultūras fonds, 1929–1932.
99. MK noteikumi 2018 – Ministru kabineta 2018. gada 23. janvāra noteikumi Nr. 49. *Noteikumi par Latvijas zinātnes nozarēm un apakšnozarēm*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/296661>
100. Müller-Spitzer 2014 – Müller-Spitzer, Carolin. *Using online dictionaries*. Berlin : De Gruyter, 2014.
101. Nacionālā enciklopēdija 2021^a – Blumberga, Dagnija. Inženierzinātnes Latvijā. *Nacionālā enciklopēdija*. Šķirklis atjaunots 2021. gada 5. novembrī (skatīts 2022. gada 10. janvārī). Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/89583>
102. Nacionālā enciklopēdija 2021^b – Pūtele, Iveta. Termins. *Nacionālā enciklopēdija*. Šķirklis atjaunots 2021. gada 14. septembrī (skatīts 2022. gada 30. janvārī). Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/5264-termins>
103. Nielsen 2009 – Nielsen, Sandro. Reviewing printed and electronic dictionaries: A theoretical and practical framework. *Lexicography in the 21st Century : In honour of Henning Bergenholtz*. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing, pp. 23–41.
104. Nītiņa, Iljinska, Platonova 2008 – Nītiņa, Daina; Iljinska, Larisa; Platonova, Marina. *Nozīme valodā: lingvistiskie un ekstralingvistiskie aspekti*. Rīga : RTU Valodu institūts, RTU izdevniecība, 2008.
105. Nozaru saraksts – *Nozaru kvalifikāciju struktūru saraksts*. Valsts Izglītības un saturs centrs (skatīts 2023. gada 10. janvārī). Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/profizglitiba/nks_saraksts.shtml
106. ODOLT 2001 – Baldick, Chris. *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*. New York : Oxford University Press, 2001.
107. Ozola, Helviga 2021 – Ozola, Elza; Helviga, Anita. Jaunvārdu pētniecības problemātika mūsdienu leksikoloģijā un leksikogrāfijā: Latvijas un Lietuvas pieredze. *Res Humanitariae*, Vol. 28. Klaipeda : Klaipeda University Press, 2021, 290.–306. lpp.
108. Pārskats 2020 – *Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2021. gadā. Galvenie statistikas dati*. Izglītības un zinātnes ministrija (skatīts 2023. gada 8. jūnijā). Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/media/18744/download?attachment>
109. Peina, Helviga 2021 – Peina, Elīna; Helviga, Anita. Some Aspects of the Development of Contemporary Latvian Terminography: Challenges, Solutions, Opportunities. *Proceedings of CBU in Social Sciences*, Vol. 2, 2021, pp. 286–291. Pieejams: <https://ojs.cbuic.cz/index.php/pss/article/view/236>

110. Peina, Helviga 2022 – Peina, Elīna; Helviga, Anita. Expectations of the Latvian Dictionary Users on the Ideal Terminological Dictionary. *Terminologija*, Nr. 29, 2022, pp. 66–75. Pieejams: <https://journals.lki.lt/terminologija/article/view/2147/2307>
111. Peina 2016 – Peina, Elīna. *Mūsdienu latviešu terminogrāfijas raksturojums: teorētiskie aspekti un praktiskā analīze* : maģistra darbs. Liepāja : Liepājas Universitāte, 2016.
112. Peina 2020 – Peina, Elīna. Mūsdienu latviešu terminu vārdnīcas: izdevēju pieredze. *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : rakstu krājums, 24 (1). Liepāja : LiePA, 2020, 379.–389. lpp.
113. Peina 2022^a – Peina, Elīna. Mūsdienu latviešu terminogrāfijas nākotne – būt vai nebūt? *Scriptus Manet* : humanitāro un mākslas zinātņu žurnāls, Nr. 14. Atb. red. Z. Gūtmane. Liepāja : LiePA, 2022, 8.–17. lpp
114. Peina 2022^b – Peina, Elīna. Recent Studies of Contemporary Terminography in the World and Latvia. *Proceedings of the 64th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Daugavpils : Akadēmiskais apgāds „Saule”, 2022, 39.–46. lpp. Pieejams: https://dukonference.lv/files/978-9984-14-984-4_64_konf_kraj_C_Hum%20zin.pdf
115. Peters 2007 – Peters, Elke. Manipulating L2 Learners' Online Dictionary Use and Its Effect on L2 Word Retention. *Language Learning and Technology*, Volume 11, Nr. 2. University of Hawaii Press, 2007, pp. 36–58. Pieejams: <http://dx.doi.org/10125/44103>
116. Petre 1989 – Petre, Biruta. *Latviešu leksikoloģija* : mācību līdzeklis. Rīga : P. Stučkas Latvijas Valsts universitāte, 1989.
117. Pūtele 2016 – Pūtele, Iveta. Tradicionālais un novatoriskais latviešu terminradīšanā. *Terminrade Latvijā senāk un tagad. Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas 70 gadu jubilejas konferencei veltīts īsrakstu krājums*. Rīga : Zinātne, Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija, 2016, 108.–113. lpp.
118. Rapa 2022 – Rapa, Sanda. Vārdnīcas digitālā struktūra. *Letonica*, Nr. 47. Rīga : LU LFMI, 298.–310. lpp.
119. RLB ZKRK 1884 – *Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas rakstu krājums*. 2. krājums. Jelgava : Drukāts un apgādāts no E. Sieslacka, 1884.
120. Roce 2018 – Roce, Kate. Īsā zobu pastas vārdnīca : par zobu pastu sastāvu. *Ārsts.lv*, Nr. 10, 2018. gada oktobris, 54.–57. lpp.
121. Roig-Marín 2020 – Roig-Marín, Amanda. English-based coroneologisms. A short survey of our Covid-19 related vocabulary. *English Today*, Volume 37, Issue 4. Published on 3 August 2020, Cambridge University Press, pp. 193–195. Pieejams: <https://doi.org/10.1017/S0266078420000255>

122. Roze 1972 – Roze, Liene. Valdemāra 1872. gada vārdnīca. Leksikogrāfiska analīze. *Veltījums akadēmiķim Jānim Endzelīnam 1873–1973*. Rīga : Zinātne, 1972, 300.–330. lpp.
123. Roze 1982 – Roze, Liene. *Pasaule vārdnīcas skatījumā*. Rīga : Zinātne, 1982.
124. Roze 2019 – Roze, Anitra. Jaunvārdu atlases kritēriji „Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcā”. *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : rakstu krājums, 23 (1). Liepāja : LiePA, 2019, 148.–154. lpp.
125. Roze 2020 – Roze, Anitra. *Čiliņš, vanzijs, influenceris – jauni vārdi, bet – vai vārdnīcā? Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*, Nr. 15. Rīga : Latviešu valodas aģentūra, 2020, 20.–35. lpp.
126. Rozenbergs 1997 – Rozenbergs, Jānis. Vārdi un vārdnīcas. Leksikogrāfijas teorija un prakse. *Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 124. dzimšanas dienas atceres zinātniskās konferences tēzes*. 1997. gada 20. februāris. Rīga : Latviešu valodas institūts, 1997, 34.–35. lpp.
127. Rudziša, Sviķe, Štekerhofa 2019 – Rudziša, Valda; Sviķe, Silga; Štekerhofa, Solvita. Juridisko pamatterminu glosārijs līgumtiesībās Latvijā izdoto nozarvārdnīcu kontekstā. Latvijā izdoto iespiesto latviešu-vācu-latviešu juridisko terminu vārdnīcu raksturojums. *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : rakstu krājums, 23 (1). Liepāja : LiePA, 2019, 379.–391. lpp.
128. Rundell 2012 – Rundell, Michael. *Stop the presses – the end of the printed dictionary*. Published: November 2nd 2021 (skatīts 2021. gada 14. decembrī). Pieejams: <http://www.macmillandictionaryblog.com/bye-print-dictionary>
129. Sager 1989 – Sager, Juan C. The Dictionary as an Aid in Terminology. *Dictionaries. An International Encyclopedia of Lexicography*. Berlin; New York : Walter de Gruyter, pp. 167–171.
130. Siegele 2014 – Siegele, Ludwig. A Cambrian moment. *The Economist*. Published on January 18th 2014 edition, pp. 1–2. Pieejams: https://www.economist.com/sites/default/files/20140118_tech_startups.pdf
131. Simonsen 2017 – Simonsen, Kohler Henrik. Lexicography: What is the Business Model? *Electronic Lexicography in the 21st Century: proceedings of eLex 2017 conference*. Brno : Lexical Computing CZ s.r.o., 2017, pp. 395–415.
132. Skujiņa 1999 – Skujiņa, Valentīna. Latviešu terminoloģija kā zinātnes nozare un studiju priekšmets. *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*. A. daļa, Nr. 01-02-03. Izdots 1999. gada 1. janvārī.

133. Skujiņa 2002 – Skujiņa, Valentīna. *Latviešu terminoloģijas izstrādes principi*. Otrais, labotais un papildinātais izd. Rīga : LVI, 2002.
134. Specialised Lexicography 2013 – Jesensek, Vida; Heid, Ulrich; Herbst, Thomas. *Specialised Lexicography: Print and Digital, Specialised Dictionaries, Databases*. Berlin/Boston: De Gruyter, Inc, 2013.
135. Sterkenburg 2003 – *A Practical Guide to Lexicography*. Ed. by Piet van Sterkenburg. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publ. Co, 2003.
136. Strelēvica-Ošiņa 2012 – Strelēvica-Ošiņa, Dace. *Kāpēc mēs gribam, lai valoda ir pareiza? Ieskats preskriptīvisma vēsturē, teorijā un praksē*. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2012.
137. Svensen 2009 – Svensen, Bo. *A Handbook of Lexicography: The Theory and Practice of Dictionary-Making*. Cambridge, New York : Cambridge University Press, 2009.
138. Sviķe 2013 – Sviķe, Silga. Botānikas termini vācu-latviešu vārdnīcās. *Aktuālās tendences terminoloģijas teorijā un praksē* : rakstu krājums. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2013, 93.–107. lpp.
139. Sviķe, Gorbunovs, Veckalne u. c. 2020 – Sviķe, Silga; Gorbunovs, Andrejs; Veckalne, Aiga; Šķirmante, Karina; Kaija, Inga. Medicīnas terminu vārdnīca: mobilās lietotnes izstrādes metodoloģija un izmantotie digitālie resursi. *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : rakstu krājums, 24 (1). Liepāja : LiePA, 2020, 412.–424. lpp.
140. Swanepoel 2003 – Swanepoel, Piet. Dictionary typologies: A pragmatic approach. *A Practical Guide to Lexography*. Volume 6. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2003, pp. 44-69.
141. Swanepoel 2008 – Swanepoel, Piet. Towards a Framework for the Description and Evaluation of Dictionary Evaluation Criteria. *Lexikos*, Volume 18 (1), 2008, pp. 207–231. Pieejams: <https://doi.org/10.5788/18-0-485>
142. Šmite 2012 – Šmite, Astra. Latvijā izdotās vārdnīcas (1991–2010). Bibliogrāfisks saraksts. *Vārdnīcu izstrāde Latvijā: 1991–2010*. Pētījums J. Baldunčika vad. Rīga : LVA, 2012, 192.–247. lpp.
143. Štekerhofa 2018 – Štekerhofa, Solvita. Nāvēssoda juridiskais un lingvistiskais aspekts: valodas materiāla liecības. *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : rakstu krājums, 22 (1). Liepāja : LiePA, 2018, 272.–282. lpp.
144. Tarp 2015 – Tarp, Swen. Detecting user needs for new online dictionary project. *Research into dictionary use*. Mannheim : Institut für Deutsche Sprache, 2015, pp. 16–26.
145. Tarp 2019 – Tarp, Swen. Connecting the Dots: Tradition and Disruption in Lexicography. *Lexikos*, Volume 29 (1), 2019, pp. 224–249. Pieejams: <https://doi.org/10.5788/29-1-1519>

146. The Lost Words 2017 – Macfarlane, Robert; Morris, Jackie. *The Lost Words: A Spell book*. London : Penguin Books Ltd, 2017.
147. Thousands petition 2017 – *Thousands petition junior dictionary over nature words*. Published: 21 December 2017 (skatīts 2022. gada 7. februārī). Pieejams: <https://www.bbc.com/news/uk-england-oxfordshire-42441025>
148. TTC 2005 – *Situācijas izpēte latviešu terminoloģijas izstrādes, saskaņošanas un apstiprināšanas jomā: problēmu identifikācija un to risinājumi*. Rīga : Tulkošanas un terminoloģijas centrs, 2005.
149. TTC 2007 – *Latviešu valodas terminoloģijas resursu kvalitātes un pieejamības apzināšana dažādās zinātnes un praktiskās darbības nozarēs*. Rīga : Valsts aģentūra „Tulkošanas un terminoloģijas centrs”, 2007.
150. Ulmanis, Braže 1880 – Ulmanis, Kārlis Kristiāns; Braže, Gustavs. *Lettifches Wörterbuch von Ulmann und Brafche. Zweiter Theil. Deutfch-lettifches Wörterbuch von Gustav Brafche*. Riga, Leipzig : Verlag von H. Brutzer & Co, 1880.
151. Valdemārs 1872 – Valdemārs, Krišjānis. *Krievu-latviešu-vācu vārdnice*. Maskava : Министерство народного просвещения, 1872.
152. Valodas rokasgrāmata 2018 – *Latviešu valodas rokasgrāmata 2018* (skatīts 2022. gada 7. februārī). Pieejams: <http://valodasrokasgramata.lv/materials/1/ED76367A-4DE6-54CA-328B-7E82D4626C4D>
153. Valodniecība un tulkojumzinātne 2017 – *Valodniecība un tulkojumzinātne*. Recenziju žurnāls, Nr. 1. Atb. red. Egita Proveja. Ventspils : Ventspils Augstskola, 2017.
154. Veckāgana 2010 – Veckāgana, Vēsma. *Latviešu valoda 10. klasei*. Rīga : Lielvārds, 2010.
155. Veisbergs 2003 – Veisbergs, Andrejs. Elektroniskās vārdnīcas un datorizētie vārdnīcu resursi. *Linguistica Lettica*, Nr. 12. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2003, 163.–175. lpp.
156. Veisbergs 2012 – Veisbergs, Andrejs. Lielās latviešu-angļu vārdnīcas: praktiski vērojumi un jautājumi. *Vārdnīcu izstrāde Latvijā 1991–2010*. Pētījums J. Baldunčika vadībā. Rīga : LVA, 2012, 92.–107. lpp.
157. Veisbergs 2015^a – Veisbergs, Andrejs. Priekšvārds. *Vārdnīcas un valoda: Valsts valodas komisijas raksti*, 7. sējums. Rīga : Zinātne, 2015, 7. lpp.
158. Veisbergs 2015^b – Veisbergs, Andrejs. Latviešu-angļu vārdnīca – vēsture, papildināšana un pārbūve. *Vārdnīcas un valoda: Valsts valodas komisijas raksti*, 7. sējums. Rīga : Zinātne, 2015, 134.–160. lpp.

159. Velde 2021 – Velde, Solvita. Kovidlaika emociju skaidrojošā vārdnīca : par cilvēka emocijām Covid-19 pandēmijas apstākļos. *Stipri nervi*: žurnāla *Veselība* speciālizlaidums, pavasaris, 2021, 4.–7. lpp.
160. VPSV 2007 – *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2007.
161. VVK 2007 – Terminrades process pēdējo piecpadsmit gadu laikā: pagātnes mantojums un nākotnes perspektīvas. *Latviešu valoda 15 neatkarības gados*: Lingvistiskā situācija, attieksme, procesi, tendences. Valsts valodas komisija. Rīga : Zinātne, 2007, 401.–439. lpp.
162. Williams 2016 – Williams, Geoffrey. Review : Pedro A. Fuertes-Olivera and Sven Tarp. Theory and Practice of Specialised Online Dictionaries: Lexicography versus Terminography. *Journal of the Dictionary Society of North America*, Nr. 37, 2016, pp. 189–200. Pieejams: <https://doi.org/10.1353/dic.2016.0009>
163. Zariņa 2019^a – Zariņa, Kristīne. Cukura vārdnīca : par cukura veidiem, izmantošanu kulinārijā. *Diena*, Nr. 202, 2019. gada 17. oktobrī, 12. lpp.
164. Zariņa 2019^b – Zariņa, Kristīne. Ķirbju vārdnīca : par ēdienu gatavošanai piemērotākajām ķirbju šķirnēm. *Diena*, Nr. 212, 2019. gada 31. oktobrī, 12. lpp.
165. Zemzare 1961 – Zemzare, Daina. *Latviešu vārdnīcas (līdz 1900. gadam)*. Rīga : Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1961.
166. Zinātniskās terminoloģijas vārdnīca 1922 – *Zinātniskās terminoloģijas vārdnīca*: Izglītības ministrijas terminoloģijas komisijas sakopojumā. Izglītības ministrijas izdevums. Rīga : A. Gulbis, 1922.
167. Zinātņu terminu krājums 1937 – *Zinātņu terminu krājums*. J. Lojas red. ZPRS Latvju centrālās terminu komisijas izdevums. Maskava : Prometejs, 1937.
168. Zinātniskā rakstīšana 2018 – *Zinātniskā rakstīšana un pētījumu rezultātu izplatīšana*. Kristīnes Mārtinsones un Anitas Piperes zin. red. Rīga : RSU, 2018.
169. Zinātniskās darbības metodoloģija 2021 – *Zinātniskās darbības metodoloģija: starpdisciplināra perspektīva* : kolektīvā monogrāfija. K. Mārtinsones un A. Piperes zinātniskajā redakcijā. Rīga : RSU, 2021.
170. Zgusta 1989 – Zgusta, Ladislav. The Role of Dictionaries in the Genesis and Development of the Standard. *Dictionaries. An International Encyclopedia of Lexicography*. Berlin; New York : Walter de Gruyter, 1989, pp. 70–79.
171. Žigare 2004 – Žigare, Veneta. Angļu-latviešu viltus draugu ietekme un izplatība tulkošanā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : rakstu krājums, 8. Liepāja : LiePA, 2004, 384.–389. lpp.

172. Дубичинский 2008 – Дубичинский, Владимир. *Лексикография русского языка* : учеб. пособие. Москва : Наука, Флинта, 2008.
173. Гринев-Гриневич 2007 – Гринев-Гриневич, Сергей. О принципах создания терминологических словарей. *Terminologija*, Nr. 14. Vilnius : Lietuvių kalbos institutas, 2007, с. 20–36.
174. Щерба 1977 – Щерба, Лев. В. Опыт общей теории лексикографии. In: Супрун А. Е (ред.), Введение в языкознание. Хрестоматия. Минск : Вышэйшая школа, [1940] 1977, с. 188–198.
175. Табанакова 2001 – Табанакова, Вера. *Идеографическое описание научной терминологии в специальных словарях*: диссертация на соискание ученой степени доктора филологических наук. Тюмень : Тюменский Государственный университет, 2001.

Pielikumi

Termina VĀRDNĪCA etimoloģija latviešu valodā

Piemēra Nr.	Vārda lietojums	Lietojuma konteksts	Avots/gads	Nozīme
1.	<i>vārdu grāmata</i>	Wörterbuch, wahrdu grahmata .	Stender, G. F. <i>Lettisches Lexikon</i> . Mitau: Steffenhagen, 1789 , 711. lpp.	Vārdnīca
2.	<i>vārdu grāmata</i>	Latwiska Wahrdu-Grahmata , (lettisches-deutsches Wörterbuch)	Elverss, K. <i>Latwiska Wahrdu-Grahmata</i> . Rīga : J. K. D. Millers, starp 1789–1794 .	Vārdnīca
3.	<i>vārdu grāmata</i>	Wahzu wallodas un wahrdu grahmata	Stenders, A. <i>Wahzu wallodas un wahrdu grahmata</i> . Jelgavā: Steffenhagen, 1820 , 5., 29. lpp.	Vārdnīca
4.	<i>vārdu grāmata</i>	Wahžu wallodas un wahrdu grahmata par pirmu eesakšanu tahdeem latweesheem dahwata, kas Wahžu wallodu gribb eemahžitees, un kur abbas wallodas weena prett ohtru stahditas.	<i>Latviešu Avīzes</i> , Nr. 23, 1823 , 7. jūnijs, 8. lpp.	Vārdnīca
5.	leksikons	Kā ar laiku it gruntīgi ismahžijahs latweeshu wallodu pats skaidri runnah kā tahds dzimmis latweetis, un nu sahže gruntīgi pahrmekleht latweeshu wallodas mahžishanas grahmatas (leksikonu un grammatiku) un daudz ko pee shahm peerakstija un pahrtaisija us labbu.	<i>Latviešu Avīzes</i> , Nr. 28, 1840 , 11. jūlijs, 3. lpp.	Vārdnīca
6.	leksikoni, vārdu grāmatas	Şchahdas isdohdamas grahmatas irr: «) zeļlawaddoņi, almanachi jeb siņģu un rihmu grahmatas, kalenderes, leksikoni jeb wahrdu-grahmatas , dialogi jeb runnas, grammatikas jeb vallodas grahmatas [..]	Politikas pahrsrats. <i>Pēterburgas Avīzes</i> , Nr. 39, 1864 , 24. sept., 2. lpp.	Vārdnīca
7.	leksikons (vārdu grāmata)	Te irr eekscha Latweeschu vallodas grammatika, Latveefchu un Kreewu kristomatija (gabbali preeksch laffischanas un pahrtulkoschanas) un ihfs Latweeschu un Kreewu leksikons (wahrdu grahmata) .	Grāmatu ziņa. <i>Mājas Viesis</i> , Nr. 4, 1868 , 22. janv., 31. lpp.	Vārdnīca
8.	vārdnīca	..kas wardnižās un walodnižās ween derigas un wajadlīgas butu	Biezbārdis, Kaspars. Musu waloda un wiņas rakstība. 1869 , 25. lpp.	Vārdnīca

9.	vardnica	Lange's latw. wardnižâ (Wollst.deutschlett. und lett. Deutsches Lexicon, Mitau 1777) ne=ēšmu atradis to wahrdu.	Biezbārdis, Kaspars. Musu waloda un viņas rakstība. 1869 , 44. lpp.	Vārdnīca
10.	vārdnice	Par Latw. wahrdniži	Baznicas un skolas ziņas. <i>Latviešu Avīzes</i> , Nr. 9, 1870 , 4. marts, 10. lpp.	Vārdnīca
11.	vārdnice	Par Latweeschu wahrdniži	Biskaps K. Kr. Ulmann. Par Latweeschu wahrdnici. <i>Latviešu Avīzes</i> , Nr. 13, 1870 , 1. aprīlis, 3. lpp.	Vārdnīca
12.	leksikons vardnīce vardu grāmata	Словарь, m. leksikons , m. wardnihže , wardu grahmata	Valdemārs, Krišjānis. <i>Krievu-latviešu-vācu vārdnice</i> . Москва: Министерство народного просвещения, 1872 , 565. lpp.	Vārdnīca
13.	leksikons	Kahds isrehķinajis, žik burtu jeb bohkstabi ir leela Meijera leksikona (Konversations-Lexicon) un tad burtu skaitlu ar grahmatas dahrgumu salihdzinadams atradis, ka par 1 kapeiku lasitajs dabuhn wairak neka 20,000 burtu.	Lētums. <i>Mājas Viesis</i> , Nr. 18, 1876 , 1. maijs, 72. lpp.	Vārdnīca
14.	svešu vārdu grāmata	Svešu vārdu grāmata priekš grāmatniekiem un laikrakstu lasītājiem ar 2200 svešiem vārdiem un viņu nozīmēšanu latviskā valodā.	Mekons, Frīdrihs. <i>Svešu vārdu grāmata priekš grāmatniekiem un laikrakstu lasītājiem ar 2200 svešiem vārdiem un viņu nozīmēšanu latviskā valodā</i> . Liepāja: [b. i.], 1878 .	Svešvārdu vārdnīca, terminu vārdnīca
15.	vārdu grāmata, vārdnice	Wörterbuch [...] währdu grahmata , währdnize .	<i>Lettifches Wörterbuch von Ulmann und Brafche</i> . Zweiter Theil. <i>Deutfch-lettifches Wörterbuch von Gustav Brafche</i> . Riga, Leipzig: Verlag von H. Brutzer & Co, 1880 , 773. lpp.	Vārdnīca

16.	<i>vārdnīca</i>	währdnica , das Wörterbuch	<i>Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas rakstu krājums 2. krājums, 1884</i> , Jelgava : Drukāts un apgādāts no E. Sieslacka, 62. lpp.	
17.	<i>svešu vārdu grāmata</i>	Raksts par satīru un humoru nepilnīgs, ar maz vardeem tee nav izskaidrojami. Ar tulkojumu iz svešu vārdu grāmatas nepeeteek.	<i>Rota</i> , Nr. 9, 1884 , 27. nov., 104. lpp.	Svešvārdu vārdnīca
18.	<i>vārdnīca</i>	Latvešu-Kreevu vardnica maksā 1 r. 20 k.	Rotas vestulneeks. <i>Rota</i> , Nr. 4, 1885 , 22. janv., 8. lpp.	Vārdnīca
19.	<i>leksikons (vārdnīca)</i>	Beedriba ir eegahdajusees [...] Krafft'a zemkopības leksikona (wahrnizu) par 13 rubļ.	Cik naudas kasē? <i>Arājs</i> , Nr. 7, 1885 , 13. febr., 52. lpp.	Vārdnīca
20.	<i>vardnice</i>	So izgadijumu izleetoju, stādu draugeem uzbilst, ka lai tee ari šovasar savu zimuliti paturētu pee rokas, un kad šur vaj tur gaditos kads vel neeeverots stādu nosaukums, ka lai tad to nelaistu gaŗam neuzzimetu. Pec atkal visu sikumus kopi salikdami, tiksim pec jauna krājumina, caur ko ne tik veen stādu zinibai kalposim, bet kuplināsim ari savu vardnici , savu valodu.	Ilsters, J. Botaniski peezimejumi. <i>Balss</i> , Nr. 26, 1886 , 25. jūn., 4. lpp.	Vārdu kopums, leksika
21.	<i>svešu vārdu grāmata</i>	Svešu vārdu grāmata.	Dravnieks, Jēkabs. <i>Svešu vārdu grāmata</i> . Jelgava: [b. i.], 1886 .	Svešvārdu vārdnīca
22.	<i>vārdnīca</i>	Konversācijas vārdnica . Ar daudz mācitu latviešu palīdzību J. Dravnieka izdota.	<i>Konversācijas vārdnica</i> . Ar daudz mācitu latviešu palīdzību J. Dravnieka izdota. Jelgava : J. Draviņ-Davnieka apgādībā, 1891–1893 .	Vārdnīca, ekciklopēdija
23.	<i>leksikons</i>	Šnores Telegramu leksikons kuģiniekiem	Šnore, Pēteris. <i>Šnores Telegramu leksikons kuģiniekiem</i> . Rīga : b.i., 1896	Vārdnīca
24.	<i>vārdnīca</i>	Kreewu-latweeschu wahrniza .	Mežvēveris, Pēteris. <i>Русско латышскій словарь : Къ букварю Л. Григорьева "Русское слово"</i> . Rīga : изд. К. Г. Зихмана, 1897 .	Vārdnīca

25.	<i>svešvārdu grāmata</i>	Politisku un vispārīgu svešvārdu grāmata .	Lībknehts, Vilhelms. <i>Politisku un vispārīgu svešvārdu grāmata</i> . [B. v.]: Apiņu Jāņa apgādībā, 1908 .	Svešvārdu vārdnīca, terminu vārdnīca
26.	<i>svešvārdu grāmata</i>	Svešvārdu grāmata . Sast. J. Vidiņš.	<i>Svešvārdu grāmata</i> . Sast. J. Vidiņš. Rīga: J. Rozes grāmatu pārdotavas izdevums, 1908 .	Svešvārdu vārdnīca
27.	<i>vārdnīca</i>	Zinātniskās terminoloģijas vārdnīca : Izglītības ministrijas terminoloģijas komisijas sakopojumā. Izglītības ministrijas izdevums.	<i>Zinātniskās terminoloģijas vārdnīca</i> : Izglītības ministrijas terminoloģijas komisijas sakopojumā. Izglītības ministrijas izdevums. Rīga: A. Gulbis, 1922 .	Vārdnīca
28.	<i>vārdnīca</i>	Svešvārdu vārdnīca . Sakārt. Ed. Ozoliņš. Red. J. Endzelīns.	<i>Svešvārdu vārdnīca</i> . Sakārt. Ed. Ozoliņš. Red. J. Endzelīns. Rīga: A. Gulbis, 1926 .	Vārdnīca
29.	<i>vārdnīca</i>	Latvijas muitas tarifi un muitas ievedpreču leksikons	<i>Latvijas muitas tarifi un muitas ievedpreču leksikons</i> . Galvenais redaktors E. Dundurs. Rīga : R. Grūnsteins, 1928 .	Vārdnīca, terminu vārdnīca
30.	<i>vārdnīca</i>	Angļu-latvju vārdnīca	Godiņš, Emīls. <i>Angļu-latvju vārdnīca</i> : piemērota kabatas formātam, tādēļ ērta lietošanai ceļā, kā arī mājās. Rīga : Ikdiens, 1929 .	Vārdnīca
31.	<i>vārdnīca vārdnīce</i>	Vārdnīca, vārdnīce . Wörterbuch	Mīlenbahs, K., Endzelīns, J. <i>Latviešu valodas vārdnīca</i> , IV sēj., 1929–1932 , 500. lpp.	Vārdnīca

Interviju protokoli

Intervijas nolūks: Atklāt un pārrunāt mūsdienu latviešu terminogrāfijas problēmjautājumus, to iespējamos risinājumus un nozares tālāko attīstību.

Intervējamais: Inta Kalniņa, izdevniecības Avots galvenā redaktore

Intervētājs: Elīna Peina, Liepājas Universitātes doktora studiju programmas “Valodniecība” studente.

Vieta: Izdevniecības Avots telpās, Puškina ielā 1a, Rīgā.

Datums: 2018. gada 24. oktobrī.

Intervijas jautājumi:

1. Vai varat, lūdzu, pastāstīt, kāds ir terminu vārdnīcas ceļš līdz izdošanai Jūsu izdevniecībā?
2. Pastāstiet, kā Jūsu izdevniecībā tiek saņemtas vārdnīcu lietotāju atsauksmes un ierosinājumi.
3. Iedomājieties situāciju, kurā Jums pie grāmatplaukta jāizvēlas viena no vairākām medicīnas nozares terminu vārdnīcām. Kuru Jūs izvēlētos un kāpēc?
4. Kādu Jūs redzat savas terminu vārdnīcas lietotāju – pēc vecuma, dzimuma, izglītības u. c. kritērijiem?
5. Vai izdevniecība nodarbojas ar tirgus izpēti – kādas vārdnīcas tuvākajā laikā būtu jāsagatavo un jāizdod, pēc kādām ir pieprasījums (grāmatu veikalos, bibliotēkās, universitātēs)?
6. Vai, Jūsprāt, drukātajām terminu vārdnīcām Latvijā ir nākotne? Kā Jūs vērtējat to, ka aizvien vairāk vārdnīcu ir pieejams internetā? Vai tas apdraud grāmatu izdošanu un tirgu?
7. Vai visas terminu vārdnīcas apstiprināt LZA TK? Ja nē, tad kāpēc?
8. Kādi, Jūsprāt, ir tiešsaistes terminu vārdnīcu trūkumi?
9. Pēc kādiem kritērijiem Jūs izvērtējat terminu vārdnīcu noderīgumu, lietderīgumu, svarīgumu un potenciālo pieprasījumu grāmatu tirgū?

Ar intervējamā piekrišanu intervija tiek ierakstīta diktofonā.

Ieraksta ilgums: 47 minūtes un 50 sekundes.

Intervijas nolūks: Atklāt un pārrunāt mūsdienu latviešu terminogrāfijas problēmjautājumus, to iespējamus risinājumus un nozares tālāko attīstību.

Intervējamais: Ieva Jansone, apgāda *Zinātne* redaktore.

Intervētājs: Elīna Peina, Liepājas Universitātes doktora studiju programmas “Valodniecība” studente.

Vieta: Latvijas Nacionālās bibliotēkas telpās, Mūkusalas ielā 3, Rīgā.

Datums: 2018. gada 1. novembrī.

Intervijas jautājumi:

1. Vai varat, lūdzu, pastāstīt, kāds ir terminu vārdnīcas ceļš līdz izdošanai Jūsu izdevniecībā?
2. Pastāstiet, kā Jūsu izdevniecībā tiek saņemtas vārdnīcu lietotāju atsauksmes un ierosinājumi.
3. Iedomājieties situāciju, kurā Jums pie grāmatplaukta jāizvēlas viena no vairākām medicīnas nozares terminu vārdnīcām. Kuru Jūs izvēlētos un kāpēc?
4. Kādu Jūs redzat savas terminu vārdnīcas lietotāju – pēc vecuma, dzimuma, izglītības u. c. kritērijiem?
5. Vai izdevniecība nodarbojas ar tirgus izpēti – kādas vārdnīcas tuvākajā laikā būtu jāpagatavo un jāizdod, pēc kādām ir pieprasījums (grāmatu veikalos, bibliotēkās, universitātēs)?
6. Vai, Jūsaprāt, drukātajām terminu vārdnīcām Latvijā ir nākotne? Kā Jūs vērtējat to, ka aizvien vairāk vārdnīcu ir pieejams internetā? Vai tas apdraud grāmatu izdošanu un tirgu?
7. Vai visas terminu vārdnīcas apstiprināt LZA TK? Ja nē, tad kāpēc?
8. Kādi, Jūsaprāt, ir tiešsaistes terminu vārdnīcu trūkumi?
9. Pēc kādiem kritērijiem Jūs izvērtējat terminu vārdnīcu noderīgumu, lietderīgumu, svarīgumu un potenciālo pieprasījumu grāmatu tirgū?

Ar intervējamā piekrišanu intervija tiek ierakstīta diktofonā.

Ieraksta ilgums: 48 minūtes un 40 sekundes.

Intervijas nolūks: Atklāt un pārrunāt mūsdienu latviešu terminogrāfijas problēmjautājumus, to iespējamās risinājumus un nozares tālāko attīstību.

Intervējamais: Māris Baltiņš, Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas priekšsēdētājs un Valsts valodas centra direktors.

Intervētājs: Elīna Peina, Liepājas Universitātes doktora studiju programmas “Valodniecība” studente.

Vieta: Valsts valodas centra telpās, Eksporta ielā 6, Rīgā.

Datums: 2020. gada 16. jūnijā.

Intervijas jautājumi:

1. Vai ir gaidāmas kādas izmaiņas LZA TK darbībā? Kā Jums šķiet, vai sabiedrība (arī nozares speciālisti) ir pietiekami informēta par to, kas notiek un ko dara TK?
2. Mazāk kā ceturtdaļa no visām Latvijā izdotajām terminu vārdnīcām tiek apstiprinātas TK. Kā Jūs to vērtējat? Vai Latvijā būtu iespējams realizēt Lietuvas piemēru – visas vārdnīcas ir TK apstiprinātas? Kā Jūs skatāties uz entuziastu izdotajiem terminogrāfiskajiem izdevumiem? Vai ieguvums no tiem ir lielāks par nodarīto amatnieciskās darbības ļaunumu?
3. Kā Jūs vērtējat vārdnīcas, kuras sastādījuši tikai nozares speciālisti, t. i., bez valodnieku/terminologu iesaistes? Kāda ir valodnieka loma, piemēram, juridisko terminu vārdnīcas veidošanā?
4. Kas, Jūsprāt, raksturo labu terminu vārdnīcu? Kam jābūt labā terminu vārdnīcā? Cik, Jūsprāt, svarīga loma ir vārdnīcu aprakstiem (kam vārdnīca domāta, kāpēc veidota u. tml.)?
5. Vai šķirklju skaits un norāde uz to terminu vārdnīcā ir svarīgi dati? Vai vārdnīcas iedalīt pēc apjoma ir svarīgs kritērijs?
6. Vai, Jūsprāt, ir krities vārdnīcu pieprasījums? Ja jā, ar ko tas saistīts?
7. Kādas terminu vārdnīcas pašlaik ļoti trūkst?
8. Recenziju kultūra Latvijā rāda, ka par jaunām vārdnīcām nav gandrīz nekādu atsauksmju. Vai un kā būtu iespējams šo kultūru attīstīt Latvijā?
9. Lūdzu, sniedziet savu viedokli par tiešsaistes terminu vārdnīcu priekšrocībām un trūkumiem.
10. Atsaucoties uz Jūsu referātu Jāņa Endzelīna konferencē, saprotu, ka tiek plānota koncepcija terminoloģisko resursu aprakstiem, lai varētu veidot apkopotu sarakstu visiem terminoloģiskajiem resursiem. Kāda būs šīs koncepcijas loma leksikogrāfijas/terminogrāfijas pētniecībā?

Ar intervējamā piekrišanu intervija tiek ierakstīta diktofonā.

Ieraksta ilgums: 1 stunda un 20 minūtes.

Aptauja studentiem par terminu vārdnīcu lietošanu

Esmu Elīna Peina, Liepājas Universitātes studiju programmas „Valodniecība” 3. kursa doktorante. Mana promocijas darba tēma ir par latviešu terminogrāfiju. Jūsu atbildes uz aptaujas jautājumiem man palīdzēs noskaidrot terminu vārdnīcu lietošanas paradumus, lai varētu prognozēt terminogrāfijas attīstības tendences. Aptaujas rezultāti tiks izmantoti anonīmi un vienīgi pētnieciskā nolūkā. Ziņas par Jūsu studiju līmeni un virzienu, dzimumu un vecumu ir nepieciešamas iegūto datu klasificēšanai. Pateicos, ka esat izrādījis (-usi) interesi par šo aptauju un esat gatavs (-a) veltīt dažas minūtes, atbildot uz jautājumiem.

Kāds ir Jūsu pašreizējo studiju līmenis?

- ☐ Bakalaura līmeņa studijas
- ☐ Maģistrantūras līmeņa studijas
- ☐ Doktorantūras līmeņa studijas

Kāda(z) zinātņu nozare(z) pieder Jūsu studiju virziens? *

- ☐ Dabaszinātnes
- ☐ Inženierzinātnes un tehnoloģijas
- ☐ Medicīnas un veselības zinātnes
- ☐ Lauksaimniecības, meža un veterinārās zinātnes
- ☐ Sociālās zinātnes
- ☐ Humanitārās un mākslas zinātnes
- ☐ Citas: _____

Kāds ir Jūsu dzimums? *

- ☐ Sieviete
- ☐ Vīrietis

Kāds ir Jūsu vecums? *

- ☐ 18–24
- ☐ 25–34
- ☐ 35–49
- ☐ 50–64
- ☐ 65 un vairāk

1. Kādās situācijās Jūs lietojat terminu vārdnīcas vai tiešsaistes terminu datubāzes (varat norādīt vairākas atbildes)? *

- ☐ Lai noskaidrotu kādu studijās lietota termina nozīmi (skaidrojumu, ekvivalentu)
- ☐ Lai sagatavotu patstāvīgos darbus (ziņojumus, referātus u. tml.)
- ☐ Lai rakstītu studiju (bakalaura, maģistra, doktora) darbu
- ☐ Ar studijām nesaistītā procesā (piem., vaļasprieka dēļ)
- ☐ Citas: _____

2. Kuras no terminu vārdnīcām Jūs izmantojat visbiežāk? *

- ☐ Tiešsaistes terminu datubāzes
- ☐ Dažādas (vairākas) drukātās vārdnīcas
- ☐ Tikai kādu vienu konkrētu vārdnīcu
- ☐ Abu veidu (gan drukātās, gan tiešsaistes) vārdnīcas izmantoju vienlīdz bieži

2a. Ja izmantojat tikai vienu konkrētu vārdnīcu vai arī tiešsaistes terminu datubāzes, lūdzu, miniet dažas no biežāk izmantotajām:

Jūsu atbilde _____

3. Pēdējo reizi terminu vārdnīcu vai tiešsaistes terminu datubāzi izmantoju *

- ☐ Pēdējās nedēļas laikā
- ☐ Pēdējā mēneša laikā
- ☐ Pēdējā pusgada laikā
- ☐ Neatceros, kad pēdējo reizi izmantoju
- ☐ Citas: _____

4. Izvēlieties skalā, cik Jums ir svarīgi zemāk minētie kritēriji terminu vārdnīcas izvēlē *

	Mazsvarīgi	Daļēji svarīgi	Svarīgi	Ļoti svarīgi
Vārdnīca ir Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas apstiprināta	☐	☐	☐	☐
Vārdnīcu sastādījis autoru kolektīvs, kurā piedalījušies ne tikai konkrētās nozares speciālisti, bet arī terminologi	☐	☐	☐	☐
Vārdnīcā pieejami termina ekvivalenti citās valodās (piem., angļu, vācu,	☐	☐	☐	☐
Vārdnīca ir izdota ne senāk kā pirms 5 gadiem	☐	☐	☐	☐
Vārdnīca pēc adresāta ir domāta tieši studentiem, kas apgūst attiecīgo jomu	☐	☐	☐	☐

5. Miniet iemeslus, kādēļ atsevišķās situācijās priekšroka ir drukātas vārdnīcas izmantošanai (varat atzīmēt vairākas atbildes)? *

- ☐ Norakstot (nevis pārkopējot) šķirkli, tas tiek labāk izprasts
- ☐ Citējot ir iespējams norādīt ne tikai izmantoto avotu, bet arī precīzu lappusi
- ☐ Skatot šo vārdnīcu atkārtoti, tajā nekas nebūs mainījies, līdz ar to nav jānorāda skatīšanas datums
- ☐ Liekas, ka drukātajam izdevumam ir lielāka uzticamība
- ☐ Ir iespējama šķirklju salīdzināšana vecākās un jaunākās vārdnīcās, lai konstatētu pārmaiņas (termina rakstībā, skaidrojumā).
- ☐ Citas: _____

6. Vai ir gadījušās situācijas, kad vārdnīcā neizdodas atrast meklēto? *

- ☐ Jā, bieži
- ☐ Reizēm
- ☐ Reti
- ☐ Nekad
- ☐ Citas: _____

7. Kādām terminu vārdnīcām vai tiešsaistes terminu datubāzēm Jūs dodat priekšroku? *

- ☐ Daudznozaru
- ☐ Dažādu drukāto vārdnīcu apkopojumam elektroniski
- ☐ Vienas konkrētas nozares vārdnīcai (piem., pedagogijas, valodniecības, bioloģijas, arhitektūras u. tml.)

8. Cik Jums svarīgi ir minētie kritēriji, izvērtējot tiešsaistes terminu datubāzu uzticamību?

*

	Mazsvarīgi	Daļēji svarīgi	Svarīgi	Ļoti svarīgi
Pēc iespējas lielāks kopējais šķirķļu (skaidroto terminu) skaits	☐	☐	☐	☐
Datubāze, kuru izmanto mani draugi, studiju biedri	☐	☐	☐	☐
Akadēmiskajā vidē (arī zinātniskajās publikācijās) visbiežāk minētā datubāze	☐	☐	☐	☐
Par terminoloģijas darbu atbildīgo valsts institūciju uzturētās datubāzes	☐	☐	☐	☐
Datubāze, kurā informācija tiek regulāri atjaunota, papildināta	☐	☐	☐	☐

9. Kādām pazīmēm, Jūsaprāt, ir jāpiemīt ideālai terminu vārdnīcai? Miniet 2–3 pazīmes!

*

Jūsu atbilde

**Pētījuma izlases kopa – terminu resursu bibliogrāfiskais rādītājs
(1990 – 2021)**

Nr.	Izdošanas gads	Vārdnīcas nosaukums	Izdošanas vieta, izdevniecība	Izstrādātāji	Terminu ekvivalentu valodas
1	2021	Tulkojums un dzimte: tulkošana feminisma laikmetā. Glosārijs (173.–178. lpp.)	Rīga : LU Akadēmiskais apgāds	Luīze fon Flotova; no angļu valodas tulkojuši: Dace Strelēvica-Ošiņa (priekšvārds un 1.–6. nodaļa) un Dens Dimiņš (7. nodaļa un glosārijs)	latv., ang.
2	2020	Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : RaKa	Judīte Lūse, Irēna Miltiņa, Sarmīte Tūbele; recenzentes: Dr.psych. Skaidrīte Liepiņa, Dr.paed. Rasma Vīgante; redaktore Rita Cimdiņa	latv., ang., vācu, kr.
3	2020	Lielā Latvijas sēņu grāmata	Rīga : Jāņa sēta	Inita Dānīele, Diāna Meiere	latv., lat.
4	2020	Akadēmiskā godīguma terminu vārdnīca; Akadēmiskā godīguma vispārējās vadlīnijas: uzzīņu izdevums	Rīga : RTU izdevniecība	Atbildīgā par izdevumu Ilze Birzniece; tulkojuma autores: Alla Anohina-Naumeca (atbildīgā par tulkojumu), Tatjana Odiņeca, Ilze Birzniece, Vita Šakele	latv., ang.
5	2019	Kūdras ieguves ietekmētu teritoriju atbildīga apsaimniekošana un ilgtspējīga izmantošana. Grāmatā lietoto jēdzienu skaidrojums (6.–8. lpp.)	Rīga : Baltijas krasti	Redaktors Agnese Priede, Agita Gancone	latv.
6	2019	Ilustrētā svešvārdu vārdnīca: ap 32000 šķirkļu un 2500 attēlu	Rīga : Avots	Sastādītājas: Indra Andersone, Dzintra Dāvidsone, Aina Cebura [un vēl 6 sastādītājas]	latv.
7	2018	Latvijas futbola tiesneši: vēsture, attīstība, statistika. Futbola terminoloģija (183.–198. lpp.)	Rīga : Vesta-LK	Miķelis Rubenis, Pēteris Karlsons	ang., vācu, latv., kr.
8	2018	Meža taksācija: mācību līdzeklis LLU Meža fakultātes studentiem, nozares speciālistiem un meža īpašniekiem. Latviešu-angļu-krievu terminu saraksts (225.–234. lpp.)	Jelgava : Studentu biedrība "Šalkone" ; Rīga : Avots	Imants Liepa	latv., ang., kr.
9	2018	Mediācija: jēdzieni, testi, lomu spēles: mācību grāmata. Mediācijā izmantoto	Rīga : Tiesu namu aģentūra	Zīle Gereiša, Līga Kirstuka, Evija Kļave	latv.

		jēdzienu un terminu skaidrojums (13.–37. lpp.)			
10	2018	IFLA Skolu bibliotēku vadlīnijas. Glosārijs (54.–56.lpp.)	Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka	Redaktors Barbara Schultz-Jones, Dianne Oberg sadarbībā ar Starptautiskās skolu bibliotēku asociācijas (IASL) valdi; no angļu valodas tulkojusi Inese Kazāka; [tulkojuma] redaktors: Māra Jēkabsone, Anda Saldovere, Evija Vjaterē	latv., ang.
11	2017	Kultūras feminisms: feminisma terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Zinātne	Ausmas Cimdiņas un Natalijas Šromas zin. red.	latv., ang., kr.
12	2017	Speciālā sporta terminoloģija vācu valodā: mācību līdzeklis LSPA sporta zinātnes programmas studentiem	Rīga : Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija	Ludmila Malahova; recenzenti: Dr. sc. admin. Iveta Boge, PhD Anastasija Ropa	latv., vācu
13	2016	Speciālā sporta terminoloģija angļu valodā: mācību līdzeklis LSPA sporta zinātnes studentiem	Rīga : Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija	Iveta Boge, Ieva Rudzinska; recenzents Dr. paed. Uldis Švinks; par izdevumu atbild I. Boge	latv., ang.
14	2016	Angļu-latviešu psiholoģijas terminu vārdnīca	Rīga : LU Akadēmiskais apgāds	Zinātniskie redaktori: Sandra Sebre, Māris Baltiņš	latv., ang.
15	2016	Šaha partija: īsā latviešu-angļu šaha terminu vārdnīca	Bostona : [b. i.]	Sastādītāji: Pēteris Bormanis (Latvija) un Leonīds Gurevičs (ASV)	latv., ang.
16	2016	Terminu skaidrojošā vārdnīca ģimenes un bērnu tiesībās	Rīga : Drukātava	Mg. iur. Barba Girgensone, Dr. iur. Ivans Jānis Mihailovs	latv., ang.
17	2015	Mitoloģijas vārdnīca	Rīga : Avots	Sast. Kārlis Skruzis	latv.
18	2015	Filosofija īsumā: 200 pamatjēdzienu īsi skaidrojumi	Rīga : Jāņa Rozes apgāds	Markuss Vīkss (tulkojusi Anda Dzenīte)	latv.
19	2014	Astronomijas vārdnīca: angļu-latviešu-krievu-vācu-franču-spāņu	Rīga : LU Akadēmiskais apgāds	Ilgonis Vilks	ang., latv., kr., vācu, fr., sp.
20	2013	Terminu skaidrojošā vārdnīca civillietās	Rīga : Drukātava	Baiba Girgensone	latv.
21	2013	Ilustrētā arhitektūras vēsture	Rīga : Zvaigzne ABC	Emilijas Kolas redakcijā; (no angļu valodas tulkojusi Aija Lejas-Sausa)	latv.
22	2013	EMKAPT karjeras atbalsta glosārijs	Rīga : Valsts izglītības attīstības aģentūra	Redaktors Čārlzs Džeksons; European Lifelong Guidance Policy Network	latv., ang.
23	2012	Terminu skaidrojošā vārdnīca civiltiesībās: ģimenes un mantojuma tiesībās	Mārupe : Drukātava	Visp. zin. red. Osvalds Joksts	latv.

24	2012	Virtuves vārdene	Rīga : Rundas	Janīna Kursīte	latv.
25	2012	Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : RaKa	Judīte Lūse, Irēna Miltiņa, Sarmīte Tūbele	latv., ang., vācu, kr.
26	2012	Īpašumu vērtēšanas jēdzienu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : RaKa	Sast. J. Freibergs, A. Žuromskis	latv.
27	2012	Latviešu nedzirdīgo zīmju valodas videovārdnīca [video ieraksts]: pakalpojumu sfēra	Rīga : Latvijas Nedzirdīgo savienības Zīmju valodas centrs	Zīmju valodas darba grupa: Lilita Janševska	latv. zīmju valoda
28	2012	Latviešu nedzirdīgo zīmju valodas vārdnīca [video ieraksts]: datortermini	Rīga : Latvijas Nedzirdīgo savienības Zīmju valodas centrs	Zīmju valodas darba grupa: Lilita Janševska	latv. zīmju valoda
29	2012	Latviešu nedzirdīgo zīmju valodas videovārdnīca [video ieraksts]: kultūra	Rīga : Latvijas Nedzirdīgo savienības Zīmju valodas centrs	Zīmju valodas darba grupa: Lilita Janševska	latv. zīmju valoda
30	2012	Latviešu nedzirdīgo zīmju valodas videovārdnīcas [video ieraksts]: darbs 1, darbs 2: profesionālā orientācija	Rīga : Latvijas Nedzirdīgo savienības Zīmju valodas centrs	Zīmju valodas darba grupa: Lilita Janševska	latv. zīmju valoda
31	2012	Latviešu-krievu, krievu-latviešu lingvistikas un metodikas terminu mācību vārdnīca	Liepāja : LiePA	Valentīna Kaļiņina, Larisa Pavlovska, Marina Novika, Eleonora Nikiforova	latv., kr.
32	2011	Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : LU Latviešu valodas institūts	Darba vad. Valentīna Skujiņa	latv., ang., kr.
33	2011	Bioloģija pamatskolai: cilvēks: skaidrojošā vārdnīca ar interneta atslēgvārdiem: anatomija, fizioloģija, higiēna	Rīga : Zvaigzne ABC	Jūlijs Aldersons	latv.
34	2011	Latviešu nedzirdīgo zīmju valodas videovārdnīca [video ieraksts]: lauksaimniecība	Rīga : Latvijas Nedzirdīgo savienības Zīmju valodas centrs	Zīmju valodas darba grupa: Lilita Janševska	latv. zīmju valoda
35	2011	Latviešu nedzirdīgo zīmju valodas videovārdnīca [video ieraksts]: amatniecība	Rīga : Latvijas Nedzirdīgo savienības Zīmju valodas centrs	Zīmju valodas darba grupa: Lilita Janševska	latv. zīmju valoda
36	2011	Mākslas un kultūras vārdnīca ar interneta atslēgvārdiem	Rīga : Zvaigzne ABC	Jūlijs Aldersons	latv., ang.
37	2011	Pētniecības terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : RaKa	Sast. Ilva Eņģele	latv., ang.
38	2010	Mūzikas terminu vārdenīte	Rīga : Zinātne	Jānis Torgāns	latv.

39	2010	Civiltiesību terminoloģijas vārdnīca	Rīga : Eraksti	Aleksandrs Būmanis	latv., lat., kr., vācu, ang.
40	2010	Ētikas pamati: teorija, uzdevumi, vārdnīca	Rīga : RTU	Zanda Lejniece	latv.
41	2010	Glosārijs: Banku darbība, Banku norēķini	Rīga : Banku augstskola	Sast.: V. Gavare, D. Golde, A. Ģēgere- Zetterstroma, L. Kalniņa, S. Ozoliņa, I. Pilinieks, I. Spuldziniece, A. Stonāne, U. Zālītis	latv., ang., vācu, kr.
42	2010	Latviešu nedzirdīgo zīmju valodas videovārdnīca [video ieraksts]: celtniecība un tehnika	Rīga : Latvijas Nedzirdīgo savienības Zīmju valodas centrs	Zīmju valodas darba grupa: Lilita Janševska	latv. zīmju valoda
43	2009	Ģeomātikas terminu skaidrojošā vārdnīca: mācību palīgmateriāls	Rīga : RTU	Jānis Štrauhmanis	latv., ang., vācu, kr.
44	2009	Tautlietu vārdene	Rīga : Nemateriālā kultūras mantojuma valsts aģentūra	Janīna Kursīte	latv.
45	2009	Boksa terminu vārdnīca latviešu, krievu un angļu valodā	Rīga : RTU izdevniecība	Sast. Jānis Muižnieks	latv., ang., kr.
46	2009	Būvmašīnas: tehnisko terminu vārdnīca: latviešu-angļu-krievu-vācu: mācību līdzeklis	Rīga : RTU izdevniecība	Viktors Mironovs	latv., ang., vācu, kr.
47	2009	Latviešu nedzirdīgo zīmju valodas videovārdnīca [video ieraksts]: finanšu darījumi	Rīga : Latvijas Nedzirdīgo savienības Zīmju valodas centrs	Zīmju valodas darba grupa: Lilita Janševska	latv. zīmju valoda
48	2009	Juridisko terminu vārdnīca: angļu-latviešu, latviešu-angļu	Rīga : Multineo	Sast. Jānis Birznieks	latv., ang.
49	2009	Saziņas standarta vārdnīca burātājiem	Rīga : Drukātava	Sast. Arnis Mežulis	latv., ang.
50	2009	Latviešu-krievu, krievu-latviešu dabaszinību vārdnīca skolēniem: bioloģija, ģeogrāfija	Rīga : Zvaigzne ABC	Sast. Mihails Pupiņš, Irina Ščemeļova	latv., kr.
51	2008	Reliģisko terminu vārdnīca	Rīga : Kristīgās vadības koledža	Ilmārs Hiršs, Sigita Hirša	latv.
52	2008	Svešvārdu vārdnīca: 25000 vārdu un terminu	Rīga : Avots	Aut. kolektīvs	latv.
53	2008	Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : LR Ekonomikas ministrija	Aut. kolektīvs	latv., ang., vācu, kr.

54	2008	Bioloģija. Skaidrojošā vārdnīca: mācību palīglīdzeklis	Rīga : RaKa	Laima Ģerķe, Alda Zvingēvica	latv.
55	2008	Diagnostikas terminu skaidrojošā vārdnīca tiem, kas rūpējas par bērniem slimnīcā	Rīga : VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	Sast. Romēna Namniece u. c.	latv.
56	2008	Silikātu materiālu ķīmijas un tehnoloģijas termini: vārdnīca: latviešu, angļu, vācu un krievu valodā	Rīga : RTU izdevniecība	Silvija Lagzdiņa, Uldis Jānis Sedmalis	latv., ang., vācu, kr.
57	2008	Būvprocesu mehanizācija: ilustrētā terminu vārdnīca ar skaidrojumiem	Rīga : Stilus	Viktors Mironovs	latv., ang., vācu, kr.
58	2008	Militāro jēdzienu skaidrojošā vārdnīca ar pamatterminu tulkojumu angļu valodā: 15 300 terminu un vārdkopu	Rīga : Avots	Justs Francis	latv., ang.
59	2008	Angļu-latviešu juridisko terminu vārdnīca	Rīga : Avots	Sast. Aldis Daugavvanags	latv., ang.
60	2008	Īsa angļu-latviešu, latviešu-angļu biomehānikas terminu mācību vārdnīca	Daugavpils : Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule"	Sast. aut. kol.	latv., ang.
61	2008	Praktisks palīglīdzeklis ārējās tirdzniecības darījumu noformēšanai. Tekstā sastopamo terminu skaidrojošā vārdnīca (271.–279. lpp.)	Rīga : Merkūrijs LAT	Valērijs Latiševs	latv., ang.
62	2008	Latviešu-krievu vēstures terminu skaidrojošā vārdnīca skolēniem	Rīga : Zvaigzne ABC	Sast. Tatjana Barteļe	latv., kr.
63	2007	Neakadēmiskā latviešu valodas vārdnīca jeb novadu vārdene	Rīga : Madris	Janīna Kursīte	latv.
64	2007	Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : LU Latviešu valodas institūts	Aut. kolektīvs	latv., ang., vācu, kr.
65	2007	Medicīnas svešvārdu vārdnīca	Rīga : Avots	Rūta Viņķele	latv.
66	2007	Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca: mācību palīglīdzeklis vidusskolām	Rīga : Biznesa Augstskola "Turība"	Sast. Anna Ābeltiņa	latv., ang., kr.
67	2007	Jūrnieceības vārdnīca	Rīga : Zvaigzne ABC	Laimonis Millers	latv., ang., vācu, kr.

68	2007	Jaunās Derības grieķu-latviešu valodas vārdnīca	[Rīga] : Kristīgās vadības koledža	Ilmārs Hiršs	latv., gr.
69	2007	Ceļu policista latviešu, krievu, angļu, vācu sarunvārdnīca	Rīga : Latvijas Policijas akadēmija	Sast. Ivars Plūme, Edmunds Krasovskis, Valentīna Ivbule	latv., ang., vācu, kr.
70	2007	Kriminālistikas un operatīvās darbības latviešu, angļu, vācu un krievu terminoloģijas skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Latvijas Policijas akadēmija	Aut. un sast. Anrijs Kavalieris (vad.), Jevgēņijs Konovalovs, Leonīds Makans, Valentīna Skujiņa u. c.	latv., ang., vācu, kr.
71	2007	Latviešu valodas augu nosaukumi: pielikums: augu nosaukumu alfabētiskais rādītājs	Rīga : LU Latviešu valodas institūts	Inese Ēdmane, Ārija Ozola	latv., lat.
72	2007	Svešvārdu vārdnīca: vairāk nekā 16000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku vārdkopu. Labots un papildināts 3. izd	Rīga : Jumava	J. Baldunčika red.	latv.
73	2007	Uzņēmējdarbības loģistikas terminu angļu-latviešu vārdnīca	Rīga : Zvaigzne ABC	Sast. N. Sprancmanis	latv., ang.
74	2007	Meža nozares termini. Eiropas Savienības un citos starptautiskos tiesību aktos lietota meža nozares terminu vārdnīca: angļu-latviešu-angļu	Rīga : Tulkošanas un terminoloģijas centrs : Madris	Tulkošanas un terminoloģijas centrs	latv., ang.
75	2007	Latviešu-angļu tūrisma terminoloģijas vārdnīca	[Jelgava] : Latvijas Lauksaimniecības universitāte	Sandra Īriste, Linda Medne, Imants Skrupskis	latv., ang.
76	2007	Angļu-latviešu, latviešu-angļu sociālā darba terminu vārdnīca	Rīga : Sociālā darba un sociālās pedagoģijas augstskola "Attīstība"	Sastādīja A. Vilciņa	latv., ang.
77	2006	Palīgs gardēdim: angļu, latviešu, krievu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Avots	Sast. Valda Kozule u. c.	latv., ang., kr.
78	2006	Tehnisko terminu vārdnīca: mācību līdzeklis	Rīga : Smiltene : Smiltenes 29. arodividusskola	Viktors Mironovs	latv., ang., vācu, kr.
79	2006	Metināšanas terminu vārdnīca: mācību līdzeklis	Rīga : RTU	Sast. Viktors Mironovs u. c.	latv., ang., kr.

80	2006	Mistikas un reliģijas jēdzieni: skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Avots	Sast. Kārlis Riekstiņš	latv.
81	2006	Mūzikas leksikons	Rīga : RaKa	Ludvigs Kārklīņš	latv.
82	2006	Pasaules valstu ekonomikas vārdnīca	Rīga : Jumava	Valērijs Roldugins. Tulk. Kristīne Erdmane, Arnis Švītiņš	latv.
83	2006	Latviešu-angļu-vācu-krievu jurniecības terminu vārdnīca	Rīga : Avots	Sast. Māris Grinšteins, Oļģerts Sakss; red. Ruta Puriņa	latv., ang., vācu, kr.
84	2006	Elektroenerģētikas pamatterminu skaidrojošā vārdnīca. 4. Zemēšana, spriegumaktīvie darbi un aizsardzība pret elektrotriecieniem, sprādzienaizsargātas elektroiekārtas, atjaunīgās enerģijas avoti, energoelektronika, elektrotermija, pārspriegumaizsardzība, elektrovilce, elektroapgāisms	Rīga : Jumava	Sast. Kārlis Timmermanis, Andrejs Zviedris, Sandis Jermuts, Valentīna Skujiņa	latv., ang., vācu, kr.
85	2006	Dabaszinību bilžu vārdnīca skolēniem : latviešu-krievu-angļu-vācu valodā	Rīga : Zvaigzne ABC	Tamāra Žizņevska	latv., ang., vācu, kr.
86	2006	Franču-latviešu-angļu leksikogrāfijas terminu vārdnīca. 2., papild. izd.	Rīga : LU Akadēmiskais apgāds	Sast. un rediģējis Andrejs Bankavs; Latvijas Universitāte. Moderno valodu fakultāte. Romānistikas nodaļa, Latviešu valodas institūts	latv., ang., fr.
87	2006	Būvniecība: latviešu nedzirdīgo zīmju valodas vārdnīca	Rīga : LNS Zīmju valodas centrs	Darba grupa: Lilita Janševska, Skaidrīte Pliska, Elfa Zariņa, Jadviga Bočkāne, Ansis Smons	latv.
88	2006	Mākslas izglītība: latviešu nedzirdīgo zīmju valodas vārdnīca	Rīga : LNS Zīmju valodas centrs	Darba grupa: Lilita Janševska, Skaidrīte Pliska, Elfa Zariņa, Jadviga Bočkāne, Ansis Smons	latv.
89	2006	Slimību, sindromu, testu un muskuloskeletālu bojājumu eponīmiskā vārdnīca	Rīga : Nacionālais apgāds	Laimonis Ejubs, Andrejs Peredistijs; med. red. Pēteris Apinis	latv.
90	2006	Ēdiena gatavošana: latviešu nedzirdīgo zīmju valodas vārdnīca	Rīga : LNS Zīmju valodas centrs	Lilita Janševska u. c.	latv.
91	2006	Politikas mazais leksikons	Rīga : Zvaigzne ABC	Artis Pabriks, redaktors Juris Goldmanis	latv.
92	2006	Svešvārdu vārdnīca skolēniem	Rīga : Zvaigzne ABC	Sast. Oļesja Burkevica, Margita Krasnais, Veronika Pužule, Gunta Silakalne	latv.

93	2006	Angļu-latviešu nodokļu terminu vārdnīca	Rīga : RTU	Autorkolektīva vad. Irēna Matisone	latv., ang.
94	2006	Angļu-latviešu pilsētvides vārdnīca	Rīga : Jāņa Rozes apgāds	Sigurds Grava	latv., ang.
95	2006	Angļu-latviešu starptautiskās uzņēmējdarbības terminu vārdnīca	Rīga : Zvaigzne ABC	Irēnas Matisones un Irēnas Blumfeldes red.	latv., ang.
96	2006	Angļu-latviešu vārdnīca juridisko tekstu tulkotājiem	[b. v.] : Eglītis un Partneri	Sast. Oļģerts Eglītis	latv., ang.
97	2005	Bībeles terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Daugava	Red. Anita Tukiša	latv.
98	2005	Grāmatvedības jēdzienu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Avots	Sast. Vizma Kvēle	latv.
99	2005	Terminologia medica: latīņu-latviešu medicīnas terminu vārdnīca	Rīga : Nacionālais apgāds	Kristaps Rudzītis	latv., lat.
100	2005	Vēsturisko jēdzienu skaidrojošā vārdnīca: mācību līdzeklis vēsturē	Rīga : RaKa	Lilija Skangale	latv.
101	2005	Mazā mākslas vēstures terminu vārdnīca	Rīga : Zvaigzne ABC	Daina Blūma	latv.
102	2005	Juridiski terminoloģiskā skaidrojošā vārdnīca. 4. paplaš. un papild. izd.	Rīga : [P&K]	Sast. Voldis Jakubaņecs	latv., ang., kr.
103	2005	Svešvārdu vārdnīca: vairāk nekā 10000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku vārdkopu	Rīga : Jumava	Juris Baldunčiks, Kornēlija Pokrotniece	latv.
104	2005	Ilustrētā svešvārdu vārdnīca: ap 25 000 šķirkļu un 2 500 attēlu	Rīga : Avots	Sast. Indra Andersone u. c.	latv.
105	2005	Starptautiskā biznesa skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Jumava	Atb. red. Anna Pavlovska	latv., ang.
106	2005	Vides inženiera tezaurs	Rēzekne : Rēzeknes Augstskola	Gotfrīds Noviks	latv., ang.
107	2005	Skaidrojošā matemātikas jēdzienu vārdnīca	Rīga : Retorika A	Sast. Natālija Kaže	latv., kr.
108	2004	Mitoloģijas vārdnīca	Rīga : Avots	Sast. Ilze Vjaterē	latv.
109	2004	Komunikāciju leksikons: telegrāfs, televīzija, internets, telefons, pasts, radio	Rīga : Jumava	Jānis Krauklis, Jāzeps Ločmelis	latv.
110	2004	Eiropas Savienības leksikons: politika, ekonomika, vēsture, kultūra	Rīga : Jumava	Hanss Jergs Šreters; no vācu valodas tulkojis Ainārs Dimants; atbildīgā redaktore Iveta Šalkeviča; literārā redaktore Maija Biķerniece	latv.

111	2004	Eiropas Savienības terminu vārdnīca: angļu-franču-latviešu	Rīga : TTC : Madris	Darba grupa Raimonda Apiņa vadībā	latv., ang., fr.
112	2004	Krievu-latviešu-lietuviešu jūrniecības juridisko terminu vārdnīca	Rīga : Avots	Jons Bergholcs	latv., kr., lietuv.
113	2004	Elektroenerģētikas pamatterminu skaidrojošā vārdnīca. 3. Relejaizsardzība, automātiskā vadība, tālvadība, ēku elektroinstalācija, elektriskās ķēdes un ierīces, magnētiskās ķēdes un ierīces, elektriskie mērījumi un mēraparāti, elektromagnētiskā saderība, ķīmiskie elektroenerģijas avoti	Rīga : Jumava	Sast. Kārlis Timmermanis, Andrejs Zviedris, Sadis Jermuts, Ilgvars Staltmanis, Valentīna Skujiņa	latv., ang., vācu, kr.
114	2004	Eiropas Savienības muitas terminoloģija: terminu vārdnīca piecās valodās-angļu, vācu, franču, krievu, latviešu	Rīga : LZA EI	Sast. Māris Ankalniņš	latv., ang., kr., vācu, fr.
115	2004	Mašīnbūves terminu vārdnīca	Rīga : Latvijas Nacionālā mehānikas komiteja	Sast. aut. kol. Ksenijas Cīrules vadībā; zin. red. Valentīna Skujiņa	latv., ang., vācu, kr.
116	2004	Vieglatlētikas vārdnīca	Rīga : Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija	Sastādītāji: Uldis Švinks, Verners Mackars, Ieva Rudzinska, Ludmila Malahova	latv., ang., vācu, kr.
117	2004	NATO militāro terminu vārdnīca	Rīga : LR Aizsardzības ministrija		latv., ang., fr.
118	2004	Likumu terminu vārdnīca. 2. papild. izd.	Rīga : Latvijas Vēstnesis	Sagat. Ilze Amona, Inta Bārenīte, Rīta Dindune u. c.	latv.
119	2004	Sporta spēļu vārdnīca: angļu-latviešu-vācu-krievu	Rīga : Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija	Ulda Švinka red.	latv., ang., vācu, kr.
120	2004	Neizzināto parādību ābece: A–Z: ezotērikas vārdnīca	Rīga : Rēriha grāmatnīca	Jevgēnija Serpuhovska, no krievu val. tulk. Līga Zītare	latv.
121	2004	EnDīc 2004: Vides vārdnīca (9 valodās)	Helsinki; Tartu : Finnish Environment Institute	Aleksander Maastik	ang., latv., kr., vācu, fr., somu, igauņu,

					lietuviešu, zviedru
122	2004	Arhīvu terminoloģijas rokasgrāmata	Rīga : Latvijas Valsts arhīvu ģenerāldirekcijas Mācību un kvalitātes vadības centrs	Sagatavojuši: Tamāra Mazure (darba grupas vadītāja)	latv., ang., kr.
123	2004	Svešvārdu vārdnīca: ap 5000 vārdu un terminu	Rīga : Avots	Sast. Ruta Puriņa	latv.
124	2004	Operas libretu leksikons	Rīga : Jumava	Sastādītājas: Santa Bušs, Valda Ģeģere, Ināra Ancāne; atbildīgā redaktore Mārīte Gulbe; zinātniskie redaktori: Guntars Pupa, Santa Bušs, Ināra Ancāne	latv.
125	2004	Preses lasītāja svešvārdu vārdnīca	Rīga : Nordik	Sast. Inta Rozenvalde	latv.
126	2004	Angļu-latviešu Eiropas Savienības terminu vārdnīca	Rīga : UNDP Latvia	Aut. kol., Valentīnas Skujiņas rec.	latv., ang.
127	2004	Valodas prasmes pārbaudes terminu vārdnīca	Rīga : LR Naturalizācijas pārvalde	Vārdnīcu tulk. un adapt. latviešu val. Dainuvīte Blūma	latv., ang.
128	2004	Vingrošanas vārdnīca: latviešu-angļu-krievu	Rīga : Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija	Sast. Uldis Švinks	latv., ang.
129	2004	Vācu-latviešu būvniecības terminu vārdnīca: apmēram 18 000 terminu	Jelgava : Latvijas Lauksaimniecības universitāte	Sast. Lilita Ozola, Raisa Sipoviča	latv., vācu
130	2003	Celtniecības terminu vārdnīca angļu- latviešu-krievu valodā	Rīga : Telamons	Vilis Krauklis	latv., ang., kr.
131	2003	Ievads kulturoloģijā: kultūras teorija un kultūras vēsture. Kulturoloģijas terminu vārdnīca (201.–219. lpp.)	Daugavpils : A.K.A.	Arturs Priedītis	latv.
132	2003	Eiropas Savienības muitas terminoloģijas vārdnīca	Rīga : SIA "Zemgales Alianse"	Sast. Māris Ankalniņš	latv., ang., fr.
133	2003	Mīlestības vārdnīca: cilvēka seksualitātes skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Avots	Sast. Kārlis Riekstiņš; red. Indra Andersone	latv.

134	2003	Latviešu valodas augu nosaukumi	Rīga : Augsburgas institūts	Inese Ēdelmane	latv., lat.
135	2003	Putni Latvijā: Palīgs putnu novērošanai dabā (sugu nosaukumi latviski, latīniski, angiski, vāciski, krieviski)	Rīga : Zvaigzne ABC	Jānis Baumanis, Viesturs Klimpiņš; redaktore Ilze Kindzule	latv., lat., ang., kr., vācu
136	2003	Ierindas mācības pamati: mācību līdzeklis studentiem, sporta speciālistiem	Rīga : Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija	Uldis Švinks	latv.
137	2003	Ekonomikas un finanšu vārdnīca	Rīga : Norden AB	Redkol. priekšsēd. Kārlis Krēsliņš	latv., ang.
138	2003	Biznesa leksikas skaidrojošā vārdnīca: angļu-latviešu	Rīga : Avots	Sast. Arvīds Purviņš	latv., ang.
139	2003	Angļu-latviešu jūrniecības terminu vārdnīca	Rīga : Latvijas Jūras akadēmija	Sast. Marita Sausā	latv., ang.
140	2003	Telekomunikāciju terminu skaidrojumi	Rīga : RTU tipogrāfija	SIA "Elektrosakaru laboratorija"	latv., ang.
141	2003	Angļu un latviešu literatūrzinātniskā terminoloģija: mācību līdzeklis pedagoģijas un svešvalodu fakultāšu studentiem (angliski)	Rīga : Ekonomikas un kultūras augstskola	Sast. I. Surkova	latv., ang.
142	2003	Elektroenerģētikas komerctermini: īsa skaidrojoša vārdn. ar terminu ekvivalentiem angļu val.	Rīga : Latvenergo	Sast. Kārlis Timmermanis, Andrejs Zviedris, Sadis Jermuts, Ilgvars Staltmanis, Valentīna Skujiņa	latv., ang.
143	2003	Latviešu-vācu enerģētikas un elektrotehnikas vārdnīca	Rīga : Latvenergo	Kārlis Timmermanis, Andrejs Zviedris u. c.	latv., vācu
144	2003	Militāro terminu skaidrojošā vārdnīca: mācību līdzeklis	Rīga : NAA AZC	Projekta vad. Jānis Melderis	latv., ang.
145	2003	Vācu-latviešu enerģētikas un elektrotehnikas vārdnīca	Rīga : Latvenergo	Kārlis Timmermanis, Andrejs Zviedris u. c.	latv., vācu
146	2003	Vācu-latviešu/latviešu-vācu juridiskā vārdnīca (2. pārstr. un papild. izd.)	Rīga : Latvijas Universitāte	Ingrid Schaffert, Laila Niedre	latv., vācu
147	2003	Biznesa terminu skaidrojošā vārdnīca: latviešu-krievu, krievu-latviešu	Rīga : Kamene	Sast. Marita Rurāne	latv., kr.
148	2002	Angļu-latviešu tūrisma terminu skaidrojošā vārdnīca: vairāk nekā 1600 terminu un terminoloģisku vārdkopu	Rīga : Daugava	Ronalds Pētersons, Enārs Plinta; zinātniskā redaktore Gundega Zeltiņa	latv., ang.

149	2002	Latviešu-angļu, angļu-latviešu juridisko terminu vārdnīca	Rīga : Kamene	red. Mārcis Apinis	latv., ang.
150	2002	Svešvārdu vārdnīca	Rīga : Norden AB	Miķelis Ašmanis, Edīte Bērziņa, Margarita Buiķe u. c.; red. Dainuvīte Guļevska	latv.
151	2002	Dzejas vārdnīca	Rīga : Zinātne	Janīna Kursīte	latv.
152	2002	Arhitektūras ABC: termini, vēstures stili, virzieni	Liepāja : LiePA	Agija Kupše	latv.
153	2002	Leksikogrāfijas terminu vārdnīca (franču-latviešu-angļu valodā)	Rīga : LU Latviešu valodas institūts	Sast. Andrejs Bankavs	latv., ang., fr.
154	2002	Latviešu-vācu robežsardzes terminoloģijas vārdnīca	Rīga : Latvijas Republikas Valsts Robežsardzes Galvenā pārvalde : Latvijas Policijas akadēmijas Svešvalodu katedra	Sast. Ivo Barševskis, Daiga Lāce; zin. red. Daiga Lāce	latv., vācu
155	2002	Garīgo terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Zvaigzne ABC	Inese Šteina; redaktore Lolija Soma	latv.
156	2002	Akrobātikas terminoloģija	Rīga : Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija	Sast. Uldis Švinks	latv.
157	2002	Ārstniecības augu vārdnīca	Rīga : Tevans	Dailonis Pakalns; redaktors Irēna Fatare	latv., lat., ang., kr., vācu
158	2002	Latvijas cepurīšu sēņu konspekts. Latvijas veģetācija, Nr. 5.	Rīga : Latvijas Dabas muzejs	Sast. Inita Dāniele; Inguna Krastiņa	latv., lat.
159	2002	Latvijas piepju konspekts. Latvijas veģetācija, Nr. 5.	Rīga : Latvijas Dabas muzejs	Sast. Diāna Meiere	latv., lat.
160	2002	Svešvārdu vārdnīca: vairāk nekā 15000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku vārdkopu. Labots un papildināts 2. izd.	Rīga : Jumava	Jura Baldunčika red.	latv.
161	2002	Sporta vārdnīca: latviešu-krievu	Rīga : N.I.M.S.	Sast. Uldis Švinks	latv., kr.
162	2001	Latvijas Republikas Civillikuma terminu vārdnīca: latviešu-angļu, angļu-latviešu	Rīga : Tulkošanas un terminoloģijas centrs	Tulkošanas un terminoloģijas centrs	latv., ang.

163	2001	Bibliotēku un informācijas pārvaldība: angļu-latviešu terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Zvaigzne ABC	Džaneta Stīvensone; no angļu valodas tulkojusi Baiba Sporāne; zinātniskā redaktore Inese Auziņa-Smita	latv., ang.
164	2001	Demogrāfisko terminu skaidrojošā vārdnīca: latviešu un angļu valodā	Rīga : Latvijas Universitāte	Pētera Zvidriņa zinātniskā redakcijā	latv., ang.
165	2001	Latviešu-angļu robežsardzes terminoloģijas vārdnīca	Rīga : Latvijas Republikas Valsts Robežsardzes Galvenā pārvalde : Latvijas Policijas akadēmijas Svešvalodu katedra	Sast. Aivars Čudars, Guna Rīmane; zin. red. Viesturs Pauls Karnups	latv., ang.
166	2001	Latviešu-vācu juridiskā vārdnīca	Rīga : Latvijas Universitāte	Ingrid Schaffert; Laila Niedre	latv., vācu
167	2001	Biznesa terminu skaidrojošā vārdnīca: vācu-angļu-latviešu-krievu, latviešu-vācu-angļu-krievu	Rīga : Kamene	Sast. Marita Rurāne	latv., ang., vācu, kr.
168	2001	Valsts un tiesību vēsture jēdzienos un terminos	Rīga : Latvijas Universitāte	Sast. Pēteris Valters	latv.
169	2001	Angļu-latviešu-krievu informātikas vārdnīca: datori, datu apstrāde un pārraide	Rīga : Avots	Sastādījuši: Aldis Baums u. c.; literārā redaktore Valentīna Skujiņa	latv., ang., kr.
170	2001	Zinātnes un tehnoloģijas vārdnīca	Rīga : Norden AB	Galvenā redaktore Dainuvīte Guļevska; redaktore Raita Saleniece; zinātniskie recenzenti: Jānis Bērziņš, Pēteris Vītols	latv.
171	2001	Jūrnecības terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Latvijas Jūras akadēmija Jūras transporta nodaļa	Sast. G. Pavlovskis; Jūras transporta nodaļa	latv.
172	2001	Mehānikas pamatterminu skaidrojošā vārdnīca: latviešu, angļu, vācu, krievu valodā	Rīga : Latvijas Nacionālā mehānikas komiteja	Aut. kol. Vitauta Tamuža vad.	latv., ang., vācu, kr.
173	2001	Ostu celtniecībā lietoti termini krievu-latviešu-angļu valodā	Rīga : Jumava	Zin. red. Valentīna Skujiņa	latv., ang., kr.
174	2001	Juridiski terminoloģiskā, skaidrojošā vārdnīca. 3. papild. izd.	Rīga : [b. i.]	Sast. Voldis Jakubaņecs	latv., ang., kr.

175	2001	Klīniskie simptomi un sindromi	Rīga : Nacionālais apgāds	Ilmārs Lazovskis; red. Pēteris Apinis un Maija Šetlere	latv., ang., kr., lat.
176	2001	Mazā astroloģijas terminu vārdnīca	[Latvija] : B. Sintēzes	Sast. Anita Brasliņa	latv.
177	2001	Lopkopības tehnoloģijas terminu vārdnīca: vācu-angļu-lietuviešu-latviešu	Jelgava : [b. i.]	Autorkolektīvs: Winfried Drochner, Stanislovas Povilas Baranauskas, Jurgis Kulpys, Daina Kairiša, Daina Jonkus, Uldis Osītis	latv., ang., vācu, lietuv.
178	2001	Ģeogrāfijas vārdnīca skolai: latviešu-krievu, krievu-latviešu	Rīga : Zvaigzne ABC	Irina Pavelko; redaktori: Grigorijs Smirins, Inese Liepiņa	latv., kr.
179	2001	Militārās leksikas minimums: latviešu-krievu, krievu-latviešu. 3. izd.	Rīga : LVAVP (Rīga : N.I.M.S.)	Sast. Uldis Švinks	latv., kr.
180	2000	Vides zinības: angļu-latviešu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : N.I.M.S.	Raimonda Ernšteina un Roberta Jūrmalieša red.; autori: Andris Andrušaitis, Edgars Vimba, Guntis Eberhards u. c.	latv., ang.
181	2000	Eiropas Savienības terminu vārdnīca	Rīga : Tulkošanas un terminoloģijas centrs	Tulkošanas un terminoloģijas centrs	latv., ang.
182	2000	Angļu-latviešu lauksaimniecības terminu vārdnīca: mācību līdzeklis	Rīga : Tulkošanas un terminoloģijas centrs	Tulkošanas un terminoloģijas centrs	latv., ang.
183	2000	Angļu-latviešu Eiropas Savienības primāro tiesību aktu terminu vārdnīca	Rīga : Tulkošanas un terminoloģijas centrs	Tulkošanas un terminoloģijas centrs	latv., ang.
184	2000	ASV tiesību terminu vārdnīca	Rīga : Latvijas Policijas akadēmija	No angļu val. tulk. M. Kazmere	latv., ang.
185	2000	Juridisko terminu vārdnīca: latviešu-angļu, angļu-latviešu	Rīga : Kamene		latv., ang.
186	2000	Bibliotēkzinātnes, bibliogrāfijas, grāmatzinātnes un informācijas zinātnes termini	Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka	Sast. A. Mauliņa	latv., ang.
187	2000	Angļu-latviešu aviācijas radiosakaru frazeoloģijas rokasgrāmata	Rīga : Latvijas Gaisa satiksme	Sast. M. Romele	latv., ang.
188	2000	Ēku energoefektivitātes terminu vārdnīca: angļu-latviešu, latviešu-angļu	Rīga : Ekodoma		latv., ang.

189	2000	Latviešu-angļu, angļu latviešu juridisko terminu vārdnīca	Rīga : Kamene		latv., ang.
190	2000	Pamatjēdzieni un termini angļu juridiskās terminoloģijas tulkošanas apmācībā	Rēzekne : Rēzeknes Augstskolas izdevniecība	Sast. Anita Eglīte	latv., ang.
191	2000	Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca: aptuveni 1500 terminu latviešu, angļu, vācu un krievu valodā	Rīga : Zvaigzne ABC	Sast. aut. kolekt. Valentīnas Skujiņas vad.	latv., ang., vācu, kr.
192	2000	Sociālā darba terminoloģijas vārdnīca	Rīga : Sociālā darba un sociālās pedagoģijas augstskola "Attīstība"	Lidijas Šiļņevas redakcijā	latv.
193	2000	Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Zinātne	Sast. aut. kolekt. Rūtas Grēviņas vad.	latv., ang., kr., vācu, fr.
194	2000	Eiropa no A līdz Z: Eiropas integrācijas rokasgrāmata	Rīga : Alberts XII	Verners Veidenfelds, Volfgangs Vesels	latv.
195	2000	Cilvēka anatomijas, fizioloģijas, higiēnas skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Zvaigzne ABC	Jūlijs Aldersons (red. Marga Kusiņa)	latv.
196	2000	Vārdnīca filozofijā vidusskolām	Rīga : RaKa	Andris Vilks	latv.
197	2000	Juridiskie termini latīņu valodā	Rīga : Latvijas Policijas akadēmija		latv., lat.
198	2000	Gāzes nozares terminu vārdnīca	Rīga : A/s "Latvijas gāze"		latv., ang., vācu, kr.
199	2000	Dabas ģeogrāfija: skaidrojošā vārdnīca: mācību līdzeklis	Rīga : Zvaigzne ABC	Inese Ancāne	latv.
200	2000	Kontrolings: A–Z: skaidrojošā vārdnīca: ap 6000 terminu	Rīga : Preses Nams	Andris Klauss	latv., ang., vācu, kr.
201	2000	Kultūras vēsture: vārdos, jēdzienos un nosaukumos	Rīga : RaKa	Sastādītāja Daina Blūma; redaktore Ineta Rāte	latv.
202	2000	Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. 2. lab. un papild. izd.	Rīga : RaKa	Ārija Meikališa, Kristīne Strada. Red. Fridrihs Straube	latv.
203	2000	Ārstniecības augu vārdnīca: latīņu-latviešu-vācu-angļu-krievu	Rīga : Medikamentu informācijas centrs	Vilhelmīne Īriste, Vija Eniņa	latv., lat., ang., kr., vācu

204	2000	Biotopu rokasgrāmata (nosaukumi latīņu un latviešu val.): Eiropas Savienības aizsargājami biotopi Latvijā	Rīga : Latvijas Dabas fonds	Sugu sarakstus sastādīja un rediģēja Valda Baroniņa; sagatavoja: Ivars Kabucis	latv., lat.
205	2000	Bibliotēkzinātnes un bibliogrāfijas tezaurs	Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka	Latvijas Nacionālā bibliotēka, Latvijas Universitātes Bibliotēkzinātnes un informācijas katedra	latv., ang., kr.
206	2000	Latviešu-krievu, krievu-latviešu ilustrētā būvniecības terminu vārdnīca	Rīga : Avots	Vilhelms K. Killers, tulkojis Juris Kaurāts	latv., kr.
207	2000	Krievu-latviešu politehniskā vārdnīca (2. papildinātais un uzlabotais izdevums)	Rīga : Avots	Sastādījuši: Arvīds Pastors u. c.; redaktors: J. Saveljeva un Marika Ķirīte	latv., kr.
208	2000	Apgūsim algebras un ģeometrijas pamatus. Algebra. Galvenie termini (13.–17. lpp) Ģeometrija. Galvenie termini (24.–25. lpp.)	Rīga : Pētergailis	Antoņina Bahmate	latv., kr.
209	1999	Likumdošanas aktu terminu vārdnīca	Rīga : Senders R	Sastādītāji: Vilis Krauklis, Gundars Ūķis, Jānis Krauklis	latv., ang.
210	1999	Angļu-latviešu autoceļu terminu tehniskā vārdnīca	Rīga : PIARC	Ainārs Paeglītis, Peteris Dzenis, Juris Smirnovs, Andris Krēgers, Juris Riņhards Naudžuns, Māris Zemītis, Atis Zariņš	latv., ang.
211	1999	Latviešu-angļu, angļu-latviešu ilustrētā būvniecības terminu vārdnīca	Rīga : Avots	Vilhelms K. Killers, tulkojis Juris Kaurāts	latv., ang.
212	1999	Latviešu-angļu lauksaimniecības vārdnīca	Rīga : Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts	Sast. Nora Kinna; recenzenti: Dr. hab. agr. Aldis Kārklis, Dr. hab. pfilol. Andrejs Veisbergs; redaktore Irēna Birzvalka	latv., ang.
213	1999	Latviešu-angļu lauksaimniecības terminu vārdnīca: aptuveni 5000 šķirklju	Rīga : Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts	Sastādītāja Nora Kinna; recenzenti: Dr. hab. agr. Aldis Kārklis, Dr. hab. pfilol. Andrejs Veisbergs; redaktore Irēna Birzvalka	latv., ang.
214	1999	Krimināltiesību terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : RaKa	Andrejs Judins; redaktore Aija Asare	latv.
215	1999	Psiholoģijas vārdnīca	Rīga : Mācību grāmata	Geršona Breslava redakcijā; autori: Juris Imants Aivars u. c.	latv.
216	1999	Politikas terminu vārdnīca	Rīga : Zvaigzne ABC	Miķelis Ašmanis	latv.

217	1999	Angļu-latviešu-krievu biznesa terminu vārdnīca	Rīga : Jumava	Valentīna Agamdžanova u. c.; redaktore Anna Pavlovska	latv., ang., kr.
218	1999	Vides zinību terminu skaidrojošā vārdnīca: mācību līdzeklis	Rīga : Jumava	Sagatavoja autoru kolektīvs: Ilze Ansons, Gunta Kuhare, Gita Putriņa; recenzents Dr. Habil. biol. Valdis Ģirts Balodis	latv.
219	1999	Rūpnieciskā īpašuma aizsardzība: skaidrojošā vārdnīca	Rīga : LR Patentu valde	Georgijs Poļakovs; redaktore Aina Blinkena	latv., ang., kr., vācu, fr.
220	1999	Politehniskā vārdnīca: angļu-latviešu-krievu-vācu: ap 50 000 terminu. 2. grāmata	Jelgava : Senders R	Sast. Jāņa Brieža vadībā	latv., ang., vācu, kr.
221	1999	Politehniskā vārdnīca: angļu-latviešu-krievu-vācu: ap 50 000 terminu. 1. grāmata	Jelgava : Senders R	Sast. Jāņa Brieža vadībā	latv., ang., vācu, kr.
222	1999	Nacionālie procesi. Nacionālā politika: īsa terminu vārdnīca	Rēzekne : Rēzeknes Augstskola	Jāzeps Brolišs	latv.
223	1999	Likumu terminu vārdnīca	Rīga : KIF "Biznesa komplekss"	Sagat. Ilze Amona, Dace Āboliņa, Inta Bārenīte u. c.	latv.
224	1999	Elektroenerģētikas pamatterminu skaidrojošā vārdnīca. 2. Elektrolīnijas, transformatori, mērmaīņi, komutācijas aparāti, elektromašīnas, elektroenerģijas tarifi.	Rīga : Jumava	Sast. Zīgurds Krišāns, Valentīna Skujiņa, Ilgvars Staltmanis, Kārlis Timmermanis	latv., ang., vācu, kr.
225	1999	Eiropas standartu definīcijas	Rīga : A/s "Latvijas gāze"	Latvijas standarts LVS-1-02-2000, saskaņots ar LZA Terminoloģijas komisijas lēmumiem	latv.
226	1999	Cilvēka ķermenis: ilustrētā vārdnīca	Rīga : Zvaigzne ABC	Red. Jūlijs Aldersons; no angļu val. tulk. Inga Aldersone	latv.
227	1999	Juridiski terminoloģiskā, skaidrojošā vārdnīca. 2. papild. izd.	Rīga : [b. i.]	Sast. Voldis Jakubaņecs	latv., ang., kr.
228	1999	Latvijas ūdeņu putni	Rīga : Latvijas Ornitoloģijas biedrība	Red. Māris Strazds	latv., lat., ang., kr., vācu
229	1999	Latviešu-zviedru vārdnīca: ap 30 000 vārdu t. sk. 7 500 komercijas un juridiskie termini	Latvija : [b. i.]	Erika Sanika; Juho Harjula	latv., zviedru

230	1999	Bībeles enciklopēdiskā vārdnīca	Rīga : Jumava	Pīters Kalvokoresi; no angļu val. tulk. Alda Vāczemniece	latv.
231	1999	Ideju vārdnīca: domātāji, teorijas un jēdzieni filozofijā, zinātnē, reliģijā, politikā, vēsturē un mākslā	Rīga : Zvaigzne ABC	Autori: Ovens Adikibi u. c.; no angļu valodas tulkojuši Zaiga Ikere	latv.
232	1999	Anatomiskie nosaukumi latviešu, krievu un latīņu valodā	Rīga : LVAVP	Sastādītāja Aina Āboliņa	latv., kr., lat.
233	1999	Elektroenerģētikas pamatterminu skaidrojums	Rīga : LEB ETK	Sast. Kārlis Timmermanis, Andrejs Zviedris, Ilgvars Staltmanis, Arnis Daugulis, Valentīna Skujiņa	latv., ang., vācu, kr.
234	1999	Bioloģijas terminu vārdnīca	Rīga : Zvaigzne ABC	Mihails Pupiņš, Artūrs Škute; redaktors: Ilze Kindzule, Gunta Silakalne	latv., kr.
235	1999	Mājturības terminu latviešu-krievu vārdnīca	Daugavpils : Saule	Sast. Helga Pokule, Irēna Timinska, Sandra Mosāne	latv., kr.
236	1999	Militārās leksikas minimums: latviešu-krievu, krievu-latviešu. 2. papild. izd.	Rīga : LVAVP	Sast. Uldis Švinks	latv., kr.
237	1998	Angļu-latviešu skaidrojošā datorvārdnīca	Rīga : Jumava	Sastādījuši: Lidija Leikuma, Skaidrīte Zariņa un Māris Ābeltiņš	latv., ang.
238	1998	Sociālās nodrošināšanas terminu skaidrojošā vārdnīca: angļu un latviešu valodā: ap 1 600 terminu	Rīga : Kamene	Valentīnas Skujiņas zinātniskā un terminoloģiskā redakcijā	latv., ang.
239	1998	Angļu/amerikāņu-latviešu, latviešu-angļu/amerikāņu sauszemes karaspēku militāro terminu vārdnīca	Rīga : SIA "Ekonomisko attiecību institūts"	Sast. Verners Šulcs, Andrejs Līcis	latv., ang.
240	1998	Starptautiskās civilās aviācijas terminoloģija, terminu definīcijas un saīsinājumi	Rīga : "Latvijas Vēstnesis"	Sastādītāji: Māris Ansons, Imants Viškers	latv., ang.
241	1998	Muitas kontrole: latviešu-angļu sarunvārdnīca muitas un citu robežkontroles dienestu darbiniekiem	Rīga : Antēra	Irēna Blumfelde, Irēna Matisone, Aija Ķēbere	latv., ang.
242	1998	Vides politika un vides tiesības: vācu-latviešu. Salīdzinošs tiesību normu pārskats	Rīga : Mācību grāmata	Red. Ilze Kangro, Dzintra Auziņa	latv., vācu

		un vārdnīca ar svarīgāko jēdzienu skaidrojumu			
243	1998	Vācu-latviešu vārdnīca vides un ainavu aizsardzībā: ap 6000 vārdu	Jelgava : Latvijas Lauksaimniecības universitāte	Raisa Sipoviča	latv., vācu
244	1998	Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : RaKa	Ārija Meikališa; redaktors Fridrihs Straube	latv.
245	1998	Juridisko terminu vārdnīca	Rīga : Nordik	Darba grupas vad. Ilgvars Krastiņš	latv.
246	1998	Juridiski terminoloģiskā, skaidrojošā vārdnīca: juristiem iesācējiem	Rīga : iespiests D&K tip.	Sast. Voldis Jakubaņecs	latv., ang., kr.
247	1998	Izglītības terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Latvijas Pašvaldību mācību centrs	Andris Broks, I. Buligina, Tatjana Koķe, Ausma Špona, Maija Šūmane, Maija Upmane	latv.
248	1998	Personālie datori: angļu, latviešu, krievu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : a/s Dati	Sastādītāji: Juris Borzovs, Andrejs Gobzemis, Imants Freibergs u. c.; redaktore Valentīna Skujiņa	latv., ang., kr.
249	1998	Arhitektūras terminu vārdnīca: Arno Oerta bakalaura darbs	Liepāja : [b. i.]	Arno Oerta	latv.
250	1998	Mežsaimniecības, mežsaimniecības un kokrūpniecības terminu vārdnīca	Rīga : Antera	Sast. Jānis Dolacis	latv., ang., kr., vācu, fr.
251	1998	Elektroenerģijas ražošana, pārvade un sadale. Elektriskās apakšstacijas: starptautiskā elektrotehnikas vārdnīca	Rīga : Latvijas Nacionālais standartizācijas un metroloģijas centrs	Latvijas standarts : LVS IEC 50-605:1983	latv.
252	1998	Valoda sportā	Rīga : SIA "N.I.M.S."	Uldis Švinks, red. Aija Ozoliņa	latv.
253	1998	Krimināltiesību jēdzienu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Latvijas Policijas akadēmija	Andrejs Judins	latv.
254	1998	Pārtikas rūpniecības terminu vārdnīca (latviski-angliski-krieviski)	Rīga : Jāņa sēta	Rutas Galoburdas redakcijā; redaktore Inese Skrūzmane	latv., ang., kr.
255	1998	Ārvalstu valsts un tiesību vēsture: terminu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Divergens	Sast. Pēteris Valters	latv., ang., vācu, kr.
256	1998	Grāmatvedības terminu vārdnīca	Rīga : Latvijas Universitāte	Sast. Veneranda Andžāne, Lilija Ābika u. c.; zin. red. Jānis Vaikulis	latv.

257	1998	Franču-latviešu ekonomikas terminu mazā vārdnīca	Rīga : Zvaigzne ABC	Irina Ošleja	latv., fr.
258	1998	Sēnes. Rokasgrāmata, 500 sēņu sugu noteicējs (dzimtas un sugas nosaukumi latīņu val.)	Rīga : Zvaigzne ABC	Tomass Lesoe	latv., lat.
259	1998	Zivis	Rīga : Gandrs	Māris Plikšs	latv. lat., ang., vācu, igauņu, lietuviešu, zviedru
260	1998	Klīniskie sindromi dermatoloģijā: [vārdnīca]: [paredzēta lietošanai ārstiem, farmaceitiem, kā arī med. un farmācijas studentiem kā māc. līdzeklis]	Rīga : TERRAS MEDIA	Ingmārs Mikažāns	latv.
261	1998	Cilvēks: anatomija, fizioloģija, patoloģijas pamati. Il. rād. 785.–800. lpp.	Rīga : SIA "Nacionālais Medicīnas apg."	Pēteris Apinis; galv. red. Maija Šetlere	latv.
262	1998	Basketbola vārdnīca ar ilustrācijām	Rīga : Latvijas Sporta Pedagoģijas akadēmija	Uldis Grāvītis, Oļģerts Altbergs, Iveta Boge	latv., ang., vācu, kr.
263	1998	Krievu-latviešu celtniecības terminu vārdnīca	Rīga : KDIU Kaiva	Sast. Tāļivaldis Keivs; zin. red. un terminoloģijas izstrādātāja Valentīna Skujiņa	latv., kr.
264	1998	Krievu-latviešu dzelzceļa terminu vārdnīca. 1. izdevums	Rīga : Latvijas dzelzceļš	Aut. kol. Valentīnas Skujiņas zin.red.	latv., kr.
265	1998	Krievu-latviešu vingrošanas terminu minimums	Rīga : Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija	Sast. Uldis Švinks	latv., kr.
266	1997	Ekonomisko terminu vārdnīca uzņēmējdarbībai: latviešu-angļu	Rīga : Ekonomisko reformu institūts	Sast. Arvīds Purviņš	latv., ang.
267	1997	Angļu-latviešu muiņas terminu vārdnīca	Rīga : Jāņa sēta	Aut. kolektīva vad. Irēna Matisone	latv., ang.
268	1997	Latviešu-angļu enerģētikas un elektrotehnikas vārdnīca	Rīga : Gandrs	Sast. Adrians Dirveiks, Pēteris Saveljevs, Valentīna Skujiņa, Ilgvars Staltmanis, Kārlis Timmermanis, Andrejs Zviedris	latv., ang.

269	1997	Vingrošanas terminoloģija: latv. un vācu val.	Rīga : Latvijas Sporta ped. akad.	Nellija Stirna, Uldis Švinks	latv., vācu
270	1997	Juridisko terminu vārdnīca uzņēmējdarbībai. 2. papild. izd.	Rīga : Ekonomisko reformu institūts	Sast. Vidaga Skuja	latv.
271	1997	Socioloģijas skaidrojošā vārdnīca: skolām un pašmācībai	Rīga : LU Socioloģijas katedra	Zin. red. Brigita Zepa, Aija Zobena	latv.
272	1997	Latviešu-angļu-vācu-krievu ilustrētā ģeomorfoloģijas terminu vārdnīca	Rīga : P&K	Inetas Grīnes un Vitālija Zelčas sak. un vad.	latv., ang., vācu, kr.
273	1997	Jaunā autotehnisko terminu vārdnīca	Rīga : Antiope	Sastādījis: Gundars Liberts; atbildīgais redaktors: Juris Kreicbergs	latv., ang., vācu, kr.
274	1997	Elektroenerģētikas pamatterminu skaidrojošā vārdnīca. 1. Elektroenerģijas ražošana, pārvade un sadale	Rīga : Jumava	Sast. Zigurds Krišāns, Valentīna Skujiņa, Ilgvars Staltmanis, Kārlis Timmermanis	latv., ang., vācu, kr.
275	1997	Mehānikas terminoloģijas vārdnīca 4 valodās: latviešu, angļu, vācu, krievu	Rīga : Latvijas Nacionālā mehānikas komiteja	Autoru kolektīvs: Jānis Vība, Alberts Skudra, Gundaris Teters	latv., ang., vācu, kr.
276	1997	Skatuves ABC: terminu glosārijs ar angļu, franču, vācu, spāņu, itāļu, krievu tulkojumiem	Rīga : Sprīdītis	Alfreds Strautmanis	latv., ang., kr., vācu, fr., spāņu, it.
277	1997	Piekrastes zvejniecības terminu vārdnīca	Rīga : Latvijas Starndartizācijas un metroloģijas nacionālais centrs	Sast. V. Baturins, Juris Baldunčiks	latv., ang., kr.
278	1997	Muzeoloģijas terminu vārdnīca	Rīga : Latvijas Muzeju asociācija	Sast. J. Garjāns, A. Jirgensone, A. Jurkāne, M. Ķirīte, E. Liniņš, M. Markēviča	latv.
279	1997	Intelektuālā īpašuma aizsardzība. Krievu-latviešu-angļu vārdnīca	Rīga : aut. izd.	Sast. Georgijs Poļakovs; red. Aina Blinkena, F. Addor	latv., ang., kr.
280	1997	Tiesību teorijas pamatjēdzieni	Rīga : Latvijas Universitāte	Ilgvars Krastiņš	latv.
281	1997	Bioloģijas jēdzienu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Mācību Apgāds NT	Sast. A. Klintsone; red. Skaidrīte Kramēna	latv.

282	1997	Vārdu klētiņa: ilustrēta folkloras vārdnīca skolai: eksperm. māc. līdz.	Rīga : Zvaigzne ABC	Inese Ruberte	latv.
283	1997	Ilustrētā fizikas vārdnīca: viegli atrodami jēdzienu skaidrojumi	Rīga : Zvaigzne ABC	Kriss Oksleids, Korina Stoklija, Džeina Vertheima. No angļu val. tulk. Imants Ozoliņš; zin. konsult. Antons Valters; red. M. Ozoliņa	latv.
284	1997	Ilustrētā bioloģijas vārdnīca: viegli atrodami jēdzienu skaidrojumi	Rīga : Zvaigzne ABC	Korina Stokleja. No angļu val. tulk. Andris Piterāns, Didzis Tjarve; Zin. red. Dzidra Velce, Guntis Kavacs	latv.
285	1997	Nezāļu, to grupu un augu aizsardzības tehnikas terminoloģijas vārdnīca / LR Zemkop. min. Latvijas Valsts Zemkop. zin. pētniec. inst. "Agra"	Skrīveri : Agra	Veidošanā piedalījās: A. Lejiņš, A. Rasiņš, J. Āboliņš, Ģ. Gavrilova, D. Lapiņš, J. Ozols, E. Vimba	latv., lat., ang., kr., vācu
286	1997	Britu empīrisma filozofijas angļu-latviešu-krievu vārdnīca	Daugavpils : Saule	Zaiga Ikere	latv., ang., kr.
287	1997	Latvijas sikspārņi	Rīga : Gandrs	Sastādīja Gunārs Pētersons; redaktors Agris Strazds	latv., lat., ang., kr., vācu, lietuviešu, igauņu
288	1997	Meliorācijas terminu definīcijas un skaidrojumi	Jelgava : Latvijas Lauksaimniecības universitāte	Uldis Kļaviņš, Voldemārs Labrencis	latv.
289	1997	Mans meža projekts: Palīgmateriāls, līdz 50 hektāru liela meža apsaimniekošanas projekta labākai izpratnei, skaidrojumi un termini	[b. v.] : [b. i.]	Sast. Jānis Iesalnieks; red. I. Beinaroviča	latv.
290	1997	Piekrastes zvejniecība: latviešu-krievu-angļu terminu vārdnīca (3500 term.)	Rīga : Latvijas Standartizācijas un metroloģijas nacionālais centrs	Sast. V. Baturins, Juris Baldunčiks	latv., ang., kr.
291	1997	Enerģētikas likuma terminu sistēma	Rīga : LEB ETK	K. Briķis, Valentīna Skujiņa, Ilgvars Staltmanis, Kārlis Timmermanis, Andrejs Zviedris	latv., ang., vācu, kr.
292	1997	Enerģētikas pamatterminu skaidrojums	Rīga : LEB ETK	K. Briķis, Valentīna Skujiņa, Ilgvars Staltmanis, Kārlis Timmermanis	latv., ang., vācu, kr.

293	1997	Relejaizsardzības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca (ar terminu tulkojumiem angļu, krievu un vācu val.)	Rīga : LEB ETK	K. Briķis, Valentīna Skujiņa, Ilgvars Staltmanis, Kārlis Timmermanis	latv., ang., vācu, kr.
294	1997	Terminoloģija konferencei "Veselības politika Eiropā": glosārijs ar terminu ekvivalentiem angļu un krievu valodās	Rīga : Rīgas Slimokase	Pasaules Veselības organizācija. Eiropas Reģionālais birojs; tulk. no angļu val.; atb. par izd. A. Luste	latv., ang., kr.
295	1997	Krievu-latviešu vēstures vārdnīca	Daugavpils : Saule	Atb. red. Aleksandrs Ivanovs	latv., kr.
296	1997	Fizika no skolēna līdz skolotājam: terminoloģijas vārdnīca (latviešu-krievu, krievu-latviešu)	Rīga : Apgāds "Si"	Sast. Aleksandrs Kaže, N. Kaže	latv., kr.
297	1997	Vēstures terminu krievu-latviešu vārdnīca: labots un papild. Izdevums	Rīga : Mācību apgāds NT	Zin. red. A. Ivanovs	latv., kr.
298	1997	Matemātika no skolēna līdz skolotājam: terminoloģijas vārdnīca: latv.-kr., kr.-latv.: eksperim. māc. līdz.	Rīga : SI	Sast. Aleksandrs Kaže, N. Kaže	latv., kr.
299	1997	Vingrošanas rīku un inventāra terminoloģija: latviešu un krievu valodā: rokasgrāmata sporta skolotājiem minoritāšu skolās	Rīga : Latvijas Sporta Pedagoģijas akadēmija	Uldis Švinks	latv., kr.
300	1996	Angļu-latviešu pilsētplānošanas vārdnīca	[b. v.] : Sigurds Grava	Sigurds Grava	latv., ang.
301	1996	Poētikas terminu vārdnīca. Raiņa dzejas poētika	Rīga : Zinātne	Janīna Kursīte	latv.
302	1996	Termini un jēdzieni: Ekoloģijas un vides aizsardzības pamatkursa apgūšanai	Jelgava : Latvijas Lauksaimniecības universitāte	Sast. Uldis Kļaviņš, Ritvars Sudārs	latv.
303	1996	Enerģētikas likumdošanas aktos un normatīvajos materiālos lietojamo pamatterminu skaidrojums	Rīga : LR EM/ LEB	Sast. J. Ekmanis, Z. Krišāns, I. Platais, Valentīna Skujiņa, Ilgvars Staltmanis, Kārlis Timmermanis	latv.
304	1996	Juridisko terminu vārdnīca uzņēmējdarbībai	Rīga : Ekonomisko reformu institūts	Sast. Vidaga Skuja	latv.
305	1996	Vērtspapīru darījumi: Skaidrojošā vārdnīca: ap 500 vārdus	Rīga : Valsts Akciju Sabiedrība "Privatizācijas Aģentūra"	Andris Klauss; red. L. Paegle	latv., ang., vācu, kr.

306	1996	Džudo. Bāzes tehnika, terminoloģija japāņu, latviešu un krievu valodā, ar zīmējumiem	Rīga : Latvijas Sporta Pedagoģijas akadēmija	Andris Pimenovs	latv., kr., japāņu
307	1996	Nošu burtņīca: nošu rakstība, intervāli, mūzikas termini	Aizkraukle : Krauklītis	Sastādījušas Anitra Pārupe un Ilze Sprancmane	latv.
308	1996	Auksto ieroču kriminālistiskā ekspertīze	Rīga : Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs	Vladimirs Terehovičs	latv.
309	1996	Svešvārdu vārdnīca	Rīga : Nordik	Miķelis Ašmanis, Edīte Bērziņa, Margarita Buiķe u. c.; red. Dainuvīte Guļevska	latv.
310	1996	Krievu-latviešu matemātisko terminu vārdnīca	Daugavpils : Saule	Armanda Gricāna sakārt.	latv., kr.
311	1996	Latviešu-krievu fizikas terminu vārdnīca	Daugavpils : Saule	Sast. Valfrīds Paškevičs	latv., kr.
312	1996	Latviešu-krievu matemātisko terminu vārdnīca	Daugavpils : Saule	Armanda Gricāna sakārt.	latv., kr.
313	1995	Angļu-latviešu enerģētikas un elektrotehnikas vārdnīca	Rīga : Pētergailis	Sast. Pēteris Savelļevs, Ilgvars Staltmanis, Kārlis Timmermanis, red. Andrejs Zviedris	latv., ang.
314	1995	Latviešu-krievu un krievu-latviešu ģeoloģisko terminu vārdnīca	Rīga : Latvijas Universitāte	Igora Danilāna un Ingas Gavenas sakārt.	latv., kr.
315	1995	Ekonomikas, lietvedības un darba organizācijas termini	Rīga : LZA Latviešu valodas institūts	Sast. aut. kolekt. Valentīnas Skujiņas vad.	latv., ang., vācu, kr.
316	1995	Literatūras rokasgrāmata skolēniem: mācību līdzeklis. Daži teorijas jēdzieni (304.–315. lpp)	Rīga : Zvaigzne ABC	Sakārtojusi Ērika Zimule	latv.
317	1995	Jūrnecības tehniskās terminoloģijas pamati	Rīga : Elfs	Māris Grinšteins, Juris Baldunčiks sast.	latv., ang., kr.
318	1995	Galvenie termini un jēdzieni ekonomikas teorijā	Jelgava : Latvijas Lauksaimniecības universitāte	Sast. Veronika Buģina	latv.
319	1995	Datu apstrādes un pārraides sistēmas: angļu-krievu-latviešu skaidrojošā vārdnīca	Rīga : A/s SWH Informatīvās sistēmas	Sast. Vilis Baumgarts, Aldis Baums, Andrejs Gobzemis u. c.	latv., ang., kr.

320	1995	Jūras navigācijas standartteicienu vārdnīca	Rīga : Latvijas Jūras akadēmija	Sakārt. un latv. val. tulk. Juris Baldunčiks, Jānis Bērziņš, Pēteris Bormanis u. c.; Atb. red. Pēteris Bormanis	latv., ang., kr.
321	1995	Vizuālā māksla: mācību metodijas palīglīdzeklis. Termini un jēdzieni. Materiāli, instrumenti un iekārtas.	Daugavpils : Saule	Aleksandra Šļahova, Ināra Ostrovska; Daugavpils Pedagoģiskās universitātes Sākumskolas fakultāte	latv.
322	1995	Skaidrojošā histoloģisko terminu vārdnīca latviešu, latīņu un krievu valodā	Rīga : AML	Aina Dālmāne, Olga Koroļova	latv., kr., lat.
323	1995	Ilustrēts automobilis četrās valodās	Rīga : SIA NC	Gundars Zalcmanis	latv., ang., vācu, kr.
324	1995	Latviešu-angļu-vācu-krievu poligrāfijas un izdevējdarba terminu vārdnīca	Rīga : LITTA	Sast. Gunārs Krieviņš	latv., ang., vācu., kr.
325	1994	Vācu-latviešu terminu skaidrojošā vārdnīca tirdzniecībai	Rīga : Latvijas Universitāte	Jurgens Ahenbahs. Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības palāta	latv., vācu
326	1994	Latviešu-krievu, krievu-latviešu juridisko terminu vārdnīca	Rīga : Rasma	Dr. h. jur. Jāņa Vēbera visp. red.	latv., kr.
327	1994	Krievu-latviešu grāmatvedības terminu vārdnīca	Rīga : AFS		latv., kr.
328	1994	Krievu-latviešu terminoloģiskā vārdnīca Latvijas dzelzceļa vagonu saimniecības darbiniekiem	Rīga : VAS "Latvijas dzelzceļš"	Sast. J. Ābelīte, N. Dmitrijevs, R. Indulevičs	latv., kr.
329	1994	Ostas terminu vārdnīca	Ventspils : Ventspils Tirdzniecības osta	Sast. J. Oļeiņiks, M. Ķirīte	latv., kr.
330	1994	Juridisko terminu vārdnīca: latviešu-krievu, krievu-latviešu	Rīga : Rasma	Jāņa Vēbera visp. red.	latv., kr.
331	1994	Arheoloģijas terminu vārdnīca	Rīga : Zinātne	Jānis Graudonis; recenzenti: Guntis Zemītis, Dr. hist. Andrejs Vasks	latv., ang., vācu, kr.
332	1994	Skaidrojošā vārdnīca: ekonomikas bakalauram	Rīga : SOL VITA	Sast. Alberts Zvejnieks; red. A. Auziņš. Rīgas Tehniskā universitāte Inženierekonomikas fakultāte	latv.
333	1994	Politoloģisko terminu vārdnīca	Rīga : Izglītības ministrija	Sast. Miķelis Ašmanis	latv.

334	1994	Informātikas un skaitļošanas tehnikas īsa krievu, latviešu un angļu vārdnīca	Daugavpils : Saule	Rīgas Tehniskā universitāte, Daugavpils Vispārtehniskā fakultāte; sast. Jurijs Ivanovs	latv., ang., kr.
335	1994	Bibliotekārie un bibliogrāfiskie termini. 34. sēj.	Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka	V. Lāča Latvijas PSR Valsts bibliotēka. Zinātniskās pētniecības nodaļa	latv., ang., vācu, kr.
336	1994	Bibliotekārie un bibliogrāfiskie termini. 35. sēj.	Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka	V. Lāča Latvijas PSR Valsts bibliotēka. Zinātniskās pētniecības nodaļa	latv., ang., vācu, kr.
337	1994	Bibliotekārie un bibliogrāfiskie termini. 36. sēj.	Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka	V. Lāča Latvijas PSR Valsts bibliotēka. Zinātniskās pētniecības nodaļa	latv., ang., vācu, kr.
338	1993	Latviešu-angļu-latviešu juridisko terminu vārdnīca	Rīga; [Chicago] : Amer. Bar. Assoc. : CEELI	Red. Steisija O. Kondrela, Viljams K. Kondrels; tulk. Laine Skopiņa, Inguna Varslavāne, Lauris Liepa	latv., ang.
339	1993	Psihoanalītisko terminu vārdnīca: no angļu uz latviešu valodu tulkoti termini ar piemēriem, kā tos pielietot	Toronto : [b. i.]	Sast. Kaspars Tūters	latv., ang.
340	1993	Krievu-latviešu militārās leksikas vārdnīca	Rīga : Junda	Sast. Francis Justs	latv., kr.
341	1993	Krievu-latviešu keramikas tehnoloģijas terminu vārdnīca	Rīga : RTU	Sast. Sarmīte Lagzdīņa, G. Korte	latv., kr.
342	1993	Krievu-latviešu stikla tehnoloģijas terminu vārdnīca	Rīga : RTU	Materiālu sagat. Sarmīte Lagzdīņa, G. Korte; atb. red. Valentīna Skujiņa	latv., kr.
343	1993	Krievu-latviešu juridisko terminu vārdnīca	Rīga : Alkor	Red. Jeļena Alfejeva	latv., kr.
344	1993	Telekomunikāciju terminoloģijas krievu-latviešu vārdnīca	Rīga : Lattelekom	Vārdn. sast.: Baiba Burtniece, Jānis Lauva, Jāzeps Ločmelis, Agasijs Pakuls	latv., kr.
345	1993	Vērtspapīru tirgus: likumi un nolikumi, metodiskie materiāli, literatūra un terminu vārdnīca	Rīga : SIA "Biznesa komplekss"	Sast. Valērijs Praude	latv.
346	1993	Jūras ābece: jūrniecības termini, stāsti par jūru, attēli	[Rīga] : Sprīdītis	Otomārs Rikmanis, Juris Baldunčiks, Aleksejs Bibanajevs	latv.
347	1993	Vingrojumu uz rīkiem terminoloģija: māc. līdz. LSPA stud., pasniedzējiem, skolot. un treneriem	Rīga : Latvijas Sporta Pedagoģijas akadēmija	Uldis Švinks	latv.
348	1993	Naudas lietas: skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Zvaigzne	Ēvalds Vēciņš	latv.

349	1993	Bibliotēku fondi un katalogi: latviešu-angļu-vācu-krievu terminoloģiska vārdnīca	Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka	Sast. Silvija Liniņa, Anna Mauliņa	latv., ang., vācu, kr.
350	1993	Kristalogrāfijas un mineraloģijas termini	Rīga : Zinātne	Sast. S. Lagzdiņa, U. Sedulis, G. Korte, K. Gross	latv., ang., vācu, kr.
351	1993	Senlatviešu dabasziņa: sistēmiski skaidrojošā vārdnīca: mācību līdzeklis	Rīga : Vide	Gunārs Daija. LU Ekoloģiskais centrs	latv.
352	1993	Angļu-latviešu-krievu finanšu grāmatvedības skaidrojošā vārdnīca	Rīga : Mācību grāmata	Ligita Krūmkalne, Silvija Kukle, Augusts Landsbergs, Leonīds Pētersons	latv., ang., kr.
353	1993	Vārdnīca sievietēm: vācu-latviešu-krievu vārdnīca: kosmētika un higiēna	Rīga : Baltika	Silvija Gravniece	latv., kr., vācu
354	1993	Vārdnīca sievietēm: vācu-latviešu-krievu vārdnīca: kulinārija	Rīga : Baltika	Silvija Gravniece	latv., kr., vācu
355	1993	Vārdnīca sievietēm: angļu-latviešu-krievu valodas vārdnīca: kosmētika un higiēna	Rīga : Baltika	Maija Jurkāne	latv., ang., kr.
356	1993	Latvijas putnu sistemātiskais saraksts: latviešu- latīņu-angļu-vācu-krievu-zviedru	Rīga : Gandrs	Latvijas gredzenošanas centrs	latv., lat., ang., vācu, krievu, zviedru
357	1993	Ligzdiņa : [minienciklopēdija] = Lizdas = Pesa = Nest = Nest = Гнездо. Putnu nosaukumi	Rīga : Latvijas Enciklopēdija	Atb.red. Arvīds Vītols; sast. Jurgis Kavacs	latv., lat., ang., kr., vācu, lietuviešu, igauņu
358	1993	Saīsinājumi telekomunikācijās	Rīga : Sorosa Fonds	Ansis Kavacis; RTU Telekomunikāciju institūts	latv., ang., kr.
359	1993	Grieķu-romiešu un brīvās cīņas sporta termini	Rīga : Latvijas Sporta Pedagoģijas akadēmija	V. Kuzmins, T. Jēkabsons, I. Cepelis	latv., ang., vācu, kr.
360	1993	Herdera vārdnīca. Simboli: mākslas, mitoloģijas, reliģijas, arheoloģijas un literatūras simboli: apmēram 1000 šķirkļu un 450 attēlu	Rīga : Pētergailis	Tulkotāji Daina Jurika, Agita Lūse, Inguna Sekste u. c.; sengrieķu un latīņu īpašvārdu pareizrakstību konsultējuši: Ināra Ķemere un M. Vecgrāvis ; galvenā redaktore Inguna Cepīte; redaktore Ilze Antēna; zinātniskā redaktore Agita Lūse	latv.

361	1993	Vispārējās tiesību teorijas termini un to skaidrojumi	Rīga : Junda	Ilgvars Krastiņš; LR Nacionālā aizsardzības akadēmija. Humanitāro zinātņu katedra	latv.
362	1992	Pedagoģijas un metodikas leksikas minimums: angļu-latviešu un latviešu-angļu valodā	Rīga : Latvijas Universitāte	Dainuvīte Blūma. Latvijas Universitāte. Pedagoģijas fakultāte. Svešvalodu mācīšanas metodikas katedra	latv., ang.
363	1992	Lauksaimnieks runā angliiski: īsa sarunu un terminu vārdnīca	[Rīga] : Agroinformācija	Māra Graustiņa	latv., ang.
364	1992	Lietišķo teicienu vārdnīca: palīgs lietvedības praksē. 2. izdevums	Rīga : Zinātne	Valentīna Skujiņa, Regina Kvašīte; atbildīgā redaktore Valentīna Skujiņa; Latvijas Zinātņu akadēmija. Latviešu valodas institūts	latv., kr.
365	1992	Tirdzniecības ekonomikas, organizācijas un pārvaldes terminu vārdnīca	Rīga : Zinātne	Sast. Vija Strazdiņš, Mārtiņš Viksniņš	latv., kr.
366	1992	Bibliotekārie un bibliogrāfiskie termini: kumulatīvais saraksts, 1976.–1990.	Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka	Silvija Liniņa, Anna Mauliņa	latv., kr.
367	1992	Krievu-latviešu enerģētikas terminu vārdnīca	Rīga : V/u "Latvenego"/ LEE ZTB / LR MP VVC	Sast. aut. kol.: Māris Andruss, V. Baumanis, A. Dirveiks u. c. Red. Andrejs Zviedris	latv., kr.
368	1992	Dzelzceļa transportā lietojamo terminu latviešu-krievu vārdnīca	Rīga : [Latvijas dzelzceļš]	Sast. J. Vanags	latv., kr.
369	1992	Ekonomikas terminu vārdnīca	Rīga : Latvijas Universitāte	Sast. Jānis Porietis	latv., ang., kr., vācu, fr., lietuviešu, igauņu
370	1992	Grupu akrobātikas vingrojumu terminoloģija: māc. līdz. LSPA stud., fiziskās audzin. skolot. un treneriem	Rīga : Latvijas Sporta Pedagoģijas akadēmija	Uldis Švinks	latv.
371	1992	Sporta terminu skaidrojošā vārdnīca: 289 termini	Rīga : LIC	Jānis Kupčs, Gundega Knipše	latv.
372	1992	Politisko zinātņu terminu vārdnīca	Rīga : Latvijas Universitāte	Sast. Miķelis Ašmanis	latv.
373	1992	Sociālās un ekonomiskās ģeogrāfijas terminu vārdnīca	Rīga : Latvijas Universitāte	Sast. Jānis Štrauhmanis, Aldis Lauzis. Latvijas Universitāte. Ekonomiskās ģeogrāfijas katedra	latv.

374	1992	Vārdnīca sievietēm: angļu-latviešu-krievu valodas vārdnīca: kulinārija	Rīga : Baltika	Maija Jurkāne	latv., ang., kr.
375	1992	Angļu-latviešu-krievu terminoloģijas vārdnīca: celtniec. fak. studentiem un aspirantiem specialitātē	Rīga : RTU	RTU Svešvalodu katedra. Sast. Gunta Čākure	latv., ang., kr.
376	1992	Populārzinātniskā Latvijas Sarkanā grāmata: augi: izplatība, ekoloģija, aizsardzība. Sugu latvisko nosaukumu alfabētiskais rādītājs	Rīga : Zinātne : Lana	Autores: Valda Baroniņa, Ilona Lodziņa; recenzenti: A. Āboliņa, Māra Eipure; redaktore Vija Stabulniece; Latvijas Zinātņu akadēmija. Bioloģijas institūts	latv., kr., lat.
377	1992	Ārstniecības augi	Rīga : Avots	Dailonis Pakalns	latv., kr., lat.
378	1992	Bibliotekārie un bibliogrāfiskie termini. 33. sēj.	Rīga : Latvijas Nacionalā bibliotēka	V. Lāča Latvijas PSR Valsts bibliotēka. Zinātniskās pētniecības nodaļa	latv., kr., vācu
379	1992	Boksa terminu vārdnīca	Rīga : Latvijas Sporta Pedagoģijas akadēmija	A. Liepiņš	latv., ang., vācu, kr.
380	1992	Smagatlētikas sporta termini: vārdnīca latviešu, krievu, angļu, vācu valodā	Rīga : Latvijas Sporta Pedagoģijas akadēmija	Valentīns Vološins, Jānis Upmalis, Imants Cepelis	latv., ang., vācu, kr.
381	1992	1500 informātikas termini angļu, krievu un latviešu valodā: mācību līdzeklis	Rīga : Latona	Sast. Juris Krasts, B. Mišņevs	latv., ang., kr.
382	1991	Latviešu-krievu un krievu-latviešu ēku un būvju projektēšanas terminu vārdnīca. 1. burtnīca, Projektu un tāmju dokumentācijas termini	Rīga : [b. i.]	Sast. Jānis Piešiņš	latv., kr.
383	1991	Mēbeļrūpniecības terminu latviski krieviskā un krieviski latviskā vārdnīca	Rīga : ZRA "Gauja"	ZRA "Gauja"; Rīgas mēbeļu kombināts; LLA kokapstrādes katedra; LZA Valodas un literatūras institūts	latv., kr.
384	1991	Krievu-latviešu dzelzceļu terminoloģijas vārdnīca. 3 sējumi	Rīga : Latvijas Dzelzceļš	Sast. J. Vanags	latv., kr.
385	1991	Medicīnas termini: Latvijas Zinātņu Akadēmijas Terminoloģijas komisijas 62. biļetens	Rīga : Zinātne	Atb. red. M. Ķirīte	latv., kr.
386	1991	Īsa krievu-latviešu ražošanas terminu vārdnīca. Lauksaimniecības tehnika	Rīga : Zvaigzne	Sast. Juris Pommers	latv., kr.

387	1991	Lietišķo teicienu vārdnīca: palīgs lietvedības praksē. 2. izdevums	Rīga : Zinātne	Valentīna Skujiņa, Regina Kvašīte	latv., kr.
388	1991	Kartogrāfijas terminu vārdnīca	Rīga : Latvijas Universitāte	Sast. Jānis Štrauhmanis. Ekonomiskās ģeogrāfijas katedra	latv.
389	1991	Latvijas putnu nosaukumi: Latvijas Zinātņu Akadēmijas Terminoloģijas komisijas 60. biļetens	Rīga : Zinātne	Sastādītājs Zandis Spuris; atbildīgā redaktore Valentīna Skujiņa; redaktors: Dace Ķerus, L. Tjurina	latv., kr., lat.
390	1991	Individuālo akrobātikas vingrojumu terminoloģija: mācību līdzeklis sporta pedagoģijas akadēmijas studentiem, fiziskās kultūras skolotājiem, treneriem	Rīga : Latvijas Valsts fiziskās kultūras institūts	Uldis Švinks	latv.
391	1991	Angļu-latviešu-krievu vārdnīca: radiotehnikas fakultātes specialitātes studentiem	Rīga : RTU	Sastādītāja Ligita Maizīte. Rīgas Tehniskā universitāte. Svešvalodu katedra	latv., ang., kr.
392	1991	Latgales etnogrāfisko terminu skaidrojums: mācību līdzeklis	Rīga : Latvijas Universitāte	Heinrihs Strods; Latvijas Universitāte; Latvijas vēstures katedra	latv.
393	1991	Izdevējprodukcija un izlaidis ziņas: termini un definīcijas	Rīga : LR Standartizācijas un produkcijas kvalitātes vadīšanas pārvalde	Latvijas Republikas Standartizācijas un prod. kvalitātes vadīš. pārv.	latv.
394	1990	Īsa krievu-latviešu enerģētikas terminu vārdnīca: 8250 krievu terminu	Rīga : [b. i.]	Sast. Visvaldis Baumanis; redaktors Ilmārs Kļaviņš	latv., kr.
395	1990	Apgādes, tirdzniecības un fināsu lietvedības termini. Latvijas Zinātņu Akadēmijas Terminoloģijas komisijas 61. biļetens	Rīga : Zinātne	Valentīna Skujiņa, Regina Kvašīte	latv., kr.
396	1990	Lietvedības termini. Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas 59. biļetens	Rīga : Zinātne	Atbildīgā redaktore Valentīna Skujiņa	latv., kr.
397	1990	Angļu-latviešu-krievu šūšanas rūpniecības terminu vārdnīca. 2 sējumi	Rīga : RTU	Sast. I. Blumfelde	latv., ang., kr.
398	1990	Augu un dzīvnieku nosaukumi: krievu-latīņu-latviešu valodā	Rīga : Latvijas Universitāte	Sast. Renāte Āva; Ģeokoloģijas un ģeomorfoloģijas katedra	latv., kr., lat.

399	1990	Mugurkaulnieku zooloģija: mācību grāmata universitāšu bioloģijas specialitāšu studentiem. Alfabētiskais rādītājs. 498.–524. lpp.	Rīga : Zvaigzne	Nikolajs Naumovs, Nikolajs Kartaševs; no krievu valodas tulkojuši A. Volkova	latv., lat.
400	1990	Informātika: populārzinātniska rokasgrāmata. Terminu vārdnīca. 190.–193. lpp.	Rīga : Zinātne	Eduards Jakubaitis; LZA Elektronikas un skaitļošanas tehnikas institūts	latv.
401	1990	Bibliotekārie un bibliogrāfiskie termini. 30. sēj.	Rīga : LNB	V. Lāča Latvijas PSR Valsts bibliotēka. Zinātniskās pētniecības nodaļa	latv., kr., vācu
402	1990	Bibliotekārie un bibliogrāfiskie termini. 31. sēj.	Rīga : LNB	V. Lāča Latvijas PSR Valsts bibliotēka. Zinātniskās pētniecības nodaļa	latv., kr., vācu
403	1990	Bibliotekārie un bibliogrāfiskie termini. 32. sēj.	Rīga : LNB	V. Lāča Latvijas PSR Valsts bibliotēka. Zinātniskās pētniecības nodaļa	latv., kr., vācu
404	1990	Mūzikas leksikons	Rīga : Zvaigzne	Ludvigs Kārklīšs; recenzenti Valdis Krastiņš, Jānis Torgāns; konsultanti valodas un terminoloģijas jautājumos Laimdots Ceplītis, Valentīna Skujiņa	latv.
405	1990	Zeme: termini un definīcijas: rokasgrāmata	Rīga : Zinātniski tehniskās informācijas un propagandas centrs	Latvijas PSR Valsts agrorūpnieciskā komiteja	latv.